

Nov. 1291 m

~~Part~~

~~126~~

~~Y. L. 1024.~~

Augustus 17. 1781.

1856
Aluminum

[illegible]

D e m o d o
adminiftrandi
SACRAMENTUM
POENITENTIAE

C U M

fuo et aliorum in fpiritu progreflu,

EPISTOLAE DUAЕ

A U C T O R E

CAROLO EMANUELE PALLAVICINI.

E X

italico idiomate latine vertit

JOSEPHUS STARK,

Sacerdos in collegio ad S. Salvatorem

Auguftae.

SUPERIORUM FACULTATE.

Auguftae Vindelicorum,
impenfis Nicolai Doll, Bibliopolae. 1800.

Td 1701 690

Samaritanus autem quidam . . . videns eum misericordia
motus est, et appropians alligavit vulnera ejus, infundens
oleum et vinum. *Luc. 10, 33 sq.*

Samaritanus autem est prædicator, et confessor motus ex
caritate, alligans vulnera fauciati per sanum consilium, in-
fundens oleum misericordiæ et justitiæ vinum. *Gloss. ordin. ib.*

In vino morsus districtiōnis, in oleo mollities pietatis;
miscenda ergo est lenitas cum acritate, ut vulnera animæ sa-
nentur, et vitia a peccatoribus expellantur. *S. Gregor. l. 20
mor. c. 8.*

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Bayerische
Staatsbibliothek
München

APPROBATIO.

Cum præsentes epistolæ, quas A. R. D. Josephus Stark ad S. Salvatorem Augustæ sacerdos ex italico idiomate in latinum transtulit, nihil contra catholicam fidem bonosve mores contineant, et modum administrandi sacramentum poenitentiae cum suo et aliorum in spiritu progressu utilissime doceant; hinc easdem typo dignissimas esse censeo. Augustæ Vindelicorum die 14 Februarii anno 1800.

Imprimatur.

ANT. COEL. NIGG,
SS. Theol. Doct. Eccles. cathed. & S. Maur. Canon. Vicarius in spiritualibus generalis. mppria.

JOS. ANT. STEINER,
SS. Theol. Doct. Eminentiss. ac Serenissimi Elect. Archiep. Trevir. Episcopi August. Consil. Eccles. Major Poenitentiarius, Consistorii Assessor, Visitator generalis, ad insig. Colleg. S. Mauritii Canonicus, & librorum Censor.

Lectori benevolo

i n t e r p r e s.

Geminæ hæ epistolæ italico idiomate Venetiis primum, quantum ego novi, vulgatæ sunt anno 1785; vidi et duas alias editiones venetas hac non multum posteriores; inde patet, eas avide a lectoribus fuisse exceptas. Prodierunt quidem sine auctoris nomine; at certis testibus comperi, elucubratas eas fuisse a Carolo Emanuele Pallavicini, de quo pauca hic memoro. Natus is est in Pedemontio ex familia perantiqua et in paucis illustri; at paternæ domus splendori religiosæ vitæ paupertatem prætulit, et ingressus est societatem Jesu, in qua emenso studiorum curriculo variis muneribus est perfunctus; aliquamdiu Taurini in collegio nobilium rectorem

rem egit; pluribus annis in eadem urbe seminarii alumnos in spiritu direxit; ex eorum numero hodie adhuc plures in vivis sunt, qui non sine jucundo animi sensu recordantur viri hujus, a quo saluberrimis consiliis et monitis sunt instituti. Posterioribus demum annis missionibus societatis Jesu præfuit. Illi ex societate viri, qui arctiore vitæ consuetudine ipsi erant conjuncti, et in obeundis laboribus apostolicis focii, eminentem viri virtutem semper suspexerunt; admirabantur in eo sanctitatem vulgari majorem; vultus ipsemet, sermo, et omnis agendi ratio, mortificationis spiritum, qui ipsum animarat, probabant, et interior cum Deo unio, quam perpetuo studuit conservare, non obscure inde elucebat. Summa cura invigilabat sibi, nequa labecula mentis nitorem obfuscaret; hinc, antequam quid ageret, aut iis, qui magno numero ipsius consilium expetebant, responsa daret, omnia solícite circumspexit, ita quidem, ut hæc ipsius diligentia aliis mi-

nus cautis nimia videri posset. Si quando feria et gravia negotia cum aliis erant discutienda, iique forte ab ipso dissentirent, ea semper fuit docilitate, ut omissa omni ulteriore contentione in eorum sententiam concederet, quamprimum intellexerat, veritatem ab illorum partibus stare. Post abolitam societatem Salutium se contulit, ibique cum aliis ex societate viris communi vitæ consuetudine in collegio ultimos dies egit, sibi et Deo vivens, usque dum post plures annos ad beatiorum, ut spes est, vitam transiit, ita quippe vixerat, ut sanctus ab omnibus haberetur; decessit autem eo die, qui sancto Josepho est sacer, quem impense semper coluerat. Ex hujus igitur viri calamo epistolæ profluxerunt, quas, ut pluribus prodesse, latine verti.

Index operis.

EPISTOLA PRIMA.

	num.	pag.
D e totius argumenti scopo.	I.	I
Prima confessorii proprietas est caritas paterna.	2.	4
Hæc caritas neminem repellit.	3.	—
Benigne excipit pœnitentem, et in spem erigit.	5.	6
Emolumenta ex hac agendi ratione.	6.	7
Damna ex agendi ratione contraria.	7.	—
Caritas pœnitentem benigne suffert. Rationes, quæ ad id impellunt.	8.	9
Quidam pœnitentes inprimis benigne sufferri debent.	9.	II
Quam periculosum sit, si confessorius specioso quodam obtentu pœnitentes minus benigne sufferat.	10.	12
Caritas paterna, quæ pœnitenti commiseratur, eumque benigne suffert, boni zeli character est.	11.	13
Caritas adjumento est, ut peccator cum Deo reconcilietur. Dulcem aut fortio-rem in agendo modum adhibet caritas, prout pœnitentis necessitas postulat.	12.	14
Discrimen pastoris boni et mercenarii est imago discriminis inter confessorium discretum et alterum aut laxum aut rigidum.	13.	16
Caritas plurimum confert, ne justus a via perfectionis aberret, sed ut in ea progrediatur.	15.	18

Secunda confessori proprietates est peritia medici spiritualis. Quam necessaria sit hæc peritia, et unde acquiratur.	16.	20
Cautelæ, ne pœnitenti conscientiam ma- nifestandi difficultas augeatur.	17.	21
Dexteritas in detegendis iis, quæ pœni- tens tacet, aut ex verecundia negat.	18.	22
Magna emolumenta hujus dexteritatis.	20.	24
Cautelæ in interrogando de iis, quæ sunt contra puritatem.	21.	25
Discretio in interrogando circa quodvis peccatorum genus.	23.	27
Sagax prudentia in detegendo malo, de- tectoque justè æstimando. Usus hujus prudentiæ in variis materiis.	24.	28
Cautela in adhibendis remediis. 1) Re- medium contra duritiem cordis.	25.	31
2) Remedium contra debilitatem cordis.	27.	36
3) Remedium contra ignorantiam circa fidem et dolorem de peccatis.	28.	37
Ignorantia imprimis noxia circa alia rerum genera.	30.	43
Cautela de modo et qualitate pœnitentiæ injungendæ.	31.	45
De pœnitentiis medicinalibus et præfer- vativis.	33.	50
Frequens sacramentorum usus, maxime pro relabentibus, et de caritate ipsis exhibenda.	34.	51
Observationes variæ de confessionibus generatim.	36.	55
Regulæ prudentiæ, quæ usum habent cum pœnitentibus sanis aut infirmis; pau- peribus aut divitibus.	37.	57

Tertia confessorii proprietas est accuratio judicis; quam ea sit necessaria.	38.	60
Conjungi una diligentia debet. Necessitas et discretio diligentiae in interrogando.	39.	61
Dexteritas ejus usum debet faciliorem reddere. Ea res ad integritatem et bre- vitatem confessionis plurimum confert.	41.	63
Scientia disciplinae theologiae dirigere confessorium debet. Quam necessaria sit scientia theologiae morum, qualis- que ipsi opera impendenda sit.	42.	65
Discretio scientiam securiorem debet red- dere. In audiendis confessionibus quam maxime requiritur discretio.	43.	67
Discretio in docendo, et dum confessa- rius in ferenda sententia doctoris par- tes sustinere debet. Tria adjumenta, ad acquirendam doctrinam discretam morum, et animarum saluti proficua.	46.	72
Cautelae adhibendae, dum peccati forma- lis periculum imminet.	47.	74
Considerationes quaedam magni momenti et regulae pro quaestionibus in utram- que partem agitatis.	48.	76
Casus aliquis singularis, qui confessorio accidit.	49.	79
Præcipuum aliquod placitum, cui doc- trina morum animarum saluti proficua innititur.	51.	82
Ufus discretionis in docendo, 1) dum obligatio est certa, eamque poenitens agnoscit.	52.	84
Dum 2) obligatio est incerta, de eaque controvertitur. Regulae variae.	53.	—
Tacendum est, dum quis loquendo ma- lum auget.	54.	86

Inter sententias oppositas temperamen- tum aliquod inveniendum est.	55.	87
Exhortari, non item obstringere confes- sarius pœnitentem ad sequendas quas- dam sententias potest.	57.	90
Discretionis necessitas maxima, dum pro concione dicendum est.	59.	96
Quæ damna emergant, si quis laxitatem aut rigorem in publico sermone docet.	60.	98
Quinam oratores præ aliis fructum ferant.	61.	100
Quæ cautelæ in rebus variis adhiberi de- beant, dum de iis loquendum est.	62.	101
Discretio confessorii, dum ut iudex sen- tentiam ferre debet. Oppositæ inter se opiniones confessorii laxi et rigidi, et discreti temperamenta inter utrum- que.	63.	103
De mansuetudine et rigore erga pœniten- tes.	64.	104
De vero dolore; modi illum excitandi, et indicia ejusdem.	65.	106
De absolutione impertienda aut differenda.	66.	108
Ufus discretionis in ferenda sententia, cum pœnitentes in juvenili sunt ætate;	67.	109
Cum multorum venialium peccatorum sunt rei;	68.	111
Cum rei sunt culparum gravium, princi- pium, quod sequi oporteat.	69.	114
Tres cautelæ, quas confessorius ut pater et medicus in differenda absolutione adhibere debet.	70.	—
Cautelæ, dum absolutionis dilatio pœni- tenti damnum potest afferre.	71.	116
Periculum errandi tum in danda tum in deneganda absolutione, dum pœniten- tes prompta absolutione indigent.	74.	118

Quis modus cum iis tenendus sit, et maxime idoneus censeatur.	75.	120
Quid agendum cum peccatoribus graviter decumbentibus.	78.	125
Quid agendum cum iis, qui gravibus obligationibus sunt obnoxii, quibus tamen satisfacere unico actu possunt; uti si bona aut famam restituant, injurias condonent, occasiones dimittant. &c.	80.	131
Quid agendum cum iis, qui obligationibus satisfacere detrectent.	83.	137
De iis, qui mala consuetudine sunt impliciti, et de relabentibus. Præcipua quædam observatio.	84.	140
Dum poenitentes non absolvuntur.	85.	—
Quibus cautelis et qua arte utendum sit, si de novo ipsis absolutio differtur.	86.	141
Error eorum, qui aliter agunt.	87.	143
Præcipuum principium, quandonam relabentes sint absolvendi.	89.	149
Ulteriores cautelæ salutari discretionem cum relabentibus adhibendæ.	90.	153
Discretio peculiaris cum juvenibus adhibenda.	92.	157
Quandonam relabentes ad confessionem generalem sint astringendi.	93.	159
Quis modus tenendus sit, ut integritas confessionum generalium obtineatur.	95.	162
Remedia pro relabentibus.	96.	164
Quid agendum, si in relabentibus peculiariora doloris signa apparent.	97.	167
Digressio de utilitate exercitiorum spiritualium et missionum.	98.	170

Cautelæ, quas adhibere confessorius pro
semet ipso debet, antequam confessio-
nes audiat. 101. 174

Cautela prima. Confessorius carere non
debet necessariis dotibus. 1) Caritas
paterna ne in ipso deficiat. 102. 175

2) Ne peritia medici in ipso desideretur. 103. 176

3) Ne careat scientia judicis. 104. 177

Cautela secunda. Confessorius munus
suum debet plurimi facere; 105. 179

1) Quia Jesu Christo est summopere ac-
ceptum. 106. 180

2) Quia proximis est maxime necessa-
rium, et utile. 107. 182

3) Quia ipsi confessorio multis de causis
est proficuum. 108. 184

Cautela tertia. Non relinqui hoc munus
debet ob causas humanas. 112. 191

Cautela quarta. Aequè parum confessorii
munus subterfugiendum est ob causas
spirituales perperam intellectas. Eo-
rum error, qui nimium sibi ab hoc
munere timent. 113. 192

Inquiritur, num timor hic inde nascatur,
quia confessorius necessariis dotibus
est destitutus. 114. 194

Remedia, quibus cavere sibi ab errori-
bus possit in audiendis confessionibus. 115. 195

Respondetur iis, qui in perfungendo
hoc munere tentationibus implican-
tur. 116. 197

Respondetur iis, qui hoc munus relin-
quant, ut sibi accuratius invigilent. 117. 199

Cautelæ, quæ comitari confessorium in
obeundo suo munere debent. Cautela

prima.

prima. Studium, quo confessorius ipsemet eniti ad vitæ sanctimoniam debet.

120. 202

Quanto studio confessorius habituales gratiam conservare debeat, tum ut sacramentum hoc cum emolumento, tum etiam ut semper licite illud administret.

121. 204

Monitum ad eos, qui habituales gratiam non conservant.

122. 206

Cautela secunda. Recta intentio. Quam hæc intentio sit necessaria.

123. 207

Indicia, ex quibus dignoscitur, rectam hanc intentionem deesse; et quibus modis obtineri ea possit.

124. —

Cautela tertia. Fervor in oratione. Necessitas et usus orationis in obeundo hoc munere.

125. 209

Cautela quarta. Custodia animi. Necessitas et usus hujus rei.

126. 210

Cautela quinta. Custodia sensuum. Custodia oculorum et linguæ.

127. 211

Periculum et cautela, dum de rebus spiritualibus loquendum est cum altero sexu tum durante confessione, tum aliis temporibus.

128. 213

Sigillum sacramentale sollicitè servari debet.

130. 216

Quam facile hac in re abusus possit obrepere.

131. 217

Constitutiones Benedicti XIV contra abusum eorum, qui pœnitentem interrogabant de complicitis nomine, ut eum corrigerent.

132. 219

Conclusio epistolæ.

133. 221

EPISTOLA SECUNDA.

	num.	pag.
A rgumentum hujus epistolæ. . .	I.	222
Ufus discretionis in audiendis confes- sionibus. Observationes de probabi- lismo et probabiliorismo, et quem præ altero amplecti quis debeat, ut sit discretus.	2.	—
Cautelæ pro probabilismo.	3.	223
Quo sensu probabilismus concedat usum sententiæ minus probabilis minusque securæ.	4.	225
Cautelæ pro probabiliorismo. Agitur hic de tutiorismo rigido et mitigato.	5.	227
Probabiliorismus rite explicatus non potest argui nimii rigoris.	7.	230
Nec etiam probabilismus rite explicatus laxitatis argui potest.	8.	231
Ecclesia probabilismum ipsum rite ex- plicatum nunquam condemnavit.	9.	233
Nec probabilismus nec probabilioris- mus ab errore immunes sunt, dum casus singulares ex suis principiis decidunt.	II.	235
Undenam pendeat, ut quis sanam et ju- stam morum doctrinam sibi comparet.	12.	238

Ut quis justam et sanam morum doctrinam habeat, non inde provenit, quod probabiliorisimum aut adoptet, aut rejiciat.	13.	240
Quodnam discrimen intercedat inter probabilisimum et probabiliorisimum, et quem usum discrimen illud habeat in decidendis quæstionibus singularibus.	14.	241
Quomodo tum probabiliorista tum probabilista sanam et utilem morum doctrinam possint tradere.	16.	244
Quinam sint auctores magis probati.	17.	248
Hujus rei conclusio.	18.	249
Necessitas discretionis in audiendis confessionibus. Summatim repetuntur damna, quæ confessarii laxi inferunt.	20.	251
Summatim itidem repetuntur damna, quæ inferunt confessarii rigidi.	21.	253
Observatio magni momenti de sacramento pœnitentiæ.	22.	—
Quænam damna illi inferant, qui sacramenti hujus difficultates nimium augent.	23.	256
Comparatio inter laxorum et rigidorum damna.	25.	259
Illorum error, qui nimio rigore fideles a sacramentorum usu absterrent.	28.	263

	num.	pag.
Falsa rigidorum effata.	30.	266
Quid sibi illud evangelii effatum velit:		
Arcta est ad cœlum via.	31.	268
Num et qua ratione Dei gratia peccatores pedetentim ad frugem reducat.	32.	271
Num ecclesia pœnitentibus publicis absolutionem sacramentalem usque post expletam pœnitentiam canonicam distulerit.	35.	275
Num verum sit, confessiones majorem partem a fidelibus male peragi.	36.	278
Vana laxorum jactatio, dum se præ rigidis efferunt.	38.	283
Falsæ, quas laxi sibi effingunt, ideæ.	39.	284
In audiendis confessionibus quanta sit discretionis tum necessitas, tum difficultas.	43.	288
Adhortatio ad confessorios ex verbis Pauli apostoli deprompta.	44.	290

Pag.	lin.	errata	sic corrige
50	II	ita tamen	ita tamen, ut
84	8	eousque	eo usque
85	20	præpopere	præpropere
186	II	commiserenti	commiseranti
250	24	desiderari non	desiderari

De modo

administrandi sacramentum poenitentiae.

EPISTOLA PRIMA.

De totius argumenti scopo.

I. **B**ene compertum habes sapientis effatum :
Qui non est expertus, pauca recognoscit. ()*
Hinc, antequam sanctum confessorii munus in te
suscipias, ex me quæris, quid longa in obeundo
hoc munere experientia me docuerit. Ad tuam
et aliorum utilitatem tibi morem gero; sed ne ex-
spectes a me totius doctrinæ moralis compendium,
nec speculativum aridumque de hoc officio tracta-
tum. Nihilominus ordinatim exponam, quo mo-
do exacte et caute opus hoc te oporteat exequi;
hinc persequar, quæ sint muneris tui partes erga
poenitentes, tum etiam quas pro temet ipso cau-
telas adhibere debeas in perfungendo hoc sacro
munere; ubique interferam utiles omnino confi-
derationes et opportunas inducias, quas tum stu-
dio, tum longo usu mihi comparavi, quibus id
efficiatur, ut magis expedite, et majori etiam cum
utilitate operam tuam in sacro tribunali colloques;
cum te præmuniant, ne aut nimia laxitate aut ri-
gore nimio in transversum agaris, teque magis
securum reddant, quo minus aut imprudentia, aut
experientiæ defectu labaris, præcipue in omnibus

iii

(*) Eccli. 34, 10.

iis casibus, qui frequenter omnino occurrunt, et
 tamen habilem et expertum confessorium expof-
 cunt. Non modicum hac in re emolumentum in-
 de percepi, quod multi novelli confessarii confi-
 lium a me expetierint; inde enim cognoscere po-
 tui, ubi potissimum, licet in theologia morali per-
 bene sint instructi, initio hæreant, dum primum
 pœnitentibus aures præbent; simul etiam intelle-
 xi, quæ potissimum monita in usu ipsis sint ma-
 xime necessaria tum pro propria ipforummet cau-
 tela, tum pro aliis dirigendis. Ut majorem ha-
 berent securitatem, quæcunque in hac mea epi-
 stola occurrunt, tibi affirmo, me non stetisse mei
 unius judicio, sed etiam mentem multorum alio-
 rum confessoriorum exquisivisse, in quorum doc-
 trina, longo usu, pietate ac animi libertate tuto
 poteram confidere, ac pro certo statuere, nihil
 ipsos in re adeo gravi dissimulatueros esse; secun-
 dum eorum igitur monita hunc qualemcunque la-
 borem meum emendavi. Animadversiones, qui-
 bus pro te ipso utaris, ad finem operis differo;
 initium ducam a præcipuis tribus proprietatibus
 seu dotibus, quas et habere et erga alios exercere
 debes; sunt autem eæ, 1) caritas plane paterna,
 2) peritia medici, et 3) judicis accuratio. De
 singulis separatim dicam; sed mirari non debes,
 si non raro eas etiam simul perstringam, quia om-
 nes necessario debent concurrere et uniri inter se,
 ut te etiam in unico passu dirigant, quem facere
 debes, ut oves ad ovile, id est, animas ad Deum
 reducas. Hunc libellum dum lustras, ne, quæso,
 inter-

interrupta serie omiſſis aliis ad alia transvola, ſed totum ex ordine lege, in iis certe rebus, quæ nexum inter ſe habent; continuatio enim et unio omnium ſimul id efficiunt, ut res aliæ alias dilucident, corroborent, intra juſtos limites conſtringant, et plenius explicent, et viciffim id ipſum commodum iterum ab aliis aſſequantur; ſi vero e contrario partes quædam ab aliis ſuis partibus fuerint avulſæ, evenire poteſt, ut mutilæ, obſcuræ, aut etiam minus calligatæ videantur eſſe. Poſtquam ea abſolveris, quæ ad pœnitentes regendos inſtruendosque ſpectant, ne dedigneris ea etiam legere, quæ tuum proprium emolumentum concernunt; de hoc enim argumento, quod raro apud alios ſcriptores explicatum invenies, in brevi compendio collecta habes ea, quæ ad triplicem finem ſufficere poterunt, ut ſcilicet 1) exciteris et fortiter impellaris ad ſuſcipiendum in te hoc ſacrum munus; 2) ut in eo exordiando et proſequendo omni timore et dubio libereris; 3) ut demum illud adhibitis debitis cautelis, et majori cum perfectione exerceas ad augendam et tuam et pœnitentium ſanctificationem.

**Prima confeſſarii proprietas eſt caritas
paterna.**

Hæc caritas neminem unquam repellit;

*Omnes lenigne excipit et ſtatim ab initio in
ſpem erigit;*

Omnes patienter ſuffert in decurſu confeſſionis;

Semper adjuvat, sed quam maxime in fine, ut peccator in viam justitiæ redeat, ut in justitia conservetur, ut ad sectandam perfectionem excitetur.

2. Paternam igitur caritatem indue, cum poenitens a principio statim dulci patris nomine te compellet, et Jesus Christus sui amoris vicarios, ut sanctus Ambrosius loquitur, *vicarios amoris Christi*, in hoc poenitentiae sacramento nos constituerit. Jam vero nihil est castius, nihil honestius amore paterno; paternus amor est intensissimus, qui nescit defatigari, qui nullum emolumentum quærit, qui quam maxime est sollicitus, liberalis, cautus et patiens. Talis jam fit et tuus erga poenitentem, utpote filium tuum spirituale, amor, quem opere demonstrare ea ratione debes, quam hic subjungo, ut scilicet

Neminem unquam repellas.

3. Primo igitur *neminem repellas*. Poeta piscatorem monebat: Semper tibi pendeat hamus; quo minime reris, gurgite piscis erit. Id et tibi dictum putes; semper enim promptus qualibet hora debes accurrere ad confessiones audiendas, si quis operam tuam exposcat, nec personas ullas, pauperes licet et viles, excipias, et id quidem maxime diebus et horis infuetis; non enim ejus, qui te accedit, status et præsens dispositio nota tibi sunt; et ubi minime existimes, posset repulsa tua immensa damna creare, et animam in ruinam

nam

5

nam æternam impellere. Sæpenumero evenit, ut ex iis, qui diebus et horis insolitis confessorium adierant, aliqui jam a sex mensibus, aliqui ab anno, aliqui vero a septem, aliqui a decem aut a pluribus omnino annis non essent confessi. Si jam repulsam tulissent, quam pronum erat, ut ex-
tincto vehementiori illo et peculiari gratiæ impulsu, qui ipsos post elapsum tam longum tempus stimularat, ut confessorium accederent, nunquam amplius redituri abirent, et ad mortem usque peccata peccatis accumularent? Quam severa tibi coram tribunali divino erit reddenda ratio, si caritatis defectu hos filios, quos ad cœlestem patrem te oportuit adducere, ab ipso retrahas, ut dein aut æternum pereant, aut longo saltem tempore Deum pergant offendere? Et e contrario quam felix erit fors tua, si has animas prompto animo admissas ad Dei sinum reducas? Fieri etiam omnino poterit, ut ingentem cœlo prædam acquiras. Certe sanctus Philippus Neriùs affirmabat, ex suis poenitentibus eos fuisse maxime ferventes, quos tum ad frugem reduxisset, cum quavis hora et etiam noctu quasi excubias ageret, ut quosvis reciperet.

4. Neminem igitur unquam repellas, omnium vero minime ignotos, sed nec etiam notos; forte enim aliquid novi ipsis accidit, quod tibi adhucdum est ignotum, unde magnum ipsis damnum immineat, et graves Deo inferantur injuriæ, nisi promptum remedium adhibeatur. Continget interdum, ut quis opem tuam eo die expetat, quo

id minime expectasses, vel quo tibi minime lubeat, vel quo maxime negotiis sis implicatus, vel quo tibi gerendæ huic rei minime videaris idoneus. Tum vero memineris, Deum has animas jam antea sua gratia quæsiuisse, et in iis rerum circumstantiis ad te adduxisse, ut una simul opera et eas et te sanctificet per tuam caritatem. Ne igitur Deum hoc honore, nec te ipsum hoc merito, nec illam animam hoc auxilio defraudes. Et si forte tum quidem impedimentum subit, quo minus consistentem audire possis, diem et horam, licet tibi minus commodam, constitue; invita ipsi, ut ad te redeat; obtestare illum, ne tibi solatium neget, quod in ipso adjuvando audiendoque sis habiturus.

Benigne excipe et ab initio statim in spem erige poenitentem.

5. Benigne igitur excipe poenitentem et statim ab initio in spem erige, saltem quando ipsæ circumstantiæ te monent, id esse necessarium; ut si forte dicat, se a longo jam tempore non esse confessum. Tum enimvero ut ipsum liberes difficultate, quam forte a natura habet in culpis suis integre manifestandis, aut ut eam molestiam saltem minuas, loquentem interpella, et dic: Deo rependamus grates, qui te ad hanc usque horam expectavit, et hodie huc adduxit. Bono esse animo; longanimitas, qua amantissimus pater hucusque in te est usus, spem haud dubiam facit, tibi adhucdum tempus suppetere, et Deum te velle solatio suo recreare; animos igitur cape; juvabo te, quidquid

quidquid tibi demum evenerit ; Deo adjuvante omnia corrigemus. Sancta ergo cum fiducia conscientiam tuam exonera.

6. Certissime tibi persuadeas et te et pœnitentem maximum inde fructum percepturum, si paterno hoc illum modo excipias. Et pœnitens quidem hac tua caritate delinitus sentit, sibi animum dilatari, statuitque, jam nihil subticere, et ea insuper erga te mente est, ut omnia, quæ ipsi dicturus sis, in bonam partem accipiat, cum te non judicem solum, sed et patrem experiatur ; tu vero de hac pœnitentis docilitate et fiducia certus majori studio ipsius utilitati poteris consulere, nec jam timere debes salutari quadam constantia ea, quæ opus est, suggerere ; et tuus in illum amor, et illius in te fiducia auctoritatem tibi conciliant, ut imperare ipsi, et omnia ab ipso expectare possis ; nec erit amplius periculum, ne noxia quadam facilitate pœnitenti condescendas, in quod tamen periculum confessori se conjiciunt interdum, qui postquam pœnitentes aspere acceperunt, eosdem postea refractarios ad jussa sua experiuntur.

7. Grandis ergo foret error tuus, si id genus peccatores severe exciperes, dumque audis, eos a longo jam tempore non esse confessos, hoc forte modo ipsos objurgares : Num tu christianus es, qui tam longo tempore et a Deo et a sacramentis potuisti alienus vivere ? Quid jam pronius, quam ut pœnitens tam aspero loquendi modo absterri-
tus aut omnia aut ea saltem peccata, in quibus

manifestandis tam magnam experitur difficultatem, de novo in sinu suo claudat? Id si fiat, a te discedet novo implicitus sacrilegio, adeoque cum impedimento multo majori quam antea, ne unquam redeat; et hinc vehementer impellitur, ut spe quasi omni deperdita semper in graviora crimina prolabatur. Nondum multum temporis effluxit, cum in reum quemdam mortis proferretur sententia; qui præsens aderat, cum ea res ageretur, testatur, hæc prima hominis miseri fuisse verba: Non eo devenissem, nisi a confessorio aliquo adeo dure fuissem exceptus et repulsus. Solicite ergo tibi hac in re cave, ne cum poenitente aliquo ita unquam agas, non enim solum pueros puellasque, sed et homines ætate jam graves, sacerdotes etiam et religiosos a manifestandis culpis verecundia absterret, quin etiam ipsæ animæ bonæ in aperiendis peccatis non nisi venialibus difficultatem non modicam experiuntur. Immo quo provectior est ætas, quo gradus altior, quo dignitas major, eo magis sæpenumero hæc difficultas crescit in detegenda culpa, si quis forte graviter est lapsus. Hanc ob causam apostolus nos hortatur: *Fratres, et si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite illum in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris.* (*) En, causam addit apostolus: *Considerans te ipsum, ne et tu tenteris.* Monet te, quid et tibi in poenam asperitatis tuæ possit evenire; et hinc ex modo, quo ab aliis tecum

agi

(*) Gal. 6, 1.

agi velis, si forte, quod Deus avertat, graviter prolabaris, rationem collige, qua excipere alios debeas.

Patienter poenitentem suffer in confessionis decursu.

8. Pœnitentem, quem benigne exceptum ab initio statim in spem erexeras, etiam in confessionis decursu patienter debes sufferre. Fateor equidem, quod confessorium sæpe sæpius maximis molestiis afficiat modo pœnitentium multitudo, modo etiam pœnitens unicus, qui cum sit tardus, verbosus, rudis, multiplici diversarum rerum faragine et casibus implicatis diutissime confessorium moratur; has tam graves molestias ut quis pacato animo ferat, solus efficere potest amor ille paternus, defatigari nescius, qui laborem quemcunque suavem reddit. Ad nutriendum hunc in te amorem sequentia capita tecum perpende, eaque alte animo tuo infige. 1) Si Jesus Christus æquum duxit pro animarum salute sanguinem fundere et vitam dare, quis ex nobis, qui ipsius ministri sumus, excusare se poterit ab impendendo saltem tempore et labore? Amplius quid dico; ubinam majori et gloria et utilitate possumus vires nostras impendere, quam in eo opere, cui Deus se ipsum impendit? 2) *Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* (*) Hæc ita intellige, ac si divinus servator sermone ad te converso tibi diceret: Si hanc animam patienter feras, si eam adjuves,

A 5

instruas,

(*) Matth. 7, 2.

instruas, consoles, sanctifices: bono esto animo, *eadem mensura remetietur tibi*; nam et ego te feram, ego te adjuvabo et sanctificabo; sed miserum te, si hæc officia alteri deneges! hinc enim mereris, ne et ego ea impendam tibi; non ero in posterum ita indulgens in ferendis tuis lapsibus, non eadem te benignitate juvabo; *qua mensura*. Ut igitur tuæ utilitati consulas, disce poenitentem patienter ferre. 3) Si minima quævis opera, quæ ex caritate in corporis bonum exercentur, in extremo iudicio laus publica excipit, iisdemque publicum et quidem æternum præmium constituitur, qua laude, qua mercede illa caritatis opera cohonestabuntur, quæ prioribus illis tanto sunt nobiliora, quanto spiritus præstat corpore, dum scilicet immortales animæ cœlesti gratia vestiuntur pascunturque, dumque eadem ex inferni catenis eruuntur, et morbis spiritualibus liberantur? Verum non ad iudicium extremum usque expectandum tibi erit, ut gratias et mercedem a patre cœlesti accipias, ad cuius sinum resipiscentes filios tuo incommodo et labore reducis. Proh! a quam multis quamque tibi noxiis tentationibus te immunem fervabit! in quot aliis victoriam tibi tribuet! quam potenti auxilio spiritus vires in omni vita tua confortabit! Nulli igitur molestiæ cede, sed toto confessionis decursu animum in omnes pacatissimum exhibe; et certo tibi persuade, quo die e sacro tribunali redis capite obtuso, et pectore defatigato, si caritate paterna alios complexus fueris, iisque patrem te demonstrasti, et
Deum

Deum experieris in te patrem, qui gratia et solatio abundanter te cumulabit.

9. Et hic velim, ut eos tibi quam maxime commendatos habeas, qui corporis defectu aliquo laborant, quibus vel aures sunt graviores, vel quos linguæ impedimentum aliudve tardiores reddit, quique ideo in magno sunt periculo, ne iis unquam eo, quo opus habent, modo succurratur. Tales si te accesserint, et periculum sublit in publico confessionali, ne vicini vocem tuam percipiant, duc eos in alium opportunum locum, ubi libere secureque et eos audire et ab iis intelligi possis, sic forte unica confessione multarum priorum defectus emendabis. Ne turberis, si forte deprehendas, confessionem generalem esse necessariam; in his enim et in multis aliis casibus generalis confessio particulari non multo longior est, atque id eam ob causam potissimum, quia hoc hominum genus uniformem quovis tempore sibi que similem vitam ducit; hinc deprehenso solo minoris majorisve numeri discrimine res tota confecta est. Poenitentes tales non facile ad alios remittas ob difficultatem, quam experiris, dum sine incommodo nec eorum sensa percipere, nec tua ipsis explicare potes; si enim corporalis eorum defectus ita est comparatus, ut cuivis alteri confessorio æque ac tibi negotium faceffat, uti contingit, si aut surdi aut muti sint, tu æque ac alius juvare eos potes, quantum eorum conditio finit: ne ergo in alios laborem exonera; sed eundem ipsemet subi, unde et præmium ipsemet percipies.

Si vero defectus pœnitentis non omnibus æque ac tibi esset incommodus, ut si linguam non intelligas, quam alter callet; tum vero caritas tua te moveat, ut pro pœnitente, quem ipsemet audire non potes, alium confessorium habilem inquiras, cui eundem commendes; aut certe docere pœnitentem debes, ubinam facile confessorium talem inveniatur. Vidi egomet in locis aliquot, quod parochi caritate moti omnes aut surdos aut balbos aut alio defectu laborantes certis diebus aptum in locum convocarint, ut ipsis opportune succurrerent. De sancto Francisco Salesio legitur, eum quatuor omnino horas impendisse, ut juvenem surdum mutumque aliquod fidei mysterium edoceret.

10. Generatim loquendo pronum omnino erit, ut zelus præpoſterus tibi illudat sæpe, aut verius, ut ardens bilis et impatientia sub zeli specie te impellat, ut molestum pœnitentem aspere tractes, ea mente, ut peccatorum suorum magnitudinem sentiat, revera autem, ut conceptam ex illata molestia impatientiam exoneres, et eo citius te confessione hac expedias; et quamquam nec justo laxiorem nec rigidam nimis doctrinam sequaris, periculum tamen non modicum subest, ne ad alterutrum extremum deflectas, et pœnitentem velut indispositum rigidorum more dimittas, aut eundem, quod laxi solent, non discussa satis ipsius causa absolvas, ut eo citius molestia te liberes. Nec omnino facile occultam fraudem deprehendes, quam in hujusmodi casibus impatientia fruit; apud

apud laxos enim caritatis speciem induit, contenditque, non defatigandos esse pœnitentes interrogationibus, nec absolutione denegata invisum reddendum esse sacramentum; apud rigidos obtendit religionem, asseverans, non exponi debere periculo valorem sacramenti, si forte indispositus absolvatur; et hæc judicia non jam a sana doctrina morali proveniunt, sed suggeruntur a voluntate laboris impaciente, quæ intellectum avertit, ne majores cautelas videat indagetve, ut sine laxitate possit absolvere; aut etiam ne ad præparandum melius pœnitentis animum industrias magis opportunas conquirat, ut tum statim absolutum nimio ex rigore dimittere non debeat; qui ergo ab impatientiæ fraudibus sibi non cavet, usu ipso aut laxissimum aut rigorismum sequitur; uterque enim cito fastidio te liberat.

II. Contra multa adeo irritamenta solus paternus amor, qui ipsum laborem dulcem ac suavem reddit, animum pacatum et mentem ab impedimento liberam servare potest, ut scientia judicis bene uti, teque contra fraudes et hallucinationes possis defendere, in quas animus inquietus et festinatio illa, cito se molestiis explicandi, solent conjicere. Semper igitur zelo tuo diffide, nisi simul cum patientia et laboris amore sit conjunctus; ex mente enim sancti Gregorii magni id discriminis est inter zelum paternum, quem Christus habuit, et inter zelum illum amarum præposterumque, quo Pharisei ardebant, quod prior ex amore ita peccatori condoleat, ut non satis peccatum

catum videatur refugere, et odisse, hic vero ita peccatum averfetur, ut nullam erga peccantem commiserationem habeat, sed eundem contemnat. *Vera justitia compassionem habet, falsa dedignationem. (*)*

Adjuva poenitentem, ut eum in viam justitiæ reducas.

12. Pœnitentem, quem patienter tulisti, eodem amore impellente, semper adjuva, maxime autem in fine, ut illum a peccatorum semita in viam justitiæ reducas. Ajo, opportunis ad rem interrogationibus semper adjuvandum esse pœnitentem, ut integra sit accusatio quoad speciem, numerum, et eas gravium peccatorum circumstantias, quæ sunt materia confessionis necessaria; et in hac re præter scientiam et patientiam opus tibi erit dexteritate, de qua paulo post redibit sermo, ubi de peritia medici differam. Sed maxime in fine pœnitentem adjuva; huc enim omne studium, omnis labor veri patris tendit, ut quocunque suo impendio vitam filio incolumem servet. Nequaquam igitur id exigo, ut sine mora absolutionem impertiaris; is enim amor non esset verus, nec in verum pœnitentis bonum cederet. Prout ergo opus est, adjuva, ut de sincero tum dolore tum proposito securus esse possis; sicque justus discedat pœnitens, qui gravibus vel etiam gravissimis peccatis onustus accesserat. Idem vero amor modo suavitatem tibi instillabit, modo ar-

mabit

(*) Homil. 34 in evangel.

mabit te rigore, prout res præsens videbitur exposcere; quod enim in domo fieri solet, etiam hic eveniet. Si filiusfamilias æger decumbat, et pharmaca respuat, servi quantumvis robusti cito defatigantur; et siquidem multa cohortatione opus sit, ut reluctantem ad medicamenta adhibenda inducant, aut a fumendis noxiis fructibus cohibeant, tum vero laboris pertæsi interdum ægrotantis ingenio cedunt, indulgentque, tum ut a medicamentis abstineat, tum ut vetitis fructibus vescatur, quia se ipsos quidem suaque commoda vere amant, erga ægrotantem vero aut nullum, aut languidum plane amorem habent. Parentes e contrario non ita pertinacis filii cupiditatibus cedunt; quia ex vero in ipsum amore ipsius salutis multo plus quam sibi ob incommoda timent; omne ab ipsius vita periculum volunt avertere, mille artes excogitant ad curationis tædium molestiasque filio minuendas; verum si his non proficiunt, norunt vocem extollere, minarique; apprehensam filii manum ipsimet extendunt, et immobilem tenent, ut secare medicus possit; hoc animi robur, hanc mentis constantiam ipse amor illis suppeditat; verum inter ipsos hos rigores semper idem amor et immiscetur, et elucet. Non aliter in tribunali sacro regitur; confessarius, qui patris habet animum, et laxitatem et rigorem evitat; cum tamen uterque ipsi esset percommodus ad laborem cito finiendum, siquidem poenitentem absque ulteriori indagine aut dimitteret, aut absolveret, sed nullo utique poenitentis emolumento; confessarium, qui

patrem

patrem imitatur, ipse amor stimulat, ut in pœnitentis animum se insinuet, et accurate dispiciat, qua ratione ipsum sanare, et inter Deum ipsumque concordiam redintegrare possit. E contrario confessorius, qui non eodem amore est præditus, licet doctrina excellat, parum tamen proderit pœnitenti, quia nimis ipsi molestum accidit, ut doctrina sua accurate utatur.

13. Evitanda igitur est ea laxitas, quam fugerit amor proprii commodi, et nimia illa indulgentia, quæ provenit a respectu humano, aut a fervili animo studioque nimis cæco in pœnitentem; eam tamen ob causam amorem tuum erga pœnitentem imminuere nequaquam debes, sed puriorem reddere et augere, ut omnis terrenæ labis expers et quasi æmulus amoris diviniore et cœlestis aliud non spectet quam animarum bonum, et simul omnibus obstaculis fortior propositum sibi finem assequatur. Id autem discriminis inter amorem a natura inditum, et alterum illum puriorem intercedere, non obscure videor mihi colligere ex discrimine, quod inter pastorem bonum et mercenarium intercedit. Mercenarius solo sibilo ad ovile ovem invitat, verum non cavet, ne de novo ex via diffugiat; hunc mihi videtur imitari confessorius nimium laxus; interdum mercenarius pastor etiam baculo incusso aut lapidibus projectis errantem ovem ad ovile vult cogere; verum non perpendit, sic miseram terreri et multo longius aufugere, usque dum lupo in prædam cedat; severus adeo pastor confessorio nimium rigido est
quam

quam simillimus. Sed nec ille nimium incurius, nec hic nimium rigidus pastoris boni nomen meretur; uterque laborem fugit, et hinc neuter ovem in tuto collocat. Pastor bonus e contrario inventam ovem non percutit, nec etiam libere finit errare, sed in humeros imponit, et ne aufugiat, ambabus manibus tenet; ne vero misella ovicula longa via defatigetur, molle collum supponit, cui commode incumbit, et quiescit, dum interea pastor bonus sub dilecto pondere fatiscens et sudore diffuens difficile iter emetitur, et gaudio plenus reportatam in tuto collocat. Ita solus confessorius, amore paterno plenus, pastor bonus dici potest, qui duobus quasi brachiis, scientia scilicet judicis et medici peritia, poenitentem stringit et salvat, quin eum nimio rigore exterreat, nec laxitate nimia eum ab iis eximat, quæ præstare omnino tenetur; eidem tamen parcit, quantum potest, et magnam laboris partem in se suscipit, dum accedentem benigne excipit, patienter suffert, quavis ratione adjuvat, ut rite præparatum cum Deo in gratiam reducat, et solatio plenum demum dimittat.

14. Ut boni confessorii partes expleas, non sufficit, ut in theologicis disciplinis apprime sis instructus, et asceticæ doctrinæ notitiam tibi compararis; requiritur præterea caritas, et ea non qualiscunque sed plane paterna, quæ bono pastori sit propria, non vero illa, quam mercenarius habet. Videtur hæc confessorii proprietas cæteris multo parabilior, sed revera difficultas in ea comparanda

paranda est multo major; tria enim caritas hæc a te requirit, 1) sanam in rebus morum doctrinam pro fungendo iudicis munere, et providam medici peritiam; 2) accuratum utriusque usum; 3) præterea ita hac in re te gerere debes, ut magnam laboris partem in te suscipias, ovicula vero omnem fructum percipiat, ut non simul ovile et pastorem aversetur, nec de novo, nunquam amplius reditura, diffugiat, sed postquam didicerit, tua caritate esse mitigatum, quidquid confessio durum habet, ad eandem sæpe recurrat, et sic datam Deo fidem perpetuo fervet.

Pœnitentem ad sectandam perfectionem excita.

15. Curare omnino debes, ut justus non solum perseveret in bono, sed etiam, ut in via perfectionis progrediatur, et hoc est ultimum officium erga pœnitentem, quod tibi caritas imponit. Heu! quot animæ paulo post iterum in casses inimici incidunt ideo solum, quia confessarius tantum laboris sibi non sumit, ut eas de fugiendis periculis moneat, nec opportuna remedia suggerat, quibus devotionem conservent, foveantque? Quot animæ in primis vitæ devotæ principiis ad mortem usque semper hærent, quin unquam altius eluculentur, eam tantum ob causam, quia nemo eas instruit, aut ad vitam perfectiorem sectandam eisdem animos addit, quamvis cætera ad id gratiæ divinæ munere essent aptissimæ? Ut ergo hac in re zelum tuum extimules, perpende tecum, majorem honorem in Deum redundare interdum ab unico.

unico, qui in Dei servitio ad perfectionem con-
 tur eluctari, quam a mille tepidis, qui a culpis
 gravibus quidem abstinere, in exercendis autem
 virtutibus nullum adhibent laborem. Persæpe
 unicus, qui quidem fervore fit præditus, multo
 plus confert exemplis, consiliis, cohortationibus,
 et zelo suo, ut domus integra aliique non pauci
 ad virtutis studium excitentur, quam multi alii
 simul, qui nec fervorem nec experientiam habent.
 Si unicum patremfamilias suavis tuo inducas, ut
 quotidie rosarium recitet, ut vesperi conscien-
 tiam discutiat, et mane meditationem de aliqua
 ex fidei veritatibus instituat, aut eandem attento
 saltem animo legat; ut artem discat, lucra pro
 cælo comparandi, dum sæpe intra diem rectam
 intentionem renovat; ut animi motus non solum
 ab illicitis abstinere, sed in rebus etiam innoxiiis
 genium defraudet; ut Christum Dominum, beatif-
 simam virginem, et alios sanctos novendiali ho-
 nore prosequatur, exercitis hunc in finem pecu-
 liaribus quibusdam virtutum actibus; ex hac pat-
 ris vivendi ratione quam multa commoda in filios
 et domesticos redundabunt, siquidem eos ad simi-
 lia pietatis exercitia induxerit? præterea hic fruc-
 tus facile majora capiet incrementa, dum filii et
 filiae a patre tam bene instituti et virtutibus ex-
 culti ad alias familias transeunt. Dum ergo ali-
 quorum poenitentium animos excolis, et ad per-
 fectionem eosdem exstimulas, non iis solum sed
 et multis aliis eadem opera poteris prodesse; quo
 autem id modo, qua arte efficiatur, paulo post

videbis. Hac ipsa etiam ex causa impulsus fuisse asserit pater Scaramelli, ut librum ederet, *Directorio ascetico* inscriptum, in quo solidis doctisque præceptis theoreticis monita jungit, quæ directori ad facilitandum usum inferviunt.

Secunda confessorii proprietas est peritia medici.

Spiritualis medici peritia debet 1) totum malum cum dexteritate investigare, et in lucem protrahere; 2) mali gravitatem prudenter explorare, et aequa lance ponderare; 3) remedia poenitentis malo caute adhibere.

16. Parum ovibus prodest pastor voluntate solum, non itidem intellectu bonus; sic et confessorius, qui amorem quidem paternum habet, sed iudicis scientia et peritia medici caret, animarum quidem in spiritu progressum optare, sed eidem opera sua consulere minime potest. Præter scientiam iudicis, de qua inferius disseram, caritas tua impellere te debet, ut etiam medici peritiam acquiras, quæ non tam ex libris de doctrina morali tractantibus quam ex asceticis hauritur; ascesis enimvero theologiam moralem quam maxime adjuvat in persanandis animæ morbis poenitentium, et in iisdem ad perfectionem excitandis, quod quidem colligere haud dubie poteris ex specimine hic subjecto, quippe id modum docet, quo uti eadem debeas in confessionibus audiendis.

Dexteritas in detegendo malo poenitentis.

17. Dextere igitur utere peritia tua in detegendo toto malo; hoc enim est primum periculum in animæ morbis, ne sincere manifestentur; quia humana natura vehementer repugnat, et præterea dæmon auget difficultatem millenis artibus. Postquam ergo poenitentem benevole paterneque excepisti, ut ei statim ab initio animos adderes, eadem in toto decursu confessionis ita aures præbe, ut absque omni timore se tibi manifestare possit. Si audito aliquo poenitentis peccato admireris, si suspires, si te contorqueas, si jubeas properare, si vultum contrahas, si quid non satis patienter dicas, aut agas, sinceræ accusationi obesse hæc possent; utque eo magis difficultatem minuas, quam forte hac in re poenitens habet, nullo signo ostendas, te ipsum cognoscere, quamvis aliunde tibi sit notus, nisi ipsemet se manifestet; forte enim eo animo te adiit, quia putabat, se tibi esse incognitum; et si forte extra confessionale confitentem audias, durante confessione inter tuum et poenitentis vultum manum interpone, ne ipso obtutu verecundiam et ruborem augeas. Nisi in raro quodam casu ob peculiarem forte causam aliter prudentia suadeat, ex eodem fine firmam tibi legem statue, ut omnem reprehensionem ad finem usque differas; imo si poenitens forte onus contraxit, aliisque est obnoxius, quibus satisfacere debet, non ante eundem moneas, quam satis certo tibi constet, accusationem esse penitus absolutam, nihilque amplius restare.

18. Oportet sane, ut ex iis, quæ poenitens dicit, noris etiam ea dextere expiscari, quæ non dicit. Si e. g. dicit, se magnum odium contra aliquem habuisse, noli jam acquiescere; sed cum vitii hujus effectus tibi noti sint, præterea sciscitare, num optarit, ut alter gravi malo opprimeretur; num ipsum injuria affecerit; num consueta humanitatis officia negarit; num postea non amplius inviserit, licet propinqua cognatione ipsi sit junctus; et num hac agendi ratione aliis etiam malo exemplo fuerit; multum præterea juvat, si interrogando deteriora semper videaris suspicari tum quoad speciem, tum quoad numerum peccatorum, ut poenitens laudari potius ob imminutum numerum possit, quam confundi ob auctum ab ipso debeat, sicque eo minori cum difficultate veritatem patefaciat.

19. Quin etiam modum scias, quo omne malum dextere detegas non solum ex eo, quod jam cæpit dicere, sed etiam dum nihil adhucdum dixit, imo etiam quando negat, si forte ex rerum adjunctis non sine causa timeas, ipsum reticere aut negare culpam ex rubore et ignorantia vituperabili scelestaque. *Diligens inquisitor, et subtilis investigator sapienter et quasi astute interrogat a poenitente, quod forsitan ignorat, vel præverecundia velit occultare.* (*) Tentationibus contra castimoniam omnes sunt obnoxii, et præterea hujus generis peccata multo majori cum rubore solent aperiri quam alia, hinc providum es-

(*) S. August. lib. de vera et falsa poenitentia.

se oportet confessorium; si ergo pœnitentes etiam ignoti hac de re se non accusent, et tamen ex rerum adjunctis merito timeatur, ne præ verecundia taceant, ut si e. gr. sint juvenes male educati, qui in mediis periculis versentur, nec tamen frequentiori oratione aut sacramentorum usu se muniant, interrogandi sunt ante confessionis finem, quia fieri vix poterit, ut longiori temporis intervallo non saltem tentationibus fuerint impetiti. Dum interrogas, quod paulo ante monui, semper deteriora augurari videaris, et hoc aut simili modo ad ulteriora viam tibi pande: Audistine pravorum sermones, et habuisti malas cogitationes? nonne ita habet? et licet pœnitens neget, non aliter, ac si affirmasset, bis vel ter ex eo adhuc dum perge quærere: Malis cogitationibus sponte et cum delectatione inhæcisti, nonne? et licet abnuat, nihilominus, eodem modo perge et dic: Noli turbari, nec animum desponde, licet assensum dederis, idque sæpe fuerit factum, et si postea etiam aliquod opus malum perpetraris; nonne ita est? Si demum pœnitens, dum videt, te responsis perperam intellectis veritatem divinasse, submissa voce incipiat dicere: Ita, pater, re dissimulata, in peccatum aliquod aut in peccatorum numerum inquire, et tum demum subsiste, verbisque amore plenis et accomodis ita pœnitentem alloquere: Nonne gratum tibi est, quod hæc peccata ex te elicuerim? Fatere modo, quod res est, ab initio mendacium tibi excidit; sed animum cape; Deus tibi hanc fecit gratiam, ut ego tibi abnuenti non

buisse, ulterius interroga, quales hæ cogitationes fuerint; persæpe enim aliud non sunt quam cupiditas vindictæ puerilis, aut aviditas, qua esculentis sibi non concessis inhiant; tum vero longius ne pergās; si tamen dubites, an non gravius malum lateat, sufficiet monere, Deum ubique locorum esse præsentem, nunquam proinde committant, quod in parentum præsentia non auderent facere.

22. Cum ipsis etiam adultis cavere omnino debes, ne aut te aut pœnitentem in periculum conjicias, inhonestæ delectationi consentiendi, quod doctus pater Segneri cum aliis auctoribus ita monet: „Licet interdum aliqua circumstantia, quæ quidem ad integritatem materiale pertineat, non explicetur, id ne te moveat; majus enim bonum præponderat. Sufficit in speciem inhonesti peccati inquirere, non item in modum; si pœnitens aut inverecundus aut ignarus ultro illum vellet exponere, amanter mone, id non decere.“ (*) Hæc si ita habent, quid dicendum est de confessoriis, iisque adhucdum junioribus, qui primi et ultro nulla urgente causa conjugatos interrogant de usu aut abusu matrimonii, quia scilicet timent, ne justos limites prætergrediantur? Hi enimvero non perpendunt, quod et se et pœnitentes periculo exponant, ne impuris phantasmatis mentem inquinent, et demum nefariæ delectationi consentiant; nullam præterea decori, et muneris, quod gerunt, rationem habent, ex quæstionibus enim

(*) Confessarius instructus, cap. 2.

enim ejusmodi non necessariis pœnitentes haud immerito colligent, eos, si mali non sint, certe ultra, quam decet, esse curiosos. Meliori igitur tu consilio majoris momenti bona confectare, et hac in re nunquam primus interroga, nisi forte verbis omnino generalibus, ut si e. g. dicas: Num, ut christianos decet, vitam agitis? an nulla in re conscientia mordet? ultra ne progrediaris; si vero pœnitentes ipsimet dubia proponant, responde quam brevissime, et verbis quam maxime cautis; in decidendis his quæstionibus sententias nec laxas, nec rigidas, sed discretas sequere; hoc ni fiat, magnum erit periculum, ne, dum materiale et incertum malum vis impedire, gravia et formalia peccata a conjugatis perpetrentur, quod fusius infra dicetur, ubi sermo erit de scientia, quam sibi confessarius ut doctor comparare debet.

23. Non solum, ubi de peccatis contra castitatem agitur, sed etiam in quocunque alio peccatorum genere nunquam primus interroges, nisi ob circumstantias merito possis dubitare, an non pœnitens defecerit, et quædam aut ex ignorantia aut ex verecundia omiserit. De omnibus peccatis si velis interrogare, in quæ incidere pœnitens potest, nunquam finies, et sacramentum perquam odiosum et tibi et pœnitenti facies, dum millenis non necessariis interrogationibus et te ipsum fatiges, et illum gravi haud dubie molestia afficias; quam invisum hoc sit, certissime sentires, si tibi confitenti similis interrogationum farrago proponeretur. De necessariis igitur interroga,

aut de iis, quæ probabiliter pœnitenti evenerint. Quin eæ ipsæ interrogationes, quas rituale romanum et sanctus Carolus Borromæus in suis monitis statim ab initio proponendas suggerit, omitteendæ sunt tum, cum eas inutiles fore cognoscis. Hinc si pœnitens tibi jam sit notus, aut si dicat, ante tempus non longum se esse confessum, unde colligi videtur posse, ipsum et probum esse et sufficienter instructum, poteris ipsi concedere, ut culpas suas exponat, et si dein opus fuerit, omittas antea interrogationes institue. Hic etiam illud nota, in confessionibus, quas prævides, non longas fore, cum priores paulo ante sint peractæ, præstare, ut interrogationes ad finem differas, nec pœnitentem interpelles, ne forte turbetur, aut eorum obliviscatur, quæ in examine afferre statuit. Ne vero in confessionibus longioribus necessaria tibi e memoria excidant, ad summum interpellare dicentem, idque, si opus est, frequentius etiam poteris, ita tamen, ut breviter et de necessariis tantum interroges, de numero scilicet et de specie peccatorum; reliqua omnia ad finem reserva.

Prudentia confessorii in malo pœnitentis pro gravitate ponderando.

24. Postquam malum pœnitentis dextere investigasti, et veluti ex mentis tenebris in lucem protraxisti, illud præterea pro gravitate solerter prudenterque ponderare debes, ne in adhibendis remediis errorem committas; prout enim vulnus

recen-

recenter inflicturn, et alterum cancro jam infectum diverso plane modo persananda sunt; ita etiam peccato, quod jam in consuetudinem abiit, aliud omnino medicamentum adhiberi debet, quam alteri, quod veluti casu quodam commissum est; occasio etiam proxima vigilantiam certe majorem exposcit quam remota; et præterea illis peccatis, quæ semper plurimum periculi habent, multo majori cura diligentiaque obviandum est, quam aliis non ita perniciosis. Ne igitur subito timeas, aut interrogationibus fatiges pœnitentem, quamprimum audis, grave aliquod peccatum ab eo commissum esse, dum deprehendis, illius occasionem plane fortuitam fuisse, ut si quis alterum gravibus et injuriosis verbis exceperit, qui impetu gravi in via in ipsum illisit; verum dum causa est quovis tempore eadem, et si peccatum ab ultima confessione sæpius fuit commissum, non immerito dubitabis, et hinc inquire, num forte malum gravius fuerit, quam primo obtutu appareat. Atque hoc aptis et dextere, ut supra dictum est, propositis interrogationibus consequeris, ut si e. g. dicas: Hæc peccata haud dubie etiam ante ultimam confessionem commisisti, imo a longo jam tempore; cum hoc complice etiam antea jam sæpius deliquisti; in priori paschate itidem ab integro anno ut modo non eras confessus, nonne ita res habet? peccatis hoc modo detectis, pro maliratione remedium adhibe. Interdum malum tunc primo caput, et leve est adhucdum, at væ! si pergat, et vires acquirat; brevi enim tempore in
grave

grave degenerabit. Id ipsum vero periti medicum officium est, ut malum in primis initiis digne aestimet. Sancti Philippi Nerii exemplum hic affero; dum poenitentes se accusarent, quod alterius etiam sexus manus attrectassent, et nimiam hanc familiaritatem eo obtentu vellent excusare, quod animum malum non habuerint, nec ullas inde tentationes perfererint, peritus spiritus magister respondit: Eo pejus id pro vobis omen est, si nullæ inde oriantur tentationes; hinc enim non obscure colligitur, dæmonem velle vos in gravem ruinam impellere; et ideo non statim se prodit, ut secure cæpto tramite pergatis, usque dum ex improvviso vos feriat, et in exitium deturbet. Modo non ab simili juvenis aliquis nunc primum incipit nimis cupide lufui inhiare, aut puella vanitatibus quibusdam capi delectarique; in his jam casibus necesse est, ut futurum malum opportunis monitis prævenias; nec id tibi agendum, ut severe prohibeas, quod nondum grave malum est, sed consilio stimula juvenem, ut nascentem cupiditatem frangat, et lufu abstineat illis diebus festis, quibus ad sacram communionem accedit, aut feriis sextis in honorem dolorum salvatoris nostri, aut certe tempori, pecuniis, et consuetudini cum sociis justum modum statuatur, atque hac ratione caveat, ne ipsi detrimentum enascatur; ut vero puella vanitatem domet, illam hortare, ne unquam omnia illa ornamenta adhibeat, quibus antea induebatur; mone illam præterea, ut interdum in honorem beatissimæ virginis Mariæ minus splendide

dido minusque locuplete vestitu utatur. In quibusdam peccatis periculum quidem non tam in eo est, quod crescant, quam quod perdurent; et licet sint levia, si tamen sint continua, damnum maximum possunt afferre. E. g. alienatio quaedam animi nondum gravis est, nec ad aliud hominem movet, quam ut alterius, cui minus favet, occursum vitet, ut frigide tantum et parce cum illo loquatur. Verum si hæc alienatio in consuetudinem abiit, et constanter menti inhæret, demum in enormia scelera deturbare potest; qui enim sinistris his affectibus indulgent, peculiaribus Dei donis omnino indignos se reddunt, quod iis maxime timendum est, qui spirituales vitam sunt amplexi. Sic Saprattus sacerdos, qui contra Nicephorum laicum diu jam sinistrum animum habuerat, mutata subito mente turpiter ab ipsa fide defecit, et quidem eo temporis momento, quo jam martyrii laurea ipsi parabatur. Prudentiam igitur adhibe in malo pœnitentis pro gravitate ponderando.

Confessarii cura in adhibendis remediis.

25. Elucere inprimis debet medici peritia in adhibendis remediis, dum malum est detectum. Et primo quidem durum pœnitentis cor emolliendum est, et is in eo dolor excitandus, sine quo sacramentum omni fructu caret; ut hoc efficias, exerce jam zelum tuum, quem retinere hucusque oportuit, ne pœnitens a peccatis integre explicandis absterretur; zelum tamen semper debet caritas

ritas præire, ut in bonam partem accipiat pœnitens, quæcunque dicturus sis; nam juxta concilium tridentinum *sæpe plus erga corrigendos agit benevolentia, quam auctoritas, plus exhortatio, quam comminatio, plus caritas, quam potestas. (*)* Primo igitur pœnitentem ex eo capite solare, quod in accusando se partes suas rite expleverit; dein semper in spem veniæ erige, quam certo sit consecuturus, dummodo vere doleat; spes enim maxime peccatores movet, ut difficillima quæque exequantur; ut tibi hoc ex voto succedat, pœnitentem de obtinenda divina gratia securum esse jube, modo sibi non desit, nec ea negligat, quibus illa impetratur. Post hæc pœnitenti ob oculos pone breviter quidem, cum energia tamen, illas rationes, quas pro eliciendo justo dolore fides suggerit, quæ ipsum pudore suffundant, timore concutiant, ad fiduciam et amorem excitent. His ita confectis percurre peccata in confessione exposita, non tamen singula, si magnus eorum fuit numerus, sed præcipua, et eorum gravitatem multitudinemque pœnitenti ob oculos pone, qui eo minus excusationem obtendere potest, quo major est gratia, quod christianis accenseatur, et quo plures a Deo favores accepit. 2.) Expone pœnas, quarum se merito reum facit apud Deum, qui est Dominus ita magnus et ita bonus, erga quem tamen summe ingratum se exhibuit, quem vilipendit etiam; doce, has pœnas evitari nullo plane modo posse, et forte eas jam jam ipsi imminere,

(*) Sess. 13 de reform.

nere, nisi iustum contra peccata dolorem concipiat. 3) Enumera itidem emolumenta, quæ certissima sunt, si resipiscat, sunt autem: concessa a Deo venia, pax animi, dulcis mors, et vita demum æterna. Præsentem ipsius menti Deum exhibe, qui jam jam in apertas inferni fauces demergendum suspensum adhuc teneat, ibique innumeros monstret, ob similia aut etiam minora peccata æternum cruciandos; revoca ipsi in memoriam, quanto amore Deus ipsum creavit, redemerit &c., erga quem tamen toties ingratus et injurius fuit; unde justissima ira commotus horrendas illas pœnas in malo perseveranti inexorabiliter infligendas minatur, simul tamen resipiscienti promptissime veniam vult concedere, et cœlum ipsum pollicetur, dummodo cognoscat, se peccato commisso non solum sibi malum conscivisse, sed ipsi Deo intulisse injuriam, et proin illud præ omnibus malis aliis detestetur. Hinc ad Deum conversus suspiret: *Ne projicias me a facie tua &c. Pater, peccavi &c.* Hæc si pœnitens in animum admittat, non erit difficile, eundem ad eliciendam contritionem perfectam excitare; admonendus enim est, ut animum advertat, quem amorem erga nos Deus habuerit; amor is fuit ita magnanimus, ut pro nobis mortem oppeteret; amor fuit ita peculiaris et simul liberalis, ut multo plura quam in alios innumeros dona in nos contulerit; amor fuit ita ab omni proprio commodo alienus, ita constans, ut priora dona in pignus futurorum concefferit, usque dum æterna

ritas præire, ut in bonam partem accipiat pœnitens, quæcunque dicturus sis; nam juxta concilium tridentinum *sepe plus erga corrigendos agit benevolentia, quam auctoritas, plus exhortatio, quam comminatio, plus caritas, quam potestas. (*)* Primo igitur pœnitentem ex eo capite solare, quod in accusando se partes suas rite expleverit; dein semper in spem veniæ erige, quam certo sit consecuturus, dummodo vere doleat; spes enim maxime peccatores movet, ut difficillima quæque exequantur; ut tibi hoc ex voto succedat, pœnitentem de obtinenda divina gratia securum esse jube, modo sibi non desit, nec ea negligat, quibus illa impetratur. Post hæc pœnitenti ob oculos pone breviter quidem, cum energia tamen, illas rationes, quas pro eliciendo justo dolore fides suggerit, quæ ipsum pudore suffundant, timore concutiant, ad fiduciam et amorem excitent. His ita confectis percurrere peccata in confessione exposita, non tamen singula, si magnus eorum fuit numerus, sed præcipua, et eorum gravitatem multitudinemque pœnitenti ob oculos pone, qui eo minus excusationem obtendere potest, quo major est gratia, quod christianis accenseatur, et quo plures a Deo favores accepit. 2) Expone pœnas, quarum se merito reum facit apud Deum, qui est Dominus ita magnus et ita bonus, erga quem tamen summe ingratum se exhibuit, quem vilipendit etiam; doce, has pœnas evitari nullo plane modo posse, et forte eas jam jam ipsi imminere,

(*) Sess. 13 de reform.

nere, nisi iustum contra peccata dolorem concipiat. 3) Enumera itidem emolumenta, quæ certissima sunt, si resipiscat, sunt autem: concessa a Deo venia, pax animi, dulcis mors, et vita demum æterna. Præsentem ipsius menti Deum exhibe, qui jam jam in apertas inferni fauces demergendum suspensum adhuc teneat, ibique innumeros monstret, ob similia aut etiam minora peccata æternum cruciandos; revoca ipsi in memoriam, quanto amore Deus ipsum creavit, redemerit &c., erga quem tamen toties ingratus et injurius fuit; unde justissima ira commotus horrendas illas pœnas in malo perseveranti inexorabiliter infligendas minatur, simul tamen resipiscienti promptissime veniam vult concedere, et cœlum ipsum pollicetur, dummodo cognoscat, se peccato commisso non solum sibi malum conscivisse, sed ipsi Deo intulisse injuriam, et proin illud præ omnibus malis aliis detestetur. Hinc ad Deum conversus suspiret: *Ne projicias me a facie tua &c. Pater, peccavi &c.* Hæc si pœnitens in animum admittat, non erit difficile, eundem ad eliciendam contritionem perfectam excitare; admonendus enim est, ut animum advertat, quem amorem erga nos Deus habuerit; amor is fuit ita magnanimus, ut pro nobis mortem oppeteret; amor fuit ita peculiaris et simul liberalis, ut multo plura quam in alios innumeros dona in nos contulerit; amor fuit ita ab omni proprio commodo alienus, ita constans, ut priora dona in pignus futurorum concefferit, usque dum æterna

cum ipso beatitudine fruamur. Jam vero is ipse Deus, cujus bonitatem infinitam esse, ex argumentis adeo certis perspicimus, in omnibus aliis perfectionibus, in maiestate, sapientia, omnipotentia, sanctitate &c. æque infinitus est, unde ex se ipso infinite dignus est omni obsequio, honore et amore. Et nos quomodo ipsi benefacta rependimus? Proh! summa ingratitudine operibus nostris de novo salvatorem in crucem egimus, et vilipendimus. Mone ergo pœnitentem, ut ob ingratitudinem suam sincerum et efficacem dolorem concipiat non solum ob cœli jacturam aut inferni pœnas, sed ea de causa, quod Deum adeo magnum et adeo bonum offenderit; et hinc proponat &c.

26. Ut hæc monita pœnitentibus opportune et in tempore proponas, nota 1) Si quorundam in præparando diligentiam jam nosti, aut si modo magni doloris signa præbent, omittenda sunt, aut ad summum paucis possunt indicari, pluribus enim tunc opus non est. 2) Quos minus bene præparatos inveneris, iis illud potissimum argumentum uberius et fortius inculca, quod præ cæteris conveniens est; hinc si pœnitentes sint pusillanimes, pauca dicenda sunt de iis, quæ timorem incutiunt, quæ vero ad fiduciam excitant, latius sunt explicanda. 3) Si homines auctoritate conspicui necessarium dolorem non habeant, dignitatis gradus deterrere te minime debet, quo minus eos ad detestanda peccata excites; fieri tamen id eo modo debet, ne nimium pudore suffundantur; hac prudentia

dentia si fueris usus, paternam quandam in eos
 auctoritatem tibi cum tempore conciliabis, ut ad
 omnia dociles ac obsequentes habeas. Acerbius
 autem objurgari cum successu ii potius possunt,
 qui aut dura sunt fronte et animo obstinato, aut
 omnino rudes, ut rationes acutiores non capiant.
 Sed etiam hos ipsos ne videaris despicere, iis
 aptius consulendi studio reprehensionis acerbita-
 tem mitigare amor debet; sunt enim etiam vilif-
 simi quique honoris sui perquam studiosi; hinc de
 eorum salute sollicitum te ostende, et sic tibi adi-
 tum in animum para, ut, quod expetis, obtineas.
 Quodsi expositis dolendi causis nullum tamen do-
 lorem in mente concipiat poenitens, animum ne
 desponde; aliud enim armorum genus superest,
 oratio scilicet, quæ debito modo peracta haud du-
 bie omnia, ut fides docet, obtinebit. Præclara
 hæc de oratione sensa usumque nunquam satis ti-
 bi et poenitentibus poteris inculcare. Duplici au-
 tem modo adhibere orationem hunc in finem po-
 tes, 1) si durante confessione una cum poenitente
 ores; quod dum feceris, nonnunquam poenitentis
 mentem subito mutatam deprehendes. 2) Hoc si
 tunc quidem effici non possit, cave, ne absolutio-
 nem periculo exponas, hinc præter alias caute-
 las, de quibus inferius differam, poenitenti cer-
 tum tempus, quod orationi impendat, constitue,
 simul tamen illud cura, ut orationis usum oppor-
 tunis industriis illi faciliorem reddas; hunc in finem
 hortari ipsum poteris, ut varia colloquia insti-
 tuat, modo cum beatissima virgine, modo cum

angelo custode, modo cum qualibet ex tribus divinis personis; suggere etiam verba, quibus alloquatur sanctos intercessores et divinas personas, non aliter, ac si præsens coram iis aditaret.

27. Cum pœnitens non fatis habet animi ad graviora illa exequenda, ad quæ tamen tenetur, ad hanc mentis debilitatem sanandam non sufficit, ut ipsi pro tua judicis scientia, quæ muneris sui sint, explices; opus est præterea, ut peritum medicum imiteris, illique aptas rationes et remedia opportuna suggeras, quibus ad vincendam difficultatem incitetur. Si aliud non facis, quam ut pœnitenti dicas: Teneris restituere; occasionem dimittere; illatam injuriam condonare; tentationi resistere; pravum habitum destruere, vix unquam aliquis fructus inde consequetur. Hic quam maxime opus est doctrina ascetica, quæ de tentationibus, de pravis animi motibus, de eorum fontibus, fallaciis, et remediis agit; quæ ad virtutes excitat, incitamenta eas amandi modumque exercendi affert; quæ a vitiis absterret, odium illorum ingenerat, rationes ea vincendi fugiendique suggerit. Postquam pœnitens ex te intellexit, se ad restitutionem teneri, illum tum fiducia tum timore excita; en specimen, quibus illum verbis animare possis, dic ergo: Fili mi, dum pecunia aliena e domo tua egreditur, illius loco Dei protectio subintrabit, et te tuosque defendet. Quamdiu bona aliena supererunt, tua ab illis corrodentur, et vindictam contra te exposcent, tuisque commodis semper oberunt. Si Deus a morbo te

inco-

incolumem fervat, quem forte alias tibi immitteret, multo plus inde consequeris, quam perdas restituendo. Deus non irridetur. Dum mors ingruet, bona aliena æque ac tua in mundo relinques, sed peccatum ad iudicium divinum te comitabitur, et in æternum exitium propellet. Zachæi exemplum perpende, non differt, nec ait: Cum tempore restituum; nulla mora interjecta propositum exequitur; reddo, dicit, quadruplum; et hinc etiam statim Domini vocem solatio plenam audit: Hodie huic domui salus a Deo facta est &c. Ostende dein modum, quo expensas inutiles minuere, aut superfluum supellectilem vendere possit, ut habeat, unde restituat; hoc si non sufficiat expungendo toti debito, mone, ut modo partem, dein aliam solvat, usque dum hæ partes ipsam summam æquent. Nunquam ultro operam tuam obtrudas in facienda restitutione; si vero pœnitens te roget, ut id oneris in te suscipias, semper litteras redditæ pecuniæ testes exige, quas pœnitenti exhibebis ad pacandam ipsius conscientiam et omnem avaritiæ suspicionem a te submovendam.

28. Mederi etiam ignorantia pœnitentis debes; et hinc ad illam animum adverte, quæ plus detrimenti affert. Primo ergo pœnitentem in iis rebus instrue, quarum notitia ad justificationem et salutem omnino necessaria est, seu necessitate medii requiritur. Tali ignorantia laborat, qui nescit myſteria, quæ prima et præcipua vocantur. Ne tamen vel te vel pœnitentem in angustias conjicias, primo malum scrutare, dein in remedium

inquire. Primum quod attinet, sciunt aliqui, si rem ipsam spectes, necessaria, quamvis primo intuitu videantur ignorare. Sic e. g. si aliquos formulis abstractis et universalibus interroges: Quot sunt mysteria præcipua? Quid filius Dei pro nobis fecit? Ob quam causam res fidei credi debent? Ita, inquam, si eos interroges, aliqui nescient respondere, vel quia in ipsorum catechismis hæc interrogandi formulæ non occurrunt, ut ego interdum deprehendi, aut quia raro de his rebus alios loquentes audiunt, et raro ipsimet de iis cogitant; hinc si ex improvviso interrogentur, non satis cito animum colligunt, unde pudore suffusi turbantur, et erronee, quæ primum occurrunt, respondent; inter alia non raro præpostere mentem suam explicant, dum verum fidei motivum, quod est Dei revelantis auctoritas, cum motivo credibilitatis confundunt; motivum enim credibilitatis pro rudibus saltem est parochorum auctoritas, qui ipsos edocent, hæc illaque a Deo esse revelata. Verum si talibus animum addis, si tempus respirandi concedis, et eos formulis simplicioribus, in quibus capita præcipua continentur, interroges, e. g. Quot sunt Dii? Quot personæ divinæ? An filius Dei pro nobis incarnatus est? Nonne Deus fidei nostræ capita revelavit? Si ne quidem ad has similesque quæstiones aptum responsum norunt reddere, aperta nimium est crassa eorum circa res præcipuas ignorantia. Verum comperies per sæpe, si hoc modo interrogentur, nihil ipsis novum videri; ita etiam respondebunt, ut

tuto

tuto iis eam ob causam impertiri absolutionem possis; hinc palam faciunt, optima se fide res divinas credere, licet imperite mentem suam explacent; et revera hi ipsi in animo suo nequaquam confundunt formale fidei motivum cum motivo credibilitatis, sed illud certissime distinguunt non quidem ingenio, sed occulto et insensibili coelestis gratiae auxilio, quod etiam doctis æque est necessarium, ut cujusvis alterius motivi influxus arceatur, solum autem divinum influat, quod causa et forma sit firmi illius assensus, quem veritatibus revelatis præbent. Quod virtutes theologicas spectat, noli absque ulteriore indagine illico absolutione indignos judicare, qui illarum formulas ignorant, sed primum inquire, an saltem norint apostolorum symbolum et orationem dominicam, numque ea, quæ iisdem continentur, modo quodam sufficienti et rudibus proprio intelligent, sciantque præterea actum contritionis elicere; symbolum enim illud est excellens fidei actus quoad ea mysteria, quæ necessitate mediæ, et etiam necessitate præcepti scire omnes debent; oratio vero dominica spem in se includit; qui enim non speraret, non utique dona a Deo flagitaret, et primum hujus orationis vocabulum, scilicet pater, indicat fundamentum et motivum divinæ in nos bonitatis; contritio demum est actus perfectæ caritatis et simul doloris. Ne vero hic opponas, motivum fidei et spei in illis orationibus non distinctis et apertis verbis indicari; vides enim, quorsum hæc accusatio spectet, et

Remedium alterum, idque promptius est, ut non expectes, usque dum poenitens scitur necessaria memoriae mandarit, sed ipsemet breviter illum instruas, et simul cum ipso lente et cum devotionis sensu recites formulas horum actuum consuetas; ut hoc modo eliciat actus fidei, spei, amoris et doloris, et nisi aliud quid obstat, illum sine ulteriori mora poteris absolvere. Dum ergo perpensis omnibus confessionis circumstantiis merito dubitas, an non poenitentes tali ignorantia laborent, sique iidem non sint de plebe, et praeterea aetate jam proveci, adhibere omnino debes remedium, quod secundo loco proposui; pudori enim sibi ducunt id genus homines, et animo turbantur, si confessorius interroget, num christiana fidei capita ipsis sint perspecta. His ergo suavi quidem, efficaci tamen, ut dictum est, modo oportet succurrere; dum scilicet iis formulas praes, et simul cum ipsis actus elicis necessarios, quo facto primum jam erit ex iis quaerere, num has aut similes formulas sibi usu familiares reddiderint; remedium dein primo loco indicatum praescribes, in quantum ex datis responsis id necessarium judicaris. Ad insanius hoc genus ignorantiae, quae omnem absolutionis fructum impedit, etiam illa refertur circa dolorem ad confessionem necessarium; et tamen etiam hac laborant multi. Plurimos invenies, qui interdum anxietate nimia animum discutunt, et culpas ad examen revocant, de dolore vero nihil solliciti caetera deproperant. Nec etiam defunt, qui putent, sufficere, si do-

lorem

lorem post obtentam absolutionem et e sacro tribunali jam digressi eliciant. Alii aut expectant, ut confessorius eos in eliciendo dolore adjuvet, aut breve illud tempus concipiendo dolori impendant, quo confessorius preces absolutioni præmitti solitas recitat. Ut huic malo obvies, poenitentibus summopere inculcare debes, ut de necessario dolore et firmo proposito sint quam maxime solliciti; doce, quantum inde pendeat, et remedia eliciendo dolori et formando proposito opportuna suggere, ut scilicet auxilium a Deo petant in re tanti momenti, ut aliquamdiu motiva doloris perpendant, et se ipsos diligenter excitent ad hos actus; suade illis præterea, ut tum attritionem, tum etiam contritionem perfectam eliciant, idque repetitis etiam vicibus; adde vero, ad hoc eos nulla lege adstringi, magnam tamen inde utilitatem percepturos; hac enim diligentia adhibita posse eos tuto dubia contemnere, siqua forte suboriantur, num necessarius dolor non defuerit, ac confidere ipsos omnino posse, se rite præparatos ad sacramentum percipiendum accessuros.

30. Mederi etiam ignorantiae in iis debes, quæ aut poenitentem aut, qui ipsius potestati subsunt, in peccatum formale impellere, aut aliis pravo exemplo esse possent. Dum ergo aliquis talem e. g. amicitiam et familiaritatem contraxit, quæ ipsi propinqua sit occasio Deum offendendi, licet ipse id non cognoscat, non oportet eum in bona fide relinquere; bona enim fides nullo modo efficiet, ut ingruente periculo tentationi resistat, qua solliciti-

licitatur ad perpetranda etiam ea, quæ a Deo esse prohibita ipsemet non ignorat. Hunc ergo graviter de periculo admone. Non levioribus stimulis urgendi sunt etiam illi parentes, qui ex ignorantia et incuria nullam omnino operam impendunt, ut liberos ex more christiano educent, dum scilicet eos nec fidei præcepta edocent, nec usus orationis et sacramentorum assuefaciunt, nec domi forisque a periculis abstinent; unde pronissimum est, ut filii innocentiam deperdant, et pravos habitus contrahant, quos forte nunquam amplius deponent. Hic jam tui muneris erit, ut zelum exeras, et tam luctuosum animarum damnum præcaveas. Id ipsum ex æquo ad patresfamilias et opifices pertinet, qui prava colloquia suis non interdiciunt; nec periculofam utriusque sexus familiaritatem prohibent; nec tempus concedunt, ut sacramentis uti, verbum Dei audire &c. possint. Jam vero illam ignorantiam potissimum allabora dispellere, ob quam in actionibus et omissionibus, quæ in aliorum oculos incurrunt, aliis pravam exemplum exhibetur; merito enim offenduntur laici, si e. g. sacerdos sanctissimum missæ sacrificium nimis deproperet, licet ex ignorantia et levitate animi ad rei gravitatem animum non advertat. Generatim affirmari potest, tanto plus referre, ut errans corrigatur, quo magis aliorum oculis patet, et quo majus est periculum, ne alii licitum esse existiment, quod ab illo vident facitari aut omitti; pravam enim exemplum æque aliis nocet, siue ex ignorantia siue ex malitia proveniat.

veniat. Hinc multum interest, ut patresfamilias, et homines in officiis publicis sive ecclesiasticis sive civilibus constituti, quin illi etiam, ut animadvertit Benedictus XIV in Bulla *Apostolica* § 20, qui frequenter sacramenta suscipiunt, instruantur, moneanturque, ne pravum exemplum præbeant; multo enim majorem vim in his habet ad alios pervertendos. Cum ergo ex audita confessione intelligis, eos in externis actibus deficere, apto modo corrigendi sunt. Quod ad plurima alia minus tamen perniciofa ignorantiae capita spectat, eas cautelas in iis tollendis adhibe, quas in similibus causis infra (n. 53 et sq. et n. 83) suggeram.

31. Dum judicis partes sustines, tui etiam muneris est, poenitentias injungere; cujus autem eæ generis, quamque graves esse debeant, tanquam peritus medicus æstimare debes. Medicus enim non solum morbi gravitatem spectat, sed simul ad ægroti habitum, et ejus magis minusve debilitatas vires attendit; unde homini multum jam attrito, quamvis gravi laboret feбри, non fortia illa præscribit medicamenta, quæ robustus ferre posset; dum malum est multiplex, complicatumque, pharmaca ita attemperat, ne, quod uni pellendo malo prodest, alterum augeat; nisi enim medicus omnia circumspiceret, et ad diversas rerum circumstantias adverteret animum, certo se periculo exponeret, ne, dum prodesse vult, nocumentum afferat; hinc quod unico remedio ob ægrotantis debilitatem efficere non potest, pluribus pedetentim adhibitis conatur præstare, idque primo agit.

agit, ut vires restauret, et ægrotum ad ferenda fortiora remedia corroboret. Modo haud absumili et tu imprudenter admodum ageres, si graves pœnitentias injungeres peccatori, qui recenter ad Deum conversus sufficientem quidem concepit dolorem, communem tamen, nec insolitum aut heroico quodam gradu eminentem; hac quippe ratione eum haud dubie a devotione alienum redderes. Eo igitur studium tuum collimare debet, ut peccata præterita punias quidem, sed simul pœnitentem ad sacramentorum usum et obeunda pietatis exercitia allicias; ita enim indulgenter habitus, nec nimio pondere absterritus sæpe ad sacrum tribunal redibit, unde majus robur spiritus acquireret; tum vero, ne dubita, ipsemet prior graviores sibi injungi pœnitentias petet, aut impositas lubenti animo accipiet. Et certe prudenti hac tarditate efficies, ut Deo multo cumulatius satisfiat, quam si prompte quidem, importune tamen debitum exegisses. Hæc vero tua moderatio nequaquam ex nimia in re morali laxitate ortum habet, sed inde proveniet, quia sanam judicis scientiam cum perspicaci medici peritia noris conjungere. Similitudo hæc et doctrina omnis ex doctore angelico (*sup.* 9. 28. 24) desumpta est. Id ipsum alio modo (*quodlib.* 3 et 28) iterum inculcat sequentibus verbis: „Sicut exiguus ignis extinguitur, si multa ligna super imponantur, ita accidere potest, quod parvus pœnitentis contritionis affectus pondere pœnitentiæ deficiat.... Melius est, quod sacerdos pœnitenti indicet, quanta pœnitentia esset

set injungenda, et injungat nihilominus, quod pœnitens tolerabiliter ferat.“ Aliam rationem si ineas, audi ex sancto Joanne Chrysostomo, quod demum rigor tuus sit evasurus; sic ille loquitur: (*lib. 2 de sacerdotibus*) „Multos recensere possem in extrema mala deductos, quod ab eis pœna peccatis par exposceretur. Neque enim temere ad peccatorum modum oportet et pœnam adhibere, sed peccantium propositum explorandum est, ne, dum, quod conscissum est, consuere vis, deterioremscissuram facias; neu, dum lapsum emendare studes, majorem ruinam pares. Nam qui infirmi sunt ac remissi, magisque mundi deliciis irretiti, quique ex genere et potentia altum sapere possunt, ii sensim paulatimque a peccandi consuetudine retrahi, ac si non penitus, partim saltem ab iis, quibus detinentur malis, liberari possunt; quibus si statim correptionem inducas, a minore illa emendatione privabis. Anima quippe confessim in ruborem acta in indolentiam labitur, neque blandis postea verbis paret, neque minis flectitur, neque beneficiis movetur.“ Eodem modo, si graviter ægrotum confitentem audis, qui ob multa commissæ peccata gravem et diuturnam pœnitentiam fuit commeritus, præsentis rerum status et periculosi morbi rationem habere omnino debes; ne ergo hominem exterreas denuntiatione eorum, quæ fuit promeritus, et quæ sano forent præstanda; sed in præsentiarum nil aliud oneris ipsi impone, quam ut brevem aliquam orationem recitet, quævis morbi incommoda et dolores Deo offerat, ei-
que

quos demum petat; præterea certum omnino est, debere hæc motiva influere in eorum actus, qui absque hoc influxu non forent theologici et divini; ut autem influant et quidem ita, ut sint causa et forma actuum, neutiquam opus est, ut explicatis verbis enuncientur, sed sufficit, ut sint nota, et memoriæ infixæ hæreant, sic enim virtualiter aut tanquam tenuissimi et insensibiles actus, qui ab infuso habitu earum virtutum in intimo animo efficiuntur, in earundem actus influunt. Hujus rei experimentum quivis etiam doctus capere in semetipso potest; dum enim e. g. actum fidei de præsentia Jesu Christi in sanctissimo altaris sacramento elicit, dicit quidem: Credo, Jesum præsentem adesse, sed vix unquam motivum addit, quia id Deus revelavit; et licet id verbis non indicet, minime tamen dubitat, se verum actum virtutis theologicæ elicuisse, revera enim ita credit, quia habitualiter novit et credit, id sic a Deo esse revelatum, qui in loquendo infallibilis est. In exercendis itidem actibus religionis, e. g. genuflectendo coram sanctissimo sacramento, licet non præmittatur actus distinctus fidei de vera Christi præsentia, nemo tamen dubitat, se actum religionis exercere; ideo enim solum genuflectit, quia credit; sed credit actu aliquo, quem, prout tibi magis libuerit, dicere poteris aut habitualem, aut virtualem, aut implicitum, aut tenuem, dummodo admittas, esse illum efficacem, licet non percipiatur. Redeamus iterum ad poenitentem, a quo paulisper sumus digressi. Is si

novit

novit apostolorum symbolum, et orationem dominicam, si intelligit, quæ in iis continentur, si contritionis eliciendæ modum perspectum habet, licet usitatas modo virtutum theologicarum formulas ignoret, ne, quæso, tanquam indignum absolute dimittas. Nam illud etiam velim, ut hic perpendas, ante annos quadraginta aut sexaginta nullas ejusmodi formulas in usu fuisse, quod testari omnes poterunt, qui ante annum 1720 sunt nati; licet enim hi cætera bene essent instructi, nihil tamen unquam in juventute de his formulis audierunt; num ergo majores omnes, et animarum pastores priorum temporum reos ages, ac si in re ad justificationem et salutem necessaria suis partibus defuissent? Hoc ne cogitare quidem licet. Nihilominus tamen maxima laude dignus est ille stabilitus modo earum formularum usus, quæ distincte explicant, quid credere, quid sperare &c. oporteat, quæque fidei et spei motiva simul addunt; plurimos enim inde fructus capiunt fideles, et hinc suadere pœnitentibus summopere debes, ut formulas illas accurate ediscant, et sæpe recitent.

29. Verum quando patet, pœnitentem ignorare ea, quæ ad recipiendam gratiam sanctificantem scitu sunt necessaria, duo sunt remedia; primum quidem, ut doceas pœnitentem, teneri illum omnino hæc scire, eumque in finem ipsi inculces, aut etiam in pœnitentiam injungas, ut instructionibus catecheticis et concionibus intersit, libros, in quibus doctrina christiana continetur, aut ipsemet legat, aut alios, dum prælegunt, audiat.

Remedium alterum, idque promptius est, ut non expectes, usque dum poenitens scitur necessaria memoriae mandarit, sed ipsemet breviter illum instruas, et simul cum ipso lente et cum devotionis sensu recites formulas horum actuum consuetas; ut hoc modo eliciat actus fidei, spei, amoris et doloris, et nisi aliud quid obstat, illum sine ulteriori mora poteris absolvere. Dum ergo perpensis omnibus confessionis circumstantiis merito dubitas, an non poenitentes tali ignorantia laborent, sique iidem non sint de plebe, et praeterea aetate jam proveci, adhibere omnino debes remedium, quod secundo loco proposui; pudori enim sibi ducunt id genus homines, et animo turbantur, si confessorius interroget, num christiana fidei capita ipsis sint perspecta. His ergo suavi quidem, efficaci tamen, ut dictum est, modo oportet succurrere; dum scilicet iis formulas praes, et simul cum ipsis actus elicis necessarios, quo facto primum jam erit ex iis quærere, num has aut similes formulas sibi usu familiares reddiderint; remedium dein primo loco indicatum praescribes, in quantum ex datis responsis id necessarium judicaris. Ad infansum hoc genus ignorantiae, quæ omnem absolutionis fructum impedit, etiam illa refertur circa dolorem ad confessionem necessarium; et tamen etiam hac laborant multi. Plurimos invenies, qui interdum anxietate nimia animum discutunt, et culpas ad examen revocant, de dolore vero nihil solliciti cætera deproperant. Nec etiam desunt, qui putent, sufficere, si do-

lorem

lorem post obtentam absolutionem et e sacro tribunali jam digressi eliciant. Alii aut expectant, ut confessorius eos in eliciendo dolore adjuvet, aut breve illud tempus concipiendo dolori impendant, quo confessorius preces absolutioni præmitti solitas recitat. Ut huic malo obvies, pœnitentibus summopere inculcare debes, ut de necessario dolore et firmo proposito sint quam maxime solliciti; doce, quantum inde pendeat, et remedia eliciendo dolori et formando proposito opportuna suggere, ut scilicet auxilium a Deo petant in re tanti momenti, ut aliquamdiu motiva doloris perpendant, et se ipsos diligenter excitent ad hos actus; suade illis præterea, ut tum attritionem, tum etiam contritionem perfectam eliciant, idque repetitis etiam vicibus; adde vero, ad hoc eos nulla lege adstringi, magnam tamen inde utilitatem percepturos; hac enim diligentia adhibita posse eos tuto dubia contemnere, siqua forte suboriantur, num necessarius dolor non defuerit, ac confidere ipsos omnino posse, se rite præparatos ad sacramentum percipiendum accessuros.

30. Mederi etiam ignorantiae in iis debes, quæ aut pœnitentem aut, qui ipsius potestati subsunt, in peccatum formale impellere, aut aliis pravo exemplo esse possent. Dum ergo aliquis talem e. g. amicitiam et familiaritatem contraxit, quæ ipsi propinqua sit occasio Deum offendendi, licet ipse id non cognoscat, non oportet eum in bona fide relinquere; bona enim fides nullo modo efficiet, ut ingruente periculo tentationi resistat, qua so-
lici-

licitatur ad perpetranda etiam ea, quæ a Deo esse prohibita ipsemet non ignorat. Hunc ergo graviter de periculo admone. Non levioribus stimulis urgendi sunt etiam illi parentes, qui ex ignorantia et incuria nullam omnino operam impendunt, ut liberos ex more christiano educant, dum scilicet eos nec fidei præcepta edocent, nec usus orationis et sacramentorum assuefaciunt, nec domi forisque a periculis abstinent; unde promissimum est, ut filii innocentiam deperdant, et pravos habitus contrahant, quos forte nunquam amplius deponent. Hic jam tui muneris erit, ut zelum exeras, et tam luctuosum animarum damnum præcaveas. Id ipsum ex æquo ad patresfamilias et opifices pertinet, qui prava colloquia suis non interdiciunt; nec periculosam utriusque sexus familiaritatem prohibent; nec tempus concedunt, ut sacramentis uti, verbum Dei audire &c. possint. Jam vero illam ignorantiam potissimum allabora dispellere, ob quam in actionibus et omissionibus, quæ in aliorum oculos incurrunt, aliis pravam exemplum exhibetur; merito enim offenduntur laici, si e. g. sacerdos sanctissimum missæ sacrificium nimis deproperet, licet ex ignorantia et levitate animi ad rei gravitatem animum non advertat. Generatim affirmari potest, tanto plus referre, ut errans corrigatur, quo magis aliorum oculis patet, et quo majus est periculum, ne alii licitum esse existiment, quod ab illo vident facitari aut omitti; pravam enim exemplum æque aliis nocet, siue ex ignorantia siue ex malitia proveniat.

veniat. Hinc multum interest, ut patresfamilias, et homines in officiis publicis sive ecclesiasticis sive civilibus constituti, quin illi etiam, ut animadvertit Benedictus XIV in Bulla *Apostolica* § 20, qui frequenter sacramenta suscipiunt, instruantur, moneanturque, ne pravum exemplum præbeant; multo enim majorem vim in his habet ad alios pervertendos. Cum ergo ex audita confessione intelligis, eos in externis actibus deficere, apto modo corrigendi sunt. Quod ad plurima alia minus tamen perniciofa ignorantiae capita spectat, eas cautelas in iis tollendis adhibe, quas in similibus causis infra (n. 53 et sq. et n. 83) suggeram.

31. Dum judicis partes sustines, tui etiam muneris est, poenitentias injungere; cujus autem eæ generis, quamque graves esse debeant, tanquam peritus medicus æstimare debes. Medicus enim non solum morbi gravitatem spectat, sed simul ad ægroti habitum, et ejus magis minusve debilitatas vires attendit; unde homini multum jam attrito, quamvis gravi laboret feбри, non fortia illa præscribit medicamenta, quæ robustus ferre posset; dum malum est multiplex, complicatumque, pharmaca ita attemperat, ne, quod uni pellendo malo prodest, alterum augeat; nisi enim medicus omnia circumspiceret, et ad diversas rerum circumstantias adverteret animum, certo se periculo exponeret, ne, dum prodesse vult, nocumentum afferat; hinc quod unico remedio ob ægrotantis debilitatem efficere non potest, pluribus pedetentim adhibitis conatur præstare, idque primo agit.

agit, ut vires restauret, et ægrotum ad ferenda fortiora remedia corroboret. Modo haud absumili et tu imprudenter admodum ageres, si graves pœnitentias injungeres peccatori, qui recenter ad Deum conversus sufficientem quidem concepit dolorem, communem tamen, nec insolitum aut heroico quodam gradu eminentem; hac quippe ratione eum haud dubie a devotione alienum redderes. Eo igitur studium tuum collimare debet, ut peccata præterita punias quidem, sed simul pœnitentem ad sacramentorum usum et obeunda pietatis exercitia allicias; ita enim indulgenter habitus, nec nimio pondere absterritus sæpe ad sacrum tribunal redibit, unde majus robur spiritus acquireret; tum vero, ne dubita, ipsemet prior graviores sibi injungi pœnitentias petet, aut impositas lubenti animo accipiet. Et certe prudenti hac tarditate efficies, ut Deo multo cumulatius satisfaciat, quam si prompte quidem, importune tamen debitum exegisses. Hæc vero tua moderatio nequaquam ex nimia in re morali laxitate ortum habet, sed inde proveniet, quia sanam judicis scientiam cum perspicaci medici peritia noris conjungere. Similitudo hæc et doctrina omnis ex doctore angelico (*sup.* 9. 28. 24) desumpta est. Id ipsum alio modo (*quodlib.* 3 et 28) iterum inculcat sequentibus verbis: „Sicut exiguus ignis extinguitur, si multa ligna super imponantur, ita accidere potest, quod parvus pœnitentis contritionis affectus pondere pœnitentiæ deficiat.... Melius est, quod sacerdos pœnitenti indicet, quanta pœnitentia esset

set injungenda, et injungat nihilominus, quod pœnitens tolerabiliter ferat.“ Aliam rationem si ineas, audi ex sancto Joanne Chrysostomo, quod demum rigor tuus sit evasurus; sic ille loquitur: (*lib. 2 de sacerdotibus*) „Multos recensere possem in extrema mala deductos, quod ab eis pœna peccatis par exposceretur. Neque enim temere ad peccatorum modum oportet et pœnam adhibere, sed peccantium propositum explorandum est, ne, dum, quod conscissum est, consuere vis, deterioremscissuram facias; neu, dum lapsum emendare studes, majorem ruinam pares. Nam qui infirmi sunt ac remissi, magisque mundi deliciis irretiti, quique ex genere et potentia altum sapere possunt, ii sensim paulatimque a peccandi consuetudine retrahi, ac si non penitus, partim saltem ab iis, quibus detinentur malis, liberari possunt; quibus si statim correptionem inducas, a minore illa emendatione privabis. Anima quippe confessim in ruborem acta in indolentiam labitur, neque blandis postea verbis paret, neque minis flectitur, neque beneficiis movetur.“ Eodem modo, si graviter ægrotum confitentem audis, qui ob multa commissæ peccata gravem et diuturnam pœnitentiam fuit commeritus, præsentis rerum status et periculosi morbi rationem habere omnino debes; ne ergo hominem exterreas denuntiatione eorum, quæ fuit promeritus, et quæ sano forent præstanda; sed in præsentiarum nil aliud oneris ipsi impone, quam ut brevem aliquam orationem recitet, quævis morbi incommoda et dolores Deo offerat, ei-
que

que se totum animo ad omnia parato committat; id adde, si sanitatem recuperet, ad te redeat, teque ipsi tum suggesturum esse modum, quo Deo pro contractis debitis plene satisfaciat; redire si nequeat, mone, ut sæpe confiteatur, aliaque pietatis opera exerceat, et adversa omnia patienti animo ferat, sicque commissas culpas compenset. Aliter si agas, ægrotantique pœnitentiam denun- ties, quæ per menses et annos sit duratura, pos- ses ipsius animum ita a te avertere, fiduciamque diminuere, ut, si postea primum alicujus peccati gravis recordetur, non amplius audeat te revoca- re, noxamque confiteri cum manifesto infaustæ mortis periculo; ægrotanti id cum confessario ac- cidisse certo scio; hoc præsens summumque peri- culum certe præ altero illo attendi debet, quod forte, si convaluerit, non amplius sit rediturus.

32. Non minus cautum oportet esse confessa- rium in determinanda pœnitentiarum qualitate; hinc nunquam difficilia injunge cum certo onere ea exequendi, si periculum subest, ne forte neg- ligantur; sed suade potius pœnitenti, ut ea ultro in se suscipiat. Filiisfamilias ergo non impera, sed suade, ut a parentibus veniam petant, si in re levi iis non obedierint. A potatore ne exigas, ut illo die a vino omnino abstinere; certos limi- tes pone, et justam mensuram prudenter statue, quam excedere non debeat. Interdum aliqua non quidem simpliciter, sed conditione quadam adjec- ta, impone; v. g. tantum eleemosynæ in pauperes eroga, aut illo die ad confessionem peragendam
redi;

redi; vel dic pœnitenti: Si in hoc peccatum illos intra dies cadas, rosarium recita. Illud vero sollicite cave, ne pœnitentias injungas, ex quibus pœnitentis peccatum aliis posset innotescere. Hinc potes præcipere, ut die sabbathi jejundet paterfamilias, qui in sua domo nullius subest potestati; filio vero id minime præscribas; possent enim parentes suspicari, jejunium hoc a confessario fuisse injunctum. Præterea illud etiam perpende, quod si levia injungis, quæ absque difficultate quis exequatur, uti foret recitare quinquies pater et ave, posses præcipere, ut per aliquod tempus quotidie peragantur; quod non æque locum habet, si opera præscripta sunt paulo difficiliora, uti est sacrificio missæ interesse, meditationem instituere, lectioni sacræ vacare; concede pœnitenti libertatem aliquam, ne interdum in angustias conjiciatur et periculum immineat, ne omittat ex culpa; eam ob causam non pro singulis diebus pensum aliquod exige, sed dic pœnitenti: Hæc opera usque ad constitutum diem propemodum quotidie perage, certe quatuor aut sex vicibus in hebdomade, aut semper etiam, nisi idoneam habeas excusationem. Si demum diversa opera injungas, eundem singulis numerum constitue, ne pœnitentis memoria nimium gravetur; jube illum e. g. quinquies sacro interesse, quinquies jejunare, quinquies recitare rosarium &c. Si dubites, num gravior pœnitentia injungenda sit, dic pœnitenti, ad opera illa bona, quæ sequenti hebdomada arbitratus suo peracturus sit, te nihil aliud oneris adde-

re, quam ut eo ipso die universim ea offerat in satisfactionem pro peccatis suis. Hoc modo, quin ipsum graves, efficies, ut Deo plenius satisfaciat. Quæ hoc loco asserui, S. Thomas a Villanova (*conc. fer. 6 post 4 dom. quadrages.*) sua auctoritate confirmat, dum ita statuit: „Sic itaque rigorem pœnitentiæ temperato, ut neque levitas delicti contemptum, nec gravitas omittendi periculum creet: hoc iudicio meo ita perficies, si facilem unam injunxeris, et acriorem alteram peccatori consulueris, ita tamen ad omnem ejus voluntariam et spontaneam pœnitentiam sacramenti applies efficaciam.“

33. Inprimis id curare debes, ut ejusmodi pœnitentias injungas, quæ, dum Deo pro præteritis satisfaciunt, simul pœnitentem in futurum a peccatis præservent. Hinc pœnitentiis corporalibus, et quidem præcipue, dum cum hominibus delicatis res est, præferendæ sunt illæ, quæ salubres in mente cogitationes foveant, et sanctos affectus in corde excitant, aut quæ præcipuam quamdam vim habent, ad impetrandum a Deo auxilium, uti id solet efficere sacra lectio, meditatio, missæ sacrificium, devotio ad aliquem sanctorum, præcipue autem erga Mariam beatissimam virginem et passionem Domini. Proh, quam multi sacre lectioni debent, quod vitæ sanctimoniam sint consecuti! quam multi divino timore a peccatis absteriti constantes firmique in bono perseverarunt, quamdiu beatissimam virginem recitato in ipsius honorem officio et rosario quotidie coluerunt, aut ip-

sus

sus dolores pio commiserationis affectu sunt pro-
 secuti ! at ii ipsi, cum vix cessassent hæc erga
 matrem gratiæ obsequia exhibere, triste damnum
 experti sunt, statimque in priores culpas sunt pro-
 lapsi. Clericatus narrat, plures se peccatores vi-
 disse, qui in mortis articulo donum intensæ con-
 tritionis sint consecuti; cum vero disquireret,
 quid demum boni in vita egissent, ut post tot
 peccata commissa Deum moverent, ad misericor-
 diam adeo magnam ipsis exhibendam, deprehen-
 sum esse, quod missæ assidue et devote audierint;
 et hi proprium propitiatorii hujus sacrificii effec-
 tum sunt consecuti, sero id quidem, at utique ob
 suam ipsorum culpam et in malo pertinaciam;
 in tempore adhuc tamen, antequam ex hac vita
 decederent, divinus sanguis pro ipsorum salute
 clamavit et eandem obtinuit.

34. Verum inter omnes pœnitentias maxime
 salutaris est frequens sacramentorum perceptio;
 unde adhibitis tantum aliis remediis vix unquam
 aliquis diu a peccatis immunem servare se potuit,
 qui, cum frequenter posset sacramenta suscipere,
 id sua culpa neglexit; at quicumque frequenti con-
 stantique sacramentorum usu animum firmarunt,
 licet prave consuetudinis laqueis quam maxime
 essent irretiti, eos tamen deprehendes, modo qui-
 dem citius, modo vero tardius non id tantum con-
 secutos esse, ut peiores non fierent, aut rarius ca-
 derent, sed etiam ut ad frugem redierint, vitam-
 que penitus emendarint; sacramenta enim mayo-
 rem quam alia remedia vim habent, et abundan-

tiorem gratiam conferunt. Cum vero hæc emolu-
 menta ex divinis myſteriis illi ſolum obtineant,
 qui rite præparati ea ſuſceperint, ad peritiam tuam
 ſpectat efficere, ut pœnitentes ea magni faciant,
 indeque ament, frequenter ſuſcipiant, et ſimul ad
 ea obeunda animum diligenti cura præparent. Po-
 tiſſimum vero omnem induſtriam exerere debes,
 ut relapſis caritate tua et peritia facilem ad ſac-
 rum tribunal aditum pares; iis enim hoc antido-
 tum ſemper eſt quam maxime neceſſarium, in quo
 tamen ſummam experiuntur difficultatem. Mone-
 re propterea eos debes, ut, ſi forte relabantur,
 ſine mora ad te redeant, magno id tibi ſolatio
 futurum affirmans, non utique ob malum eventum,
 ſed ob chriſtianam humilitatem et voluntatem bo-
 nam, quas prompto hoc reditu ſe habere oſtendant.
 Adde inſuper, id facere ne omittant, licet ad con-
 feſſionem peragendam nondum ſint præparati; ſuf-
 ficere, ut ſe ſiſtant confeſſario, dicantque, feбри
 ſe iterum fuiſſe correptos; incredibile enim dictu
 eſt, quantum vires dæmonum prompta hac humi-
 litate debilitentur, quantum pœnitentium animi
 erigantur, et quam potenter Deus moveatur ad
 majorem ipsis gratiam concedendam; et hinc par-
 tim humilitate pœnitentis, partim vero monitis
 tuis, Deo conatibus aspirante, omnis demum ten-
 tationis vis ehdetur. E contrario ſi pœnitentes poſt
 relapſum confeſſionem differant diutius, in magno
 verſantur periculo, ne brevi poſt tempore ita in
 malorum profundum devolvantur, ut emendare ſe
 nec jam velint, nec ſatis animi ad id habeant,
 maximo

maximo utique ipforum detrimento; dum ad te in sacro tribunali accedunt, ita semper excipere eos debes, ut nullo unquam signo admirationem aliquam de eorum relapsibus prodas, nunquam eos despicias, nunquam severiori quodam modo repellas; præposterâ enim hac agendi ratione absterre-re eos ita posses, ut non amplius ad te auderent accedere, et tamen maxime proficuum est quidem omnibus, inprimis vero frequenter in pristina peccata relabentibus, ut stabilem sibi confessorium eligant. Benevolo ergo animo eos semper admitte, tibi que eorum ad te accessum pergratum esse ostende; misera eorum conditio semper ad commiserationem movere te debet, at simul etiam ad ferendum iis auxilium; disquire, ob quam causam sint relapsi, ut ad illam declinandam eos hortari possis; suggere nova remedia, et antequam eos absolvas, cautelas adhibe, de quibus paulo post differam, ubi de iis sermo erit, quæ explere tanquam iudex debes.

35. Præter confessiones ab ultima peragi solitas excipiendæ interdum sunt etiam generales; quandonam has ex iudicis munere tanquam necessarias præcipere, et quando solum ob utilitatem suadere debeas, infra, n. 93 ostendam. Primo vero medici officium a te postulat, ut scias difficultates mitigare, quas pœnitentes in hoc confessionis genere sæpe experiuntur; 1) docendi igitur sunt, uti numero 19 expositum id fuit, qua ratione examen instituendum, quo modo dolor eliciendus sit. 2) Eos etiam mone, ut peccata ab ul-

tima confessione commissa, de quibus se nondum accusarunt, a confessione generali separent, ea-que vel ab initio statim, vel in fine ejusdem exponant; multum enim prodest, si confessorius præter veteres etiam recentes animæ morbos noverit, præfensque pœnitentis conditio ipsi penitus sit perspecta, ut remedia eo aptiora seligere et adhibere majori cum fructu possit. 3) Rudiores quod attinet, multam tibi lucem afferent reflexiones practicæ, quas P. Segneri (*) aliorum auctorum ductum secutus facit, ait enim: „Licet pœnitens in superioribus confessionibus peccatorum numerum ex animi hebetudine non nisi confuso quodam modo exposuerit, qui rudibus est proprius, ne quidem ob hanc causam adigendus est, ut illa postea distinctius explicet; quia etiam ita confuse exposita directe tamen per absolutionem sunt dimissa;“ hinc non necessario de novo debent exponi. Verum quidem est, si pœnitens eorum numerum te docente modo accuratius nosset, deberet omnino illum de novo indicare, sed hoc in rudibus plerumque non contingit. Cum de rudibus sermo nobis est, illud etiam addo, in eorum confessionibus tum consuetis tum generalibus te aptis interrogationibus brevi tempore de iis, quæ ad culpas, numerum et circumstantias peccatorum explicandas necessaria sunt, multo plenior cognitionem posse acquirere, quam ipsimet tempore longissimo tibi potuissent suppeditare. Ne igitur statim animum despondeas, si pœnitentes nondum rite præparati

(*) Confessorius instructus. c. 2.

parati ad te accesserint; si absolutio ipsis denegatur, sæpenumero contingit, ut pudore suffusi non amplius redeant. Experire ergo primum, quo loco res sit, eosque interroga; plerumque enim eum inde fructum feres, ut eos sine ulteriori mora illo ipso die possis absolvere, maximo utique eorum et solatio et emolumento; si vero expediri negotium tam cito non possit, discussio illa prævia erit tibi saltem pro pignore, quod ad te iterum die constituto sint redituri. 4) Ut vero confessiones generales præcipuum illum fructum afferant, ad quem obtinendum instituuntur, poenitentes instrue, et hortare, ut peculiari quadam diligentia se præparent; confessione dein peracta ipsis persuade, ut Deo et sanctis intercessoribus per aliquot dies grates agant ob auxilium in hunc finem ipsis concessum, ad obtinendam hac grati animi testificatione in bene cœptis perseverantiam. Optimum item consilium erit, ut brevis aliqua oratio post confessionem recitanda Deo et sanctis in gratiarum actionem offeratur non solum post generalem confessionem sed etiam post alias frequenter peragi solitas; nam et hæ semper sunt maximi momenti et peculiari Dei auxilio indigent.

36. Dæmon fidelibus nunquam molestiores insidias solet struere, quam quo die ipsi sacram communionem perceperint, ut duplex idque maxime perniciosum iis damnum inferat; vult enim eos percepto ex sacra communione fructu privare, si forte illos in peccatum aliquod pertraxerit, sicque simul majoris ingratitude et injuriæ erga

sanctissimum sacramentum reos facere; dein hoc modo conatur illis persuadere, sacramentis non eam, quam forte ipsi putarint, vim inesse, cum tam cito sint prolapsi, ut erronea hac opinione delusi in posterum a percipiendis frequenter sacramentis abstineant, hoc enim modo presentissimo remedio orbati in peccatis pergunt. Eam ob causam et tu poenitentes impense monere debes, ut his potissimum diebus majori cura sibi invigilent, et a peccato sibi caveant; aut si peccent, ne culpam in sacramenta rejiciant, sed eandem negligentiae suae adscribant, dum post illa percepta de vitando peccato caetera parum fuerint solliciti; id si contigerit, hortare, ut majori humilitate et promptitudine ad ea redeant, sicque commissam culpam reparent. In promptu etiam habere debes peculiare quaedam praxes et modos, quibus poenitentes adjuves, prout cujusvis necessitas postularit; in Ligorio et Segneri potes legere, qua ratione agere cum iis debeas, qui odiis sunt impliciti, qui in occasionibus proximis haerent, qui scrupulis anguntur, qui in blasphemias solent erumpere, qui aliena tenentur restituere &c. Inter alias pias exercitationes poenitentibus multum prodesse experieris, si injungas ipsis, aut saltem suadeas, ut breves aliquas preces recitent, et eas saepe repetant, ut e. g. mane, post prandium, vespere aut genibus flexis aut saltem stantes ter salutationem angelicam in honorem B. V. Mariae recitent, ut vesperi conscientiam discutiant, aut saltem attento animo vivum contritionis actum eliciant;

eliciant; eos, qui nocte tentari solent, hortaberis, ut, quamprimum cubitum concesserint, manus in crucis formam decussatas pectori imponant, et breviter animo reputent, sic aliquando in feretro et sepulchro esse componendos, et forte hac ipsa nocte se esse morituros, dein brevem orationem ad beatissimam virginem aut angelum custodem recitent; et si tentatio insurgat, aut molestare pergat, cum orationi eo tempore diu insisti sine difficultate nequeat, breves saltem orationes jaculatorias et suspiria ad cœlum mittant, preces vero aliaque opera bona die insequenti peragenda sibi designent, qualia sunt, sanctissimum sacramentum visitare, beatissimam virginem orationibus quibusdam demereri; facto dein signo crucis mentem alio distrahant, phantasiam figant negotiis innocuis et temporalibus laboribus ejusmodi, quæ animum delectent, et simul occupent. Proderit etiam eos hortari, ut nomina sua piæ cui-dam sodalitati adscribant, verbum Dei audiant, preces aliquas coram sepulchro aut in illius conspectu recitent, simulque breviter de morte cogitent. Alias præterea industrias asceticorum librorum lectio in pœnitentium emolumentum tibi subministrabit, alias itidem ego in hujus epistolæ decursu suggeram.

37. Quanto magis confessarius sæcularium consuetudinem familiaritatemque fugit, tanto majori in pretio haberi ab ipsis solet, et simul majori cum fiducia animi arcana ipsi aperiunt; hinc colliges, prudentiæ tuæ partem esse, ut eorum, qui

conscientiam suam apud te expiant, domos non accedas, nisi voceris, aut certus omnino sis, adventum tuum ipsis fore pergratum et cum desiderio expectari; sed neque tunc sine multa animi circumspectione eos tibi adeundos existimes; sunt enim homines etiam eximie pii, qui extra tribunal sacrum pæne fugiunt eorum conspectum, quibus intima animi sensa pandunt, et mentis nævos detegunt; præterea possunt inter hæc colloquia aliquem defectum in te notare, quo eorum de te estimatio minuat. Sed neque, si morbo corripiantur, ad eos invisendos accedas, nisi certo tibi conset, non forte domesticos solum, sed ipsummet agrotum tui desiderium habere; contingere quippe poterit, ut etiam ex iis, quos putas, omnem eos fiduciam in te collocasse, aliqui tum optent alteri potius quam tibi conscientiam aperire. Hanc ergo libertatem in hoc tam gravi rerum articulo ne iis adime; sed si ab aliquo fueris accersitus, tum vero ne quid diligentiae intermittas, in eo, qua potes ratione, sublevando. Idem omnino cum fanis tibi faciendum existima; si enim advertis, eos interdum ad alium confessarium accedere, solcite cave, ne hac de re inquiras, et multo magis, ne id tibi displicere significes; hac ratione omnem, quam in te collocarunt, fiduciam extingueres; ægerrime enim ferunt, si prohibeantur eum, quem voluerint, confessarium accedere, id quippe ipsis maxime cordi et etiam summi momenti est, cum animi quies et solatium inde pendeat; nullus etiam alius expectari fructus

tus hinc potest, quam ut averſis a te animis ad
 te non amplius accedant, aut ut ſemper tibi de
 eorum ſinceritate timendum ſit. E contrario ſi
 oſtendas, gratum tibi eſſe, quod hac in re utan-
 tur libertate ſua, majorem in te fiduciam collo-
 cabunt, et ſaltem, dum ad te accedunt, non eſt,
 cur de ſincero eorum animo dubites. Te quod
 attinet, paterno, quo ipsis ſuccurris, ſtudio,
 prudentia in agendo, et in judicando moderatio-
 ne efficere poteris, ut neceſſe nunquam habeant
 alios conſeſſarios adire. Pœnitentes pauperes, ſi
 pro vitæ neceſſitate ſubſidia a te petant, verbis,
 quæ ipſos non offendant, admone, ſi opera tua
 pro animæ ſalure uti velint, te certe partibus tuis
 non defuturum; pro ſublevandis vero corporis ne-
 ceſſitatibus alios adeant; niſi enim hac in re tibi
 caveas, magnum ſubest periculum, ne pauperes
 non ſincero ſalutis ſtudio, ſed potius pecuniæ ob-
 tinendæ ſpe ad te veniant; unde certo timendum
 eſt, ne animum ad ſuſcipienda ſacramenta rite
 præparatum non afferant, et ne ſimulent pietatem,
 et miferias fingant, ut certius te ad commiſeratio-
 nem flectant; ſi forte interdum tale periculum
 nullum ſubſit, ſubleva indigentem, ſed et tum
 conſultius erit, ut aliena manu id facias, ut purior
 ab omni ſiniſtra cauſa acceſſus ad conſeſſionem pa-
 teat. Indubium eſt, teneri divites pauperum in-
 opia ſuccurrere; hinc utique poſes, quin etiam
 debes eos de explendo officio ſuo impenſe mone-
 re, et iis ingentem eleemoſynæ fructum demon-
 ſtrare; ne vero ab ipsis aliquid pro aliquo unquam
 exigas,

exigas, ni velis et tibi contingere, quod multis aliis confessariis evenit; dives enim præ quadam verecundia nolet, quod petis, negare; nec etiam volet tum quidem temporis spoliare se pecuniis; hinc ad te non amplius accedet, et cum sibi de hujusmodi exactionibus etiam apud alios timeat, tardabit diu, dum de novo animæ rectorem quærat; hac porro ratione pauperes subsidio carebunt, et dives forte animam suam deperdet. Eadem prudentia prohibere te debet, ne negotiis temporalibus pœnitentium te ingeras, nisi ipsimet operam tuam exposcant, et tum etiam multa circumspeditione tibi utendum est; hoc enimvero pacto pro solo et maximo conscientiae et salutis negotio securior et liberior ad sacramenta accessus patet.

Tertia confessarii proprietas est iudicis accuratio.

Accurationi huic debet 1) diligentia subvenire; 2) dexteritas debet eam faciliorem reddere; 3) scientia theologica dirigere; 4) prudentia demum eam securam et ab erroribus immunem reddere debet; hanc autem prudentiam exercere debet tum doctor in docendo definiendoque, tum iudex in ferenda sententia.

38. In administrando hoc sacramento principem locum obtinent iudicis partes, cum iis tamen arctissime conjuncta sunt, et ubique concurrunt ea, quæ ad patris et medici officium pertinent, ut
exerceri

exerceri iudicium cum certa animarum utilitate possit. Initio tamen disquirendum est, quænam iudicis muneri sint propria. Adhibere igitur iudicis accurationem oportet, dum culpas non possis eo modo remittere, quo id in baptismo, liberalissimo illo dono, contingit, sed præmitti iudicium omnino debeat. Diligentia igitur tibi non mediocris adhibenda est, cum et de culpis et de dolore pœnitentis ferre debes iudicium, unde maximum ipsius negotium dependet, ut scilicet cum Deo in gratiam redeat.

Judicis accurationi subvenire diligentia debet.

39. Subvenire accurationi diligentia omnino debet; dum enim de peccatis gravibus agitur, quæ necessario exponi in confessione debent, non sufficit, cursim et leviter judicare, sed de peccatorum qualitate, numero et circumstantiis iudicium distinctum debet institui. Duos tamen scopulos evitare debes, scilicet laxitatem et rigorem; illa enim negligenter nimium inquirat, hic vero indagandi laborem difficilem nimis et intolerabilem reddit. Hac in re ita te diligentem esse oportet, ut, quæ necessaria aut pœnitenti valde utilia sunt, investiges, ultra vero ne progrediaris. Non ergo illos confessarios tibi imitandos proponas, qui ad ea solum attendunt, quæ pœnitens ultro aperit, ulterius vero non indagant, hinc etiam iis, quæ aut ex ignorantia aut ex verecundia tacentur, remedium non afferunt; sed neque aliorum more pœnitentiæ sacramentum molestum et exosum reddas;

das; hanc ob causam interrogationibus non necessariis et inutilibus fatigare neminem quidem licet, omnium vero minime eos, qui prima vice ad te accedunt. Qui aliter faciunt, obtentu confessionis, ut ipsi quidem putant, perfectissimæ, poenitentes repellunt a confessionibus sufficientibus iisque necessariis cum maximo illorum damno. Dum audio, confessarios aliquos totum tempus matutinum cum uno aut duobus poenitentibus infumere, non possum non mirari eorum zelum, et paternam caritatem ita patientem; verum medici peritiam in iis desidero. Rescire ex iis percuperem, quibus se hac agendi ratione prodesse existiment; non enim illis emolumentum se dicent afferre, qui magno numero a confessione, quæ ipsis forte maxime erat necessaria, temporum angustiis arcentur, unde malum haud parum ingravescit, cum eo die auditi non sint, nec languentes vires restaurarint. Num saltem paucissimis illis, quos audiunt, profunt? Verum his ipsis, quin animum advertant, grave damnum inferunt; excepto enim casu rarissimo ita poenitentes opprimunt, ut ad obeunda sacramenta non amplius redeant, idque tum potissimum fit, cum ad minutissimas interrogatiunculas accedit rigor in imponendis nimium gravibus et molestis oneribus, quæ docti alii et experti confessarii non imposuissent.

40. Facile hinc colliges, in iis etiam, quæ explicari necessario debent, uti e. g. numerus peccatorum, moderationem tibi adhibendam esse; hanc ob causam, si poenitens examen diligenter instituit,

Instituit, nec tamen certum aut probabilem numerum conicere inde possis, sufficiet inquirere, quam longo tempore, et quam frequenter peccata hæc fuerint commissa. Quin imo dum de actibus solum internis est sermo, uti sunt actus odii aut obscæni, non convenit eorum numerum ita accurate investigare, quia magnum subest periculum, ne aut excessu aut defectu nimium a vero aberretur, sed satis est interrogare, quam longo tempore discordia aut amicitia illa flagitiosa durarit, ubi simul ex statu et conditione pœnitentis oportet colligere, num series illa perversorum affectuum toto illo tempore fuerit continuata, nec unquam longius interrupta. Actuum externorum numerus iniri accuratius, saltem non raro, potest, hinc etiam in eorum frequentiam inquirendum studiosius est; sed et hic meminisse debes, homines rudes et ignorantes, licet ipsimet diligenter admodum, non anxie tamen, animum discusserint, non ita dilucide nosse omnia explicare, prout id fieri a docto theologo possit, qui perspicue omnia tractare et certo ordine comprehendere solet; hos ergo si ita interrogaris, prout eorum ingenio convenit, securus esto, te partes tuas rite adimplevisse.

Accurationem faciliorem reddere dexteritas debet.

41. Accurationem tuam non eo solum nomine faciliorem reddere dexteritas debet, quod industrias supra indicatas adhibeat ad totum pœnitentis

tis malum detegendum cognoscendamque omnem
 illius gravitatem; sed præterea erudire te debet,
 qua ratione confessionem licite brevi tempore fini-
 re et prompte possis absolvere, quin illius integri-
 tati quidquam detrahatur. Non ergo interrogan-
 dus est pœnitens de peccatis solum venialibus,
 de quibus non tenetur se accusare, nec etiam de
 iis gravibus, a quibus in prioribus confessioni-
 bus jam rite est absolutus; quod peccata gravia
 de novo commissa attinet, moderata diligentia in
 iis investigandis tibi sufficiat; præter hæc in va-
 riis casibus dexteritas te juvabit, ad quos refe-
 rendi sunt sequentes: Interrogat forte aliquis, et
 quidem eo die, quo magnus pœnitentium numerus
 expectat, num pactum, quod iniit, sit licitum,
 an vero ad restitutionem teneatur; ut hic eo ipso
 die possit absolvi, licet casus longum examen re-
 quirat, de duobus interrogandus est. 1) An cum
 remorsu conscientiae pactum illud inierit; hoc enim
 est materia confessionis. 2) Num sincere promit-
 tat ea exequi, quæ instituto postmodum examine
 sui muneris esse intelliget; quia necessario ita
 animo comparatus esse debet ad sacramentum rite
 suscipiendum; si ergo doleat, nec causam habeas,
 cur ipsius promissis diffidas, absolutionem sine ul-
 teriori mora impertire, eoque ipso die solatio
 pœnitentem recrea, dum ipsi pœnitentiae loco, si
 ita opportunum judicas, injungis, ut constituto
 tempore ad te redeat, aut alium accedat confes-
 sarium, qui dein difficultates, quas casus habet,
 enodet. Sic etiam si confessione longiore maximam
 partem

partem audita deprehendas, te modo poenitentem non posse absolvere, aut quia ob contractam malam consuetudinem non videtur rite esse præparatus, aut quia peccatum commisit, quod altiori potestati reservatur, pro quo dimittendo ut facultatem impetres, te rogat, jube nihilominus, ut accusationem ita compleat integre, ac si statim esset absolvendus; quo facto opportunis monitis ipsum instrue; doce, quæ necessario ipsi sint explenda, poenitentiam peccatis respondentem determina, dein diem constitue, quo ad te redeat, nec alia re tunc opus esse, ipsum mone, quam ut tibi in memoriam revocet, quæ poenitentia fuerit injuncta, quid præterea oneris impositum, de peccatis vero, quæ modo singillatim recensuit, non nisi summatim se accuset. Dum ergo ad te redierit, postquam potestatem impetraris, ipsum a reservato casu absolvendi, inquire, num poenitens modo fatis certa sinceri doloris signa afferat, et si rite præparatum esse existimas, absolvere illum poteris, quin de novo omnia peccata singillatim recenseat, hoc enim tibi neutiquam necessarium est nec ad imponendam æquam poenitentiam, nec ad judicium de peccatis ferendum; sed sufficit, si pro obtinenda absolutione materiam clavibus subiciat.

Accusationem scientiæ theologicæ dirigere debet.

42. Scientia theologica te in hoc foro dirigere debet; quia sine hac æquum judicium ferre non potes. Officium ergo tuum studium theologiæ mo-

ralis necessario prærequirit; præterea occurrunt
 hic tam multa et varia, ut nunquam te satis in-
 structum eruditumque censere, sed continuo alla-
 borare debeas, tum ut comparatas notitias animo
 retineas, tum ut novis easdem augeas accessioni-
 bus; ne tamen nimia hæc moles te absterreat a
 suscipiendo sacro confessarii munere, memineris,
 sufficere, ut varii auctores dicunt, si saltem se-
 quentia scias: 1) Casus in eo loco reservatos,
 ubi confessiones audis, una cum casibus et censu-
 ris summo pontifici reservatis, iis saltem, quæ
 frequenter incurri possunt. 2) Peccatum mortale
 a veniali distinguere, adeoque noris, quæ ex na-
 tura sua sunt gravia, quænam levia, ne gravia
 cum levibus confundas. 3) Peccati circumstan-
 tias, quæ sunt majoris momenti, eas certe, quæ
 peccati speciem mutant. 4) Quando quis tenea-
 tur aliena bona restituere, aut læsam famam re-
 sarcire. 5) Quænam occasio dicenda sit proxima;
 et quæ sint præcipua contra illam remedia. 6) Quam
 præparationem poenitens afferre necessario debeat
 ad confessionem rite peragendam. 7) Quænam
 poenitentiae injungi, quæ remedia adhiberi frequen-
 tius soleant. 8) Demum oportere, ut in iis, quæ
 frequenter occurrunt, promptus sis et bene exerci-
 tatus; in iis vero, quæ rarius solent contingere,
 non licet tibi ita esse ignaro, ut nequidem suspi-
 cio oriatur, an non casus sint ejusmodi, qui ac-
 curatius debeant ponderari, an non, exempli cau-
 sa, peccatum illud impediat matrimonium; con-
 fusam ergo saltem notitiam habere debes, ut scias
 dubitare,

dubitare, an non errandi periculum subfit; et sic re maturius discussa omnem errorem evites.

Accurationem prudentia securam et ab erroribus immunem reddere debet.

43. Inprimis vero prudentia cavere debes, ne ipsa accuratio in errores te impellat; sine prudentia enim inutilis erit accuratio tua pœnitenti, quin etiam nocere eidem potest; te vero certo certius in alterutrum laxitatis aut rigoris scopulum allidet. Primo quanta sit universim prudentiæ hujus necessitas, paucis perpende, dein quod sit ejus objectum, et quis modus frequentior eam exerendi, disquiramus. Sequamur hac in re ducem sanctum Bonaventuram; quæ enim ille de conscientia affirmat, quam optime confessario conveniunt: *Cavenda est, ait sanctus doctor, conscientia nimis larga et nimis stricta. Nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem. Prima sæpe salvat damnandum, secunda damnat salvandum. T. 7 comp. theol. verit. l. 2, c. 52.* Modo haud absimili confessarius laxus et rigidus contrariis quidem viis animas magnis bonis privant, et eas gravibus periculis obijciunt. Dum enim confessarius laxus parum curat peccati horrorem pœnitentibus incutere, nec eorum in explendis, ad quæ tenentur, languorem arguit, præsumptionem iis ingenerat; unde christianus timor in illorum animis nimium hebetatur. Confessarius rigidus e contrario ultra justos limites timorem auget, sed eadem opera minuit spem

christianam, simulque pœnitentes in desperationem conjicit. Conscientia igitur larga et confessorius laxus *sæpe salvat damnandum*, non tamen per malum, quod præsumptio generat, sed quia, quod boni adhuc superest, non tollit; at conscientia nimis stricta et confessorius rigidus *damnat salvandum*, non quia malum eliminat, sed quia bonum eradicat; præter allegatam sancti doctoris auctoritatem hujus rei causam plane perspicias, si consideraris, quæ ex magnis illis duobus vitiis, præsumptione et desperatione, quasi sponte et natura sua consequantur. Præsumptio alacritatem in operando animumque non adimit, nec obest, quo minus pœnitens et magni faciat, et adhibeat diversa saltem salutis remedia, et inter illa etiam confessionem; hinc in minora mala et lentius prolabitur, atque spes adhuc superest, venturum aliquando tempus, quo his remediis majori cum fructu utatur; unde penitus ab animi morbis convalescat, et æternam salutem demum consequatur. Verum homo in desperationem actus, ex tristitia et mentis dejectione plerumque omnem animum abjicit, simul etiam evanescit ipsa voluntas, quæ boni quidpiam velit efficere; quin imo quia nullum inde fructum sperat, ne quidem in pretio habet devotionem, aut salutis remedia, omnium vero minime confessionem, unde etiam iisdem non utitur; omnia ergo negligit, et spe omni abjecta se jam perditum putat; hinc rupto omni fræno multo citius et in omni genere in deteriora prolabitur, quin ulla ipsi spes affulgeat, quod mederi malo aut illud refarcire possit.

44. Ponamus nobis ob oculos peccatorem, qui longo jam tempore vitiis sit immerfus. Hic est *damnandus*, seu magnis passibus inferno appropinquat. Sentit quidem sæpenumero remorsus conscientiae, quæ ipsum ad confessionem stimulat; hæc enim necessarium est pro ipso remedium; verum ingens absterret difficultas, tum quia præ pudore non audet tam magnum peccatorum numerum fateri, tum quia timet, ne acerbè reprehendatur et gravibus poenitentiis oneretur. Fac jam, dilaudari confessarium aliquem ob suam benignitatem, qui poenitentes maxima caritate excipiat, eos summo studio adjuvet et soletur; hæc si peccator ille audierit, sentiet animum suum dilatari, et sibi met ipsi dicet: Cum hoc confessario res mihi bene cedit; animum sibi addit, ad confessionem se parat, et sacrum tribunal accedit. Sit confessarius utcunque laxus, modo post audita adeo enormia peccata, quæ nullam habent excusationem, poenitenti miserum animæ suæ itatum verbis amore plenis ob oculos ponat, is animo compungitur; et dum nihil nimis gravè imperatur, serio proponit, quæ præscripta sunt, exequi, absolvitur, solatio plenus discedit, injuncta devotionis exercitia magno animo peragit, vitam mutat, et salutem consequitur. En, hoc modo confessarius etiam laxus sæpe *salvat damnandum*. Alius e contrario obtemperat præceptis divinis; hic dici potest *salvandus*, utpote iter ad cælum ingressus. Finge jam, hominem hunc, discreto, cujus opera adhuc usus est, confessario orbari,

eumque in nimis rigidum incidere, qui ipsum contra morem prioris, quocum res tota paucis et brevi tempore semper fuit peracta, mille interrogationibus circa fidem integris duabus horis defatigat; in explicanda jejunii lege ipsum æque peritum esse vellet, ac theologum, et nulla circumstantiarum habita ratione pro vespertina cœnula non nisi tres uncias circiter concedit; diebus festis non permittit, ut ad vesperam duas tresve horas deambulando aut honesto ludo transigat; quod matrimonii usum et varios contractus spectat, ea prohibet, quæ alii confessarii, iique in pretio ab omnibus habiti, semper indulserant; mille curis ipsum divexat, timoremque injicit, ne in re quavis peccatis mortalibus se obstringat, eumque ad peragendam confessionem generalem vult adigere. Verum homo, cætera minime malus, non tamen ita est animo comparatus, ut res adeo multas et varias velit aut facere, aut ab iis abstinere; hinc mente penitus turbata et animum plane despondens domum redit; non amplius audet boni quid agere; vesperi rosarium omittit; mane missam non audit; diebus festis ad sacramenta non accedit, quia timet, ne forte adhuc graviora onera ipsi imponantur; ut vero his turbis se liberet, animum dissipat, ad mentem exhilarandam aliorum societatem quærit; dum oborta ex improvise tentatione in peccatum mortale cadit, et quod maxime malum est, non audet peccatum confessione expiare, ideo moram trahit, de novo peccat, et damnatur. En modum, quo rigidus nimium confessarius *damnat salvandum.*

45. Morum doctrinam nec laxam nec rigidam amplectaris; si enim hac in re a recto tramite aberras, pœnitentibus aut præsumptionem ingenerabis, aut eos ad desperationem adiges, et tanquam Dei minister partes tuas minime fideliter explebis. Si œconomus nimium indulgens operariorum negligentiam non redarguit, iisque mercedem iusto liberaliorem distribuit, haud dubie res domestica detrimentum inde accipit, et patrifamilias malum obsequium præstatur; verum si is ipse œconomus nimio rigore peccet, si operarios immoderatis laboribus opprimat, et mercedem iis solvat nimis parcam, haudquaquam levius damnum domino infertur; hac enim austeritate ita omnium animi ab eo avertuntur, ut nullus ipsi velit inservire; hinc non malum tantum, sed nullum omnino obsequium ipsi præstatur. Eadem plane ratione male Dei causam ageres, si nimia laxitate fiduciam quidem, sed non itidem reverentiam debitam eidem conciliares; aut si nimio rigore efficeret, ut timeretur, non vero, ut ametur; sed potius, ut fugiatur. Prudentiam igitur adhibe, et te ipsum intra justos limites constringe, ut præerves homines, ne ex præsumptione omnia sibi licita putent, omnia negligant; aut ne spe abjecta animo turbentur, et præcipites in exitium ruant. Id age, ut Deo reverentiam et amorem, timorem et fiduciam eadem simul opera concilies. Impone pœnitentibus jugum legis, idque non ita leve, ut non sentiant, sed etiam non ita grave, ut illo opprimantur; maneat jugum, sed suave. Debet pœ-

nitens pondus sentire, sed non illo opprimi; ferat pondus, sed leve; si ita moderaris omnia, et animas juvabis, et Deo eum in modum fervies, quo id fieri se velle ostendit, dum dixit: *Fugum meum suave est, et onus meum leve.* Ad hunc autem finem non alia via pertinges, quam si omnia ex æquitatis et prudentiæ legibus definias, in quibus occupari accuratio tua debet. Tandem de objecto et modo agendum est, hinc affero, prudentiam tibi adhibendam esse, 1) in interrogando, de quo dictum abunde est. 2) In explendis doctoris partibus, dum definiendum est, quid licitum, et illicitum, quid grave et leve, quid præceptum, et quid consultum sit. 3) Dum pro iudicis officio decernendum est, num poenitens ita animo sit comparatus, ut absolvi possit, an vero ligari debeat.

Prudentiam exercere debet doctor tum in docendo, tum in decidendo definiendoque.

Tria subsidia ad comparandam sanam et utilem morum doctrinam.

46. Antequam ulterius progrediamur, animadvertite, quæ tibi subsidia suggeram, ut ex probatorum auctorum lectione eam theologiæ moralis scientiam compares, quæ et prudens sit et in curanda animarum salute utilis. 1) Igitur sæpe divinum auxilium invoca illis verbis: *Da mihi sedulum tuarum assidricem sapientiam, ut mecum sit et mecum laboret, ut sciam, quid acceptum sit apud te.* Sap. 9, 4 & 10. 2) Mentem a partium studio liberam serva; eo enim quasi occulta qua-

dam

dam fraude ita excæcatur, ut contraria momenta nolit percipere, et ne percipiat, ea contemnit, in id solum intenta, qua potissimum ratione possint impugnari. Sincere desidera, ut animas juves, et Dei honorem augeas, quin laudem aliquam et famam tibi velis comparare; insuper eo animo te esse oportet, ut alienum iudicium tuo præferas, quoties rebus mature et absque partium studio perpensis id ratio suadet. 3) Et demum illud consilium amplectere, quod Benedictus XIV in bulla sua: *Apostolica* exponit, ut scilicet satis non habeas, si unicum tantummodo auctorem legeris, sed plures consulas. Sunt enim non pauci, qui contrarias sententias parcissimis verbis indicant; de earum vero rationibus et momentis altum silent, suas e contrario multo argumentorum apparatu conantur evincere; horum e numero potissimum si quis unum aliquem sequendum sibi statuat, plerumque sibi persuadebit, auctoris sui sententiam esse infallibilem et omnium calculo confirmatam, dum auctores, qui oppositum defendunt, utpote vix paucis verbis indicati, memoriam penitus effugerunt; et si forte audit, alios aliter docere, haud parum offenditur, ipsemet vero a sua sententia non discedit, et manet aut laxus aut rigidus aut ex utroque mixtus, prout est auctor, quem ducem habet. E contrario qui varios, præcipue si diversi sint generis, aut qui unum quidem auctorem legit, sed ex illis, qui non solum diversas sententias enumerant, sed simul earum rationes et momenta dilucide exponunt, luculenter deprehendet,

det, doctores in theologiæ moralis capitibus non paucis a se invicem dissentire; hinc non solum non mirabitur, si alii cum ipso non consentiant, sed se ipsum sua opinione fuisse deceptum agnoscat; et si hucusque sententias nimis laxas esse fecutus, modo in hoc modo in alio auctore contrarias rationes inveniet, ex quibus abunde colliget, sententiam suam non satis solido firmoque fundamento niti, unde eam prudenter sequi haud possit. Qui rigidus est, ex luculentis, quas doctores alii in contrarium afferunt, rationibus perspicit, posse se plane solido nixum fundamento sine ulla dubitatione permittere, quod hucusque illicitum esse asseruit. Ex his vero patet, cur doctiores quique, et qui sunt in legendis auctoribus diligentius exercitati, in definiendo sint magis cauti, et a condemnandis aliis prudentius sibi temperent, quia scilicet utriusque partis rationes perspectas habent. E contrario illa in definiendo audacia, et aliorum despectus non semper ex abundantiori doctrina sed multo certius et crebrius ex defectu uberius cognitionis proveniunt.

Quænam cautela sint adhibendæ, ubi periculum peccati formalis subest.

47. Verum in auctoribus a se invicem discrepantibus sæpe occurrent diversæ sententiæ in utramque partem agitata. Hic primo animum ad illud documentum adverte, quod ab insignibus doctrinæ tum moralis tum asceticæ magistris tradi solet, scilicet, dum de periculo peccati formalis ser-

mo est, ad rigorem potius inclinandum esse, quia hoc loco rigor in majus poenitentis bonum cedit, ipsique multo est utilior quam benignitas; rigore enim multo certius a summo malo, Dei nempe offensa, illum abstrahes, cavebisque, ne se æternæ damnationis reum faciat, quam etiam ipse eodem forte, quo peccat, momento posset incur-rere, prout aliis id evenit. Dum ergo dubitas, an v. g. occasio aliqua peccati ita eum vehemen-ter alliciat, ut proxima dici possit, num vero ma-li vis nondum ita invaluerit, quod securius est, amplectere, eique præcipe, ut absque mora occa-sionem dimittat; periculum enim, uti vides, est peccati formalis, quod e. g. desideriis aut actibus committitur, quos ipsemet severe esse prohibitos optime novit, et tamen tentationum illecebris forte cedet, et Deo spreto, et posthabita ipsius lege in peccatum consentiet; in his vero et simi-libus casibus in majus poenitentis bonum cedit, si ipsum a periculo ita serio amoveas, ut etiam absolutionem deneges, nisi occasionem velit vita-re. Verum etiam in his rerum adjunctis ab omni rigore nimio semper tibi cavendum est, quod ex casibus paulo post (n. 56) afferendis melius in-telliges. Secundo loco nota, dum poenitens non nisi in materialis peccati periculo versatur, mul-to plus utilitatis te consecuturum, si rigoris loco cautelas et prudentiam adhibeas. Equidem nullas unquam sententias debili tantum rationi aut tenui auctoritati innixas poenitenti suggere; id enim fo-ret laxitas non ferenda, et damnata in tertia pro-positione

positione ex illis, quas Innocentius XI proscrip-
sit. Quod autem illas sententias attinet, quæ et
solida argumenta et multos defensores pro se ha-
bent, quæ tamen ab aliis auctoribus etiam vehe-
menter impugnantur, ne contra prudentiam pec-
ces, nullam certam legem tibi statuas, ut aut sem-
per benignas aut semper severas tantum sequa-
ris, sed tum demum, quid eligendum sit, decer-
ne, dum perspexeris, quid pœnitentis vel neces-
sitas vel spirituale emolumentum exigat; illis igi-
tur, qui absque graviore difficultate facere id po-
terunt, suade, ut sequantur opiniones faventes
legi; ubi vero occurrunt difficultates ejusmodi,
ut timeas, pœnitentem illas non superaturum,
pro majori securitate initio alterutrum ex duobus
remediis adhibe, quæ (n. 53 et sq.) tibi in hunc
finem suggeram; verum si locum non habent, con-
cede pœnitenti, ut sententiam libertati faventem
sequatur, modo illa solido et satis firmo nitatur
fundamento, et præterea spiritualis pœnitentis ne-
cessitas ita exigat; sententiam vero firmam esse
semper ponitur, et ego in proponendis hujusmo-
di doctrinis semper pro certo sumo, licet id, ad
vitandum lectoris tædium, non repetam. Evol-
vamus hunc cumulum, et monitis plus lucis af-
feramus.

*Quis modus tenendus, dum quæstiones con-
troversæ occurrunt.*

48. Dum ergo, num hoc illudve sit licitum,
disceptatur, doctoresque in diversas abeunt sen-
tentias,

sententias, et graviter inter se pugnant, cave tibi, ne litem judicio tuo ita velis diremtam, ut benigniorem sententiam penitus rejicias, alteram vero non solum ex consilio suggeras, sed tanquam certum et indubitatum onus imponas, cum tamen auctores et numero multi et meritis graves id ipsum negent. In talibus circumstantiis mihi quidem certissimum est, me justo majorem auctoritatem mihi arrogaturum, si velim poenitentibus tanquam certum onus imponere, a quo eos tamen non forte solitarius aliquis sed multi et graves auctores eximunt. In multis hujusmodi controversiis opinionum diversitas ecclesiæ optime perspecta est, et tamen tacet; et ego confessorius mei unius auctoritate fretus litem dirimam? ego de doctoribus judicium feram, et ita quidem, ut omnes, qui aliter sentiunt, deceptos fuisse asseram, et erroris condemnem? et præterea meum hoc judicium tantum valeat, ut certo et cum gravis peccati culpa alios stringat? Plane non video, qua ratione componi id possit cum demissis animi sensis, quæ ex christiana et sane prudenti humilitate de memet ipso habere debeo; nec etiam flare tanta arrogantia potest cum existimatione et reverentia illa, quæ contrarium docentibus auctoribus adeo piis et doctis merito debetur. Possum equidem mentis meæ sensa explicare, et dicere: Hæc aut illa sententia mihi præplacet; potero etiam aliis suadere, ut eandem sequantur, sicque certius sibi consulant; at eos, qui contrarium velint sequi, ad eandem amplectendam tanquam sub gravi onere præceptam

præceptam cogere, ita, ut etiam absolutionem negem, id vero nunquam committam. Aut quem in finem alios ego ad strictiora semper et perfectiora adigam, ubi graves auctores nullam legem, nullum certum præceptum agnoscunt? Non utique ad aucupandam sanæ et severæ doctrinæ famam; miserum enim me conscientiarum arbitrum, si in gravissimo salutis negotio vanæ gloriæ fumo duci me finerem! illud igitur solum restat, ut ad majorem Dei gloriam et pro majori fidelium bono id faciam. Verum hic dum mihi persuadeo, me præ aliis acute videre, et doctrinam luculentiorrem afferre, palam facio, me esse medicum sane inexpertum, cui humanæ mentis infirmitates omnino sint ignotæ; sentiunt enim homines magnam difficultatem in explendis præceptis certis, quæ nulli dubio sunt obnoxia, et ab omnibus agnoscuntur, quod ex frequenti adeo divinæ legis violatione abunde patet; quis vero neget, hanc difficultatem fore multo maiorem, si difficilia exigas, de quibus, an lege præcepta sint, obscurum est, et ab aliis doctoribus negatur? Quid jam expectandum aliud, quam ut pœnitentes negligant monita confessorii, qui onera adeo gravia velit imponere? et hoc si eveniat, quod eventurum esse non potes non prævidere, nisi cæcutias, quodnam emolumentum ex tuo rigore speras? En, quæ detrimenta debeas timere: Pœnitens, nisi fuisset monitus, ob ignorantiam et bonam fidem certo malum non nisi materiale commisisset, imo de hoc ipso dubium adhuc est, cum auctores alii negent;

nunc

nunc vero, dum contra conscientiam agit, peccatum committit formale et certissimum; prius nulla Deo offensa fuisset illata, nec anima reatum contraxisset, dum solum intellectus cæcutiens errabat, voluntas vero Deo manebat subiecta; nunc etiam voluntas in malum consentit, dum despecto lumine renuit se Deo subicere, et hoc contemptu Deus graviter offenditur, anima lethali culpa inquinatur, fitque æternæ damnationis rea, et forte non ob unicum solum peccatum, sed ob longam certorum et formalium peccatorum seriem.

Casus, qui confessario evenit.

49. Ne forte existimes, me nimium esse in exaggerandis rigoris incommodis, audi ex plurimis casum unicum. Confessarius aliquis confitentem permovet, ut peccata sua sincere omnino confiteretur, simul vero monuit, si in posterum in certum quoddam peccatum relaberetur, non solum circumstantiam, quæ mutaret speciem, sed etiam alteram, quæ peccatum notabiliter augeret, necessario in confessione declarandam esse. Tempore quodam elapso pœnitens eidem confessario conscientie labes aperit, et cum interea apud alios animum expiasset, tantum semper sibi animi sumferat, ut circumstantiam mutantem peccati speciem indicaret, alteram vero peccatum notabiliter augmentem præ verecundia reticeret, unde ex repetita sæpius semperque sacrilege tum confessione tum communione longa sacrilegiorum series est enata. His auditis confessarius dolore plenus ita semet

semet ipsum est affatus: Miserum me! quem modo fructum tuli, quod confitentem monuerim, circumstantiam aggravantem necessario esse declarandam? tantum impetrare a semet semper potuit, ut peccati speciem indicaret confessario; ego si tacuissem, accessisset bona fide ad confessionem et communionem, et ob vires, quas sacramenta rite suscepta conferunt, aut ex integro, aut saltem ex parte vitam emendasset; nullum ergo malum et boni plurimum ex sacramentis hausisset; quia vero ego illud onus ipsi imposui, illo bono jam caret, et præterea non solum peccati silentio pressi sed multorum sacrilegiorum pondere misere premitur; si magis caute egissem ego, nec Deo tot offensæ fuissent illatæ, nec anima hæc multorum adeo peccatorum foret rea. Debuit, reponunt hic aliqui, anima ista plus virtutis habere, et exequi, quæ jusseram; at hoc effugio confessarius ille minime poterat retundere conscientiae stimulos, existimabat enim, tum ex caritatis tum ex prudentiæ legibus majorem cautelam sibi fuisse adhibendam.

50. Eam ob causam de novo capit quæstionem discutere, ut dispiceret, num pœnitenti onus illud debuerit imponere; dum ergo auctores consulit, videt præter alia, sanctum Thomam id negare, prout ipsum Melchior Canus interpretatur; videt, concilium tridentinum hac de re omnino silere, et Benedictum XIII concilio romano, quod sub ipso celebratum est anno 1725, instructionem italico sermone subjungere, et in ea, cum asseruisset, circumstantias, quæ speciem mutant, necessario

sario in confessione exponendas esse, dein ita pergere: *Quantum dein ad circumstantias peccati speciem non mutantes, notabiliter tamen aggravantes, duplex est doctorum opinio; alii affirmant, alii negant obligationem explicandi eas in confessione. Caterum scito, poenitentem semper obligari ad dicendam veritatem, si a confessario de peccatis suis quærat, ad cognoscendum ejusdem conscientiae statum.* Hæc dum legeret confessarius, quasi oborta nova luce dixit: Dudum audieram, quo quis sit doctior, eo etiam esse cautior, et minus in definiendo audacem, nec ita temerarium in conscientiis onerandis; modo id etiam experientia didici; mea enim ignorantia tristis fuit scopulus, in quem hæc anima allisa est. Benedictus pontifex intra duas opiniones non decidit, at ego decidi. Quid me, ut id facerem, coegit, et quis tantum auctoritatis mihi tribuit? Benedictus viam mediam iniit, ac si dixisset: Dum lis pendet, non exigo a te, ut primus circumstantiam aggravantem explices, ita ut peccati reatum incurras, si eam tacueris non interrogatus; verum illud non permitto, ut etiam, si fueris interrogatus, possis dissimulare; forte enim confessario hæc notitia est necessaria ad satis accurate cognoscendum conscientiae tuæ statum. Ex his, agebat, disco, qua ratione prudentius in posterum me gerere debeam; si doctior ego fuisset, etiam plus adhibuisset prudentiæ; hinc Deus non toties fuisset offensus, nec anima illa tot peccatis infecta; fuisset minister Dei et prudentior et uti-

lior, et anima hæc medicum peritior me fuisset experta; haud dubie anima hæc ex sua malitia et Deo injurias intulit, et sibi culpas conscivit; verum non modica causæ pars in meam ignorantiam refunditur, ob quam minus caute et minus prudenter egomet egi.

51. Ne putes, a me exigere, ut pœnitentes doceas, eos non teneri ad circumstantias aggravantes in confessione declarandas; id enim narratione modo allata neutiquam volui evincere, quin imo hoc et scopo meo, et regulis repugnaret, quas paulo post tibi tradam, ut eas, dum usus tulerit, sequaris; sed alii multi occurrunt casus, in quibus decidendis auctores non conveniunt, et difficultas haud paulo major quam in superiori casu pœnitentibus est superanda, hinc illud cupio quam maxime, ut generatim saltem pro aliis itidem eventibus discas prævidere, quæ damna, aut quis fructus enasci reipsa possit; proin hanc tibi regulam statue, illam doctrinam morum esse sanam, quæ opportunius consulit et divinæ gloriæ et animarum saluti, dum Dei offensas efficacius impedit, et animas longius a culpis abstrahit, quin tamen a legibus quidquam detractum velit. Hæc enimvero doctrina nec nimium laxa, nec iusto rigidior est; laxa enim nimium indulget delicato hominum genio, ita ut legis onus nec sentiant, prout debent, nec prout meretur, reverentiam eidem habeant; doctrina vero rigida pondus legis nimium aggravat, ut miseri mortales pro sua imbecillitate inde ansam arripiant et legem et auctorem

auctorem legis deferendi. Illa solum doctrina, quæ intra prudentiæ leges continetur, sana dici potest, et quæ domino æque ac subditis utilis sit, quia utrumque scopulum conatur evitare; hæc sine iusta causa nec imponit alienis humeris onus, sed nec etiam tollit impositum; sic studet impedire malum summum, peccatum scilicet formale, et simul cavet, ne malum minus, grave tamen, peccatum materiale liberius serpat. Verum prudens hæc morum doctrina multo majori præ omnibus aliis labore comparanda est; multum enim studium requiritur ad cognoscendas et comparandas inter se diversas et contrarias sententias, ne in eligendo error committatur. E contrario ut sis aut rigidus aut laxus, non multum laborandum tibi erit; quævis enim ratio, quæ legi videtur favere, sufficit rigido, ut actionem aliquam prohibeat, quin indaget antea, quænam rationes in favorem hominis afferri possint; ut laxus actionem aliquam concedat, satis habet, si tenuis aliqua ratio videatur hominem defendere, quin perpendat, quæ et quam gravia momenta pro legis favore militent. Prudens morum doctrina non solum plus industriæ requirit, sed præterea propriæ ambitioni minus aridet, quia a paucis laudabitur; cum enim pauci multa scientia sint instructi, et animo a partium studiis alieni, pauci eam norunt, pauci approbant; quin reprehendetur etiam a multis, aut ab iis saltem, qui ad alterutrum extremum deflectunt, quia cum neutris horum convenit; et tamen hanc ipsam tibi comparare debes, si studium tuum eo

collimat, ut Dei honorem augeas, et animarum bono consulas.

Qua ratione exercenda sit prudentia tum in docendo, tum in decidendo.

52. Ne culpabilis laxitatis te reum facias, nunquam eximas pœnitentem ab onere, quod certo tenetur subire, et cujus rei necessitatem ipsemet agnoscit; eousque enim pertingere virtus christiani cujusvis debet; five enim te ut judicem, five ut medicum, five ut patrem species, nunquam tibi licet veritatem prodere, aut ægroto id indulgere, ut remedio pro ipsius salute necessario non utatur; aliter qui agit, non solum non prudenter agit, sed laxitatem suam nullo modo poterit excusare; nec etiam, si prævideas, pœnitentem se ipsum exempturum a legis onere, quæ ipsi est cognita, aut de qua saltem dubitat, fas tibi erit, vel latum unguem a veritate recedere, non enim timendum tibi est, ne legis contemptus partim ipsius malitiæ partim vero tuæ imprudentiæ adscribatur, sed omnis culpa in ipsum solum recidet, qua tum demum temet obstringeres, si a lege ipsum absolveres. Id tibi ut patri et medico agendum puta, ut rationes et remedia inquiras, quæ ipsi animum et vires addant, ad ea, quæ debet, exequenda; ab iis nunquam ipsum liberum pronunties.

53. Verum si graves auctores negent, teneri pœnitentem illud onus in se suscipere, recte quidem feceris, si tibi ipsi id imposueris; decet enim, ut sequaris, quæ strictiora sunt et perfectiora, et
primum

primum experimentum in te capias de iis, quæ aliis velles imponere; et continget fortasse interdum, ut experientia propria edoctus sententiam mutes. Posses itidem de incertis hujusmodi oneribus primum cum iis loqui, qui magis jam in virtute sint provecti, et de quibus speras, eos haud gravate tibi consensuros, sed hos ipsos non certa lege adstringas, ne forte id ipsis offendiculo sit. Cum aliis, qui ignorant, oneris quidpiam ipsis esse subeundum, ne rem depropera; cogita, te esse et animarum patrem, quibus amorem debeas, et simul Dei ministrum, cujus causam tibi non liceat prodere; antequam ergo sermonem his de rebus instituas, pro tua peritia in curanda animarum salute mature perpende, quis inde fructus sequi, aut quod damnum possit emergere; si prævideas, pœnitentes onus, quod ipsis imposueris, haud dubie non subituros, et hinc loco materialium formalia et certa peccata fore perpetranda, cave, ne præpopere quidquam statuas, et tua hac festinatione damnum inferas; sed ne in his angustiis deprehensus benignæ sententiæ patrocinium ita in te suscipias, ut pœnitentes ab omni onere liberos pronunties; posses enim laxitatis periculum incurrere, et præterea ad animas rite dirigendas id minime est necessarium. Ut ergo laxitatem æque ac rigorem evites, en tibi opportunas tres regulas: 1) Aut omnino tace. 2) Aut inter oppositas sententias mediam quamdam amplectere. 3) Aut si media via nulla pateat, litem indecisam relinque, et quæ magis secura ac per-

fectiora sunt, suade, quin pœnitentes ad ea tanquam necessario exequenda cogas.

54. Tace ergo, nec pœnitenti, qui in bona fide est, senſa tua aperi; ſic enim non approbas, ſed ad ſummam permittis periculum mali ſolum materialis et incerti, dum ſpes non eſt, te impedire id tuis adhortationibus poſſe. Tace ergo, et S. Auguſtinum audi ita loquentem: *Ubi ſcirem, tibi non prodeſſe, te non monerem, te non ter-
rerem.* (*) Hoc enim duce graves auctores aſſerunt, confeſſarium et licite poſſe, et ex prudentiæ legibus debere etiam, ſaltem in quibusdam caſibus, tacere et pœnitentem debiti ſui ignarum in bona fide relinquare, ſi prævidet, eum monitis non pariturum; idque tum etiam, cum res eſt certa et nulli dubio obnoxia. Quanto ergo potiori jure eam ſententiam ſequi debes, dum incertum eſt debitum, et graves auctores id negant? Ne vero hic opponas, culpam in pœnitentem recidere, ſi monitis nolit obſequi; fatendum equidem eſt, ipſius virtutem hac in re deficere; verum et tu divino judici rationem de tua imprudentia reddes, quod hominem in virtute debilem peccandi periculo expoſueris, dum difficilia ab eo expoſceres, de quibus tamen incertum eſt, num ea exequi teneatur, et quæ Deus ab ipſo forte non exigit. Haud abſimilis fores medico, qui pharmacum, bonum quidem, quod tamen non niſi ſtomachus fortior et vires nondum debilitatæ ferre poſſint, nihilominus ægroto viribus exhauſto por-
rigeret,

(*) Homil. 41 inter 50.

rigeret, quamvis non constaret, necessarium id esse, et tum demum hac ratione se excusaret: Remedium est bonum; si ægroti vires illi ferendo digerendoque non sufficiant, nihil interest. Edic modo, an non etiam in medicum culpam rejicis, si ægrotus moritur, dum remedium illud non erat necessarium? et lugens pater ex imprudentia medici caro filio orbatus num persuadere sibi poterit, fidam operam in curando sanandoque filio illum adhibuisse? Tace ergo, ita enim ad summum non nisi materiale et incertum malum sequetur, impedies autem multa formalia et certa.

55. Ubi vero tacere non licet, felicem te reputa, si studio tuo et prudentia inter utramque extremam sententiam mediam inveneris, quæ nec nimis benigna in concedendo ad laxitatem, nec nimis severa in prohibendo ad rigorem declinet. Hanc regulam tradit Benedictus XIV in celeberrimo suo opere de synodo diocesana; ibi enim jubet episcopos solícite invigilare, ut in casuum conferentiis sententia inter laxitatem et rigorem media prævaleat: *Nobis, ait, cautius consilium videretur, ut episcopus controversias hujusmodi in collationibus seu conferentiis de casibus moralibus, quæ inter ipsius clericos haberi solent, discutiendas relinqueret; nec quidquam circa illas in synodo sine prævio apostolicæ sedis oraculo decernendum susciperet; hoc tamen studiose curando, ut in prædictis collationibus moralibus eorum theologorum sententia vinceret, qui media via inter rigorem et laxitatem incedere norunt.*

norunt. (*) Via ergo media ex Benedicti XIV sententia est melior, debentque episcopi et theologi cavere, ne ex hac aberretur; hanc viam tenuit Benedictus XIII in controversia de circumstantiis aggravantibus in confessione explicandis, uti id supra vidi. Circa quaestionem alteram, num scilicet peccati consuetudo in confessione declaranda sit nec ne, mitigationis modum ex propositione damnata poteris colligere, et ne ad rigorem declines, ita cum poenitente statue: Si aut in itinere, aut alia justa de causa apud alium confessarium conscientiam tuam expies, non exigo a te, nec sacrilegii reatu te contringo, ut, si de peccato gravi te accusas, etiam ultro et non interrogatus addas: Adverte, pater, hoc peccatum jam antea saepius commisi, et confessus sum; nisi forte in emendanda prava consuetudine gravem negligentiam admiseris, ut etiam de hac accusare te debeas; sed ne ipsemet nimiae laxitatis reum te facias, adde praeterea: Si confessarius te interroget, nullo modo te eximo ab onere fatendi consuetudinem; quin fidenter assero, tui tunc muneris esse, ne quid dissimules, sed aperte rem explices. Ita Benedictus XIV circa varias quaestiones controversas, uti de matutino ante missam dicendo, de viatico moribundis ministrando, qui eo die sani adhuc jam ad sacram synaxin accesserant &c. sententias intra utrumque extremum medias et refert et permittit. Et in nota illa controversia, quae in Galliis enata est 1756, de negandis sacramentis,

(*) Libr. 12. c. 6. §. 12.

mentis, si qui constitutionibus pontificiis pertinaciter refragantur, idem pontifex inter negantes ex una parte et affirmantes ex altera quasi medius incedens in epistola encyclica: *Ex omnibus &c.* ita respondit: Qui publice et notorie refractarii sint, denegandum eis esse sanctissimum sacramentum; suspectis vero, de quibus dubium adhuc est, non concedatur, nisi adhibita ea cautela, ut præmittatur, quam ibidem præscribit, adhortatio, quæ aut erranti meliorem inpiret animum, ut resipiscat, aut ministrum a culpa eximat, qui post has diligentias adhibitas negare sacramenta non potest.

56. Juxta hanc normam et tu tibi agendum puta; hinc officia quædam, et actiones quasdam, quæ periculosæ quidem, at nondum peccatum sunt, non nimis indulgenter et sine cautela permitte, non enim inter adiaphora recenferi debent; verum nec etiam, quod rigidi solent, ea in quovis casu absque ullo discrimine prohibe, non enim peccata sunt, et ex hujusmodi interdictis frustra aliquem fructum expectes. Tum potius emolumentum aliquod sperari potest, si prudenti ratione in iis concedendis difficilem te ostendas, et demum non nisi cum debitis cautelis permittas, quibus periculum removeatur. In exemplo de occasione peccati, quid velim, ulterius explico. Si quis vigesies personam invisit, et cum ea novem aut interruptis aut continuis vicibus peccat, laxitatis notam certe non effugeres, si occasionem hanc non pro proxima haberes, nec ad illam devitandam poenitentem adstringeres eam ob causam,

quod vices, quibus peccato abstinuit, sint paulo plures, quam quibus fuit prolapsus. Nimium vero rigidus fores, si illum etiam cogeres occasionem deferere, qui solum bis aut ter internis actibus peccavit, dum multo sæpius interea restitit, et se a peccatis immunem servavit, nisi peculiaris aliqua circumstantia aliter suadeat, ob quam iudices, hominem sibi a peccato non temperaturum, quamdiu occasionem non omnino deferat. Igitur ex prudentiæ legibus priorem jube occasionem statim deferere; erga alterum difficilem te exhibe in illa permittenda; exhortare, ut eam evitet; mone, timendum esse, ne ex remota fiat citius, quam existimetur, proxima; verum si difficulter eam deferat, cum cautelis permitte, quales sunt, ut in pœnitentiæ partem ipsi injungas, ne solus cum sola agat, et si forte peccet, illico ad confitendum redeat. Confessarius ex rigororum numero non aliam excusationem quam impotentiam physicam admittit, ut pœnitens manere in occasione ea lege possit, ut ex proxima remotam faciat, sicque periculum diminuat; laxus e contrario quamlibet difficultatem, quæ nequidem impotentia moralis dici possit, pro idonea et legitima excusatione habet. Tu vero medius inter utrumque impotentiam moralem, licet physica non sit, tanquam causam jure excusantem habe, sed modum doce, et rationes suggere, quibus occasio ex proxima fiat remota.

57. Si media via nulla pateat, nec tibi liceat tacere, sed respondere omnino debeas in quæstionibus

nibus hujusmodi obscuris et controversis, pro tua pietate et reverentia erga legem haud dubie in severiorem partem eris proclivior; at memineris, cum timore, ne in legem peccetur, conjunctam esse debere scientiam, quæ non solum revereatur legem, sed etiam pœnitentis infirmitati compatia-
tur, et oneris, quod imponit, gravitatem perpendat; de præpostero timore magnum doctorem, sanctum Ambrosium, differentem audi: *Ipse timor Domini*, ait, *nisi secundum scientiam sit, nihil prodest, imo obest plurimum*; et cum id judæorum exemplo demonstrasset, mox subjungit, et explicat, qua scientia sanctum timorem velit esse præditum, sic enim pergit: *Et quid de judæis dico? sunt etiam in nobis, qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora praecepta, quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est, quia videntur sibi consulere disciplinae, opus virtutis exigere; sed inscitia in eo est, quia non compatiuntur naturæ, non aestimant possibilitatem. Non sit ergo irrationabilis timor. Etenim vera sapientia a timore Dei incipit, nec est sapientia spiritualis sine timore Dei; ita timor sine sapientia esse non debet. (*)* Ut ergo timorem secundum scientiam, et spiritualem scientiam timori divino innixam te habere probes, in hujusmodi controversiis non ita fidenter pronuncia, ac si legem ferre et onus imponere pro tua potestate posses; sed si benignior sententia prudentibus rationibus innitatur,

(*) Comment. in psal. 118, v. 38.

et præterea timendum sit, ne severior a pœniten-
te negligatur, inde non potes non colligere, be-
nignam pro ipso esse opportuniorem, ideo illam
nequaquam vetare, sed permittere ipsi debes. Cer-
tissime hæc est mens summi pontificis Honorii,
uti refertur, c. ex parte tua fin. de transact.: *In
his, super quibus jus non invenitur expressum,
procedas acquitate servata, semper in humanio-
rem partem declinando, secundum quod personas
et causas, loca et tempora videris postulare.* Quo-
modo univèrsam in rebus obscuris et incertis te
gerere debeas, ex aliorum item pontificum et doc-
torum effatis disce; sanctus Raymundus, magnus
sacrorum canonum interpres, ita loquitur: *Non
sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi
non constat per certam scripturam.* (*) Sanctus
Antoninus consilii angelus dictus te monet: *Quæ-
stio, in qua agitur, utrum sit peccatum mortale,
nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa scriptu-
rae aut canonis ecclesiae aut evidens ratio, pe-
riculosissime determinatur.* (**) Et dum de con-
fessario loquitur, ait: *Si vero non potest clare per-
cipere, utrum sit mortale, non videtur tunc prae-
cipitanda sententia, ut deneget propter hoc ab-
solutionem, et cum promptiora sint jura ad sol-
vendum quam ad ligandum, (c. 1. ad haeret.
dist. 1) et melius sit Domino rationem reddere de
nimia misericordia quam de nimia severitate, ut
dicit Chrysost. potius videtur absolvendus.* (***)

Et

(*) L. 3 de poenit. (**) Part. 2, tit. 1, c. 11. (***) Tit.

4, c. 5.

Et Benedictus XIV de matrimoniis tempore vetito ineundis dicit: *Non debent poni ligamina, dum lex non est clara, quae ea imponit; (*)* et in libro de synodo dioecesis. saepius monet ipsosmet episcopos, ne iudicium ferant de sententiis inter doctores controversis, uti de censu personali, de contractu trino, de attritione, et amore initiali &c. et dum loquitur de viatico moribundis illo die ministrando, quo fani adhuc sacram communionem receperant, post enumeratas ea de re tres auctorum sententias subiungit: *In tanta opinionum discrepantia integrum erit parocho eam amplecti sententiam, quae sibi magis arriserit, ... neque fas erit episcopo ... quidquam de ejusmodi controversia in sua synodo decernere, ne sibi videatur arrogare partes iudicis inter gravissimos hac super re inter se contendentes theologos. (**)*

58. Si Benedictus ne episcopis quidem concedit, ut sententias controversas in suis synodis dirimant; si ipsemet nec hanc nec multas alias controversias definit, licet jam esset ad pontificiam dignitatem evectus, dum praclarum opus de synodo dioecesis. ederet, quis jam tibi doctori privato in tribunali sacro illud onus imponet, ut semper ambigua definias, et poenitentes semper compellas severiores sententias sequi, ita, ut tibi non liceat benigniores iis ne tum quidem concedere, dum eae non frivolis conjecturis, sed solidis rationibus innituntur, et praeterea spiritualis necessitas et poenitentis emolumentum ita postulat? In
admini-

(*) Notif. 80. n. 19. (**) L. 7, c. 11, n. 2.

administrando hoc sacramento doctoris et medici partes simul sustines, nec tibi licet easdem a se invicem sejungere; hinc cohibere non potes poenitentem, quo minus benignam, solidam tamen sententiam amplectatur, ut a peccato formali ipsum præserves, cujus committendi periculo severior sententia illum tunc exponit, cum timendum est, ne eam negligat; peccatum enim formale est morbus animæ, non materiale, dum hoc, uti in casu nostro fit, ad culpam non imputatur; ne vero existimes, poenitentem non rite ad absolutionem obtinendam esse præparatum, qui prompto animo vult exequi, ad quæ certo tenetur, nolit autem ea onera in se suscipere, a quibus magni nominis doctores, iique idoneis rationibus suffulti ipsum eximunt. Aliter si feceris, erit fortasse sanctus timor, qui te impellit; at conjunctam non habet illam scientiam, quæ ex sancti Ambrosii mente naturæ infirmitati compatitur, nec præcepta nimis dura imponit. Quodnam autem præceptum est durius, quam quod incertum est, et quod alii docti auctores negant? Vide ergo, ne et de tuo timore dici debeat: *Nihil prodest, imo obest plurimum.* Præterea et illud pro certo habe, plurimos non ideo varias sententias tanquam certas audacter adeo venditare, quia abundantiori doctrina sunt instructi, sed hoc non nisi ex doctrinæ et uberioris scientiæ defectu provenire. Quis enim fidenter adeo ausit asserere, in confessione non sufficere attritionem, et circumstantias solum aggravantes, quæ speciem non mutant, necessario explicandas

plicandas esse, si legerit Benedicti XIII instructio-
nem, quam italico sermone concilio suo Romano
subjunxit, in qua ita habet: *Communis est hodie
sententia, quod dolor vel contritio perfecta sit bo-
na, non tamen necessaria ad confessionem; cum
sufficiat dolor imperfectus, nempe attritio aut
pura, jam superius explicata, aut ad summum
illa, quae conjuncta est cum inchoativo quodam
amore benevolentiae erga Deum, quod hucusque
indecisum reliquit sancta sedes. Quis, inquam,
si hæc legerit, tam fidenter contrarium audeat de-
fendere? In controversia de circumstantiis aggra-
vantibus in confessione exponendis audisti supra,
(n. 50) quam caute idem pontifex sit locutus.
In fine instructionis demum mandat parochis, ut
hac ipsa instructione utantur, dum parvulos mo-
dum confitendi docent. Benedictus XIV abusus
sublaturus, qui tempore nundinarum Senogalliae
diebus festis irreperant, jussit in sua constitutione:
Paternae caritatis &c., ut iis diebus a commerciis
et contractibus cessent, et ab operibus servilibus
abstineant, ut a curis sæcularibus sint liberi, et
missæ sacrificio devote intersint, id autem non
suavisse, sed certo præcepto cavisse pontificem,
ipsa verba *mandamus et jubemus* satis indicant,
præterea autem nihil aliud sub legis onere impo-
nit, sed tantum adhortatur ad alia pia opera ob-
eunda, *quin etiam exhortamur*, ait, *ut in pre-
cibus . . . audiendoque verbo Dei frequentes sint.*
Quis jam his cognitis tanquam certum statuet, il-
lum præcepto diei festi non satisfacere, qui mis-
sam*

fam tantum audiat, et ab operibus fervilibus abstineat? Eodem modo possem tibi in centum aliis argumentis demonstrare, illum neutiquam censendum esse, scientiæ penuria laborare, qui aut taceat, aut viam mediam ineat, aut ad varia et gravia onera fubeunda non præcepto cogat, sed exhortetur tantum, eademque consulat; quin imo, hinc certe posse colligi, quod scientia quam optime sit instructus, quod non unico auctori fidat, sed juxta monitum ejusdem pontificis in bulla: *Apostolica* multos legerit, et quod denique ex sancti Ambrosii mente scientiam animabus salutarem cum Dei timore noverit conjungere.

Neceffe est adhibere discretionem, dum loquendum est publice.

59. Ob argumenti affinitatem et utilitatem hic mihi concede, quæso, ut paulisper a cæpto tramite digrediar. Si ergo discretio adeo necessaria, et tam caute cum quovis pœnitente agendum est, quis non intelligit, multo adhuc majorem illius curam habendam esse, dum loqui ex cathedra orator debet? damna enim et confectaria laxitatis aut rigoris ibi multo latius patent, et multo sunt funestiora tum ob multitudinem auditorum, tum ob incredibilem humanæ indolis et circumstantiarum varietatem, hinc nihil aliud expectari potest, quam ut multi nimia oratoris indulgentia abutantur, aut nimio illius rigore in angustias conjiciantur, spemque omnem abjiciant. Dum ergo tibi coram multitudine loquendum est, nunquam
dubias

dubias et a doctoribus in utramque partem agitata sententias tibi ventilandas fume; sed in iis zelum tuum exere, quæ certa, nota, et omnibus sunt communia; quæ omnibus doctis nota et communia sunt, intelligo; dum enim in libris quibusdam sententias legis, quas non omnibus esse notas et perspectas, fatis bene nosti, ne facile iis fidas, licet tibi firmis rationibus inniti videantur; sæpe enim accidit, ut, si alios auctores legas, eas minus solidas, contrarias vero multo firmiores esse deprehendas; levi id brachio possem demonstrare, et præter exempla paulo ante indigitata in eam rem multa alia afferre. Dimissis igitur his argumentis ea tibi felige, in quibus auctores omnes conveniunt, quod unicum si feceris, doctrina tua erit sana, eris peritus animarum medicus, et zelus tuus, non quidem pro tua, sed pro Dei gloria erit sincerus. Ita sane, felicem te, felicem studio tuo ecclesiam prædicabo, si effeceris, ut e fidelium coetu vitia certa et agnita eliminentur, si præceptis, de quibus nemo ambigit, pareatur, et ea in mores abeant, quæ leges indubitatae præscribunt. Si tamen ita ferat occasio, ut loqui debeas de rebus incertis, de quibus auctorum sententiæ sunt diversæ, regulam supra adductam tene: Loquere generatim, aut viam quamdam mediam indaga, ut extremum utrumque vitetur, aut cautelas suggere, quibus periculum amoveatur. Si quando parochi munus tibi demandetur, et contingat, ut alios in subsidium voces, qui confessiones excipiant, et Dei verbum populo explanent,

explanent, nec rigidos nec laxos unquam in hanc laboris partem admitte, sed solum cautos, novitatis non amantes, et discretos, qui possibilibus salebrosis et ambiguis decertationibus argumenta certa, consueta, et quæ maxime usum habeant, seligant, scilicet de virtute caritatis, castimonie, magna tamen verborum circumspectione, humilitatis, patientie &c. et qui pugnent contra vitia committi solita, utpote contra impudicitiam, non tamen iis verbis, quæ honestas aut innocentes aures offendant, contra odium, contra discordias, contra injustitias, omissis tamen iis titulis, de quibus inter auctores disceptatur, num jus tribuant ad lucrum capiendum &c. Hæc si negligantur, alius in populo fructus non exiit, quam ut animi inquietentur, et morum dissolutio consequatur, licet nec laxi nec rigidi id eventurum esse putarint, utpote a tam perverso animo quam maxime alieni.

60. Asseveranter ajo, me in ea esse opinione, si viri hi damna adeo funelia ex ipsorum sermonibus consecutura perspicerent, haud dubie animo percellerentur, et ad cavenda hæc mala discretionem adhiberent. Si enim indulgens nimium compertum haberet, auditores ex dictis suis ansam cepisse, 1) ut multo plura aut facerent aut omitterent, quam ipse concesserat; 2) eosdem laxis ipsius doctrinis quasi auctoritate firmatos, effræni audacia aggeres perrupisse, quos parochi aliique Dei ministri opponebant, dum nimiam ipsius laxitatem intra justos limites vellent constringere; 3) deceptos

3) deceptos hos offensioni esse bonis, qui summo animi dolore vident, varios abusus latius serpere et licenter in mores induci; hæc, inquam, si laxus nosset, nullum utique ex labore suo solatium caperet, sed maxima tristitia affectus de cautelis in posterum adhibendis prospiceret. Verum nec rigidus sibi blandiri aut causæ suæ tuta mente posset confidere, si ipsi notum foret, quam longe alios effectus ipsius rigor produxerit, quam quos in animo sibi finxerat. Existimabat, doctrinam se afferre saniozem, quia erat rigidior; putabat, se multorum audaciæ et nimix libertati obstiturum, et eliminaturum abusus; persuadebat sibi, inventam a se esse rationem certam, qua ingenerari hominum animis Dei timor possit; nec ipsi dubium erat, quin omnes ea, quæ docuisset, ambobus brachiis sint amplexuri; at 1) plurimi summam experiuntur difficultatem in exequendis iis, quæ docuit; dæmon suis suggestionibus luctam auget, inde tristitia obruuntur, et cum satis animi non habeant, ut tam multa et adeo difficilia onera sibi imponant, ea missa faciunt penitus; post audita rigidi censoris effata non amplius in bona fide sunt, et hinc non materialiter, sed formaliter peccant, dum non sine culpa omittunt ea, ad quæ forte non tenentur. 2) Postquam conscientia primis hisce peccatis illaqueata est, a se ipsis impetrare non possunt, ut in posterum contrarium faciant, quod ipsis nimis difficile apparet; ex quo concludunt, confessionem fore inutilem, cum propositum desit; eamque ob causam aut omnem con-

fectionis curam abjiciunt, aut eam saltem volunt differre, et interea temporis omnia devotionis exercitia penitus negligunt; paucis, in omne maiorum genus proruunt, quia omnia opera bona inutilia judicant, nec horrore habent, peccata priora novis augere, dum parum interesse putant, num propter unum aut propter decem damnentur.

3) Et cum spem omnem abjecerint, quis explicare poterit, quam multa et gravia peccata contra præcepta æque certa ac gravia committant?

61. Verum plerumque nec laxi nec rigidi norunt, quem exitum incautus zelus sit habiturus; multos enim invenies perniciosos adulatorem, qui eos palpent, sinceros amicos vero perpauca, qui ex amore vero impulsus defectus iis indicent, ut emendantur. Et si humilitate forte careant, ipsis amicorum monitis non credent; quin eam ipsam ob causam aversum ab iis animum ostendent; et si superbia sint inflati, eo pertinacius doctrinam suam propugnabunt, quo magis ab aliis eadem improbatur. Inde vero et animarum salus et Dei honor detrimentum patitur; ne ergo talium confessoriorum aut concionatorum opera unquam utere; licet enim bono animo omnia agant, nullum tamen gregi tuo emolumentum, damnum vero haud modicum afferent. Adhibe viros, qui præter paternum amorem etiam medici peritiam habeant, et doctrinas, quas discreti solent, amplectantur; caritas enim efficiet, ut non ea seligant aut tractent argumenta, quibus in admirationem alios rapiant, aut plausum captent, sed quibus Deo honorem

honorem concilient, animi pacem hominibus aut restituant aut conservent, et eorum saluti consulant. Qui spiritualis medici peritiam habet, novit, naturam humanam, si a via media aberret, ad alterutrum extremum deflectere, ita ut aut nimiam libertatem sectetur, aut animum penitus abjiciat; novit, homines solitis Dei auxiliis excitari ad explenda ea, quæ certa lex præscribit, et eo usque multorum saltem virtus pertingit; sed ad exequenda incerta et difficilia nec ipsi boni stimulantur; interdum etiam, licet lex sit certa, si tamen difficilia præcipit, quæ nondum sunt nota, caute admodum loquendum est, ne intempestive corrigendo malum augeas, dum materialia peccata non vitantur, formalia vero committendi periculum augetur, quæ nimium prone inde consequuntur. Caritate vero et peritia simul juncta discretio comparatur; et dum discretio adhibetur, populus instruitur, non dejicitur; corrigitur cum fructu, et vere sanctificatur; Deo honor tribuitur, et animi in ipsius cultu firmanrur.

62. Inde etiam apparet, quem modum tum in sermonibus publicis tum in privatis colloquiis tenere debeas in iis argumentis, de quibus generatim spectatis omnes conveniunt; in casu vero particulari certi quidquam statuere perdifficile accidit, saltem si id agitur, ut universalis pro omnibus regula tradatur. Inter omnes convenit, actus virtutum theologicarum frequenter esse eliciendos, luxum in victu, tenacitatem in elargienda elemosyna, vestitum minus pudicum peccato nequa-

quam carere; sed certam dein omnibus regulam præscribere, et alicui asserere: Peccas graviter, si ex redditibus annuis non hanc partem in pauperes erogas, si elapso hoc dierum numero actus virtutum theologicarum non elicis, si hoc pretio vestem comparas, si his dapibus mensam instruis, si hunc fervorum numerum alis, si domum hoc apparatu ornas, si brachia hoc modo nudata geris, quis, inquam, privatus doctor hoc poterit certo definire? Discretionem igitur adhibe, dum poenitentium causas disquiris, et multo adhuc magis, dum ad concionem dicis; et si res universim sumpta est certa, et frequentem usum habet, loquere, sed cum ea cautela, ut non facile particulares causas attingas, aut in iis definias: Hoc est peccatum mortale, exceptis iis casibus, de quibus ecclesiæ effatum et decisio habetur. Universalem regulam diligenter inculca, nec dubita, Deum gratia sua in singulorum animis locuturum, ut regulam, prout cujusvis circumstantiæ postulant, sibi applicent. Expertus id est perspicax et discretus concionator; audierat is, plures ante ipsum concionatores palam reprehendisse usum, qui in loco quodam invaluerat, adhibendi scilicet vestes ad vanitatem compositas nec satis pudori consentaneas, sed nullum inde fructum tulisse, quin etiam reprehensionibus animos fuisse irritatos, et pertinacius quam antea vanum illum et indecorum vestium apparatus retinuisse; quo comperto solum de æternis veritatibus differere, de modestia vero in vestitu adhibenda generatim tantum loqui statuit.

fuit, quin unquam hanc vel illam vestium formam improbare; quo consilio id effecit, ut omnes illæ vanæ vestium formæ, quas ne nominaret quidem, ultro abjicerentur; ac de reportato fructu congratulanti respondit: Alii refecabant ramos, ego radicem conatus sum excindere; dum radix manet viva, rami, licet resecti, de novo vigorem capiunt et repullulant; sed mortua radice rami sine alio adhibito labore arescunt. Hoc exemplo in commodum tuum utere; radicem excinde, id est, propositis æternis veritatibus universim vitia expugna, quin singillatim contra aliquod decertes; ut vero bene tibi res cedat, æquissimos mercatorum imitare, qui nec summum nec infimum sed medium pretium exposcunt; sic votis optatus effectus respondebit; has cautelas si negligis, frustranei erunt conatus tui.

Discretionem exercere debet iudex in ferenda sententia.

63. Verum non solum dum doctoris, sed etiam cum iudicis partes agis, discretum te esse oportet in dignoscendis pœnitentis dispositionibus, ut ipsum aut solvas, aut liges; qua in re notare debes, laxum confessorium et rigidum quam maxime inter se dissentire; laxus propemodum omnes absolvit, rigidus vix aliquos; tu ita animum præpara, ut aliquanto pauciores quam laxus, multo vero plures quam rigidus absolvas. Laxus est plenus commiserationis erga peccantem, nec satis peccatorum ab ipso commissorum gravitatem at-

tendit; rigidus magno odio averfatur peccata commiffa, nullam vero erga peccantem commiferationem habet; hinc laxus non nifi oleum benignitatis nimium indulgentis faucio infundit, rigidus vero acre tantum negatæ abfolutionis vinum adhibet; tu vero, ut balfamum conficias, quo famaritanus eft ufus, oleum cum vino mifce; indue fane commiferationis viscera erga peccantem; commiferatio enim patrem quam maxime decet, et ex Chrifti fpiritu provenit; eft præterea hæc ipfa commiferatio lapis ille lydius, in quo Chrifti zelus et zelus pharifæorum a fe invicem dignofcuntur, uti fupra (n. 11) dictum eft; at fimul peccati odium mentibus ingenera, hoc enim pro vero pœnitentis emolumento eft neceffarium; et amor ipfe, quemadmodum (n. 12) offenfum fuit, vinum forte et urens, commiferationis tamen oleo mitigatum, novit adhibere, ut inde pœnitens humilietur quidem, et compungatur, non tamen deiciatur animo, nec irritetur, fed benevolum potius animum induat erga facramentum et facramenti miniſtrum, fiduciamque in iis collocet. Audi S. Auguftinum monentem: *Confefſio eſt, per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur.* (*)

64. Confefſarius nimium indulgens leviffima de caufa ſibi perfuadet, pœnitentis dolorem eſſe rite comparatum et fufficientem, nullumque discrimen ſtatuit inter voluntatem feriam et ambiguam vel leitatem. Severus e contrario confefſarius ægerime adduci poteſt, ut credat, pœnitentem fufficienter

(*) De vera et falſa pœnit. c. 10.

cienter dolere, quia voluntatem efficacem ab efficacissima, veram et sufficientem, communem tamen et ordinariam ab abundanti et extraordinaria, a singulari et heroica haud distinguit; cave, ne ad alterutrum horum extremorum deflectas. Dolor, qui in confessione requiritur, non adeo facile in promptu est, ut elici pro libitu plerumque possit, nisi brevis saltem præmittatur oratio ad eum obtinendum, et motiva, quæ nobis ad illum excitandum fides suggerit, paululum expendantur; sed qui hunc in finem preces adhibet, et animum eo intendit, uti modo dictum est, nullam jam nimiam difficultatem experietur; Deus enim hanc gratiam haud gravate solet concedere. Ita si de Deo sentis, ipsius tum justitiæ tum misericordiæ habebis honorem debitum; pro sua quippe justitia exigit, ut peccator se humiliet, pro sua vero misericordia supplicem benigne exaudit. Ut ab incauto confessario te distinguas, illam voluntatem noli pro vera habere, quæ nullum aut vix aliquem effectum producit e. g. in adhibendis remediis pro emendatione, in minuendo culparum numero, sed tanquam umbratilem velleitatem rejice. Ne vero cum rigido semperque dubitante consentias, illam voluntatem pro vera, efficaci et sufficienti habe, quæ effectus notabiles producit, aliquo saltem tempore durantes, licet non producat omnes, nec eosdem semper conservet. Non ergo exigas voluntatem efficacissimam, insuetam et heroicam, ex qua perfecta, integra, stabilis et semper duratura vitæ emendatio consequatur. Utinam hanc

voluntatem omnes haberent; omnes eam debent exoptare, omnibus conandum est, ut eam acquirant, sed non omnes eandem habent; nec etiam necessaria est, ut peccatores cum Deo in gratiam redeant, et iustificentur; sufficit hunc in finem dolor efficax licet communis et ordinarius, licet non eam vim habeat, et ita peccatorum animos immutet, ut pœnitentiam gradu heroico exercent.

65. Si pœnitens obtestetur, se dolere de peccato commisso, id benigno confessorio jam sufficiens causa est, ut ipsum absolvat, nec animum advertit, an non gravis in contrarium præsumptio pœnitentis affirmationem merito suspectam reddat. Rigidus e contrario confessorius obtestationi neutiquam acquiescit, licet nulla prudens præsumptio fidem verbis deroget; pœnitentem rite esse præparatum, evidenti argumento vult convinci; quod jam peccarit, quod etiam in posterum possit peccare, id pro idonea ratione habet, ut pœnitentem diu multumque exercent, antequam ipsum absolvat. Tu vero, priusquam obtestationi pœnitentis plenam fidem adhibeas, disquire, an ob nullam circumstantiam prudenter dubitandum putes, num pœnitens rite sit præparatus; et siquidem dubium hac in re grave tibi videatur, flude, ut pœnitentem in præparando accuratius animo adjuves; id nisi possis efficere, differenda utique erit absolutio; sed si nullum solidum argumentum habeas, cur ipsius obtestationi de elicitio dolore diffidas, ipsum absolve; sic enim catechismus romanus docet, qui, ubi de confessorio

rio loquitur, ita habet: *Si audita confessione iudicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem omnino defuisse, absolvi poterit. (*)* En, hæc est moralis illa certitudo, de qua sollicitus esse debes, et quæ tibi in hoc sacramento debet sufficere; juxta effatum enim doctoris angelici certitudo non est similiter quærenda in omnibus, sed in unaquaque materia secundum proprium modum. Quia vero materia prudentiæ sunt singularia contingentia, circa quæ sunt operationes humanæ, non potest certitudo prudentiæ tanta esse, quod omnino sollicitudo tollatur. (**). Dum idem sanctus doctor de certitudine loquitur, quam animarum rectores in regendis subditis habere debent, affirmat, in foro externo eos non debere solis subditorum verbis fidere, sed majorem ipsis adhibendam esse diligentiam, ut de rei veritate certiores fiant, quibus verbis dein mox subjungit, longe aliam esse agendi rationem in foro interno: *Alio modo, ait, per confessionis manifestationem, et quantum ad hanc cognitionem non potest majorem certitudinem accipere, quam ut subdito credat, quia hoc est ad subveniendum conscientiæ ipsius; unde in foro conscientiæ creditur homini et pro se et contra se. (***)* Nullius enim magis, quam ipsiusmet poenitentis interest, ut verum in confessione dicat; hinc nisi gravem rationem habeas suspicandi, dolum verbis subesse, dum

(*) De poenit. n. 60. (**) 2. 2. et q. 27. art. 9 ad 2.

(***) Suppl. q. 8. a. 5 ad 3.

dum dicit, in eliciendo dolore adhibitam a se esse diligentiam præterea constitutum sibi esse vitam emendare, remedia, quæ opportuna iudices, adhibere, et poenitentiam, quam injuncturus sis, peragere, habes eam certitudinem, quæ a confessorio prudenti et cauto ac simul discreto exigipotest.

66. Aliqui ex confessoriiis id solum timent, ne poenitentes absterreant, dum iis absolutionem differunt; et magna animarum damna sibi ob oculos ponunt, quæ consequuntur, si fideles aversum a sacramentis animum habent. Alii e contrario reverentiam sacramento debitam unice præ oculis habent, et pleni timoris, ne sacramentum nullitatis periculo exponant, animum haud advertunt ad ea mala, quæ proveniunt, si poenitens sine absolutione dimittitur. Tu utrumque hoc periculum tibi quam maxime timendum puta, ne aut poenitentes a sacramentorum usu arceas, aut sacramenti valorem periculo exponas; indue ergo paterna caritatis viscera, medici peritiam et iudicis discretionem in subsidium voca, atque animum poenitentis ita stude præparare, ut illum aut statim aut paulo post possis absolvere; hoc enim modo poenitentem maximo solatio afficies, et ita delinies, ut confessionem jam non horreat, sed lubenti animo hoc remedio utatur, simul etiam prudentia tua et valori et reverentiæ sacramento consultes.

Discretionis usus in ferenda sententia in confessionibus puerorum.

67. Si ipsum usum, et quid fieri soleat, spectemus, deprehendimus, a confessariis laxis prope modum omnes poenitentes absolvi, a rigidis vix aliquos; tu tibi cautius agendum puta, quam laxi faciunt, et simul majori liberalitate quam rigidi sacramentum administra. A rebus levioribus initium ducamus. Pueros septem, decem aut duodecim annorum laxus confessarius æque facile ac promte expedit ac adultos similium culparum reos, quin hujus ætatulæ incommoda perpendat. Rigidus solet omnes data benedictione sine absolutione dimittere, quia haud capaces credit efficacissimi illius doloris, qui ex ipsius sententia est necessarius. Tu animum para, ut ipsis peculiari quodam et impenso studio succurras, nec dubites, eos sinceri, licet non singularis et magis intensi doloris capaces esse; concilium enim tridentinum ita statuit: *Si quis negaverit, omnes et singulos fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in paschate ad communicandum juxta præceptum sanctæ matris ecclesiæ, anathema sit.* (*) Ponea solos parvulos usu rationis carentes ab hujusmodi præceptis exemptos esse declarat. (**) Hanc doctrinam si debita proportionem ad confessionem accommodes, an non ab omni errore eris immunis, et magno cum fructu hujus generis poenitentibus

(*) Sess. 13. can. 9. (**) Sess. 21. cap. 4.

voluntatem omnes haberent; omnes eam debent exoptare, omnibus conandum est, ut eam acquirant, sed non omnes eandem habent; nec etiam necessaria est, ut peccatores cum Deo in gratiam redeant, et iustificentur; sufficit hunc in finem dolor efficax licet communis et ordinarius, licet non eam vim habeat, et ita peccatorum animos immutet, ut pœnitentiam gradu heroico exerceant.

65. Si pœnitens obtestetur, se dolere de peccato commisso, id benigno confessario jam sufficiens causa est, ut ipsum absolvat, nec animum advertit, an non gravis in contrarium præsumptio pœnitentis affirmationem merito suspectam reddat. Rigidus e contrario confessarius obtestationi neutiquam acquiescit, licet nulla prudens præsumptio fidem verbis deroget; pœnitentem rite esse præparatum, evidenti argumento vult convinci; quod jam peccarit, quod etiam in posterum possit peccare, id pro idonea ratione habet, ut pœnitentem diu multumque exerceat, antequam ipsum absolvat. Tu vero, priusquam obtestationi pœnitentis plenam fidem adhibeas, disquire, an ob nullam circumstantiam prudenter dubitandum putes, num pœnitens rite sit præparatus; et siquidem dubium hac in re grave tibi videatur, flude, ut pœnitentem in præparando accuratius animo adjuves; id nisi possis efficere, differenda utique erit absolutio; sed si nullum solidum argumentum habeas, cur ipsius obtestationi de elicitio ferio dolore diffidas, ipsum absolve; sic enim catechismus romanus docet, qui, ubi de confessa-

rio

rio loquitur, ita habet: *Si audita confessione iudicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem omnino defuisse, absolvi poterit. (*)* En, hæc est moralis illa certitudo, de qua sollicitus esse debes, et quæ tibi in hoc sacramento debet sufficere; juxta effatum enim doctoris angelici certitudo non est similiter quærenda in omnibus, sed in unaquaque materia secundum proprium modum. Quia vero materia prudentiæ sunt singularia contingentia, circa quæ sunt operationes humanæ, non potest certitudo prudentiæ tanta esse, quod omnino sollicitudo tollatur. (**). Dum idem sanctus doctor de certitudine loquitur, quam animarum rectores in regendis subditis habere debent, affirmat, in foro externo eos non debere solis subditorum verbis fidere, sed majorem ipsis adhibendam esse diligentiam, ut de rei veritate certiores fiant, quibus verbis dein mox subjungit, longe aliam esse agendi rationem in foro interno: *Alio modo, ait, per confessionis manifestationem, et quantum ad hanc cognitionem non potest majorem certitudinem accipere, quam ut subdito credat, quia hoc est ad subveniendum conscientiæ ipsius; unde in foro conscientiæ creditur homini et pro se et contra se. (***)* Nullius enim magis, quam ipsiusmet pœnitentis interest, ut verum in confessione dicat; hinc nisi gravem rationem habeas suspicandi, dolum verbis subesse, dum

(*) De poenit. n. 60. (**) 2. 2. et q. 27. art. 9 ad 2.

(***) Suppl. q. 8. a. 5 ad 3.

dum dicit, in eliciendo dolore adhibitam a se esse diligentiam præterea constitutum sibi esse vitam emendare, remedia, quæ opportuna iudices, adhibere, et pœnitentiam, quam injuncturus sis, peragere, habes eam certitudinem, quæ a confessorio prudenti et cauto ac simul discreto exigî potest.

66. Aliqui ex confessoribus id solum timent, ne pœnitentes absterreant, dum iis absolutionem differunt; et magna animarum damna sibi ob oculos ponunt, quæ consequuntur, si fideles aversum a sacramentis animum habent. Alii e contrario reverentiam sacramento debitam unice præ oculis habent, et pleni timoris, ne sacramentum nullitatis periculo exponant, animum haud advertunt ad ea mala, quæ proveniunt, si pœnitens sine absolutione dimittitur. Tu utrumque hoc periculum tibi quam maxime timendum puta, ne aut pœnitentes a sacramentorum usu arceas, aut sacramenti valorem periculo exponas; indue ergo paternæ caritatis viscera, medici peritiam et iudicis discretionem in subsidium voca, atque animum pœnitentis ita stude præparare, ut illum aut statim aut paulo post possis absolvere; hoc enim modo pœnitentem maximo solatio afficies, et ita delinies, ut confessionem jam non horreat, sed lubenti animo hoc remedio utatur, simul etiam prudentia tua et valori et reverentiæ sacramento consultes.

Discretionis usus in ferenda sententia in confessionibus puerorum.

67. Si ipsum usum, et quid fieri soleat, spectemus,prehendimus, a confessariis laxis pro-
pemodum omnes poenitentes absolvi, a rigidis
vix aliquos; tu tibi cautius agendum puta, quam
laxi faciunt, et simul majori liberalitate quam ri-
gidi sacramentum administra. A rebus levioribus
initium ducamus. Pueros septem, decem aut
duodecim annorum laxus confessarius æque facile
ac promte expedit ac adultos similium culparum
reos, quin hujus ætatulæ incommoda perpendat.
Rigidus solet omnes data benedictione sine abso-
lutione dimittere, quia haud capaces credit effica-
cissimi illius doloris, qui ex ipsius sententia est
necessarius. Tu animum para, ut ipsis peculiari
quodam et impenso studio succurras, nec dubites,
eos sinceri, licet non singularis et magis intensi
doloris capaces esse; concilium enim tridentinum
ita statuit: *Si quis negaverit, omnes et singulos
fideles utriusque sexus, cum ad annos discretio-
nis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in
paschate ad communicandum juxta præceptum
sanctæ matris ecclesiæ, anathema sit. (*)* Ponea
solos parvulos usu rationis carentes ab hujusmo-
di præceptis exemptos esse declarat. (**) Hanc
doctrinam si debita proportionem ad confessionem
accommodas, an non ab omni errore eris immu-
nis, et magno cum fructu hujus generis poeniten-
tibus

(*) Sess. 13. can. 9. (**) Sess. 21. cap. 4.

tibus absolutionem impertieris? præcipue dum communis et semper venerabilis fidelium usus invaluerit, ut pueri jam a septimo anno ad confessionis præceptum assuefiant? certe negligentes admodum forent ii parentes, qui filiolos nequidem paschatis tempore ad confessorium ducerent, idque eo magis, quia bonus et sufficiens dolor opus est gratiæ divinæ, quæ ibi potissimum abundat, ubi parum malitiæ subest, et innocentia in baptismo recuperata nondum fuit amissa; bona enim confessio multo facilius peragitur ab homine, qui intellectum quidem mediocriter a natura instructum at bonam adhuc et flexilem voluntatem habet, quam a docto, sed cuius jam perversa et obstinata sit voluntas; hanc ob causam tam multi peccatores docti et adulti non æque confidunt posterioribus suis confessionibus, quam illis, quas innocentes adhuc pueri peregerant, in quibus et animo compungebantur, et liquido solatio sunt perfusi. Ut vero incommoda teneræ ætatis suppleas, sanctos angelos custodes in auxilium voca; adjuva hos parvulos in examinanda conscientia, potissimum vero in eliciendo dolore; suggere motiva, quæ ætati huic conveniant; si dein perspexeris, eos serio agere, et quod agunt, intelligere, ac aliquo pietatis sensu affici, noli eos ingenti absolutionis bono defraudare. Verum si deprehenderis, eorum mentem alio vagari, nec sibi attendere, data benedictione eos dimitte; at semper pia aliqua sententia suggere, ita fiet, ut cum aliqua devotione a te recedant, et confessionem tum

revereri

revereri tum amare incipiant; ne vero dubita, eorum angelos spirituales caritatem huic ætati impensam liberaliter tibi remuneraturos; plurimum enim refert, ut animæ jam a primis annis a vitio abhorreant, pietatem magni faciant, et magno in illam studio ferantur.

Cautelæ cum iis adhibendæ, qui non nisi venialium culparum rei sunt.

68. Haud melior est conditio adulterum, qui cæterum pie vivunt, et a peccato mortali plerumque abstinere, multa tamen venialia peccata committunt. Rigidus confessorius eos non absolvit, quia, ut asserit, de nullo horum peccatorum venialium sincerum dolorem habent, nec etiam vitam emendant. Si vero in peccatum mortale incidant, haud gravate absolutionem iisdem imperitur, ac si malitia committendi peccatum grave faciliorem redderet dolorem utpote de graviore culpa eliciendum. Confessorius indulgens e contrario pœnitentes hujusmodi promptissime absolvit, dum ait: Afferunt quidem semper eadem peccata, sed non sunt mortalia. Tu vero eosdem absolve, adhibita tamen cautela; ea enim certe adhiberi debet, quia nimis magnum subest periculum, ne consuetudine tantum impellente ad sacramentum accedant, et hinc aut sacramentum fiat nullum, aut etiam sacrilegium committatur, si gravi cum negligentia absque necessaria animi præparatione ad sacramentum accesserint, aut scienter dolorem non elicuerint; nihilominus eos
absolve.

absolve, quia facilem et in promptu modum habes, quo certe, quantum quidem fieri potest, et valori et fructui sacramenti consulas; certam enim hanc tibi legem debes statuere, ut nullam unquam animam ingenti absolutionis bono defraudes, nisi id necessario fieri debeat, aut magna ipsius utilitate fieri possit. Hic vero nulla id necessitas postulat, cum nullo negotio caveri malum possit; non enim alia re opus est quam monitis, ut poenitentes, quoties sacrum tribunal adeunt, præmissis precibus contentur de omnibus etiam venialibus noxis sincerum dolorem elicere, feligant tamen peccatum aliquod peculiare nunc primum aut pridem commissum, vel grave vel inter venialia notabilius et voluntarium, de quo præcipue doleant, et sibi cavere proponant; sic enim facilius dolore efficaci compungentur, ut saltem hoc modo valori sacramenti consulatur; de peccato vero illo in fine confessionis se accusent, dicantque aut speciatim, se acerbius contra alios fuisse locutos, aut generatim, notabilia se peccata contra caritatem aut pudicitiam &c. commisisse; non enim opus est enucleatius eadem explicare, si in superioribus confessionibus jam sunt rite expiata. Hæc cautela adhibenda primo est cum iis, qui modo non nisi levissima admodum peccata committunt, sive materiam live malitiam spectes; quia opinione citius committuntur, et propemodum mentis attentionem prævertunt, præterea brevissimo tempore durant, unde nec etiam malitia est diuturnior, statimque interrumpitur, cum malum cessat; hujusmodi

Iusmodi sunt e. g. levis quædam sciendi cupido,
 aut vanitas, aut brevis impatientia. Secundo ea-
 dem cautela usui erit cum iis, quorum peccata
 venialia levia quidem sunt quoad materiam, at
 graviora seu notabiliora fiunt ob malitiam, quæ
 eadem comitatur; e. g. si mendacium sit quidem
 officiosum, at diu excogitatum et animo præpara-
 tum, impatientia haud vehemens, at diutius du-
 rans, tum voluntas multo maiorem malitiam prodit,
 cum iterato remoribus obstiterit, quos longo hoc
 intervallo mens sæpius reprehensa haud dubie per-
 fenfit. Multo demum cautius cum iis agendum
 est, qui in venialia huiusmodi peccata adeo nota-
 bilia continuo cadunt, et magnum eorum numerum
 committunt; hos monere oportet, cum nulla pe-
 nitus emendatio consequatur, signum id esse, eos
 haud efficaciter dolere, proin etiam culpas, ob-
 tenta licet absolutione, ipsas non remitti; ut iis
 veternum excutias, poteris interdum minari, te
 ipsis absolutionem negaturum, usque dum sinceræ
 doloris signa prodant, modo tamen hoc remedium
 non illubenti animo admittant; si enim inde ni-
 mium turbarentur, aut animum abjicerent, super-
 est, ut, quod supra diximus, se accusent de pec-
 cato vel nunc primum vel antea commisso, de quo
 vere dolent, nec causa est suspicandi, malam con-
 suetudinem adhuc durare et nondum fuisse emen-
 datam; sic enim valori sacramenti, quantum opus
 est, erit consultum.

Cautelæ cum iis adhibendæ, qui peccata gravia commiserunt.

69. Utinam conscientiarum moderatores aut nimis laxi aut nimis rigidi ibi saltem aliquam utilitatem afferrent, ubi major est necessitas, dum scilicet pœnitentes gravium culparum rei cum Deo in gratiam sunt restituendi; verum erga hos ipsos laxus est nimium prodigus in impertienda absolutione, et rigidus nimium obfirmatus in eadem deneganda; neuter vero aut animarum saluti aut honori divino consulit. Tu hanc regulam securam esse tibi persuade, exigi debere a pœnitente ea animi rite præparati signa, quibus inniti possit solidum et prudens iudicium de præsentis ipsius dolore, et proposito efficaci ac sincero, licet communi et ordinario; dum vero prudenter ita iudicas, eundem potes, quin etiam debes absolvere, nisi forte in aliquo casu absolutionis dilatio in maiorem ipsius utilitatem cedat; cum enim, quæ suarum partium sunt, expleverit, ut scilicet sincere dolens se accusarit, jus habet percipiendi fructum sacramenti. Si vero non adsint ea signa, ex quibus prudenter ita possis iudicare, nec etiam eundem poteris tum quidem absolvere, sed tam diu erit differenda absolutio, quamdiu eadem rerum adjuncta manent.

Triples adhibenda cautio in differenda absolutione.

70. Hic omnia simul officia patris scilicet, medici et iudicis debes conjungere, et quid singula exposcant,

exposcant, dispicere, antequam aliquid statuas; inquirendum igitur est, num absolutionis dilatio cessura sit *in aedificationem*, aut *in destructionem*, *in salutem* aut *in ruinam* poenitentis. Si ergo deprehenderis, absolutionis dilationem fore *in salutem*, quia poenitens absque incommodo breve post tempus iterum ad te redire poterit, absolutionem differ; sic enim certius et valori sacramenti et poenitentis utilitati consules, ad quem excitandum purgandumque vinum forte et acre est necessarium; sed triplicem cautionem adhibe, et commisce, quam habet oleum, dulcedinem et utilitatem. 1) Mitiga, quod dilatio durum habet; ostende, tibi ipsi id grave accidere, sed tuum officium et ipsius utilitatem ita exposcere; et si etiam modo absolutionem impertires, non ita quieto animo nec solatio ita plenum discessurum, ac si iterum redierit. 2) Intrare ipsum, qua ratione accuratius animum præparare; præscribe, quas preces recitare, quæ pietatis exercitia peragere debeat, prout ipsius causa exigit, et vitæ ratio concedit; suggere inducias, quibus intermedio tempore se a lapsu immunem fervet; et si forte confessio generalis sit necessaria, doce brevem et facilem methodum supra (n. 19) explicatam. 3) Ultra octo aut decem dies, si fieri potest, negotium ne differas; urge et amicam vim adhibe, ut constituto die redeat; illud etiam adjunge, si forte interea temporis in peccatum relabatur, ne ideo tardet, nec abierri se sinat, quo minus adsit statuto tempore; quin imo tum eo magis ip-

sum medico indigere, hinc ne fidem fallat, te certe ipsi iterum auxilio adfuturum, et majorem laborem esse impensurum. Hoc modo haud dejecto aut tristi animo a te recedet, nec spem abjiciet, quin etiam melius modo edoctus est, et calcar ipsi fuit additum, ad omnia peragenda, quibus absolutionem, cujus jam spem propinquam habet, possit consequi, et cum Deo in gratiam redire.

71. Verum si perpenſis pœnitentis circumſtantiis deprehendas, absolutionis dilationem ipsi accidere perincommodam, foreque pronissimum, *ut in ruinam et destructionem cedat*, tuo quidem comodo, sed magno pœnitentis detrimento, laxi aut rigidi confessarii partes amplectereris. Et commodum id tibi ideo foret, quia confessarius negligens et incurius cito fidem adhibet pœnitenti, dum affirmat se dolere; hinc eundem absolvit, et sic labori parcit, qui sæpe non est modicus, si quis pœnitentem opportune velit juvare, ut dolorem rite eliciat. Minus adhuc molestiæ sentiet confessarius distidens et severus; laxus enim, dum pœnitentem absolvit, pauca quidem dicet, at tamen pœnitentiam injunget, eamque forte admodum salutarem, et monitum aliquod suggeret, quod, si etiam eam vim non habeat, ut pœnitens a peccato penitus abstineat, efficere tamen potest, ut in futurum saltem minus peccet; confessarius rigidus e contrario, cum nolit sacramentum administrare, tantum laboris sibi non sumit, ut monita suggerat, et remedia præscribat, sed missis ambagibus edicit: Non possum te absolvere, vade modo, accuratius te

te prępara, et post dies quindecim, aut post mensem redi. Quantum damnum hęc agendi ratio pęnitenti afferat, nemo potest explicare.

72. Dum ergo prudentia tibi dicat, absolutionis dilationem fore *in ruinam*, ne hoc periculum tibi contemnendum putes. Ab ipsamet ecclesia id potes edoceri; hęc enim declarat, in mortis articulo cessare omnes reservationes et censuras, quia in his circumstantiis forent *in ruinam*, et non *in ædificationem*. Nec etiam defunt episcopi, qui declarent, in arctis quibusdam rerum adjunctis reservationes suas cessare, ne forte animarum saluti officiant, ut si quis eo die matrimonium inire debeat, aut ex domo, in qua communi cum aliis vitę consuetudine devinctus est, nequeat exire ad alium confessorium inquirendum absque aliorum admiratione et scandalo &c. At vero in his casibus nec penes ecclesiam nec penes te est, pęnitentem ab iis eximere, ad quę jure divino tenetur, ab eliciendo scilicet dolore, qui si defuerit, indispositum absolveres pęnitentem, quod nunquam sane concessum est; sed non sine justa et gravi causa mala times, quę pęnitenti imminet, hinc eundem nec prępropere absolvas, nec statim sine remedio dimittas, sed tecum retine, ut primum ipsius animum prępares, et tum demum absque laxitate, et simul etiam absque rigore absolvas; hinc acquiescas, oportet, si solidum et efficacem dolorem habeat, quin abundantem et infuetum exigas, hunc enim cum sufficienti et communi confundere non debes.

73. Mercenarius certe fores pastor, si in his circumstantiis ovem omni ope destitutam sibi ipsi inter lupos relinques; hic enim vero paterna caritas a te exigit, ut eam in humeros succollas, et collum in feræ supponas, et ambobus quasi brachiis retineas, dumque eam sic portas, et medicum peritiam dirigere te debet, nec a calle, quem iudicis accuratio designat, licebit deflectere; hæc vero nunquam efficies, licet eximiam theologiæ moralis scientiam tibi comparaveris, nisi doctrinæ asceticæ magnam peritiam et patientiam omnino paternam adjunxeris; hæc enim adminicula sunt necessaria, ut ovem ferves, cœlestem patrem et omne cœlum gaudio afficias, et tibi magnam meritorum segetem colligas.

Quomodo cum iis peccatoribus agendum, qui prompta absolutione indigent.

74. Verum ut scias, quid emergente casu faciendum sit, finge, pœnitentes ad te accedere, qui et multis peccatis sint irretiti, quibuscum tamen festinare oporteat, quia necesse habent, ut aut statim aut paulo post absolvantur; e. g. sponsus constituto die debet matrimonium inire, nec differri potest, quia propinqui omnes jam sunt invitati &c. aut sacerdos hoc mane debet missam celebrare præsentem populo, qui aliam audire non potest, et dies est festus; aut advena, qui crastina die proficisci statuit, nec differre discessum diutius potest, quin comites itineris amittat, et cum damno ferius ad nundinas veniat &c. Hos pœnitentes

penitentes si subito absolvis, quantum est periculum, ne sacramenti valor deficiat, cum forte composita fraude adeo tarde sacrum tribunal accesserint? et si eos negata absolutione dimiseris, quam iusta timendi causa est, ne peccatis non depositis sacerdos missam celebret, sponsus matrimonium ineat, et mercator se viæ accingat? Hoc si faciant, proh, in quas abyssos præcipites ruent!

1) Sacerdos et sponsus sacrilegium committunt.
 2) Omnes tres forte confessionem longo tempore different, et intermedio hoc spatio quot peccata et quam diversi generis perpetrabunt! 3) Et post tot nova delicta quanto maiorem sentient difficultatem in peragenda confessione? Sed dices fortassis, desistant a proposito, expectent, differant quocunque demum impendio, et accuratius animum ad confessionem præparent. Verum an non vides, actu heroico ad id opus esse, et ideo etiam gratiam plane peculiarem requiri, quæ præterea obtineri subito deberet? Quo vero modo obtinebunt hanc gratiam peccatores sibi ipsis relictæ et a te subito repulsæ? An non melioris consilii foret, sperare et petere a Deo gratiam peculiarem quidem, non tamen usque adeo insolitam infuetamque, ut scilicet modo rite doleant, ut dein absolutione obtenta ex his difficultatibus eluctentur? Id haud dubie foret præferendum; in Deo ergo spera, sed animum præpara ad laborem, quem in plantando sustineas; infere his mentibus bona sensa, et spera, Deum daturum esse incrementum; in huiusmodi igitur casibus ita rem aggredere.

73. Mercenarius certe fores pastor, si in his circumstantiis ovem omni ope delitutam sibi ipsi inter lupos relinqueres; hic enim vero paterna caritas a te exigit, ut eam in humeros funollas, et collum miseræ supponas, et ambobus quasi brachiis retineas, dumque eam sic portas, et medicum peritiam dirigere te debet, nec a calle, quem iudicis accuratio designat, licebit deflectere; hæc vero nunquam efficies, licet eximiam theologiæ moralis scientiam tibi comparaveris, nisi doctrinæ asceticæ magnam peritiam et patientiam omnino paternam adjunxeris; hæc enim adminicula sunt necessaria, ut ovem ferves, cœlestem patrem et omne cœlum gaudio afficias, et tibi magnam meritorum segetem colligas.

Quomodo cum iis peccatoribus agendum, qui prompta absolutione indigent.

74. Verum ut scias, quid emergente casu faciendum sit, finge, pœnitentes ad te accedere, qui et multis peccatis sint irretiti, quibuscum tamen fellinare oporteat, quia necesse habent, ut aut statim aut paulo post absolvantur; e. g. sponsus constituto die debet matrimonium inire, nec differri potest, quia propinqui omnes jam sunt invitati &c. aut sacerdos hoc mane debet missam celebrare præsentem populo, qui aliam audire non potest, et dies est festus; aut advena, qui crastina die proficisci statuit, nec differre discessum diutius potest, quin comites itineris amittat, et cum damno serius ad nundinas veniat &c. Hos
pœnitentes

pœnitentes si subito absolvis, quantum est periculum, ne sacramenti valor deficiat, cum forte composita fraude adeo tarde sacrum tribunal accesserint? et si eos negata absolutione dimiseris, quam iusta timendi causa est, ne peccatis non depositis sacerdos missam celebret, sponsus matrimonium ineat, et mercator se viæ accingat? Hoc si faciant, proh, in quas abyssos præcipites ruent!

1) Sacerdos et sponsus sacrilegium committunt.

2) Omnes tres forte confessionem longo tempore different, et intermedio hoc spatio quot peccata et quam diversi generis perpetrabunt! 3) Et post tot nova delicta quanto maiorem sentient difficultatem in peragenda confessione? Sed dices fortassis, desistant a proposito, expectent, differant quocunque demum impendio, et accuratius animum ad confessionem præparent. Verum an non vides, actu heroico ad id opus esse, et ideo etiam gratiam plane peculiarem requiri, quæ præterea obtineri subito deberet? Quo vero modo obtinebunt hanc gratiam peccatores sibi ipsis relictæ et a te subito repulsæ? An non melioris consilii foret, sperare et petere a Deo gratiam peculiarem quidem, non tamen usque adeo insolitam infuetamque, ut scilicet modo rite doleant, ut dein absolutione obtenta ex his difficultatibus eluctentur? Id haud dubie foret præferendum; in Deo ergo spera, sed animum præpara ad laborem, quem in plantando sustineas; infere his mentibus bona sensa, et spera, Deum daturum esse incrementum; in huiusmodi igitur casibus ita rem aggredere.

75. Primo invoca ex toto corde auxilium celeste. 2) Cella poenitentem animi poenam et inquietudinem, quam habes ob angustias, in quas te coniecit; suffoca hos motus, eosque Deo sacrificia, quem ex alto inspectorem habes, ut præmio te remuneretur. 3) Magnam erga hunc infirmum commiserationem in animo tuo excita. 4) Dum morbi vis ingravescit, et periculum in mora est, peritus medicus efficaciora et promptiora remedia adhibet, quam quibus uti solet, dum malum non ita urget, tempusque concedit; hujus jam medici peritiam imitare, et quod ob temporis brevitatem diuturnitate deest, fervore magis intenso supple; eas ipsas circumstantias parum faventes dextre in tuum commodum verte, suggere poenitenti hæc et his similia sensa, quæ hic breviter indico, tuum erit, ea latius extendere iisque majorem lucem et vim afferre; dic ergo: O quam bene factum est, quod hodie saltem ad sacrum tribunal accedis; verum si unquam alias, certe nunc tibi connitendum est, ut confessionem rite peragas; quantum enim pro te bonum erit, si comitante Dei gratia ipsoque fortunante iter instituas, matrimonium ineas &c.? E contrario quomodo prosperum successum sperare potes, si Deum propitium non habes? imo quot pericula tum animæ tum corpori imminent, si peccatis non depositis propositum exequaris? Animum ergo cape, et omnia peccata sincere explica; si auxilio hac in re indiges, certe tibi non deero. Hæc initio præmittenda sunt, ut te de accusationis integritate certiores reddas, qua

qua finita subjunges: Expositis peccatis id modo
 supere, ut etiam dolorem ad elicias; res hæc
 est summi momenti, ex qua plurimum pendet; spe-
 ra indubitanter, eum tibi concedendum, non
 enim sine causa adeo benigne te Deus expecta-
 vit, et tibi mentem injecit, ut hodie ad confes-
 sionem peragendam demum te accingeres. Verum
 peculiari gratia opus habes, qua te indignum red-
 didisti, dum confessionem tandem dimulisti, et for-
 te composita fraude hodie primum in tribunali
 sacro compares; sed ne animum desponde, tem-
 pus adhuc suppetit; æquum tamen omnino est, ut
 omnes artes adhibeas, quibus Deum tibi placatum
 reddas, eumque, ut tibi succurrat, permoveas.
 Si in flumen incideres, nihil intentatum relinque-
 res pro servanda corporis vita; quid jam ages,
 ut animam salves? Fili mi, Maria illorum pecca-
 torum mater est, qui cum Deo in gratiam redire
 cupiunt; horæ spatium tibi concedo, benignissi-
 mæ hujus matris pedibus advolvere, et perpende,
 ac constitue etiam, quid in ipsius honorem velis
 facere, ut tibi sincerum dolorem obtineat; dices
 mihi postea, quidnam apud animum tuum decre-
 veris, num cultum novendialem instituere, aut
 stipem in pauperes erogare &c. Roga Mariam
 divinam matrem, ut te Jesu suo dulcissimo filio
 sistat, dein ad ipsius quoque pedes accede, obte-
 stare salvatorem tuum, ut te in gratiam recipiat; ju-
 stum in temetipsum judicium exerce; perpende,
 et simul exprobra tibi met peccatorum tuorum gra-
 vitatem, et injuriam Deo illatam confessione in

hanc usque horam prorogata. Elice iterum iterumque dolorem, et dein redi, quo facto nulla erit in me mora, quin impertita absolutione solatio plenum te dimittam.

76. Si poenitens redierit, inquire, quid in honorem beatissimæ virginis decreverit facere, ut inde intelligas, quem interea dolorem animo conceperit; postquam enim a te rite fuit edoctus, et quanti momenti res sit dolor, et quomodo illum elicere oporteat, cumque præterea confidat, te ipsi, uti promiseras, absolutionem impertiturum, spero, te deprehensurum, plus boni illum unica hac hora fecisse, quam alias integra hebdomade solebat facere; plerumque enim illum penitus immutatum invenies, nec amplius ut antea incurium, audacem, sed plenum dolore, demissum, docilem, et ad quamvis poenitentiam acceptandam promptum experieris. Ut vero certius explores, num voluntas sit seria, graviores poenitentias potes injungere, non tamen adeo gravem, quæ poenitentem exterreat; et si eam lubenter acceptat, discreta benignitate utere, et statim eandem imminue; obtinui enim, quem tibi præfixeras, finem, ut scilicet ex prompta acceptatione voluntatis sinceritatem colligeres; hoc modo Deo adjuvante, et solertiam hanc tuam, industriasque fortunante sufficientia indicia habes, ut prudenter possis judicare ac dicere: Nunc poenitens rite est præparatus. Absolve ergo ipsum, et Deus, qui tua opera hunc filium recepit, liberalem tibi pro hoc lucro mercedem statuet; si vero adhuc dubium aliquod superest,

superest, uti supra (n. 26) dictum fuit, ad orationem simul cum poenitente recurre; roga et firmiter spera, Christum promissis suis non defuturum, asseveranter enim dixit, ubi duo vel tres sint congregati in ipsius nomine, ibi se in medio eorum futurum, ut eos exaudiat. Hoc modo absque laxitatis nota poenitentem potes absolvere, eique solatium haud modicum impertiri. Si tamen, non quidem vehemens et grave dubium, sed levis quædam anxietas sollicitum te habeat, divi Chrysostomi effatum in mentem revoca, magis scilicet optatum fore, de nimia misericordia, quam de nimia justitia rationem reddere; audi etiam sanctum Paulum dicentem: *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.* (*) Verum ne timeas, non enim coram Deo culpa aliqua te obaringes, quamprimum hæc tria fidenter in divino conspectu potes pronuntiare. 1) Tu, Domine, nosti, cur hunc poenitentem modo absolvam, nec in aliud tempus rem differam; non enim est alia causa, quam ut periculum prævertam, ne in mille alia peccata prolabatur hæc anima, et ne tibi tot injuriæ inferantur. 2) Tu nosti, quem hac in re modum tenuerim, et quod nec labori nec industriæ pepercerim. 3) Tu me in administrando hoc sacramento reliquisti tui amoris vicarium, et quamvis contra justitiæ tuæ leges mihi prævaricari non liceat, non tamen exigis, ut impium tanquam vindex puniam et perdam, sed ut patris in eum animum geram, qui filii emendationem

(*) Rom. 9, 3.

dationem et salutem unice exoptat. Ne dubita, sed fidenter spera, Deum te tanquam fidum ministrum habiturum.

77. Quodsi adhibitis etiam his industriis poenitens nihilominus obstinato animo ea detrectet exequi, ad quæ tenetur, nec doloris indicia prodat, id te maximo mœiore afficiat, necesse est, tum ob imminentem miseri hujus hominis ruinam, tum ob injurias Deo inferendas; hinc ultimos conatus exere. 1) Succedaneam te hostiam Deo offer, ut poenitentiae partem pro reo in te suscipias; aut promitte, te in honorem beatissimæ virginis Mariæ majus aliquod obsequium præstiturum, ut hujus, pro qua rogas, animæ salutem impetret. 2) Sancta quadam indignatione armatus eodem, quo Propheta Nathan Davidem, tu poenitentem modo alloquere; minitare, te ipsum sine absolutione dimissurum; describe æternas, quæ ipsum expectent, poenas, imo eas etiam ob oculos pone, quæ in hac vita subsequuntur, induratae enim mentes iisdem sæpe magis moventur. Dein ad priorem suavitatem redi; augurare ipsi mille bona etiam in hac vita obtinenda, si animum flecti sinat, ut sic primum allectus postea sublimiori ex fine agat; hac ratione ipsum Deo lucrari stude; quodsi conatibus tuis tantum non proficias, dolenti animo ipsum sine absolutione dimitte; nihilominus eum mone, ut quovis tempore ad te redeat, dummodo de peccatis sincerum dolorem conceperit; tu vero Deum instantè ora, ut alio saltem tempore, et ad ministrum

missum magis idoneum hanc animam reducat, sicque ab exitio vindicet.

Quomodo agendum sit cum peccatoribus infirmis.

78. Ex iis, quæ hucusque dicta sunt, colliges, quid tibi agendum sit, si forte ad ægrum, periculose decumbentem, voceris; haud dubie laxitatis te reum faceres, nisi sindeas, pro more alias solito, ne quid desit de accusationis integritate, et ne doloris sinceri satis certa indicia deficient, modo vis morbi tantum temporis et virium ægro concedat; non enim unquam alias magis opus est, ut caritatem cum peritia et discreta accuratatione jungas, sicque ægrotantis saluti pro viribus consulas; si enim male ipsius causam egeris, reparari damnum nullo jam tempore poterit; si vero, quod optabas, effecisti, timendum non est, ne diligentiae et laboris tui fructus aliquando intercidat. Verum nimium rigidus fores et gravi errore deceptus, si ægroto, quem forte peccatis onustum, et prava consuetudine eoque continuata irretitum deprehendas, absolutionem velis differre, eaque sinceri doloris argumenta poscas, quæ a sano prudenter posses exigere. Nonne vides, quantum sit periculum, ne eum hac agendi ratione ad desperationem adigas, ad quam in extremo hoc rerum articulo forte jam sua sponte propendet, dum dæmon non cessat eum omni vi in hoc barathrum propellere? Num homini morbi dolore et periculo imminentis mortis afflicto ne-

gata

gata absolutione afflictionem vis addere? At qua ratione, objicies haud dubie, qua ratione potero homini absolutionem impertiri, qui ab ultimo morbo inter ipsa peccata fuit correptus? Haud inficior, hunc nodum esse inter maxime implicatos, qui molestiam tibi possent faceffere; nihilominus affirmo, homini huic in maximis angustiis deprehenso nihil fore magis noxium, quam si absolutio ipsi denegetur. Indue viscera paterna, prudentiam in subsidium voca, et omnes alias vias prius pertenta, antequam in hanc delabaris. Hic tibi omnia in mentem revoca, quæ a me hucusque pro iis circumstantiis dicta sunt, in quibus pœnitentes sani prompta absolutione opus habent, ut scilicet in tuum commodum vertas, quæ maxime videntur tibi obesse, non alio discrimine, quam quod morbi ratio exposcit, in quo illud summo-pere tibi cavendum est, ne ægrotantem defatiges, hinc lento gressu incede, sermonem identidem abrumpe, et iterum iterumque opportune interpella; sollicitum te esse oportet, in exploranda diligenter ipsius sinceritate, ne integritas formalis desit; quod vero materiale integritatem attinet, non minus discretum te esse necessario convenit, ne nimium multis interrogationibus et minutis disquisitionibus vim morbi augeas &c. Posses etiam, si mali vis ita permittit, absolutionem ab horis matutinis ad vespertinas, aut a vespertinis ad matutinas differre, dummodo nullum timendi periculum adsit, ne interea malum subito augeatur. Hic enimvero toto mentis affectu Deum invoca,

et

et sanctos implora, ut tibi auxilium ferant; maxime itidem erit consultum, ut Deo non levia promittas, si concefferit, ut hanc prædam ex infernalis lupi faucibus eripias. Dissimula animi tui angustias, et conare ægrotum in spem obtinendæ veniæ erigere; non enim sine causa Deus ex improvviso hunc ipsi morbum immisit; et hac ratione ipsius animum ad sinceram accusationem para; ut autem ad dolorem non fucatum ipsum exilimules, ipse morbus tibi adjumento erit; hinc dextre de illo sermonemingere, non ita quidem, ut eum exterreas, ac si de salute jam penitus conclamatum sit, sed nec adulationis vitio periculum cela, ut ob salutarem aliquem mortis timorem, qui hoc modo animum subit, de æterna salute magis sollicitus, ita ad pœnitendum se paret, ut sperare illam merito possit. Aequè parum convenit, ut ipsi tunc temporis magnis pœnitentiis metum injicias; sequere hac in re consilium, quod numero 31 suggesti.

79. Dum malum urget, et æger viribus est destitutus, improvide admodum ageres, si in procuranda materiali integritate tamdiu immorareris, ut te periculo exponeres, ne dein eliciendo dolori, qui est maxime necessarius et pars præcipua, tempus deficiat; nec minus præposterum foret, si in eliciendo dolore tantum temporis infumeres, ut absolutionem, quæ a te solo pendet, non amplius posses pronuntiare. In his igitur casibus maxime necessarium est, ut discretus sis et prudens, et a præcipua parte initium ducas, ita ut prius de dolore

dolore quam de accusationis integritate sis sollicitus; et dum malum eo increvit, ut nullum certum doloris aut accusationis indicium proferre æger possit, saltem non negligas absolutionem sub conditione impertiri, ut hanc animam optimo, quo potes, modo ab æterno exitio coneris fervere; forte enim cætera, in quibus adjuvare moribundum haud potes, divina opitulante gratia in ipsius animo fiunt; nam licet nullum aliud externum indicium, quod in sensus cadat, possit prodere, quam anxiam illam et moribundis consuetam respirationem, ea plerumque pro sufficienti indicio haberi potest, quia fortasse hac ipsa absolutionem vult petere, uti id interdum contigisse novimus; id etiam de homine quovis licet præsumere, qui vitam ex christianæ disciplinæ legibus duxit, nisi de contrario constet; hinc etiam in tali casu tum reverentiæ sacramenti tum extremæ ægrotantis indigentia absolutione sub conditione impertita ex æquo consulitur. Ad vindicandam ab aliorum accusationibus hanc agendi rationem, non importunum erit afferre, quæ D D. Grantomont, episcopo Vesuntino, contigerunt; mandato is sanxerat, ne moribundis absolutio tribueretur, nisi illam antea petiissent, aut confessario certum aliquod confessionis signum darent, ne, si aliter res gereretur, sacramentum exponeretur nullitatis periculo. Correptus postea fuit is ipse episcopus repentino malo, quod sensuum, non mentis potestatem ipsi ademerat; ardens in animo habebat confessionis desiderium, et summis illam votis expetebat.

petebat, at indicare id nullis nec verbis, nec signis potuit. Dum convaluit iterum, mandato alio prius illud revocavit, statuitque, ut absolutio illis etiam moribundis tribueretur, qui nullum certum et perspicuum signum externum proderent, nec antea confiteri se velle indicassent, dummodo christiano more vitam duxerint; quia fieri omnino possit, ut interna gratia in eorum animis operetur, et ad complendos actus pro absolutione necessarios concurrat, quia mali vis concedat, ut id signo aliquo ostendant, quod ex iis evincebat, quæ sibi ipsi acciderant. (*) Hinc colliges, Deum
a te

(*) Haud moleste feret benignus lector, si hic interseram, quæ ea de re Petri Marchant mens sit; idem enim propemodum, quod episcopo Vesuntino, et ipsi evenit; ita igitur habet: „Sed ad primam partem hujus quartæ responsionis in favorem animarum revertamur, in qua dixi: quod quando peccator catholicus ita opprimitur, ut nullum appareat signum penitentiae, aut desideratae sive postulatae confessionis, nihilominus possit sub conditione absolvi, sive absolvendum esse. Cui responsioni quamvis nonnulla superius dicta videantur adversari, illam tamen sic declaro. Etsi namque in tali peccatore sic oppresso nullum mihi signum appareat, quod materiam confessionis faciat mihi sensibiliter praesentem in ordine ad absolutionem, nec mihi proinde certo constet, peccatorem sic obmutescentem de peccatis aut salute cogitare; imo nec appareat, eum ratione
I
uti:

a te non exigere in his rerum adjunctis, ut ex certis et indubitatis indiciis cognoscas actus poenitentis, de quo ipsemet curam habet; sed illud certe a te exposcit, ut saltem sub conditione ipsum

uti: potest tamen fieri, ut non tantum intus de peccatis doleat, confiterique desideret, sed etiam aliqua signa edat per se sensibilia, etsi mihi incognita, ut sunt suspiria, gemitus, aspirationes, oculorum fixi intuitus, aut alii in corpore motus, qui etsi doloris corporalis aut naturae patientis sint ordinariae signa, nihilominus ab ipso peccatore quandoque ordinantur ut internae poenitentiae nutus. Unde absolvendo eum sub conditione et muneri ac caritati in hac extrema necessitate satisfacio, et conditio omnem irreverentiam et defectum, qui subesse possit, tollit, et in anxietate tanta animam Deo commendo intentione communi ministris ecclesiae, quae, ut supra dicebat S. Augustinus, nullum ex hac vita sine arrha suae pacis exire velle praesupponere debet. Confirmor in hac ignotorum signorum declaratione eo, quod mihi semel extremo periculo post extremam unctionem laboranti, et per omnia sensuum operatione destituto contigit. Sensibus omnibus destitutus eram excepto auditu, ratione autem et iudicio firmo et recto intus utebar, ita ut cum me deficere et ex medico foris loquente et ipsius naturae debilitate perciperem, firmiter me Dei misericordiae commendabam, et pium affectum aliquem foris conabar praestare. Unde mi-

rum

sum absolvas, sicque, quantum a te pendet, ag-
rotantis æternæ salutis consulas.

*Quomodo cum iis agendum sit, qui graves
obligationes contraxerunt.*

80. Non solum dum temporum angustia ur-
gent, uti in casibus supra memoratis, sed etiam
cum aliis peccatoribus sæpe necesse est, ut tres
confessarii proprietates simul exerceas, quin se-
jungi una ab altera possit; pro diverso enim mor-
borum genere diversissima adhibenda est medendi
ratio. Pone ergo, velle aliquem conscientiam
expiare, qui gravibus et difficilibus obligationi-
bus sit obnoxius, uti sunt pravam consuetudinem
emendare, peccati occasionem proximam tollere,
inimico condonare, bona aliena restituere, aut

I 2

læsam

*rum est, si forte gemitu aliquo, vel respiratione,
vel doloris nutu illud non ostenderim, quamvis
adstantes illa non notarent, nisi forte ut erant
signa naturæ patientis. Ab illo tempore in ani-
mum induxi, quod, si quovis modo aliquem ca-
tholicum sic oppressum reperirem, nec signum
aliquod mihi intelligibile pœnitentiæ dare posset,
nihilominus sub conditione absolverem, eo quod
forte aliquod signum pœnitentiæ edat, etsi mihi
incognitum; cum, ut dixi, hoc sit caritatis, et
conditio omnem defectum auferat, qui in admi-
nistratione sacramenti contingere posset.” Tribunal sacram.
tom. I. tract. 4. tit. 4. quæst. 3. dub. 7.
Interpres.*

læsam famam refarcire. Hic fane periculum est, ne confessorius negligens pœnitentem multis annis in vitiis sinat putrescere, nec eundem urgeat, ut obligationibus suis satisfaciat. Haud minus timendum est, ne confessorius, qui doctrinam nimis rigidam sectatur, aut cui experientia in re ascetica, et caritas erga proximum deest, nimium exigat, aut non eo, quo decet, modo pœnitentem in explendis obligationibus adjuvet, unde ille animum despondeat, et desperet. Cum prava consuetudo et iteratus relapsus sint malum frequens et difficile, singillatim de iis agendum est, ac paulo post de iis differam. Separanda itidem ab aliis est, et enodanda præcipua quadam cura obligatio removendi occasionem proximam peccati, dum ea est, ut sanctus Carolus ait, *in esse*, uti si quis domi suæ haberet personam, quacum solet peccare. Modum, unde possis dignoscere, num occasio sit proxima, nec ne, numero 56 suggesti. Supposito vero, quod ad hunc gradum jam pervenerit, omnino exigendum est, ut ea penitus removeatur; et fane rigor hac in re pietas erga animas censendus est, quemadmodum indulgentia pro crudelitate foret habenda. Licet ergo pœnitens cumulate prolixèque polliceatur, se occasionem dimissurum, plerumque ne prima quidem vice promissis fidem habeas, sed urge, ut ea primum exsolvat, et tum ad absolutionem obtinendam redeat; occasio enim huiusmodi, utpote semper præsens, nimis vehemens est illicium, et hominem non solum retinet, ne eam removeat, sed eundem etiam

continuo

continuo ad consueta prius peccata propellit, ut actibus internis aut etiam externis novis se culpis obstringat. Quodsi tamen in casu aliquo removeri occasio omnino non possit ob veram impotentiam aut physicam aut moralem, scilicet ob infamiam aut scandalum aut aliud gravissimum damnum, tum vero, antequam pœnitentem absolvas, opportunis remediis ita periculum inde imminuere, ut occasio antea proxima modo pro remota haberi possit; fac præterea periculum, num emendatio consequatur; aut si rerum circumstantiæ nequidem permittant, ut absolutionem ad aliquod tempus differas, potes promissis fidem habere, pœnitentemque absolvere, modo sincere doleat, remedia necessaria et discreta promte acceptet, utpote ne solus cum sola illa persona agat, ut asperitates aliquas in se exerceat, et inprimis, ut frequenter ad orationem et confessionem recurrat. En, hanc de variis hisce casibus doctrinam sanctus Carolus in suis ad confessarios monitis tradit.

81. Optimum quidem semper consilium foret, ut pœnitens reliquas etiam peccandi occasiones removeat, et obligationibus, de quibus superius dictum est, satisfaciat, antequam illi absolutio impertiretur; nihilominus confessarius ipsum potest una vel etiam binis vicibus absolvere, modo sincere promittat, se suis partibus non defuturum; consentit hac in re ipsemet sanctus Carolus; et sic etiam, ut facias, convenit, quoties de sinceritate promittentis nullum occurrit dubium,

et præterea alia adhuc causa subest, quo minus differri absolutio commode possit, uti si longiori tempore ad confitendum redire nequeat. In his igitur casibus absolutionem ne differas, sed zelum tuum eo impende, ut confitentem ad dolorem ardentiorum et propositum magis firmum existimules, eumque contra relapsum munias suggestis remediis, allatis item rationibus exemplisque, cuius rei specimen aliquod numero 27 tibi proposui, modumque primis quasi lineamentis descripsi. Si vero pœnitens jam sæpius promissis non stetisset, certe nimium fores laxus, si absque ulteriori experimento repetitis iisdem promissis confusus eundem denuo absolveres; en asserti hujus rationem præcipuam. Pœnitentes hujusmodi possunt plerumque obligationi satisfacere actu unico, utpote si consortium dissolvant, bona aut famam restituant, inimicum saluent &c.; præterea ad hunc actum utpote prævisum possunt se pro libitu parare, et animum orationibus præmunire &c. Si ergo hac in re deficiunt, ex nullo plane signo potes sinceram et efficacem eorum voluntatem colligere, hinc etiam haud prudenter poteris iisdem absolutionem impertiri; ob violatam enim jam sæpius, quam dederant, fidem, vehemens præsumptio omnem eorum promissis vim adimit. Verum dum pro munere tuo differre absolutionem debes, majori quam prima vice studio addere animum pœnitenti oportet, omnemque tum caritatem tum peritiam exercere, et stimulis prioribus novos addere, ut sperare merito possis, eum in exequendo,

de, quod muneris sui est, non de novo tardaturum; jube eum, postquam debitum suum exsolverit, quantocyus ad te redire, data ipsi fide, suo ipsum solatio id facturum; constitue ipso consentiente tempus, quo elapso certo certius ad te redeat, si fecerit, quod debuit, si id etiam neglexerit, ut ipsi, si aliud fieri haud possit, saltem novas vires addas, ipseque difficultatem, quam est expertus, aperiat, ut certius ipsum juvare, vel etiam onere deposito, si causa satis gravis visa fuerit, sublevare possis.

82. Investiga etiam, cur jam a prima vice hucusque nondum, quæ debebat, poenitens fecerit, ut juvare ipsum possis. Advertere hic oportet discrimen, quod intercedit inter obligationem bona aut famam restituendi, et removendi occasionem peccandi proximam; dum enim occasio est proxima, continuo durat periculum non materialis, sed formalis peccati, quod cum damno maximo duarum animarum et cum Dei offensa est conjunctum; hanc ob causam nihil indulgendum poenitenti puta, nisi quod ob impotentiam aut physicam aut moralem indulgeri omnino debet; dum vero de restitutione agitur, occurrunt non raro difficultates graves, et licet debitorem ab onere restitutionis non eximant, ob easdem tamen licite differri potest, nec creditor rite edoctus prudenter foret invitus; in hoc casu absolutionem ne differas, nullum enim creditori emolumentum enascitur, cujus debitum ideo haud expungitur. Poenitenti vero detrimentum spirituale non modicum

dicum afferes ; id potius age, ut absolutionem non nisi adhibitis quibusdam cautelis impertiaris ; hinc tempus constitue, intra quod pœnitens solvat, eoque durante aut quotidie aut sæpe saltem preces fundat, ad impetrandum animi robur, ne aut ob rei difficultatem aut mentis oblivionem muneri suo desit ; jube etiam, ut elapso certo tempore ad expiandum animum et restaurandas vires redeat. In promptu te quoque habere oportet argumenta diluendis difficultatibus idonea, quas pœnitens experitur, dum obligationi suæ vult satisfacere ; si exempli causa timet, ne durius ab inimico excipiat, dum offensam vult lenire, ideo ipsum haud eximas a caritate exterius etiam exhibenda, præcipue si præter offensam tolli aliorum quoque scandalum debet ; verum suade, ut deprecatores adhibeat, qui hortatu suo inimicum deliniant, ut mitigato jam animo apud alium, quocum utrique bene convenit, benigne ipsum ad alloquium admittat. Qui de veris, occultis tamen proximi mendis coram aliis locutus est, moneat eos, qui præsentibus aderant, ne, quæ audierint, aliis referant, deprehendisse enim se, quod errarit deceptusque fuerit ; id et minore suo rubore, et majore alterius fructu poterit dicere, nec mendacium subest verbis, etsi enim non contra veritatem, certe contra caritatem erravit, ut vero sinistram, quam excitavit, suspicionem ex aliorum mentibus iterum deleat, haud convenit, rem dilucidius explicare. Qui personam, quæ ipsi occasio peccati est, ideo ægre e domo dimittit, ne
alii

alii male de ipso suspicandi ansam inde arripiant, aut, si quam suspicionem jam habent, ne ea altius mentibus infideat, is ita se gerat, ut illa ultro expetat abeundi copiam.

83. Verum de exequendis obligationibus dum agitur, præmonere te debeo, ut salubri quadam discretionem utaris in certis quibusdam et difficilibus circumstantiis. Dum animas, easque etiam bonas dirigis, sæpenumero continget, ut eas in diversis, quæ ab iis fieri cuperes, reluctantes experiaris; si jam obfirmato animo sententiæ tuæ inhæreas, illasque eam ob causam non rite pro obtinenda absolutione præparatas esse iudices, quia nolunt tibi, quæ expetis, concedere, multa, imo omnia perdes, dum unum illud vis obtinere; intermittent enim devotionis exercitia, a sacramentis abstinerebunt, nec ad te nec ad alios in posterum accedent, quia nolunt peragere, quæ exigis; neglectis vero consuetis piis exercitationibus, primum est, ut penitus pervertantur; non raro autem animæ bonæ, postquam a recto tramite desciscunt, pejus aliis exerrant. In hujusmodi casibus ne tibi a cæco imprudentis zeli œstro imponi sinas, dum ex timore, ne vituperabili laxitate tuam et alienam conscientiam oneres, adis periculum, ne animam hanc in ruinam impellas. In hoc igitur casu accurate tibi dispiciendum est, num pœnitentis obligatio forte non sit certa, aut si certa est, num *sub veniali* tantum, non vero *sub gravi* ipsum stringat; si leve tantum est, ita, ut non teneatur se accusare, pœnitenti cede, quia capax potest

test esse absolutionis, modo de reliquis doleat, et serio proponat, alia, ad quæ tenetur, exequi, hoc enim sufficit, ut absolvi a cæteris possit. Cede igitur, et hac ipsa indulgentia tua utere, ut eum quoad cætera fortius impellas, et ultra consueta ad aliquod pietatis opus sollicites, quo abundantior gratiam consequatur. At si obligatio est certa, et etiam gravis, si præterea id ipsum pœnitens agnoscit, ita, ut obligationem pro certa et gravi habeat, nec tamen eam velit exequi, tum enimvero non affert animum rite præparatum, nec dignus est absolutione, quam tunc quidem ipsi dare haud potes; verum hortare illum, ut animi robur continuis precibus exoret; suggere omnia, quæ movere ipsum possint, et modos doce, ut ipsum ad obligationem suam exequendam excites; inquire, num licita aliqua ratione mitigare difficultatem et executionem reddere possis faciliorem. Dum obligatio est certa eaque gravis, quam pœnitens tamen ignorat, tuque prævideas, sperari vix posse, ut monitus aut nunc aut etiam in futurum satisfaciat ob magnam, quæ rei subest, difficultatem, tum enimvero prudentia a te exigit, ne quid præpropere aut minus caute proloquaris; et primo quidem inquire, num ignorantia pœnitentis vincibilis sit aut invincibilis; si vincibilis est, uti dum ipsemet dubitat, et multo adhuc magis, dum de aliquibus ex te percontatur, officii tui est, ut ipsum instruas, deque rei veritate edoceas; verum ne ulterius respondendo progrediaris, quam aut dubium aut interrogatio postulant; si

si e. g. aliquis voto simplici castitatis obstrictus post contractum matrimonium ex te quærat, an matrimonium suum sit validum, aut si sciscitetur, num debitum coniugi reddere liceat, utrumque affirma, quod vero ipsemet debitum non possit petere, interim silentio preme, usque dum obtenta dispensatione liberare ipsum hoc vinculo impedimentoque possis. Dum e contrario ignorantia est invincibilis, nec agitur de re, quæ est necessaria necessitate mediæ ad salutem pœnitentis, nec alteri inde damnum imminet, sed solum pœnitenti causa est peccati materialis, ad evitandum maioris mali periculum potes, quin imo interdum etiam debes omnia dissimulare et tacere; ita si ex ipsa confessione deprehendas, pœnitentem ob occultum ipsique incognitum impedimentum invalide matrimonium contraxisse, simul vero prævideas, pœnitentem re comperta magnum incontinentiæ periculum incursum, aut alia gravia incommoda inde secutura, permitte eum in bona fide et ignorantia inculpabili pergere; interea vero necessariam dispensationem occulte pete, qua obtenta opportuno tempore eum admone, ut dein modo legitimo matrimonium revalidetur. Hunc ipsum modum Benedictus XIV (in notif. 87, n. 24) de recurso ad pœnitentiariam a parocho tenendum docet, dum post contractum ab aliquo suorum subditorum matrimonium impedimentum dirimens subesse deprehendit. Has cautelas tibi proponendas censui, ut easdem in perfungendo confessarii munere adhibeas, si enim iisdem utaris in tempore,

re, multa peccata impediuntur, et haud parum conferent ad augendum Dei honorem et procurandam pœnitentium tuorum salutem.

Quis modus cum sæpe relabentibus teneri debeat.

84. Si pœnitens prava peccandi consuetudine est irretitus, et frequenter in peccata relabitur, advertas, velim, magnum discrimen inter hunc et superiores casus intercedere; est haud dubie etiam hic gravis obligatio et difficilis admodum, exuendi scilicet depravatam consuetudinem et cavendi a relapsu; verum huic obligationi satisfieri haud potest unico tantum actu, eoque prævifo, sed contra repetitos, frequentes, inexpectatos incurfus diuturna et difficili pugna decertandum est; pravi enim animi motus, qui hodie videntur suppressi, cras iterum bellum movent, et dum modo sunt victi, victorem alia vice resumtis viribus invadunt. Hoc morbo laborantibus adhibito balsamo et vino medendum est; oportet enim, ut commiseratione plenus ad fiduciam eos excites, ne animo concidant; simul vero paterne et serio adhortari eos debes, ne negligentes aut nimium segnes sint in emendandæ pravae consuetudinis studio; contrario quippe malo eodem tempore sunt affecti, aut desperationis ob magnam, quam experiuntur, difficultatem, aut præsumptionis, dum languorem suum veræ impotentiae obtentu conantur excusare.

85. Hujusmodi cum pœnitente si tibi agendum est, iisdem semper inhærens principiis, ne eum
unquam

unquam absolvas, nisi firmum et prudens iudicium ferre possis, eum rite et sufficienter saltem esse præparatum; hoc autem iudicium ferre haud poteris, quando sequentia capita simul concurrunt.

1) Dum pœnitens aut nullo aut paucissimis ex præscriptis remediis fuerit usus. 2) Dum culparum numerum haud diminuerit. 3) Dum nullum infuetum doloris signum prodit; rebus enim ita comparatis, nullo argumento colligi potest, voluntatem esse feriam, quæ notabiles effectus producat, sicque efficacem se probet; quin imo, licet pœnitens se dolere asseveret firmissime, ipsius verbis contraria præsumptio omnem fidem adimit. Dilata igitur absolutione, quanto potes, zelo ipsi hæc duo persuade. 1) Ut ad frugem redeat; quem in finem motiva et remedia opportuna ipsi suggere. 2) Ut juxta monitum Benedicti XIV in bulla: *Apostolica &c.* quamprimum ad confessionem redeat: *Illos*, ait pontifex, *quantocyus ut revertantur, invitent, ut ad sacramentale forum regressi absolutionis beneficio donentur.* En, *quantocyus*, bulla dicit; hinc plerumque constitui non debet longius tempus, quam octo aut decem dierum; nihil enim ægroto tam utile, quam si medicus ipsum frequenter invisat, ut nova mali symptomata mutationesque cognoscat, quæ alia jam remedia exposcunt. E contrario nihil magis noxium est ægroto, quam si raro a perito medico invisatur.

86. Si elapsis octo diebus redeuntem pœnitentem in eodem adhuc malo hædere deprehendas, nulla emendatione facta, de novo differri absolutionem,

tio, sed simul plus artis adhiberi debet, ex illorum
 enim numero hic æger est, quos frequentius oportet
 invisere. Dum ergo ipsum dimittis, non jam
 octo dies, sed tempus multo brevius constitue,
 uti id de sancto Bernardo in ipsius vita enarra-
 tur; is juvenem impudiciæ peccatis longa jam
 consuetudine, et frequenti relapsu implicitum a
 tam gravi morbo liberaturus, post tres dies redi-
 re, interea vero a peccato jussit abstinere ex amo-
 re et in honorem trium divinarum personarum,
 quibus ex innumeris titulis sumus obstricti; cum
 juvenis a relapsu immunis rediret, ipsum sanctus
 Bernardus rogavit, ut de novo tres dies in hono-
 rem beatissimæ virginis Mariæ a peccato abstine-
 ret, cujus deprecatione summopere indigemus, et
 in qua tuto possumus confidere; cum dein etiam
 altera vice a peccato illæsus rediret juvenis, re-
 posuit vir sanctus: *Peto abs te, fili, ut alios*
etiamnum tres dies in honorem sancti angeli cu-
stodis, cui certe debes plurimum, ut superiores
absque peccato transigas, quod si feceris, nulla in-
terposita mora te absolvam. Beatissimæ virginis
 Mariæ et sancti angeli custodis deprecatio tantum
 apud Deum valuit, ut juvenis elapso tertio triduo
 in alium jam mutatus edixerit: *Non tantum in*
tres dies conditionem accepto, sed æternum a pec-
cato me abstenturum promitto. Abunde modo per-
 spicio, non gratiam et vires, sed seriam volun-
 tatem mihi antea ad emendationem defuisse; serio
 enim volenti opitulante Dei auxilio, et sanctis
 deprecantibus, nihil est impossibile. Felicem juve-
 nem,

mem, qui in manus patris et medici ita periti devenit, qui argumentis adeo suavibus fortibusque ad saniora ipsum consilia permovit, qui adhibita arte difficultatem minuit, et tempus pugnae contraxit, qui debili adhucdum virtuti indulgens, pharmacum in minutas quodammodo portiones divisum languenti huius aegri stomacho adeo scite novit adaptare, ut inde convaluerit.

87. Hinc perspicies, quantum a recto tramite ii confessarii aberrant, qui poenitentes intra octiduum relapsos post dies sexdecim aut omnino triginta jubeant redire; hi enimvero haud ab miles sunt medico, qui remedium loco habet, aegrum, dum morbi vis est maxima, rarius invisere. Quid vero eveniet, si praeterea poenitenti huic dicas: Ne puta, te absolutionem obtenturum, si intra tempus hoc fueris relapsus, tum vero non est, cur redeas, nihil enim tibi proderit; nec etiam alium accedas, usque dum ad frugem redieris, nullus enim te poterit absolvere, nisi laxus aliquis, qui intempestiva benignitate et stolidi commiseratione te in ruinam impellat. At quaeso, cur prohibes poenitentem, quo minus confessarium alium accedat? An non forte novum aliquem Bernardum offendet, qui se ipsi et patrem multo amantiorem et medicum magis peritum, quam tumet, exhibeat, qui remediis omnino contrariis eum fanet? Ecquid eum vetas ad te, si relabatur, redire? Nullane tibi oboritur suspicio, ne forte praeposito zelo agaris, qui non aliunde proveniat, quam quia aut medendi rationem ignoras, et hinc
male

male tibi medici nomen arrogas, aut quia laborem et difficultates, quæ hac in re occurrunt, fastidis, quo te nec sincerum patrem, nec discretum judicem probas? Scio equidem, nec etiam diffiteor, quod ex relabentibus aliqui remediis uti negligent, aliqui iis etiam adhibitis nihilominus ob vim corroboratæ jam consuetudinis, ob nimiam fragilitatem et perversam inclinationem in pristina peccata incidant, unde mirum non est, si paterno animo tuo id grave accidat, cum ignores, quæ demum apta remedia his ægris possint adhiberi, et si vehementes te stimuli impellant, ut omnem eorum curam abjicias, eosque non solum sine absolutione sed etiam asperius objurgatos dimittas, quia id tibi in his rerum adjunctis non modo licitum sed etiam necessarium videbitur. Ut meridiana luce clarius perspicias, hæc sensa non ab inspiratione divina tibi indi, sed ab impatientia, quæ laboris pertæsa zelum simulat, proficisci, teque hoc agendi modo pharisæorum, non Christi zelum imitaturum, animo perpende, quod Deus peccatorem hunc, quem tu commiseratione plane indignum judicas, non heri solum sed etiam hodie benigne suffert; imo hodie gratia sua cumulatam ita blanditiis allexit, ut se tibi iterum sisteret, licet natura vehementer abhorreret. Offensa vero ab hoc homine Deo est illata; et tu, qui injuria non es affectus, nolis eum sufferre? Num tibi persuades, tibi melius esse perspectum, quid e re Domini, cujus te ministrum profiteris, futurum sit quam ipsi Domino, et zelum tuum tibi percommodum,

misero

misero vero pœnitenti summe noxium sanioribus
 niti principiis, quam zelum Dei, qui tuo omnino
 est contrarius? Nunquam ergo proloquaris quid-
 quam, quod miserum hominem ad desperationem
 possit incitare, ad quam jam nimium propendet
 ob difficultatem, quam in deponenda contracta
 consuetudine experitur. Ne ergo hac in re de-
 vies, semper tibi ob oculos versetur Dei longā-
 nimitas et bonitas in hunc hominem, hanc tibi
 pro norma statue; noveris etiam modum, quo et
 te et pœnitentem excites, ut solícite emendationi
 insillatis, et invicta constantia cæptum opus pro-
 sequamini, firmiter Deo confisi, non intermissa
 cura et assiduo remediorum usu vim mali denique
 superandam esse et sanitatem iterum redituram.
 Et certo tibi persuadeas, hanc spem haud fore
 frustraneam; sæpenumero enim experientia docuit,
 cum et confessarius et pœnitens labori non cede-
 rent, interdum post menses aliquot, interdum ve-
 ro non nisi post unum alterumve annum integram
 constantemque sanationem esse obtentam, inter-
 dum etiam eo ipso tempore, quo ob frequentiores
 relapsus de salute actum esse videri poterat, cum
 vero confessarius et pœnitens nec spem abjicerent,
 nec a conatu desisterent, illam Deus concessit. Ju-
 be ergo pœnitentem quam frequentissime ad te re-
 dire; jam enim a numero 34 oriendi, quæ causæ
 sint, et quis inde fructus consequatur, si pœni-
 tentem adhorteris, ut ad te redeat, dum forte in
 peccatum labitur, licet nondum idonee compara-
 tus sit ad absolutionem percipiendam, sed ut ten-
 tationis

tationis vehementia infringatur, et pœnitenti novum robur addas eumque edoceas. Audi sanctum Chrysolomum animos tibi hac in re suggerentem: *Non erubescimus, si, cum diabolus nunquam desperet nostram perniciem, sed indefinenter eam expectet, nos fratrum salutem desperaverimus? Quis nobis erit veniæ locus, si, cum tanta sit dæmonis in nostrum exitium vigilantia, nos ne tantulum quidem similis diligentiae afferamus ad salutem fratrum nostrorum, præsertim cum Deum habeamus auxiliatorem? Ita divus Chrysolomus, qui in alio loco illum dilaudat, qui, licet modicum aut nullum fructum percipiat, a correctione et alienæ salutis cura non desistat: Fervidissimæ cujusdam, ait, ac verissimæ caritatis argumentum præbet; quia cum nulla simili spe alatur, tamen ob vim amoris erga fratrem non desinit illius agere curam.*

88. Hos potissimum pœnitentes semper benevolentia summa debes excipere, quin unquam tædii aut admirationis signum prodas, quod tam cito et adeo misere sint relapsi; id enim nimium eos absterret, quo minus ad te auderent accedere. Dilauda ergo eos ob promptum ad te reditum; ut opportunius iis consulas, in causam relapsus inquire, et inde discas, quænam ex præscriptis remediis neglexerint, quo tempore et qua ratione a tentatione fuerint impetiti victique; ex hac quippe notitia et causam mali et remedium certius colliges. Deum roga, ut apta remedia tibi suggerat, intra quæ frequentem confessionem unum ex præcipuis

cipuis puta. Ita sanctus Philippus Neri censebat, et, quam felici successu hoc remedium adhibuerit, ex verbis P. Bacci percipe, qui viri sancti vitam conscripat, is hæc de ipso narrat: *Cui-dam, qui propemodum quotidie in peccatum labebatur, vir sanctus quasi nullam aliam pœnitentiam injunxit, quam ut, si in peccatum relaberetur, subito absque omni mora ad confessionem rediret, nec expectaret, usque dum altera vice caderet. Imperata fecit pœnitens, et Philippus ipsum semper absolvebat, eadem iterum injuncta pœnitentia; qua ratione id effecit, ut elapsis paucis mensibus a peccato omnino liber fuerit, ... et brevi post tempore prope angelicam vitam duxerit. (*)* Verum quidem est, ex modo, quem scientissimus hic spiritus magister cum pœnitente illo tenuit, colligere haud potes, quibus indiciis cautus et discretus confessarius dijudicare debeat, quandonam pœnitens ad absolutionem obtinendam animum sufficienter præparatum afferat; at id saltem inde debes concludere, peccatorem etiam illum posse rite esse comparatum, qui non a prima statim confessione inveteratam consuetudinem penitus exuit, sed sæpius adhuc relabitur; constans enim et integra sanitas, quam demum assequitur, satis indicat, quem fructum ex prioribus confessionibus collegerit, et quod iisdem efficax propositum haud defuerit. Præcipue autem illud hinc discas velim, si pœnitenti in peccatum relabi solito quasi nulla alia injungatur pœnitentia, quam

K 2

ut

(*) Vitæ l. 2. c. 6. n. 2.

ut commisso primo peccato, promte, quin secundum expectet, ad confessionem redeat, eam poenitentiam pro ipso haud levem esse, et simul præ aliis salubrem. Non levem, inquam, hanc esse poenitentiam, potissimum ob peculiarem illam difficultatem, quam peccatores relabentes præ aliis solent experiri, dum se accusant, quod promissis jam sæpius iteratis denuo non steterint. Quanti autem momenti sit, hanc difficultatem vincere, et quis inde fructus enascatur, discite ex iis, quæ inter canones decreti canon 88 dist. 5 de poenit. affirmat; ita ille habet: *Laborat mens erubescens, et quoniam verecundia magna est poena, qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia.* Præterea prouti prompta confessio poenitentia haud est levis, ita relabentibus est quam maxime salubris ob auxilium, quod ipsis sacramentum ex opere operato confert, dum illud digne suscipiunt; imo etiam, cum a confessario, qui eos necdum dignos dijudicat, absolutionem non percipiunt, plus quam jejunia aliæque corporis afflictationes relabentibus profunt humilitas et victoria, quam de semetipsis reportant, dum se promte ad confessarii pedes prostrant, cujus monita præsentium eorum indigentiae accommodata ad eundem finem plurimum conferunt. Utcunque igitur frequentes sint relapsus, nunquam tamen repellendus est poenitens, nec aliis multis poenitentiis onerandus, ut prompta confessio ipsi possit præscribi, eique facilius reddatur, quæ ob ipsum relapsum semper fit gravior, at simul magis est necessaria. Si aliam

inieris viam, et misero homini, cujus animum molesta consuetudo vehementer angit, et cui majori forte, quam tu puras, conatu resistit, difficultia præterea onera injungas, timendum sane est, ne tentationi succumbat, quacum relabentibus conflictandum plerumque est, ne scilicet post relapsum confessionem primum differat, dein vero omnino intermittat, unde non absimilis erit ægro, qui nova correptus feбри medici auxilio destituitur, et velut ovis a pastore derelicta novis lupi moribus fauciatur.

Quandonam relabentes absolvi debeant.

89. Quia vero hoc sacramentum tum potissimum juvat, suamque virtutem exerit, cum pœnitens rite præparatus absolvitur, dispiciendum modo est, quandonam, et qua ratione eum absolutione dignum judicare debeas. Ut ergo inter gemina pericula, ne aut præpostero rigore pœnitenti nocumentum, aut nimia laxitate sacramento injuriam inferas, haud offendas, illud axioma tibi pro certa norma statue, te posse et debere plerumque absolutionem impertiri, cum indicia deprehendis gravia et probabilia voluntatis sinceræ et efficacis, licet efficacissima non sit, voluntatis sufficientis, et ordinariæ, licet peculiare et eximium nihil habeat. Si ergo pœnitens relapsus remedia ipsi præscripta aut omnia aut magna ex parte adhibuit, si præterea numerum culparum diminuit, maxime si *notabiliter* diminuit, clara et gravia illa, quæ requiruntur, signa suppetunt; efficax enim est il-

la voluntas, quæ obnitente licet prava consuetudine illos, quos dixi, effectus produxit. Addidi: maxime si *notabiliter* numerum culparum diminuit; verum præter plurimos auctores alios ipfemet sanctus Carolus Borromæus in notis illis ad confessarios monitis tantum non requirit, nosti autem, quam sit cautus et ab omni laxitate alienus; dum ergo de illis loquitur, *qui multis annis iisdem peccatis irretiti in eadem semper sunt relapsi, nec ullam in emendanda vita diligentiam adhibuerunt*, præscribit, *ut differatur absolutio, usque dum aliqua appareat emendatio*. Quis auit affirmare, sanctum virum non perspexisse, quantum sit discriminis inter utramque vocem: *aliqua* et *notabilis*, et si perspexerit, nihilominus pro fortiore voce *notabilis* vocem alteram multo debiliorem *aliqua* substituisse, et hoc, cum pro confessariis regulam scriberet in re adeo gravi, siquidem necessarium existimasset, ut non aliqua tantum, sed *notabilis* emendatio præcesserit? Causam, cur sanctus archiepiscopus hac moderatione sit usus, ex iis etiam potes colligere, quæ doctus auctor instructionis ad neoconfessarios ab illust. D D. Liguori (*) laudatus habet; asseverat is, (**) poenitentem ob vim prave consuetudinis relapsum semper debere absolvi, siquidem firmam ostendat voluntatem remedia pro emendanda vita adhibendi; his dein subjungit: *Judicamus, nimium rigorem sapere, si quis aliter faceret, et confessarium, quæ ita*

(*) Prax. confess. c. 5. n. 73. (**) Istruz. à novelli confess. p. 1. c. 9. n. 213.

ita agat, abscedere a spiritu ecclesiæ et Domini, et a natura sacramenti, quod non solum est iudicium sed etiam salutaris medicina. Hæc ita accipe, ac si dixisset: Memorem te esse oportet, non unum, sed duos esse principales effectus sacramenti, scilicet gratiam sanctificantem, quæ delet præterita peccata, et peccatorem iustificat; alterum vero effectum esse gratiam sacramentalem, quæ futurum malum antevertit, poenitentemque validis auxiliis munit, ne in posterum in peccata prolabatur; qui ergo sacramentum administrat, utrumque hunc effectum præ oculis habere debet, ut votis respondeat divini salvatoris, qui consiliis amore plenis sacramentum hoc instituit. Diligenter igitur poenitentis præsentem animi comparisonem investiga, et vide, num modo gravia commissa peccata sincero dolore detestetur, firmumque habeat propositum, ea quovis etiam impendio et semper fugiendi, ita, ut prompto animo uti velit remediis hanc in rem necessariis. In his consistit illa præparatio, quæ præcedere sacramentum debet, hanc, quatenus est iudicium, omnino requirit, nec absque illa peccatum remittit. Enitendum quidem haud dubie est, ut pravæ consuetudinis vis non infringatur solum, sed extinguatur penitus, et relabi solitus non amplius relabatur, id est, ut re ipsa omnia obstacula vincat, et quidem non uno tantum aut altero die, sed mensibus integris et annis secuturis; hanc perseverantiam et constantiam bonæ voluntatis, emendationem hanc integram et stabilem poenitens in votis

habere, ad eamque tendere, et adjuvante divina gratia sperare etiam debet, siquidem ipsemet operam suam non deesse patiatur iis potissimum auxiliis, quæ Deus opportuno tempore ipsi subministrabit ex virtute sacramenti, quod, quatenus est medicina, hos effectus producit. Verum hæc constantia non est necessaria ad sacramentum præparatio, sed ejusdem fructus. Dum igitur in administrando hoc sacramento iudicium exerces, illum haud absolvas, qui nulla in re a prava consuetudine abiunxit; cum enim sincera poenitentis voluntas aliorum oculis haud pateat, necessarium est, ut de illa te certiores reddat effectus aliquis, qui idoneum testimonium ferat, ex quo tute iudicare, et tanquam rite præparatum absolvere prudenter possis; cum vero sacramentum etiam medicina in futurum sit, non ante usum exigas illius fructum, scilicet constantem voluntatis perseverantiam, integram prævæ consuetudinis emendationem, et vires in quovis conflictu superiores; sed impertita modo absolutione hunc fructum studeas consequi, quem obtinebis etiam; aliter si feceris, medicum imitaris, qui expellendo solum malignos humores ægrum vult sanare, quin simul vires restauret; hic enim vero ægrum sin minus noxiis humoribus, certe inedia et debilitate conficiet. Poenitentis ergo animum eousque purga, dum sufficienter ad aliquam emendationem sit præparatus, quæ de feria ipsius voluntate testetur; hanc si deprehenderis, impertita absolutione illam fove, quin etiam, si consultum fuerit, sacra communione refice,

fice, vehementerque hortare pœnitentem, ut frequenter sacramentis utatur, quod ipsi fane fuerit utilissimum; multo adhuc magis improvidus fores, si aliter cum iis ageres, qui ob pravam consuetudinem raro tantum peccant, ut si non nisi post triginta, aut quindecim dies in idem peccatum relabuntur; his si per duos aut tres menses absolutionem velis differre, a recta medendi methodo penitus aberrares; sacramentorum enim usus solito frequentior hos homines non tam liberare, quam tueri a relapsu solet; est nempe is inter reliquos gratiæ rivos quasi flumen princeps, est sol inter planetas, eminet veluti flos intra reliqua pietatis exercitia, et præ omnibus aliis remediis animas fortius corroborat, novasque iis vires præbet, ne amplius in peccatum relabantur. Et hæc agendi ratio cum spiritu ecclesiæ plane consentit, uti ex rituali romano patet, quod ita habet: *In peccata facile recidentibus utilissimum erit consulere, ut sæpe confiteantur, et si expediat, communicent. (*)*

90. Verum et hoc tibi concedatur, ut, antequam pœnitenti absolutionem impertiaris, præferiam et firmam voluntatem præscriptis utendi remediis pro majori tua securitate peccatorum numerum *notabiliter* ab eo imminuendum statuas. At hanc vocem *notabiliter* non ita *materialiter* accipias, ut numerum arithmetice majorem aut minorem spectes; sed potius rem ipsam attende, an tum ex animi comparatione, tum ex diligenti reme-

(*) Ordo administr. sacr. poenit. §. quare curet &c.

remediorum usu rite possis concludere, voluntatem esse veram, fedulam et efficacem; et hanc ob causam illud *notabiliter non absolute* omnino tanquam regula universalis pro omnibus etiam tum adhibendum est, cum eorum circumstantiæ multum inter se differunt; sed *respective* tantum accipi debet, habita scilicet circumstantiarum ratione, quæ poenitenti cuivis sunt peculiare; unde, licet relapsuum numerus sit æqualis, impertienda est absolutio alteri, alteri non item. Harum vero circumstantiarum duplex est genus; aliquæ enim probant, relapsuum causam potius esse animi infirmitatem, quam malitiam, aut e contrario; qui enim peccat ob consuetudinem jam diuturniorem et ideo difficilius evellendam; qui indolem habet difficiliorem, et quæ vehementius ad malum impellitur; qui eo temporis intervallo pluribus aut internis aut externis assuitibus fuit impetitus, præ altero utique commiserationem meretur, qui non minus frequenter in peccatum est lapsus, nec tamen cum iisdem impedimentis conflictari debuit, sed ipsas circumstantias pro bono multo magis faventes habuit; patet enim majorem prioris esse miseriam, malitiam minorem. Ita etiam censeretur, ubi sermo est de actibus, qui summa facilitate et simul velocissime admittuntur, uti sunt relapsus et consensus internus in odium aut impuritatem; in illis enim plerumque minus malitiæ subest, quam in actibus externis; quia in his posterioribus voluntatis electio et imperium est magis sensibile, explicitum et fortius, quam in actibus internis tantum;

tum; intra ipsos autem actus externos illi plerumque minus malitiæ habent, qui velocius admittuntur, uti lapsus linguæ in blasphemias, perjurias, injurias, quam ii, qui plus temporis exigunt, et rationi perpendendi locum concedunt; uti si quis nimio potu se ingurgitet, inebrieturque; aut si quid perversi a manu perpetratur, minoris malitiæ est, si quis peccat secum ipso, quam si cum aliis flagitium admittit, si quis ad peccatum allicienti non resistit, quam si alios allicit. Ex omnibus his circumstantiis demum concludi debet, num poenitens efficacem et operosam voluntatem habeat, consuetudinem perversam emendandi, et, quod inde consequitur, num rite ad percipiendam absolutionem sit præparatus. Si vero dubium sit de ipsa hac serâ voluntate, ad aliud circumstantiarum genus necesse est attendere, ex quibus dijudicare oportet, num concedi aut differri debeat absolutio; perpendendum scilicet est, quid proficuum, quid noxium futurum sit poenitenti, num rigor, num vero benignitas. Unde si etiam eadem sit malitia, si tamen poenitens infirmo sit animo, aut alias jam ad diffidentiam et desperationem pronus, aut ob temporales calamitates, fortunæ damna, morbumve afflictus, aut si ob noxiam verecundiam et hominum timorem difficulter admodum a communione abstineat, ad benignitatem et indulgentiam proniorem esse oportet confessorium; ut vero sacramenti integritati consulatur, eæ cautelæ, quantum ratio finit, adhibendæ sunt, quas supra pro iis poenitentibus præscripsimus, cum quibus festi-

festinandum est, quique prompta absolutione indigent; hinc concedi pœnitenti huiusmodi quadrans aut dimidium horæ poterit, ut dolorem majori cum diligentia eliciat, aut confessorius ipsemet unacum pœnitente eundem eliciat, eique absolutionem impertiatur, prudenti nixus ratione, sufficientem præparationem ipsi haud defuisse; tales quippe pœnitentes illis ægrotis sunt persimiles, quos haud oportet longiori diætâ conficere, sed eorum vires porrecto statim cibo, et abundantiori solidoque nutrimento instaurare, quemadmodum absolutio, quæ pœnitentiæ sacramentum demum conncit, et communio id præstant; dilatio absolutionis e contrario animum pœnitentis ad summum concutit tantum, non vero confortat, prout absolutio id facit; unde consultius erit, ut ii, qui longius a desperatione absunt, aut virtutem habent magis solidam, aut ad arrogantiam proni sunt, abstinencia aliquantisper prius exerceantur, antequam reficiantur cibo solido.

91. Inde vero cōsequitur, quod absolvere possis hominem, qui sexies aut sæpius etiam singulis diebus turpia verba consueverat effutire, nunc vero intra octiduum fere quotidie non nisi semel est relapsus; magis vero consultum erit, alteri absolutionem differre, qui intra octo dies ter est relapsus, cum antea quovis die semel perpetrato turpi opere solebat peccare, quia prior contractæ consuetudinis habita ratione majorem videtur conatum et efficaciam adhibuisse ad illam emendam, quam alter. At vero, si is, qui ter est relapsus,

lapsus, in iis sit circumstantiis, in quibus periculum est, ne dilatio in majus detrimentum spirituale vergat, ut si e. g. ob recens damnum ipsi illatum vix est sui compos, non oportet afflictioni temporali etiam spiritualem addere, et sine absolutione dimittere; aut si discedere in alium locum debeat, in quo ausurus non sit, uti prævides, factas coram te confessiones repetere, tum vero perpenso, quod peccatum antea sexies vel septies in hebdomade admissum non nisi ter perpetrarit, et quod absolutione indigeat, eandem ipsi haud denegandam existimes; sed id age, ut debita cum cura ipsi eandem concedas, ut scilicet ipsum adjuves in eliciendo majori cum efficacia dolore, injuncta simul poenitentia et præscriptis remediis ad præcavendos relapsus idoneis.

92. Hac in re peculiarem rationem oportet habere juvenum; experientia enim docet, confessarium, qui aliquanto majori, cauta tamen liberalitate absolutionem iis impertiendo, eosdem permovet ad sacramenta frequenter suscipienda, non impedire quidem omne peccatum, sed certo multo magis peccatorum numerum apud eosdem diminueret, quam confessarium alium, qui eodem loco eos habet, quo habere solet hominem jam magis firmum maturumque; si enim sine absolutione eos dimittit, raro ad sacramenta accedunt; et sane ratio cum experientia consentit; in juvene enim florente jam ætate animi motus haud minorem vim habent quam in homine adulto, maturitas vero et in agendo considerantia in utroque non est eadem.

dem; juvenes quippe ita a natura comparati sunt, ut majori inconstantia æque a bono ad malum, ac a malo ad bonum traducantur; accedunt sæpenu-mero impedimenta externa, dum parentibus, magistris, ac fociis subjecti sunt, a quibus pendent, unde si non necessitas postulat, congruit saltem, ut, quo die confitentur, ad sacram synaxim itidem accedant, ne irrideantur, aut molestius in eos inquiratur, aut sinistra de ipsorum moribus suspicio excitetur. Quemadmodum igitur medicus diversam medendi rationem adhibet apud ægrotos, quorum alii pluribus simul, alii diversis malis affliguntur, alii plus virium habent, quæ diætam diuturniorem ferant; mutat enim remedia, et singulorum conditioni adaptat; apud alios adhibet leniora, et eorum usum interrumpit; aliis vero præcribit majori copia, aut fortiora, atque etiam diuturniora; ita etiam convenit, ut confessarius ex prudentiæ legibus methodum immutet, et dum homini jam firmo remque accuratius perpendenti ob hujusmodi relapsus prudenter absolutionem differres, prudentius eandem impertieris juveni, adhibita tamen aliqua ex supra memoratis cautela, idque aliquot saltem vicibus, ne in abusum degeneret, et præsumptioni fomento sit ea liberalitas, quæ id tantum spectabat, ut desperationem præcaveret; et si differendam juveni absolutionem putes, breviori id fiat tempore, quam cum homine tum ætate tum judicio jam maturo fieri solet.

Monita pro confessione generali relabentium.

93. Ex omnibus hucusque dictis colliges discretam et simul securam regulam pro confessionibus generalibus relabentium, de quibus id animadvertite: Confessarius laxus nunquam adstringit relabentes ad confessionem generalem; quia ex erroneis suis de sufficienti præparatione opinionibus obvia quavis de causa etiam eos rite præparatos credit, qui tamen rite præparati non sunt; et illas etiam confessiones pro validis habet, quas nulla omnino emendatio, nequidem ad breve tempus fuit consecuta; confessarius vero rigidus ob suos errores de præparatione, qualem quidem ipsemet necessariam putat, relabentes ex quovis obtentu ad confessionem generalem adigit; quia ex ipsius mente signum est, confessionem fuisse invalidam, si pœnitens post illam in peccatum fuit relapsus, licet id post longius tempus contigerit. Confessarius laxus, si etiam forte confessionem generalem exigit, quod numerum peccatorum et circumstantias attinet, nulla adhibita cura crasso nimium modo omnia computat; e contrario rigidus minutim nimis omnia vult ad certos numeros cogere, et rationem subducere. Tu vero, quod discreti confessarii eni, nullos unquam pœnitentes, minime vero eos, qui prima vice ad te accedunt, et hinc nondum satis firmam fiduciam in te collocarunt, ad confessionem generalem obstringe, nisi certa et indubitata omnino de causa, uti si consulto grave aliquod peccatum semper reticuerunt, aut

aut nisi saltem vehementissimum subsit dubium; ex una enim parte, si quis iudicat, se rite esse confessum, et ideo ad confessionem generalem haud teneri, ad obtinendam peccatorum veniam gratiamque recuperandam sufficit confessio consueto modo peracta cum dolore universalis, id est, cum motivo, quod ad omnia commissa peccata se extendit, quæ hac ratione indirecte remittuntur, prouti id fit, si peccata aliqua post diligens examen memoriæ non occurrunt, et hoc demum modo omnia in tuto sunt collocata; ex parte vero altera confessio generalis est onus admodum grave, et interdum periculosum etiam; est, inquam, onus grave ob ingentem et perturbatam eorum molem, quæ ad examen revocari debent, et ob ruborem aperiendi sæpenumero graves maculas, easque jam antiquas et abolitas; est etiam interdum onus periculosum, ne forte animi motus pravi et tentationes excitentur, dum ea discutuntur, in quæ animus vehementer propendet, graveque periculum subest, ne in peccatum consentiatur, aut ne in molestos adeo scrupulos, tristitias, tædium conjiciatur pœnitens, ut timendum sit, ne consuetas confessiones omnino intermittat, quæ forte certe et indubie sunt necessariae ad vincendam difficultatem, quæ ipsum a confessione generali absterret. Nunquam ergo nisi ob certam necessitatem aut gravissimum saltem dubium cogas aliquem ad confessionem generalem.

94. In æstimando vero hoc dubio ne sis censor plane incurius, nec etiam plus, quam oportet, rigidus.

rigidus. Hinc eas confessiones ob valorem suspectas habe, post quas nequidem per breve aliquod tempus mutatio aliqua fuit secuta; et vero gravissimum plane dubium tum subest, cum relabi solitus peccator a longo jam tempore confessiones peragit sine ulla aut cum modicissima culparum gravium et frequentium diminutione, et id maxime quidem, si peccata gravi cum malitia sunt commissa, uti si ipsemet occasionibus imminet, easque aucupatur; tum enimvero ad confessionem generalem eundem adstringe; mone, ut certo certius illam peragat, si animæ suæ salutem securam velit esse; at contra rigidum nimis confessorium, dubium nondum gravissimum puta, si emendatio aliqua aut notabilis etiam fuit secuta, licet non fuerit perpetua, nec perfecta. Spera omnino, eas confessiones valore haud caruisse, post quas poenitens culparum numerum notabiliter imminuit, licet postea iterum sit lapsus. Qui aliter sentiunt, non distinguant inter fructum unius confessionis, et multarum, quod idem est, ac si quis discrimen non faceret inter effectum, quem remedium semel adhibitum producit, et inter illum, qui ex longo illius usu enascitur. Quemadmodum igitur illud medicamentum efficax dicitur, quo hausto febris hodie sistitur, et depellitur, licet post dies aliquot iterum redeat; penitus enim haud tollitur nisi frequenti et diuturniore potionis illius haustu, qui præter febrem malignos etiam humores abigit, qui eandem de novo generarent; ita etiam Deus confessionibus singulis haud illimitatas pro quolibet

effectu vires concessit. Tollit equidem quælibet rite peracta confessio omnium culparum reatum, de quibus pœnitens debito cum dolore se reum agit; verum non itidem abigit omnes illius reliquias, debilitatem scilicet et proclivitatem in lapsum; imminuit utique, at non extinguit penitus omnem vim pravae consuetudinis. Ulterior hic effectus secundum consuetam et solitam divinae providentiae dispositionem non consequitur nisi ex frequenti et longiori confessionis usu, qui peccati etiam reliquias paulatim abstergit, et tantum roboris suppeditat pœnitenti, ut constantem et firmam sanitatem demum adipiscatur. Et hanc ob causam rituale romanum pro relabentibus tanquam remedium peculiare suggerit frequentiores sacramentorum usum, quem omnes item sancti et magistri spiritus summa sententiarum consensione modis omnibus suadent.

95. Tu igitur illam confessionem legitimam et validam esse puta, post quam emendatio notabilis, prout id (n. 89) dictum fuit, est secuta; et hinc noli confessionem generalem tanquam necessariam exigere. Poteris quidem illam ex consilio suggerere; at si pœnitens ab illa abhorreat, id ipsi persuade, ut loco confessionis generalis dolore universali, etiam de præteritis peccatis, elicitò saltem *indirecte* omnia in tuto collocet, sicque ipsi tempus concede, ut majus spiritus robur acquirat; si enim renitentem cogis, animam hanc in ruinam impelles et ob modicam ipsius virtutem et ob multam tuam indiscretionem, quam forte in alio confes-

sario

sario non approbares, qui post primam, quam a te audiit, confessionem ad universalem omnium culparum confessionem te velit obstringere. Dum vero confessionem generalem aut necessario aut ex consilio peragendam excipis, peccatorum numerum eo modo tibi sufficiat metiri, quo metiri eundem solent theologiæ moralis doctores, non vero quæstores. Et hic illa discretionis specimina in memoriam revoca, quæ tibi de actibus internis (*n. 40*) et de confessionibus rudium (*n. 35*) suggesti, hancque tibi regulam statue, quod si iniri certus aut probabilis peccatorum gravium numerus haud possit, sufficere, ut pœnitens tria tibi edifferat, 1) ex quo tempore in illud vitium prolabatur; 2) quam frequenter interea relabi sit solitus, numero quodam medio inter maiorem et minorem assumpto; 3) quæ fuerint circumstantiæ, si forte aliquæ explicari necessario debent. Atque ex his haud difficulter tria cognosces, 1) quis huius animæ sit status, et quæ malitia; 2) quas pœnitentias eidem injungere, quæ remedia præscribere oporteat; 3) num absolutione sit digna, nec ne. Et hæc quidem omnia intelliges, quin aut tibi aut pœnitenti numerandi ars nota sit, qua peccata tam multa et tam longo tempore continuata ad certam summam cogi possint; id Deus a te non exigit; finem enim primarium, ob quem distincta quoad numerum peccatorum accusatio præscribitur, jam obtinuisti, quatenus ex moralis doctrinæ placitis opus est.

Remedia pro relabentibus.

96. Ad corrigendos emendandosque peccatores semper in eadem peccata relabentes, et præcipue sensuum voluptatibus inescatos, optimum est remedium, ut ad obeunda spiritualia exercitia inducantur; quod si fieri non possit, suadendum ipsis est, ut confessionem generalem instituunt, si illam aut nunquam, aut non nisi a longo jam tempore peregerunt; simul vero id curandum, ut præter diligens examen per dies aliquot orationi vacent, sæpe dolorem eliciant, et aliquam corporis afflictationem subeant. Hæc enim omnium culparum recensio pœnitentis animum sancto quodam pudore suffundit, ei demissiores sensum instillat, eundem ad intensiorem dolorem eliciendum excitat, idoneumque reddit, ad percipiendum in confessione peculiare contra relapsum robur. 2) Et quia ad præservandum a peccatis non est potentius remedium quam confessio apud eundem semper confessorium peracta, pœnitentem, qui frequenter admodum in peccata relabatur, quibus potes, modis stimula, ut ter in septimana, aut saltem quoties id fieri potest, confiteatur, uti graves et periti doctores suadent. Præterea vesperi et mane invocet auxilium Mariæ virginis, et Christum salvatorem ita alloquatur: O Jesu, redemptor meus et iudex meus, qui æternas pœnas peccatoribus præparasti, ego te præsentem in honorem passionis tuæ et in honorem Mariæ virginis protectricis meæ ex toto animo propono, saltem usque ad vesperam et usque ad crastinam diem me ab hoc peccato abstinere.

finere. Complures auctores affirmant, hanc induſtriam multis fuiſſe perutilem. 3) Adhortare pœnitentem, ut ſæpe intra diem ad Deum recurrat, eique impenſe ſe commendet, nec tentationi adiutum aliquem concedat; ſi aſſultus aliquis ingruat, reſiſtat ſubito, ne illius vis creſcat cum tempore, et hanc ob cauſam viva fide ſibi ob oculos ponat, a Deo ſe videri, et puniri eodem momento ab ipſo poſſe, quo peccatum committeret, prout multis id contigit. 4) Si nihilominus relabatur, ipſi injunge, ut ſine mora ea ipſa die ad conſitendum veniat, aut ſaltem ſe tibi ſiſtat; ne vero aut ex verecundia aut ex negligentia id intermittat, oportet, ut ipſius animum præoccupes, et ſæpe ipſum edoceas, quotieſcunque ad te recurrat, nunquam id tibi grave aut moleſtum, ſed maximo ſemper ſolatio futurum, non utique ob malum, in quod incidit, ſed ob ſinceram voluntatem, abſque mora ſe inde extricandi; et de ipſius apud te exiſtimatione non ſolum nihil deceſſurum eſſe, ſed auctum iri eandem, quod ea animi demiffione ſemper redeat. Mone ipſum, et repetitis vicibus ei inculca, ne unquam intermittat recurrere, nec id differat; cunctatio enim hæc Deo honorem adimit, ipſumque ad iram provocat, dæmonem audaciorum facit, animi motus vehementius exſtimulat, culparum horrorem minuit, ſpem emendationis intercludit, animumque penitus dejicit, et ita opinione citius eum in inferni barathrum poteſt deturbare. E contrario promptitudo illa recurrenti ſubito poſt lapſum magno Deum honore afficit,

cumque placat, dæmonem repellit, absterretque, frangit vehementes animi impetus, novis poenitentem viribus roborat, priora ipsius peccata delet, et a futuris immunem servat. Fidenter ipsi affirma, quamdiu prompta animi demissione semper post lapsum sit rediturus, tamdiu etiam te de ipsius emendatione et salute bene sperare. At si tardare et moras trahere inciperet, tum enimvero te extrema quæque ipsi timere. Deus sanctæ cuidam dixit, se non desillere, certas animas diligere, quæ quidem iterato in gravem culpam prolaberentur, at quæ prompto dolore eandem iterum diluerent. 5) Ne vero poenitens ob difficultatem, quam in exuenda illa prava consuetudine experitur, animo cadat, nec conatus suos inutiles putet, sæpe ipsi animos adde, eumque doce, de fide esse, illum, qui ea, qua decet, fiducia, animi demissione et constantia orat, et simul divinis inspirationibus obsequitur, in rebus ad salutem necessariis citius aut tardius certo certius exauditum iri. Speret igitur, et emendabit pravam consuetudinem, prout alii gravioribus, quam ipse, peccatis obnoxii felici successu eandem emendarunt; simul etiam perpendat, preces et industrias suas fructum jam tulisse, sine his enim profundius in peccata fuisset lapsus, et forte nec tempus nec gratiam habuisset, ut conscientiae labes confessione abstergeret; cum vero et minus graviter modo peccasset, et tempus æque ac gratia suppetat, ut malo mederi possit, maximi fane valoris hunc fructum esse. 6) Impense ipsum adhortare, ut
assidue

assidue veneretur sanctissimam virginem Mariam, utpote matrem illorum peccatorum, qui ad frugem redire cupiunt. Remedia alia in decursu hujus epistolæ tibi suggessi, alia itidem tum pro majori tuo merito, tum pro pœnitentis utilitate ipsemet invenies.

Quid agendum, dum poenitens peculiaris doloris indicia præbet.

97. Relabentes quod attinet, de illo adhuc casu differendum est, in quo etiam sine prævia culpæ diminutione absque laxitatis reprehensione peccatorem possis absolvere; quod tum contingit, cum peculiare doloris indicium in ipso deprehendis. Notum tibi est, Dei misericordiam nullis limitibus circumferibi. Movet interdum Deus peccatorum animos eo quidem tempore, quo omnium minime id merentur, et tum contra consuetam agendi rationem non paulatim, sed momento temporis eos penitus immutat. Dum igitur hic operantis gratiæ effectus probabili et satis manifesto argumento in peccatore se prodit, ita, ut solida nixus ratione possis asserere: Hæc anima vere dolet, et sincere contrita est; tum enimvero prior vita male hucusque acta nullam jam amplius remoram facit, cum præsens animi immutatio ex indiciis non ambiguis aut levibus, sed ex gravibus et luculentis sit tibi manifesta. Si ergo aliquis ita te alloquatur: Pater, gravis ego sum peccator, et hodierno adhuc mane peccavi; dum vero postea concioni viri sancti interfui, sensi me totum con-

teri et compungi, et decrevi modo vitam quovis etiam impendio immutare; et si vides, alterum hunc Davidem ad Nathanis vocem amaris lacrimis et altis suspiriis sinceritatem suam testari, cum qua dicit: *Peccavi*. Aut si quis dicat: Ex loco tot milliaribus distito huc venio, nullo movente commodo, sed solum, quia peccatorum pondus diutius ferre haud possum; ultimam noctem inter lacrimas egi, et orto vix mane itineri me dedi. Aut si alius his te verbis compellet: Hodierno beatissimæ virginis Mariæ sacro die de more recitavi rosarium, quod solum christiani hominis vestigium inter continua perditæ vitæ flagitia retinui, et simul sensi, quod benignæ peccatorum matri in acceptis refero, me totum animo commoveri, impellique, ut mentem confessione purgarem; modo præ omnibus aliis id tibi aperio, a tot jam annis nequidem in paschate me esse confessum, aut tot jam annos effluxisse, ex quo hoc peccatum in confessione semper reticui. In his et similibus casibus, an non vides, novam plane esse rei faciem, et statum hujus poenitentis præsentem a priori nimium quantum differre? et nova hæc mutatio an non produxit effectus satis arduos et omnino notabiles, ut adeo de mentis sinceritate ambigendum non sit? Num vero inde non manifeste apparet, opus hoc esse manus divinæ, quæ mentem vere immutavit, et ita quidem, ut poenitens absque interposita mora absolvi possit? Imitare ergo tanquam fidelis minister Dominum tuum; liberalis ipse fuit in concedenda gratia, qua peccatorem

catores ad pœnitentiam permovet; ergo et tu liberalem te præbe, et sine difficili mora elargire, quod tibi concreditum est, ut scilicet peccatores contriti effectus justificationis et pacis statim experiantur, juxta can. alligant. 26. *Si Deus benignus est, ut quid sacerdos erit austerus?* Ad summum pro majori securitate potes eos adjuvare in eliciendo et renovando dolore, et ad explorandam sinceram voluntatem aliquanto majorem iis injungere pœnitentiam, et dein eam iterum imminuere, aut quartam horæ partem iis poteris concedere, quam piis doloris affectibus impendant, et dein statim ad absolutionem percipiendam revertantur. Et quot, quæso, hujusmodi casus ita evenerunt, ut paucis horis post absolutionem perceptam pœnitentes hi repentino quodam malo correpti inter manifesta salutis signa ex hac vita decederent? quibus eventibus videtur Deus tanquam argumento plane conspicuo agendi rationem comprobasse confessoriorum discretorum, qui posthabita, quam nimius rigor gignit, mentis anxietate absque dilatione eos absolverant. Hinc etiam Belgii episcopi anno 1697 congregati asseruerunt, *Deum in conversione peccatoris non tam considerare mensuram temporis quam doloris; et ante ipsos S. Leo M. edixerat: Nullas patitur veniæ moras vera conversio, et in dispensandis Dei donis non debemus esse difficiles, nec accusantium se lacrimas gemitusque negligere, cum ipsam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam.* (*)

Brevis digressio de exercitiis spiritualibus et missionibus.

98. Una ex faustis illis occasionibus, in quibus Deus peculiari modo favere, et hæc gratiæ suæ prodigia operari solet, sunt exercitia spiritualia et missiones; ex quo intelligis, duo esse tibi statuenda, quæ maximi sunt momenti. 1) Si adhibitis omnibus industriis peccatorem aliquem ad frugem perducere haud possis, ipsi persuade, ut exercitia spiritualia obeat, aut ut ad missionem aliquam accedat, cui non interruptis vicibus, sed constanter intersit, saltem potioribus ipsius partibus, quo facto ipsum miro quodam modo immutatum deprehendes, quod summis votis exoptabas. 2) Si parochi munere fungeris, præter sermones, quos ipsemet ad populum habes, id etiam cura, ut frequentius exercitiis publice propositis aut missionibus excolatur. Atque ut intelligas, quanti momenti ea res sit, id nota. Magnæ peccatorum parti unum tantum aut duo obstacula potissima vincenda sunt, quibus amotis in viam redeunt, et quoad cætera non multum difficultatis experiuntur. Hujusmodi autem sunt, peccatum aliquod, quod jam a longo tempore in confessione tacuerunt, aperire; bona aliena aut famam restituere; inimico veniam concedere; peccandi occasionem removere; respectum humanum vincere, ob quem non audent se piorum partibus adjungere; continuam in divino servitio tepiditatem novo quodam fervore excutere. Ab his vero abhorrent

rent quam maxime; nec sufficiunt ad superandam hanc animi repugnantiam consueta incitamenta, sed peculiaris quædam gratia et vehementior aliquis impulsus ad id requiritur; alias enim de die in diem different, et morientur ante, quam efficiant, quod facere apud se constituerunt. Ad rem vero tam arduam perficiendam vim sane maximam habent exercitia spiritualia et missiones, siquidem iis tractandis præsent viri, quales (n. 61) descripsimus, scilicet pleni caritate, rerum periti et discreti. Hi enim tum propter novitatem, tum etiam propter existimationem, quæ de ipsis hominum animis est indita, præ illis concionatoribus, quibus aures jam assueverunt, majorem ad permovendas hominum mentes vim habent; huc etiam plurimum confert ipsa sacrarum functionum multitudo, quæ ita propinque sibi invicem succedunt, ut de fervore remittendi et ad alia evagandi spatium non concedant, et præterea eum inter se nexum habent, ut prior ad sequentem præparet, et sequens priorem altius animo insigat, et plenior effectum producat; demum doctrinarum, quæ ibi proponuntur, indubia veritas, mira dogmatum vis, et per plures dies continuatio omni armorum genere et assultu quodam communi ex omni parte animum urgent, et demum expugnant. Non habenda sunt hæc pro remedio ancipiti aut cursim adhibito, sed pro integra curatione, quæ certa ratione et meditate instituitur, quæ ex multis remediis et diuturniori eorum usu constat, quæ morbis animæ et vulneribus medentur.

Brevis digressio de exercitiis spiritualibus et missionibus.

98. Una ex faustis illis occasionibus, in quibus Deus peculiari modo favere, et hæc gratiæ suæ prodigia operari solet, sunt exercitia spiritualia et missiones; ex quo intelligis, duo esse tibi statuenda, quæ maximi sunt momenti. 1) Si adhibitis omnibus industriis peccatorem aliquem ad frugem perducere haud possis, ipsi persuade, ut exercitia spiritualia obeat, aut ut ad missionem aliquam accedat, cui non interruptis vicibus, sed constanter intersit, saltem potioribus ipsius partibus, quo facto ipsum miro quodam modo immutatum deprehendes, quod summis votis exoptabas. 2) Si parochi munere fungeris, præter sermones, quos ipsemet ad populum habes, id etiam cura, ut frequentius exercitiis publice propositis aut missionibus excolatur. Atque ut intelligas, quanti momenti ea res sit, id nota. Magnæ peccatorum parti unum tantum aut duo obstacula potissima vincenda sunt, quibus amotis in viam redeunt, et quoad cætera non multum difficultatis experiuntur. Hujusmodi autem sunt, peccatum aliquod, quod jam a longo tempore in confessione tacuerunt, aperire; bona aliena aut famam restituere; inimico veniam concedere; peccandi occasionem removere; respectum humanum vincere, ob quem non audent se piorum partibus adjungere; continuam in divino servitio tepiditatem novo quodam fervore excutere. Ab his vero abhor-

rent

rent quam maxime; nec sufficiunt ad superandam hanc animi repugnantiam consueta incitamenta, sed peculiaris quædam gratia et vehementior aliquis impulsus ad id requiritur; alias enim de die in diem different, et morientur ante, quam efficiant, quod facere apud se constituerunt. Ad rem vero tam arduam perficiendam vim sane maximam habent exercitia spiritualia et missiones, siquidem iis tractandis præsent viri, quales (n. 61) descripsimus, scilicet pleni caritate, rerum periti et discreti. Hi enim tum propter novitatem, tum etiam propter existimationem, quæ de ipsis hominum animis est indita, præ illis concionatoribus, quibus aures jam assueverunt, majorem ad permovendas hominum mentes vim habent; huc etiam plurimum confert ipsa sacrarum functionum multitudo, quæ ita propinque sibi invicem succedunt, ut de fervore remittendi et ad alia evagandi spatium non concedant, et præterea eum inter se nexum habent, ut prior ad sequentem præparet, et sequens priorem altius animo infigat, et plenior effectum producat; demum doctrinarum, quæ ibi proponuntur, indubia veritas, mira dogmatum vis, et per plures dies continuatio omni armorum genere et assultu quodam communi ex omni parte animum urgent, et demum expugnant. Non habenda sunt hæc pro remedio ancipiti aut cursim adhibito, sed pro integra curatione, quæ certa ratione et meditate instituitur, quæ ex multis remediis et diuturniori eorum usu constat, quæ morbis animæ et vulneribus medentur.

99. Et sane experientia docet, ad frugem redire quam plurimos, dum missionarii prædictis dotibus sunt instructi; si tamen aliqui ex vitiorum cœno non emergunt, ex eorum numero plerumque sunt, qui nequidem interfunt functionibus sacris aut vix paucis; qui vero omnibus aut maximæ saltem earum parti præsentibus adsunt, omnia perfringunt obstacula, et ferreis peccatorum nexibus, quibus antea implicabantur, se penitus liberant. Inde vero ex illis apostolicis laboribus hi fructus consequuntur: 1) Plurimorum efficax et sincera mutatio. 2) Multorum in bene cæptis perseverantia constans. 3) Qui vero etiam graviter relabuntur, magnum tamen illud bonum habent, ut longiores saltem, per hebdomades et menses, cum Deo inducias ineant, quo tempore devotis illum mentis actibus honorant, et a solitis peccatis abstinere; nec eam jam ut prius difficultatem habent, si ad frugem velint redire, et a lapsu surgere, quia fractis catenis illis gravibus non amplius necesse habent, ut examen tanto cum labore instituant, et tanta cum verecundia confiteantur, si cum Deo iterum velint in gratiam redire, ac prius fieri necesse fuit in confessione generali, cum primum cum Deo erant reconciliandi; hærent adhuc in animo illa doctrinæ christianæ capita, quæ ad movendum tantam vim habent; et ob oculos versantur multorum exempla bona, qui in cæptis constanter perseverant. 4) Si in aliqua parochia multi et ferventes sint confessarii, qui de salute horum resipiscentium solliciti tanquam providæ

providæ nutrices eorum vires conservare augere-
que studeant, cum in virtute adhuc sint infantes,
utpote ad cœlestem vitam modo regenerati, per
multos annos manifestus in populo fructus perdu-
rat. Ne igitur, quantum ea res ad te spectat,
gregem tuum præstanti hoc salutis remedio defrau-
da; et si forte aliquis apud te conscientiam suam
exoneret, qui aliis offendiculo fuit, non alium
certiorem modum ipsi poteris suggerere, quo il-
latum damnum compenset, et pro animabus ani-
mas Deo reddat, quam si exercitiis publice tra-
dendis aut missionibus habendis sumtus submi-
nistret.

100. Quos effectus et quam vim habeant missio-
nes ad dolorem in peccatoribus excitandum, ex-
pertus est celebris Arnaldus, qui non potuit non
annuere iteratis episcopi, fratris sui, precibus,
qui ipsum invitavit, ut in sua civitate tempore
missionis consentientibus aures præberet; accinxit
ergo se operi, et primo die, ut illius gentis scrip-
tor memorat, nullum omnino absolvit, nullum
etiam die altero; die tertio duobus aut tribus, et
quinis aut senis quarto die absolutionem imper-
titus est; quinto vero die nullum sine absolutione
dimisit. Ingruente demum vespere similis homini
in se redeunti dixit: Proh malum! ad laxitatem
deflecto; nec adduci amplius potuit, ut porro
confessiones exciperet. Quanto vero sapientius
egisset, si damnato rigore ex benignioris doctrinæ
placitis et porro consentientes audire, ut cœperat,
perrexisset, non minori suo merito, quam proxi-
morum

morum emolumento. Quis enim credat, illam doctrinam esse utilem, sanam, atque spiritui Christi et ecclesiæ consentaneam, quæ confessorium æque ac poenitentem ab eo sacramento absterret, quod post baptismum ad salutem omnium maxime est necessarium? Multo certe consultius Arnaldus sensis, quæ Deus ipsi instillaverat, fuisset obsecutus, eaque in dies magis fovisset, quibuscum ipsi Deus paululum de infinita sua erga peccatores caritate infuderat; unde etiam incipiebat paterno animo iisdem compati, et operam suam eorum auxilio impendere, simul etiam mente a rigore suo minus occupata incipiebat dispicere, quam potenter benigneque Deus in peccatorum cordibus operetur, eaque ita immutet, ut discretus iudex prudenter sibi persuadeat, ea rite esse præparata, sicque et a laxitate et a rigore alienus cum discretionem absolvat. Tu vero, si parochi munus exerceas, atque id curas, ut hujusmodi exercitationibus populus ad poenitentiam excitetur, sapientiori persuasus consilio crede, te ex illis sermonibus non certius posse fructus colligere stabilireque, quam si studeas efficere, ut confessarii, qui tibi operam navant, iis dotibus sint instructi, de quibus hucusque tecum differui, caritate scilicet, pietate et discreta quadam accuratione.

Cautela, quas adhibere confessorius pro se so debet.

101. Ratione, quam tenere cum poenitentibus res, hucusque, quantum satis est, discussa, pro
iis

his saltem casibus, qui frequentius occurrunt, quod initio statim tibi promisi, ad cautelas progrediamur, quas adhibere pro te ipso in sacro hoc tribunali debes, ut non aliis solum sed et tibi ipsi ad animæ emolumentum opera tua cedat. Ex cautelis his aliquæ præcedere, comitari aliæ sacrum hoc opus debent; ambæ autem eo tendunt, tum ut periculum amoveant, ne aut intermittatur, aut ne male exerceatur, tum etiam, ut majorem et suavitatem et utilitatem pariat.

Cautelæ, quæ audiendis confessionibus præmitti debent, sunt, 1) ut confessorius necessariis dotibus sit instructus; 2) ut justam de hoc munere existimationem habeat; 3) ut ex rationibus humanis ab illo non desistat; 4) neque ex causis pietatis speciem præseferentibus, re tamen inanibus, ab eo absterreatur,

102. Primo quidem sacramentum hoc administrare non debet, qui necessarias dotes non habet; hinc inprimis illis instructum te esse oportet, quæ poenitentem concernunt, et quas hucusque descripsi. Indue ergo paterna caritatis viscera, sine caritate enim labor ille ob molestias non leves aut omnino prætermittitur, aut negligenter tractatur; sola quippe caritas mitigare potest, quidquid amarum et pro confessorio et pro poenitente habet, ut ille cum immensis suis meritis frequenter administret, hic maximo cum emolumento suscipiat, cum præteritas culpas delet, præcavet sibi a futuris, et im-

pietatis

pietatis studio firmatur, et hac ratione ambo Deo honorem conciliant. Verum est equidem, sola caritas non sufficit; at neque etiam cætera sine caritate sufficiunt; requirit illa præterea majus studium, et simul optima est præparatio ad obtinendam et rite adhibendam scientiam judicis et medici peritiam; frequentiore item præ illis usum habet; ex centum enim confessionibus vix tres aut quatuor scientiam communi et ordinaria aliquanto majorem requirunt; at propemodum omnes postulant, ut confessarius poenitentes magna caritate accipiat, amanter perferat, et ope sua ipsis subveniat. En, hoc paternæ caritatis munus est, sine qua nihil proficies.

103. Conjungere eidem itidem debes peritiam medici; affirmari enim vere potest, quod peritia hæc scientiam theologiæ moralis aliquo modo dirigat, ei vim conciliet, ipsam adjuvet, augeat, vigorem tribuat, perfectamque reddat; ascesis enim docet, quantum discriminis intersit inter scientiam speculativam et practicam, ostenditque, quænam doctrina in praxi magis conferat ad honorem Deo conciliandum et animas vere sanctificandas, scilicet nec laxa nec rigida, sed discreta; vim tribuit doctrinæ morum, eamque adjuvat; quia scientiæ de iis rebus, de quibus interrogandus est poenitens, sagacem quidem, sed sobriam tamen dexteritatem adjungit, ut totum malum detegatur pateatque, quin tamen justos limites transgrediatur, aut ægro, id est, poenitenti detrimentum aliquod inferat. In docendo asserendoque viam commonstrat, qua
evitare

evitare utrumque extremum, laxitatem et rigorem possis, si modo firmiter sententiæ inhæreas, modo caute taceas, modo amariora utili quadam lenitate temperes, modo demum ex consilio suadeas. Cum vero de reo aut absolvendo aut condemnando agitur, tum potissimum ascesis indulgias suggerit, quibus illius animus flectatur, moveaturque, ut absolvi possit, quin sacramentum nullitatis periculo exponatur, nec etiam timeri damna debeant, quæ ex dilatione absolutionis non raro consequuntur. Demum ascesis morum scientiam uberiores fecundamque reddit; subministrat enim magna copia incitamenta, exempla, remedia, quibus etiam quam maxime ardua pœnitentibus leviora fiant; singulis animi morbis peculiare remedium adhibet; curat, ut ipsa pœnitendi ratio sit magis cauta, et utilior ad damna priora reparanda et futura præcavenda; scientia moralis docet, quandonam bene absolvi reus possit, nec ulterius progreditur, at ascesis etiam viam commonstrat, qua dirigi ad perfectionem debeat. Ut igitur medici peritiam tibi compares, in doctrina ascetica contende proficere.

104. Acquirendæ scientiæ doctrinæ moralis magno studio te impendere oportet, ne illæ prophetæ minæ te feriant: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te*, ne in hoc saltem munere sacerdotio fungaris mihi; (*) et ad obtinendam scientiam illam, quæ ad animas juvandas sit idonea, discretam scilicet, utere, quæ suggesti, mediis, sæpe ergo

M

go

(*) Os. 4, 6.

go hunc in finem ad preces recurre; animum a partium studiis alienum et docilem ferva; lege auctores diversos, ut evites æque laxitatem ac rigorem, cujus ingentia damna tibi commonstravi. Tres hæc dotes conjungi semper inter se debent, cum singulæ sint necessariae; una enim sola si careas, licet cæteris abunde sis instructus, confessorii munus nunquam utiliter exercebis; quippe aut non voles, aut non scies modum addiscere, quo animarum vulnera curanda sunt, prouti ex iis haud difficulter potuisti intelligere, quæ e. g. pro eo poenitentium genere suggesti, qui prompta indigent absolutione, ubi non facile litem dirimes, quænam ex tribus his dotibus prævalere reliquis debeat, num scientia judicis, aut medici peritia, vel demum paterna caritas; id solum asserere et potes et debes, omnes et singulas æque esse necessarias ad obtinendum propositum finem, ut nempe poenitentes hi rite præparari, et dein debitum cum cautelis absolvi possint. Cum interdum viderem sacerdotes aliquos summo fervore theologiæ moralis scientiæ se impendere, ascensum e contrario aut inutilem aut satis jam notam putare atque negligere, nec etiam aliquo devotionis studio teneri, sine qua tamen paterna erga animas caritas haberi non potest, sæpenumero intra me ipsum dicebam: Magna hæc scientia doctrinæ moralis num efficere poterit confessarios vere bonos et perfectos? et doctores hi scientia tam copiose instructi, sed pro suamet anima omni fervore destituti quomodo poterunt ea, quæ multo sunt difficiliora,

ra, et multo frequentius occurrunt, efficere, ut nempe patienter accipiant ferantque pœnitentes, paternam erga eos caritatem exhibeant, nec onere, quod in iis adjuvandis sentient, opprimantur? Laude haud dubie sunt digni, quod tanto studio scientiam sibi comparent, ut in ferenda sententia a recto tramite non aberrant; sed quanto meliores Dei ministri futuri essent, si pietatem cum scientia conjungerent, et temporis partem non modicam impenderent meditationibus et lectioni librorum sacrorum, ex quibus peritiam medici haurirent, et amore incenderentur! Assidua igitur diligentia theologiam morum pertracta, verum hæc sola minime tibi sufficiat; sed jungendum præterea est studium asceseos, et allaborare summo opere debes, ut caritatem in animo tuo succendas. Hunc in finem proderunt tibi, quæ modo dicturus sum de summa, quam de confessarii munere habere debes, existimatione, et quam necessarium sit, ut ipsemet vitam sanctam agas, aut saltem ita Dei offensam timeas, ne unquam in grave peccatum prolaboris.

De confessarii munere summam existimationem habere oportet.

105. Ut de confessarii munere eam, quam meretur, existimationem et amorem animo concipias, ne illud aut intermittas, aut oscitanter obeas, tria afferam, quæ multum momenti videntur mihi habere, et quæ vehementer te possint excitare.

Nullum aliud opus Jesu Christo est magis acceptum.

106. Et primo quidem affirmo, te non posse aliud opus suscipere, quod Jesu Christo magis carum acceptumque sit, quam si zelo pro salute animarum ardeas, iisque subvenias obeundo hoc munere, cujus ope fideles cum Deo in gratiam redeunt. Cum Christus post mortem redivivus sancto Petro apparuisset, ter omnino, uti bene nosti, eundem interrogavit: *Simon Joannis, diligis me plus his?* et cum Petrus respondisset: *Domine, tu scis, quia amo te;* Jesus in amoris testimonium iterato et solum id ab ipso deposcebat: *Pasce agnos, pasce agnos, pasce oves meas.* (*) Non vero animum mutavit in cœlo, sed quemadmodum in terra doloribus adhuc obnoxius, totus amore erga homines et zelo pro eorum salute ita flagrabat, ut mortem pro iis oppeteret; ita nunc in cœlesti gloria pro eadem salute, ut ita dicam, reviviscit; sedens enim ad dextram patris officium salvatoris prosequitur; *interpellat pro nobis;* (**) et *advocatum habemus apud patrem Dominum Jesum.* (***) Et in divino sacrificio novam suam vitam non ad alios fines impendit, ac in quos illam jam in Calvariae monte dedit, et in sanctissimo sacramento eam in cibum cœlestem nobis offert. Si Christus ipsemet spectandum se tibi præberet, et ex te quæreretur: O N. N. *diligis me plus his?* officii tui putares esse, et summo honori tibi

(*) Jo. 21. (**) Rom. 8. (***) 1 Jo.

bi duceres, si vere posses dicere: *Domine, tu scis, quia amo te.* Jam vero ex evangelio abunde tibi notum est, quid ab omnibus suis sectatoribus exposcat, quibus palam denuntiavit: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos; in hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem;* et a te, o sacerdos, exigeret, ut amorem non solum pro corporum, sed peculiari quodam modo pro animarum salute ostendas, tibi que diceret: *Pasce, pasce, pasce agnos, oves meas.* Num vero summas has et præcipuas delicias, num unicum hoc, quod a te petit, amoris tui pignus ipsi negabis? tune hoc ausis, cui eo die, quo sacerdotio es initiatus, ore et verbis episcopi ministri sui commune fervi nomen in illud præclarum et multo honoratius amici commutavit? *Jam non dicam vos servos... vos autem dixi amicos. (*)* Non solum autem amici nomen tibi concessit, sed prærogativas, commoda, utilitates et eximios amicorum præ servis favores magnus omnium Dominus tibi elargitus est; si ergo sine justa excusatione detrectes munus hoc obire, num tibi ipsimet persuadere poteris, te sincero in illum amore ferri, quem et ipsemet probet? Id certe a te non impetrabis, nisi a sancto Joanne Chrysostomo velis dissentire, qui, dum hæc Christi ad Petrum verba commentariis suis explanat, ita loquitur: *Nul- lum enim officium hoc Deo carius... neque prorsus alia res est, quæ perinde declaret, doceatque,*

(*) Jo. 15.

quis sit fidelis et amans Christi, quam si fratrum curam agat, proque illorum salute gerat sollicitudinem. Et si non eo illum modo amas, quo amari desiderat, an non ipsemet te debes reprehendere? aut sperare poteris, tuum amorem illi probari?

Nihil pro fidelium emolumento salubrius est.

107. Et præterea pro salute proximorum nihil utilius aut magis necessarium, quam zelus animarum, et inter reliqua sacerdotis officia munus confessorii; quantacunque enim necessitas et utilitas in docendo concionandoque inveniatur, pauci tamen oratores huic operi sufficiunt, cum plura hominum millia eodem tempore et uno sermone erudiantur, et sermones non ita multi pro integro anno satis esse possint, dummodo auditores, quæ audierint, memoria retineant, aut defectum piorum librorum lectione compensent. Confessionum autem non eadem est ratio; ad eas enim excipiendas multo major operariorum numerus requiritur, et eorum opera multo frequentius est necessaria, cum non multi simul, sed separatim singuli audiri debeant, et non raro etiam unico tantum temporis impendendum sit, quantum pluribus concionibus sufficeret; præterea confitendi necessitas sæpissime recurrit, tum ut animæ bonæ frequenti sacramentorum usu datam Deo fidem constanter fervent, tum ut peccatores ad salutis viam reducantur, et cum Deo in gratiam redeant. Noli ergo eo obtentu onus hoc subterfugere, quod alii con-

confessarii non desint; eorum quippe numerus nunquam erit iusto major, ad frequentem sacramentorum usum, præcipuum hoc salutis remedium, faciliorem fidelibus reddendum; haud dubie enim ipsemet observasti, multos inde absterri, quia aut confessarios non inveniunt, aut ob nimiam confitentium multitudinem pluribus horis expectandum foret, quod aut ob negotia non possunt, aut nolunt ex tædio, et hinc re infecta discedunt; at heu, cum quanto animæ damno! forte enim, uti millies id contigit, non sequenti, sed eodem adhuc die, quia sacramentorum usu vires non restaurarunt, nec confessarii monitis contra assultus sunt præmuniti, primæ statim tentationi succumbent, et in grave peccatum prolabantur, unde proxima confessio multo maiorem pro ipsis habebit difficultatem, et multo pronius et forte etiam cito citius in æternam damnationem ruent. Præterea modicus confessariorum numerus non solum pœnitentibus, sed etiam ipsis confessariis est perincommodus; si enim paucis tota moles incumbit, ita onerantur, ut periculum sit, ne munus hoc minus accurate obeant, aut omnino intermittant, dum timent et animæ detrimentum pati, et fanitati damnum inferre. Certissime tibi piaculo duceres, si corporibus aut morbo aut aliis humanæ vitæ ærumnis graviter laborantibus non succurreres; et nihil te moveant animarum calamitates, quarum aliquæ ob peccata gravia, aliæ ob vehementes tentationes et continua pericula in summo discrimine versantur, ne perdant vitam non caducam,

Nullum aliud opus Jesu Christo est magis acceptum.

106. Et primo quidem affirmo, te non posse aliud opus suscipere, quod Jesu Christo magis carum acceptumque sit, quam si zelo pro salute animarum ardeas, iisque subvenias obeundo hoc munere, cujus ope fideles cum Deo in gratiam redeunt. Cum Christus post mortem redivivus sancto Petro apparuisset, ter omnino, uti bene nosti, eundem interrogavit: *Simon Joannis, diligis me plus his?* et cum Petrus respondisset: *Domine, tu scis, quia amo te;* Jesus in amoris testimonium iterato et solum id ab ipso deposcebat: *Pasce agnos, pasce agnos, pasce oves meas.* (*) Non vero animum mutavit in cœlo, sed quemadmodum in terra doloribus adhuc obnoxius, totus amore erga homines et zelo pro eorum salute ita flagrabat, ut mortem pro iis oppeteret; ita nunc in cœlesti gloria pro eadem salute, ut ita dicam, reviviscit; sedens enim ad dextram patris officium salvatoris prosequitur; *interpellat pro nobis;* (**) et *advocatum habemus apud patrem Dominum Jesum.* (***) Et in divino sacrificio novam suam vitam non ad alios fines impendit, ac in quos illam jam in Calvariæ monte dedit, et in sanctissimo sacramento eam in cibum cœlestem nobis offert. Si Christus ipsemet spectandum se tibi præberet, et ex te quæreretur: O N. N. *diligis me plus his?* officii tui putares esse, et summo honori tibi

(*) Jo. 21. (**) Rom. 8. (***) 1 Jo.

bi duceres, si vere posses dicere: *Domine, tu scis, quia amo te.* Jam vero ex evangelio abunde tibi notum est, quid ab omnibus suis sectatoribus exposcat, quibus palam denuntiavit: *Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos; in hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem;* et a te, o sacerdos, exigeret, ut amorem non solum pro corporum, sed peculiari quodam modo pro animarum salute ostendas, tibi que diceret: *Pasce, pasce, pasce agnos, oves meas.* Num vero summas has et praecipuas delicias, num unicum hoc, quod a te petit, amoris tui pignus ipsi negabis? tune hoc ausis, cui eo die, quo sacerdotio es initiatus, ore et verbis episcopi ministri sui commune servi nomen in illud praclarum et multo honoratius amici commutavit? *Jam non dicam vos servos... vos autem dixi amicos. (*)* Non solum autem amici nomen tibi concessit, sed praerogativas, commoda, utilitates et eximios amicorum praeservis favores magnus omnium Dominus tibi elargitus est; si ergo sine justa excusatione detrectes munus hoc obire, num tibi ipsimet persuadere poteris, te sincero in illum amore ferri, quem et ipsemet probet? Id certe a te non impetrabis, nisi a sancto Joanne Chrysostomo velis dissentire, qui, dum haec Christi ad Petrum verba commentariis suis explanat, ita loquitur: *Nulum enim officium hoc Deo carius... neque prorsus alia res est, quae perinde declaret, doceatque,*

(*) Jo. 15.

quis sit fidelis et amans Christi, quam si fratrum curam agat, proque illorum salute gerat sollicitudinem. Et si non eo illum modo amas, quo amari desiderat, an non ipsemet te debes reprehendere? aut sperare poteris, tuum amorem illi probari?

Nihil pro fidelium emolumento salubrius est.

107. Et præterea pro salute proximorum nihil utilius aut magis necessarium, quam zelus animarum, et inter reliqua sacerdotis officia munus confessorii; quantacunque enim necessitas et utilitas in docendo concionandoque inveniatur, pauci tamen oratores huic operi sufficiunt, cum plura hominum millia eodem tempore et uno sermone erudiantur, et sermones non ita multi pro integro anno satis esse possint, dummodo auditores, quæ audierint, memoria retineant, aut defectum piorum librorum lectione compensent. Confessionum autem non eadem est ratio; ad eas enim excipiendas multo major operariorum numerus requiritur, et eorum opera multo frequentius est necessaria, cum non multi simul, sed separatim singuli audiri debeant, et non raro etiam unico tantum temporis impendendum sit, quantum pluribus concionibus sufficeret; præterea confitendi necessitas sæpissime recurrit, tum ut animæ bonæ frequenti sacramentorum usu datam Deo fidem constanter fervent, tum ut peccatores ad salutis viam reducantur, et cum Deo in gratiam redeant. Noli ergo eo obtentu onus hoc subterfugere, quod alii con-

confessarii non desint; eorum quippe numerus nunquam erit iusto major, ad frequentem sacramentorum usum, præcipuum hoc salutis remedium, faciliorem fidelibus reddendum; haud dubie enim ipsemet observasti, multos inde absterri, quia aut confessarios non inveniunt, aut ob nimiam confitentium multitudinem pluribus horis expectandum foret, quod aut ob negotia non possunt, aut nolunt ex tædio, et hinc re infecta discedunt; at heu, cum quanto animæ damno! forte enim, uti millies id contigit, non sequenti, sed eodem adhuc die, quia sacramentorum usu vires non restaurarunt, nec confessarii monitis contra assultus sunt præmuniti, primæ statim tentationi succumbent, et in grave peccatum prolabantur, unde proxima confessio multo maiorem pro ipsis habebit difficultatem, et multo pronius et forte etiam cito citius in æternam damnationem ruent. Præterea modicus confessoriorum numerus non solum pœnitentibus, sed etiam ipsis confessariis est perincommodus; si enim paucis tota moles incumbit, ita onerantur, ut periculum sit, ne munus hoc minus accurate obeant, aut omnino intermittant, dum timent et animæ detrimentum pati, et fanitati damnum inferre. Certissime tibi piaculo duceres, si corporibus aut morbo aut aliis humanæ vitæ ærumnis graviter laborantibus non succurreres; et nihil te moveant animarum calamitates, quarum aliquæ ob peccata gravia, aliæ ob vehementes tentationes et continua pericula in summo discrimine versantur, ne perdant vitam non ca-

ducam, sed æternam, ne ruant in mala non præsentia et transitura, sed in exitium futurum et irreparabile? Nonne etiam ad exercendum hoc caritatis opus stimulare te debet, quod videas, fideles quam maxime eo indigere, et ingentes ex hoc sacramento fructus illos reportare? In iis quippe locis, in quibus boni et assidui confessarii satis magno sunt numero, multo frequentior viget sacramentorum usus; pauciora committuntur scelera, plura occurrunt pietatis exempla, quam ubi confessarii sunt pauci, aut parum aut non satis accurate muneri suo attendunt. Cedite mihi, agebat sanctus quidam pontifex, cedite mihi bonos confessarios, et totus mundus mox aliam faciem induet. Id ipsum etiam in contrarium valet, nec minus vere possumus asserere: Minuite confessariorum numerum, et bonos sustollite, ita, ut non nisi pauci et minus boni supersint, et brevissimo tempore totus mundus corrumpetur, et in deterius ruet. Multo igitur præclarius proximorum utilitati consules, si confessarii munus accurate obieris, quam si ingentes divitias in miserorum subsidium erogaris, et ipsam vitam ægrorum curæ solatioque impenderis, quia in administrando sacramento poenitentiae animas ad gratiae vitam revocas, easque multo præclarioribus cœli divitiis cumulas.

Nihil ipsimet confessario utilius.

108. Ad id tanto magis moveri debes, quia nihil potes facere, quod tibi ipsi maiorem utilitatem

tatem afferat, quam si inter cætera caritatis et zeli opera huic potissimum attendas; idque verum est, siue Deum, siue proximum, siue ipsum munus spectes. Deum enim quod attinet, ipsi coopera- ris in re, quæ maximum ipsi honorem conciliat, et quæ ipsi quam acceptissima est, scilicet in sa- lute animarum, et quidem directe et proximiori quodam modo, quam id fit precibus, sacrificiis aut adhortationibus ad populum habitis; dum enim absolutionem impertiris, pœnitentem non præpa- ras tantum ad vitam gratiæ, sed rite præparatis eam ipsemet tribuis. Hic enimvero divinus sal- vator amarissimæ pro nobis obitæ mortis fructum colligit; hic vincit inimicos suos, et eorum vim ab animabus depellit; hic fidelium mentes ingre- ditur in iisdem regnaturus; hic filios deperditos recuperat tanto cum gaudio, ut diem festum in cœlo agi, et omnes illos beatos spiritus lætari velit. Cum igitur tua opera hæc anima sit recu- perata, te conciliatore pax inita et victoria ob- tenta, quantum tu meritum inde colliges? quam amplam mercedem in vita, in morte, in cœlo a cœlesti principe accipies, qui jam edixit, quam insigni laude, quam præclaris præmiis actus cari- tatis minus nobilis, corporalis scilicet, sit remu- neraturus?

109. Ad augendum tuum meritum et in bono progressum illi plurimum conferent, qui te minist- ro sunt sanctificati. Atque utinam notum tibi fo- ret, quantopere tum naturæ tum gratiæ stimulis pœnitentes excitentur ad gratitudinem hanc erga

suos in spiritu patres exhibendam, dum sentiunt, tua opera gravi peccatorum onere se esse liberatos, conscientiae morsus fuisse repressos, et damnationis periculum amotum, et præterea successisse suavem spiritus sancti pacem, animum et novum vigorem sibi esse additum, ad grave salutis negotium serio pertractandum, ad malum fugiendum, et bonum faciendum, dum sperant, se in tenebris lumen, in dubio consilium, in ærumnis et in vita, et in morbo et in morte robur a te obtenturos, teque ipsis in relapsibus commiserenti animo subsidium allaturum, uno verbo, te ipsis auxilio futurum, ut æternum felices fiant; hæc, inquam, dum pœnitentes taciti secum perpendunt, maxime sincerus, vivus et purus in te gratitudinis affectus in intimos eorum animos penetrat, et ut par pari referant, millies pro te preces ad Deum fundunt; ipsi etiam eorum custodes angeli eos ad hunc gratitudinis in te affectum excitant, ut tibi caritatem remunerentur, qua animas ipsis tantopere acceptas es profecutus. Orant ergo pro te et sano, et ægroto et defuncto; hæc vero preces, quæ ex corde tua opera a culpis purgato et gratia exornato proferuntur, quam Deo sunt gratæ, et quam vehementer ipsum movent ad eas summa liberalitate exaudiendas! Et sane quam sæpe boni et assidui confessarii inexpectato pietatis sensu intimis animis afficiuntur, quin meritum aut rationem hujus rei aliquam in se ipsis deprehendant, cum nihil peculiare egerint, quo a Deo hujusmodi gratias eo tempore impetrarent; habet enimve-

ro

ro divinus salvator Christus Jesus animum maxime propensum ad remunerandum liberaliter fidos suos ministros, et præterea preces et pia opera pœnitentium magis adhucdum eo ipsum impellunt. Si dein fervens confessorius morbo corripitur, quanto studio grati ipsius in spiritu filii preces multiplicant, et boni eorum angeli quam lubenter ad Dei thronum deferunt modo ad impetrandam ipsi corporis sanitatem, qua de novo ad præclarum adeo pœnitentium emolumentum utatur, modo vero ad obtinendam sanctam mortem, et felicem ad æternitatem transitum! nec vero ipsa mors primum illud spiritualis caritatis commercium inter confessorium et pœnitentes, licet jam loco disjunctos, interrumpit; si enim confessorius prior de vita decedat, pœnitentes suis suffragiis purgatorii pœnas leniunt, earumque tempus decurtant, ut eo maturius ad cœlestem beatitudinem pertingat; et si pœnitens ante confessorium moriatur, quis poterit explicare, in illa caritatis patria quam suavem vim benignissimo Dei cordi inferat, ut ipsius ministrum et suum in spiritu patrem peculiaribus modo gratiis cumulet, ut dein constituto tempore ad eandem gloriam perveniat, quam post Deum ipsi se debere cognoscit?

110. Perpende ergo, quam insignia emolumenta in confessarios ab iis pœnitentibus redundent, qui illorum in obeundo hoc munere erga se curam amoremque sunt experti; verum et ipsum munus peculiarem vim habet ad sanctitatem confessorii conferendam; requirit enim, ut frequenter admodum

dum animi cupiditates frangas, aliis occupationibus forte jucundioribus nuntium remittas, ab oblectationibus abstineas, et genium defraudes, ut eo expeditior et promptior ad obeundum hoc munus sis, quod et corpus fatigat, et animum continuo sollicitum habet, ut alienæ æque ac propriæ conscientiæ rite consulatur. Non segniter hic exercenda est caritas et patientia in accipiendis, perferendis et adjuvandis omnibus, qui ad te accedunt. Te ipsum erudiunt, et quasi ad te redeunt illa doctrinæ capita, quæ aliis inculcas; nec minus ad te pertinent illæ defectuum exprobrationes et illi ad virtutem stimuli, quibus alios excitas. Eadem ergo opera confessorii munus duos simul et confessorium et pœnitentem sanctificat. Hujus vero meriti et spiritualis lucri, modo laborem non subterfugas, frequens erit occasio, cum verba ad populum facere rarius, divina mysteria peragere semel tantum in die liceat; confessiones vero excipere quotidie, et eodem die sæpius permissum est, et sæpenumero quidem in circumstantiis pœnitentis maxime urgentibus et tibi non minus molestis, quæ hanc ipsam ob causam plurimum momenti habent ad te sanctificandum. Nec ita primum est, ut omnia hæc emolumenta vana gloria deperdas, uti periculum non abest in instructionibus publicis et sermonibus, quos ad numerosum et spectatum auditorem habes. Hac in re laboris incommoda tibi tantum, pœnitenti et Deo sunt nota, et sæpe admodum laudis loco vituperationes colliges, contra quas nullus est defensionis locus, sed

sed omnia mutum oportet ferre, ne quid contra sacramenti sigillum peccetur; interdum ægrotorum cura grave onus imponit; interdum vero intricati, qui enodari debent, casus non parum negotii faceffunt, et ita novæ emergunt occasiones interdiu et sæpe etiam de nocte, quæ te sanctiorem efficiant.

III. Percurre omnia viri apostolici munia, nec aliud invenies, quod tibi magis cordi esse debeat, quod Deo plus honoris conciliet, proximo plura emolumenta et tibi majus lucrum in vita, in morte, in purgatorio, in cœlo afferat; quis enim poterit animo concipere, quantum augmentum gloria tua capiat, si ingens animarum numerus te circumfluat, quas ad eam beatitudinem perduxisti in perfungendo munere, quod non ita late patet, ut divini verbi prædicatio, quod autem frequentius recurrit, quod plus habet laboris, quod a vanitate magis est remotum, et simul quam maxime aptum ad obtinenda tibi a Deo, a proximo, et ipso usu exercitioque innumera emolumenta. Oportet ergo, ut justam de eo existimationem habeas, et affectu, quem meretur, in illud feraris. Venerabilis Ludovicus de Ponte peculiaria a Deo recepit lumina, quibus ad munus hoc diligendum accendebatur. Intelligebat enim, omnia spiritualia misericordiæ opera in uno illo munere comprehendi, oportet enim solari afflictos, ignorantes instruere, dubios consiliis regere, peccatores ad frugem reducere, justos in via continere, eosque ad sectandam perfectionem instigare, imo fervore

cesse sit, num pro meliori causa, pro fine præclariore, et emolumento magis opportuno perdi hæc possunt?

Absterreri non debet confessorius ab hoc munere ob causas speciem pietatis præseferentes, re tamen inanes.

113. Num vero munus hoc, in quo tantum est momenti, ob causas altiores et animæ salutem concernentes unquam intermitteres? id est, num ab illo te eximes, ne forte tuam et aliorum conscientiam oneres? num dices, te necessariis dotibus non esse instructum, teque jam usu et experientia didicisse, quod in eo administrando erres? aut forte oppones, multas tentationes tibi inde enasci, et si aliud non obesset, te saltem impediri, quo minus tibi ipsi accuratius invigiles? Hic ego te moneo, ab amore proprio te decipi, qui rationes has, specie quidem pias, nimium quantum exaggerat, ut specioso obtentu, quin id te advertat, latentem pigritiam celet, quæ tædia et fastidia fugit; præter pigritiam ab hoc studio te etiam avocat occulta quæpiam ad occupationes alias propensio, quæ magis cum genio tuo conveniunt, et ex quibus plus lucri, honoris et voluptatis speras. Cum amore proprio etiam dæmon ad te fallendum operam junget, et transfigurans se in angelum lucis identidem majora oculis tuis objiciet pericula, ne te cum aliis in æternum exitium conjicias, dum administras poenitentiae sacramentum, quod ad sanctificandos et confessorium et poenitentem

tem institutum est; et inde duplex lucrum acquirit, ut scilicet pœnitentes auxilio, et te meritis privet; hinc vero sperat, se pœnitentes semper arctioribus vinculis constricturum, siquidem efficiat, ut nullo invento confessario in peccatis perseverent; et postquam te a sancto hoc munere abstraxerit, occultis suis fraudibus non difficulter a te obtenturum se putat, ut abjectis etiam aliis occupationibus otio te dedas, et demum æque ac laici aut gravius etiam in vitia prolabaris; dein aliis etiam confessariis eadem ratione deceptis efficiet, ut nequidem invenias, qui tibi confitenti aures præbeat; unde dæmonis cassibus irretitus ipsemet remedio cares, quod aliis negasti. Et hoc quidem modo ementita pietatis specie ab inimico circumventus, iniquos ipsius conatus adjuvas, quibus frequentem sacramentorum usum abolere, et hanc religionis catholicæ arcem nititur demoliri. Atque ita, quin cum hæreticis sacramentum neges, aut cum impiis despectui habeas, periclitaris, ne illus et deceptus ex vano sanctitatis obtentu illud sacramentum negligas, quod post baptismum ad sanctitatem et salutem omnium maxime est necessarium. Prudenter igitur timere debes, quos experiris, conscientiae morsus non Dei et veritatis vocem esse, sed a fraudibus naturæ et a patre mendacii provenire. Miseram Dei ecclesiam, si nimius hic et præposterus timor latius serpat! Ne igitur his terriculis inconsulte movearis; sed Joannem monentem audi: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* (*) Disqui-

N

re

 (*) 1 Jo. 4, 1.

re ergo, num rationes, quæ te movent, adhuc vim habeant, si ex illius prudentiæ legibus discutiantur, quæ cum Christi spiritu conveniat, qui confessionis usum in sua ecclesia voluit esse perpetuum et necessarium, quique hoc sacramentum non ab angelis, sed ab hominibus administrandum instituit.

II4. Primo igitur dispice, quam ex tribus illis, quæ proximum concernunt, dotibus sis destitutus; verum jam animo præcipio, potissimum te timere, ne tibi necessaria scientia desit. At hunc ipsum in finem (n. 42) gravium auctorum secutus ductum compendio exposui, quæ præcipue scire debeas, et sine quorum notitia confessiones non fas est excipere, ne in plurimis confessionibus identidem perplexus hæreas; illa vero si rite teneas, nihil obest, quo minus licite confitentibus aures præbeas; usum enim quod attinet, ex confessionibus centenis plures quam nonaginta non nisi communem plane et, ut ita dicam, obviam scientiam exigunt, cum omnia sint satis cuivis plana et perspecta; confessiones paucæ scientiam aliquanto majorem pollulant; verum etiam tum sæpenumero absolvere pœnitentem poteris, dilata in aliud tempus obscurioris casus disquisitione, uti adhibitis cautelis fieri posse (n. 41) docui, ubi de dexteritate differui, qua confessio licite brevior reddi possit; quod vero addis, deprehendisse te errores, quos in obeundo hoc munere commiseris, tibi persuadeas velim, nullum confessorium nec doctissimum quemvis ita sibi temperare, ut
nullum

nullum unquam errorem committat, idque eo magis, quod huiusmodi hallucinationes interdum non ab ignorantia, sed ex animi perturbatione prove-
niant, quod initio præcipue novellis confessariis solet contingere; sed et multo usu eruditi hac in re ab erroribus non sunt immunes, quod ex incon-
siderantia et oblivione rerum etiam quam maxime perspectarum, et quæ non levis sunt momenti, ob multitudinem eorum, quæ audita sunt, et men-
tem adhuc occupant, aut ob exortos, quod non raro fit, strepitus, evenire compertum est. At miseram profecto, iterum dico, miseram Dei ec-
clesiam, si ob huiusmodi errores ipsum munus ab-
jiciendum sit! sed multo præclarior contra hos re-
medium est, si animum ad fiduciam erigas, et ma-
jori cum fervore Dei auxilium implores, si in fu-
turum te præmunias, et continua exercitatione
usuque studeas his rebus assuescere, eamque faci-
litatem tibi comparare, ut quieto et libero animo
feliciter et majori cum habilitate in posterum hoc
negotium pertrahes. Si errores fuerunt graves et
simul frequentes, abstinendum est aliquamdiu ab
audiendis confessionibus, ut magis idoneum te red-
das ad munus hoc paulo post repetendum, quod
abjicere penitus nunquam debes. Si vero errores
sunt leves tantum, aut saltem rari, licite pergis
in perfungendo munere, modo facultatem conces-
serit præpositus, et ea, quæ supra sunt comme-
morata, perspecta habeas.

115. Ut præterea certius tibi ab hallucinatio-
nibus caveas, multum proderunt sequentia: 1) An-

tequam huic muneri te accingas, longo usu edoctum et peritum confessorium adi, qui experiundi causa fictam confessionem tibi proponat, ut pro audiendis veris dexteritatem acquiras, et scientia tua promte et ex ordine uti condifcas; inde enim præter alia illud etiam intelligas, velim, in interrogando a præcipuo initium sumendum esse, quo negato non oportet ulterius pergere; e. g. si quis se accuset, quod perversas cogitationes habuerit, antequam inquiras, qua de re, aut in quo genere fuerint, illum, num iis consenserit, interroga; si enim consensus abfuerit, omnia jam finita sunt, nec ulterius interrogandum est. Dein studeas cognoscere, quænam potissimum interrogationes usum habeant, de peccatis scilicet, quæ poenitens probabiliter commiserit, ne de possibilibus tantum et raro fieri solitis interrogando, frustra poenitentem fatiges, et tempus teras. Demum quæ monita sint utiliora, quæ poenitentiae magis opportuna &c. te hic edoceri percuperem. 2) Non modicam utilitatem percipies, si post auditas confessiones tecum ipso perpendas, quomodo te gesseris; sed ne turberis, nec animum abjicias, licet te errasse deprehendas. Inquirere hic fane debes, num error fuerit magni momenti, an fortuito tantum admissus; primum proxima quavis occasione stude refarcire juxta regulas, quas doctores plerumque tradunt: alter error id efficiat, ut demissius de te sentias; hæ vero disquisitiones te erudiant, ut in posterum majori cum accuratione munere tuo fungaris. 3) Quia vero ad extricandos casus difficiles

lea

les persæpe non doctrina morum, sed ascesis suppetias solet ferre, in hac epistola modum exposui, quo utramque hanc scientiam jungas, et ita feliciori conatu animarum morbis medearis; et de juvenibus quidem egi n. 67; de personis pietati addictis n. 68; de peccatoribus, qui prompta absolutione indigent, n. 74 et sq.; de ægrotis n. 78; de iis, qui ad exequenda gravia et difficilia obstringuntur, n. 80; de iis, qui nolunt agnoscere, quæ teneantur exequi, n. 83; de relabentibus n. 84 et sq. Indicavi tibi modum, quo certe et secure tibi scientiam theologiæ moralis utilem et sanam comparare possis, n. 46; quomodo ea uti debeas in interrogando, n. 18 et sq.; in docendo, n. 52; in ferenda sententia, dum modo absolvis, quin sacramentum periculo exponas, modo vero peccata retines, absque tamen poenitentis periculo, n. 63 et sq. Atque his subsidiis, modo paternam erga poenitentes caritatem habeas, haud parum mihi videor difficultates mitigasse, ut ex timore, ne dotibus necessariis careas, confessarii munus haud debeas abjicere, saltem si a theologiæ moralis studio toto vitæ tempore non cesses; semper enim supersunt, quæ aut de novo discas, aut iterum in memoriam accuratius revoces.

116. Si demum obtendas, multis te tentationibus in obeundo hoc munere impeti, ita habe: Tentationes times, quas experiris in hoc munere; ergo iisdem in peccatum haud præcipitaberis. Peccati timor primum donum est, quod sibi caris spiritus sanctus largitur, et quo eos contra lapsum

præmunit, atque simul erudit, qua ratione ipsi-
met vincere debeant, ut propria experientia edoc-
ti dein accuratius etiam alios docere possint, et
majori in eos commiseratione ferantur. Si non
timeres ipsemet, ego tibi timerem, et hærerem
dubius, num ad obeundum confessarii munus in-
citare te debeam, cujus cum non timeres pericu-
la, nec etiam tibi ab iis caveres, et hinc lapsui
fores proximus, cum plurima offendicula eo im-
pellant. Hunc igitur timorem semper conserva,
nec ante mortem eum unquam depone: *Beatus
homo, qui semper est pavidus.* (*) Prudenter
tamen eo utere, ne aut despondeas animum, aut
munus abjicias; sed ut eo fidentius speres, tibi
ipsi diffidas, cautelis adhibitis te præmunias, et
omnem fiduciam in Deo colloques. Certe non fruit-
ranea erit spes tua; dum enim periculum subitur
ex fine tam sancto et in ea re, quæ hominibus ad
salutem omnino est necessaria, ut scilicet cum Deo
in gratiam redeant; si præterea adhibentur caute-
læ, tum enimvero *fidelis Deus non patietur vos
tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum
tentatione proventum.* (**) Hic vero proven-
tus non solis circumscribitur resistendi auxiliis,
sed magna merita et varia tum pro te tum pro
aliis emolumenta complectitur. Narrat P. Jo.
Bapt. Scaramelli in suo directorio ascetico, (***)
sacerdotem quemdam, Cononem nomine, ecclesiæ
alicujus, quæ sancto Joanni Bapt. dedicata erat,
curam gessisse, ubi præter alia munia ad ipsum
pertinebat,

(*) Prov. 28. (**) 1 Cor. (***) Tract. 2. c. 3. n. 389.

pertinebat, juxta illorum temporum usum, adultos baptizare. Ea in re vehementibus tentationibus impetebatur; jamque sæpius apud animum suum constituerat, ipsi muneri se subducere; cum ecce, sanctus Joannes Bapt. ei se spectandum dedit, sicque eum est affatus: *Tolera, persevera*. His verbis confirmatus fuit aliquamdiu Conon, et quod sui muneris erat, facere perrexit; cum vero die quadam e longinquo videret puellam Persicam ad baptismum suscipiendum adventare, agebat intra se: Heu! hac vice tentationis violentiæ non potero resistere; consultius est, ut fugiam. Et revera fugam arripuit, cum in via e cælo sanctus Joannes Bapt. adfuit, et properantem inhibens ita est allocutus: Redi; et postquam ei benedixerat, adjunxit: Redi ad munus tuum, in futurum immunis eris a tentationibus; sed scito, te præclara gloriæ corona, quæ pro his tentationibus tibi erat præparata, cariturum. Rediit ad officium Conon, quod sine molestis tentationibus in posterum gessit, sed et peculiari illa pro toleratis illiusmodi superatisque tentationibus gloriæ corona caruit. Ne igitur consterneris animo eam ob causam; sed spera potius, Deum et victoriam tibi largiturum, et ampla te mercede remuneraturum, si pergas in hoc munere. Illud fane cura, ut cautelis te præmunias, quas paulo post indicabo.

II7. Sed existimas forte, magis e re tua fore, si liber esses ab hoc onere, ut majori cura tibi ipsi attendere, et ad tuum in spiritu progressum possis insistere. Non possum satis dilaudare sanctum hoc

tibi ipsi invigilandi studium. Id quippe primum a te requiritur, ut sanctam vitam agas; et hoc est præstantissimum remedium, ut dein etiam alios ad vitam sancte agendam traducas; si enim ipsemet vere sancte vixeris, multo melius, utpote experientia edoctus, scies, qua ratione virtutem colere, quo modo contra vitia pugnare oporteat, unde accuratius etiam alios erudire poteris. Sanctitate vitæ consequeris, ut Deus majorem vim verbis tuis tribuat, quæ poenitentes moveant, ad dolorem excitent, iis animos addant, et ita etiam ipsos ad sanctitatis normam ettingant; præterea paucis verbis, utpote Deo plenus, primo statim congressu a poenitentibus obtinebis, quod alius minus fervens longis et multis sermonibus non impetrabit; unde brevi tempore multis poteris prodesse, cum tepidus longo tempore vix paucos juvet.

118 Hæc igitur tua prima cura esto, quam nunquam deponas, ut attendas tibi ipsi; hanc habuerunt sancti apostoli, licet spiritu sancto essent pleni et in gratia confirmati; hinc septem diaconis corporaliæ misericordiæ operum negotium demandarunt, ut scilicet novellis fidelibus, qui jam ad multa millia excreverant, de victu quotidiano prospicerent, quod quidem eo animo fecerunt, ut ipsis plus temporis suppeteret ad orandum et alios divino verbo in spiritu pascendos: *Nos vero, inquebant, orationi et ministerio verbi instantes erimus.* (*) Quanto vero magis nos indigemus et frequenti et longa oratione, qui apostolis tum cœlestibus

(*) Act. 6.

cœlestibus donis tum virtutibus multo sumus inferiores? Verum sanctioris vitæ studium non debet tibi tempus præripere, quod aliis ad sanctitatem evehendis impendas; meminisse enim debes, id muneris statui tuo a Deo et ab ecclesia quodammodo annexum esse, cum tibi clavium potestatem non frustra, nec eo fine concesserit, ut magnum hoc talentum otiosum esse finas; cum vero operam tuam, maxime confessiones audiendo, aliis impenderis, Deus certe non defuisset, te tot diversis, quos tibi supra indicavi, modis continuo sanctiorem efficere. Sufficit ergo, ut neutrum ex his duobus omittas, sed utrumque jungas prudenti quadam ratione, dum et ipse sanctitati vitæ studes, et alios eo conaris impellere. De multis sanctis, consignatum est litteris, eos multas noctis horas orationi, diem vero proximorum utilitati impendisse; verum non omnibus sufficit somnus duarum aut trium horarum, ut reliquas precibus possint tribuere, et diem inter continuos labores transigere. Prudenti igitur moderatione usus tempus subtrahere nimio somno, vanis oblectationibus, et iis occupationibus, quas tantum genio indulgendi causa suscipis, non vero illis, quas vitæ tuæ ratio postulat; hæc enim a te requirit, ut ipsemet sancte vivas, et alios ad sectandam sanctitatem exstimules; hoc modo, ne dubita, sat temporis tibi suppetet, quod orationi tribuas, ut mane, intra diem, et vesperi tibi met ipsi attendas, simul tamen semper promte admittas poenitentes, benignasque ipsis aures præbeas. Messor identidem sub

arborum umbram ex agro se recipit, ut falcem cote exacuat, quæ longiori usu hebetatur, et secandi vim amittit; at hoc otio tempus minime perdit, sed parat se, ut paulo post ad laborem redire, et feliciori conatu minorique eundem possit absolvere; ita etiam nihil impedit, quo minus et tu possis, imo debeas ad tuum in virtute progressum semel singulis annis ab audiendis confessionibus cessare, ut usu spiritualium exercitiorum fervorem spiritus de novo iterum in te succendas, qui forte in perfungendo hoc licet sancto munere aliquantum intepuerit, ut ita animo magis puro et novis fervoris flammis succenso ad alios excolendos redeas, quibus jam majori cum fructu operam tuam poteris impendere.

119. Et hoc quidem sanctioris vitæ studium est prima ex illis cautelis, quas in obeundo hoc munere adhibere debes; eam ob causam illas hic breviter collectas tibi considerandas propono.

Cautelæ, quas adhibere confessarius continuo debet.

1) Studium sanctioris vitæ. 2) Recta et sincera intentio. 3) Fervor in oratione. 4) Custodia cordis. 5) Custodia sensuum.

120. Hoc sanctæ vitæ studium non eo solum debet tendere, ut in actualis gratiæ statu te colloces, quod ad licitam hujus sacramenti administrationem sub gravi peccati reatu requiritur, sed ut constanter et habitualiter in hoc statu perseveres, ita, ut nunquam ob gravem culpam illo excidas;

cidas ; quin etiam continua sollicitudine vitare de-
 bes peccata levia, saltem notabiliora et frequen-
 tia, et in colendis virtutibus christianis ad eum
 perfectionis gradum eluctari, qui sacerdotem, qui
 doctorem et ministrum sanctitatis decet ; quomo-
 do enim pœnitentibus summum vitiorum horrorem
 incuties, si ipsemet vitiis marcescas ? quomodo
 eos ad amandam colendamque virtutem accendes,
 quam ipse nullo modo colis, quam vivendi ratio-
 ne contemnis etiam ? quomodo docebis eos que-
 rimonas averfari et in animo suffocare, dum ipse
 superbia plenus nequidem verbum minus gratum
 potes ferre ? quomodo ipsis persuadebis, ut dome-
 sticas et continuas molestias patienter semper fe-
 rant, si nescias suppressere et dissimulare breve
 tædium, quod ex pœnitentis confessione tibi obo-
 ritur, sique impatientem animum externis indicis
 prodis, et hac ratione ipso opere contra ea agis,
 ad quæ alios verbis adhortaris ? quomodo pietatis
 amorem ipsis intillabis, si cor tuum ita ab omni
 pietate alienum est, ita inanibus crepundiis et ca-
 ducis oblectationibus inhiat, ut etiam ipsa animi
 de pietate sensa obseurentur, et exanimatio illa
 minuatur, quam aliis debes ingerere ? Et si ita
 animo es comparatus, quam pronum est, ut vix
 noris, quid respondere debeas, aut ut ita langui-
 de omnia proferas, ut nullam aut vix aliquam vim
 habeant. At vero si constanter in gratia perse-
 veras, et serio conaris, ea ipsemet exercere, ad
 quæ impellere alios debes ; quanto plura animo
 tuo occurrent ! quanto major erit in docendo ar-
 dor

dor et vis ad convincendum intellectum et animum expugnandum, ea potissimum de causa, quia Deus fidelibus suis servis auxilio adest! quia vero etiam vitam a mundi periculis sejunctam agis, et virtutibus exercendis itudes, poenitentes etiam in reliqua tua vita nihil unquam offendet, quod minus cum iis consentiat, quæ eos in sacro tribunali doces; quin etiam bono tuo exemplo allecti lubentius ad te accedent, et animo ad capiendum fructum multo aptiore, quia bonam de te exultationem habent, teque veneratione prosequuntur; hunc vero fructum frustra ab iis expectaris, si tua vivendi ratio ipsis malo exemplo sit, et te non minus, quam ipsum, quod geris, munus despiciatui exponit.

121. Ut vero in habituali gratiæ statu constanter perseveres, non solum necessarium est, ad sacramentum hoc majori cum utilitate administrandum, sed per sæpe requiritur, ut licite id facias; si enim frequenter gravi culpa gratia excideres, quam proclive foret, ut demum etiam in hoc deplorabili statu illud indigne administrares! forte enim aliquis, dum minime id putas, a te petit, ut ipsam confidentem audias, unde aut rogantem debes repellere, majori forte, quam existimas, ipsius detrimento, aut teneris te subito excitare ad eliciendam contritionem perfectam; num vero id tibi tam facile et prout credis, quod pro poenitente in casu tam subito et in talibus temporum angustiis esse difficillimum putas? Aut demum periculum erit, ne gravi peccato implicitus in
sacro

sacro tribunali confessiones excipias ; quod si evenit, novo te reatu obstringis, et quantum hoc pro te malum? in quam horrendum forte baratrum te conjicis? gravissimum enim reatum contrahis, si Deo exosus tam indigne pretiosissimi illius sanguinis meritum habes, et gratiam dispensas; unde gravissimum malum tibi accerfis; dum enim reus, seu poenitens, peccatis solutus et gratia exornatus e sacro tribunali discedit, modo rite prae- paratus accesserit, tu, qui judex es, æternæ damnationis sententia obstringeris. Et en, quale hic pro te baratrum! si enim in perfungendo hoc munere etiam confessorii peccati expertes a periculis tamen non sunt immunes, quomodo tu in tam deplorando statu ex omnibus victor evades? Nimium utique pronum erit, ut novis te culpis oneres, dum aut ex nimia indulgentia aliis quoque concedis, quod in te ipso non reprehendis; aut, quod malorum summum est, detestabili scelere ad peccata sollicitas etiam, unde non pastor animarum, sed lupo; non minister Dei, sed hostis feditiosus, et dæmonis affecla; non medicus, sed prævaricator et latro existeres. Hinc vero colliges, necessarium esse continuum studium, ut constanter in gratia perseveres, idque non solum ex eo capite, quia commune tibi cum aliis periculum est, ne commisso primo peccato mox in æternum exitium ruas, sed etiam ut aliis semper succurrere, et sacramentum hoc administrare possis. Patet præterea luculenter, magis in hoc, quam in obeundo quovis alio munere fervorem spiritus esse necessa-

necessarium; multo enim majorem vim habebunt adhortationes tuæ, dum devotis precibus te ad fervorem excitasti, quam dum ipsemet pigro quodam languore oscitanter omnia agis.

122. Habitualis igitur gratiæ status id efficit, ut sacramentum hoc non licite solum, sed et magna cum utilitate administres. Verum ad rei christianæ emolumentum est etiam summopere necessarium, ut confessoriorum copia fidelibus non desit; hinc licet tuo malo illum pietatis habitum non semper conserves, ideo tamen tibi haud suaserim, ut ab audiendis confessionibus penitus abstineas; modo non ita degeneres, ut aliis inde offensio nascatur, et saltem, antequam sacramentum administres, actualis gratiæ statum semper cures recuperare; Deo enim ita volente absolutionis valor a probitate ministri non dependet, et monita, quæ pœnitentibus suggeris, ex divini verbi virtute vim aliquam habere possunt; hinc præter bonum, quod aliis præstas, ea ipsa re tempus, quod peccando perdidisti, refarcire, et a divina misericordia pro stabili emendatione gratiam consequi potes; dum enim cum caritate et fervore laboras pro aliorum salute, simul te ipsum et tuam utilitatem in hoc ipso pro aliis studio potes respicere, et in animo tuo salutaria effata, quibus instruis, sanctos affectus, quos excitas, industrias et remedia, quæ suggeris in tribunali sacro, quod est sanctitatis schola, tibimet inprimis adhibere, et in tuam utilitatem potes vertere. At vero si non constanter in habituali gratiæ statu perseveres,

res, et fervore careas, contra ac cautela exigit, quam primo loco posui, necesse est, ut impensiore studio reliquis utaris, quas modo tibi suppeditabo.

Recta intentio.

123. Nulla humana ratio movere te debet ad obeundum confessorii munus, sed solum Deo placendi et animas juvandi studium. Justissimum utique est, et convenit quam maxime, ut hanc intentionem habeas in exercendo munere, in quo Dei vices sustines, et ex sensu hominum æque ac cœlestium spirituum Christi personam refers; intentio hæc est omnino necessaria ad obtinendum præfens illud sancti spiritus auxilium, quo tantopere indiges, ne tuo et aliorum damno erres, sed prois etiam et tibi et aliis. Verum quomodo sperare peculiare hoc præsidium potes, si ex longe aliis, quam divinis rationibus causas discutias, quas homines cum cœlesti curia pertractant, et quæ magnum negotium æternæ eorum salutis concernunt.

124. At frustra tibi blandiris, te rectam hanc intentionem habere, si illam factis evertis, eique contradicis; ipso autem opere verbis contradices, si non æque propensum erga omnes poenitentes animum haberes, et nobiles plebejis, doctos rudibus, foeminas viris præferres, cum omnes eodem apud Deum loco sint, omnes eodem divini sanguinis pretio redempti, omnes ad eandem gloriam destinati, et augendo Dei honori omnes æque idonei.

idonei. Contradiceres, si erga aliquos promptum, patientem, suavem te exhiberes, erga alios autem difficilem, rigidum et impatientem; si plus tibi cordi esset, ut homines magno poenitentium numero te circumfusus videant, quam ut Deum testem habeas, minori quidem numero ad te accedentes bene a te curatos, et integræ sanitati fuisse restitutos; contradiceres, si commoda aut bona aliqua caduca a poenitentibus velles aucupari; si magnus poenitentium ad confessarios alios confluxus ad invidiam te stimularet; si tibi doleret, quod poenitentes, qui prius ad te venerant, modo ad alios accedant; aut si occultis artibus aliquos ad te pelliceret. Hæc omnia satis ostendunt, intentionem non esse puram nec a terrena fæce purgatam. Antequam igitur confessionale accedas, solícite semper tibi curandum est, rectam hanc intentionem ut habeas, et simul Deus ferventibus precibus est exorandus, ut tibi etiam in progressu operis eandem constanter mentem conservet. Ut vero id eo certius consequaris, plurimum juverit, si pauperes benevole accipias, iisque confitentibus lubenti animo aures præbeas; cum his enim non erit periculum, ut aut vanitate, aut assentatoria quadam submissione, aut etiam nimis tenero animi affectu pecces; præterea laborem tuum iis majori merito, et sæpe etiam majori cum fructu impendes; ipsi vero multo propensiores quam nobiles animum habent, ut fuis pro te precibus gratos se tibi demonstrarent.

Fervor in oratione.

125. Præter rectam intentionem reliqua etiam subsidia a Deo oportet efflagitare. Sæpe ergo illum verbis ex sacra scriptura depromptis interpella: *Da mihi sapientiam &c. Cor mundum crea in me, Deus &c.* gemino enim auxilio indiges, primo ne noceas, dein ut, quantum fieri potest, prosis etiam et tibi et aliis, et quidem in re humanis bonis superiore, quæ effici naturæ viribus non potest, estque ea hominis cum Deo reconciliatio. Invoca ergo Deum, et ut preces tuæ majorem vim habeant, ad Mariam virginem, matrem gratiæ recurre; poenitentium item custodes angelos et sanctos, quos in peculiare patronos elegeris, implora in hoc summi momenti negotio, a quo tot animarum salus et præclara illa ac peculiaris gloriæ corona tibi destinata pendet. Nec id initio tantum faciendum existimes, sed iteratis vicibus ad superos recurre, prout difficilior casus obvenerit; si pro doctoris officio quæstionem decidere oporteat; si medici partes agens dolorem excites in animo, et illius vulneribus medearis; si denuo ut judex sententiam feras, et poenitentiam injungas; nec putes, preces tuas irritas fore, non raro enim manifeste apparet, Deum ministris suis adesse, cujus peculiare auxilium in exercendo præclaro hoc spiritualis caritatis opere certis argumentis cognoscunt.

Custodia cordis.

126. His munitus subsidiis cum firma in Deum fiducia sacrum tribunal adi; sed simul stude animo tuo perpetuo invigilare, eumque ab omni vitioso affectu immunem servare, nec etiam concede, ut sanctus fervor tepescat; multi enim inordinati affectus ibi possunt excitari, cum modo impatientia, modo vanitas, modo perversa aliqua inclinatio animum pulsat, quæ quidem affectiones occultis suis et latentibus dolis aut ad laxitatem pertrahunt, aut ad nimium rigorem extimulant, ita, ut poenitentem non rite præparatum absolvas, aut ipsi cum damno absolutionem differas, in causam negligenter nec cum debita accuratione inquiras, aut perversam animi affectionem et peccatum illo ipso sacramento subtiliter et tacite foveas, quod ad efficacem et summum peccati horrorem vel in aliis excitandum destinatum est. Interius igitur cor tuum custodi; ut vero sanctum fervorem continuo in te nutrias, eumque etiam in aliis accendas, vivam divinæ præsentiae imaginem tibi ob oculos pone; cumque tibi divinus sanguis sit concreditus ad abluendas animas, hunc in finem juverit plurimum, singulas, quas audis, confessiones ad aliquam ex quinque divini salvatoris plagas referre, et teneris ibi indulgere affectibus, ac per illam plagam modo Jesum Christum, modo divinum patrem exorare, ut tuus labor et conatus ad ipsius honorem, ad tuum meritum et ad poenitentis in virtute progressum cedat; aut singulas item confessiones modo sanctissimæ virgini, modo sancto

sancto angelo custodi, modo aliis sanctis offerre eorumque patrocinium implorare potes. Si præterea studeas doloris actus, quos pœnitentibus præis, etiam animo assequi iisque indulgere, et pietatis incitamenta, quæ aliis suggeris, inprimis ad te ipsum referre, tum enimvero effecisti, ut tuus in audiendis confessionibus labor sit perpetua quædam meditatio et oratio continua; et hoc quidem modo a multis defectibus immunem te servabis, divina præsentia tibi ob oculos semper versabitur, fervor nunquam intermittet, et Deus gratia sua tibi aderit, ut omnia et tibi et pœnitentibus ad magnum emolumentum cedant.

Custodia sensuum.

127. At cor tuum in hoc tribunali custodire non poteris, nisi etiam sensus custodieris, oculos præcipue, quos non solum nunquam in alterius sexus personas, quas modo confitentes audis, sed nec in vicinas defigas, imo nequidem per ecclesiam obtutum curiosius circumferas; nisi enim hanc modestiæ legem tibi statueris, tria pericula incurres, 1) ne debita attentio ab iis avocetur, quæ in confessionibus audis; 2) ne aliis offendiculo sis, qui etiam e longinquo attentius, quam forte putas, te in hoc tribunali observant; hinc accidit, ut aliquis nollet eum sibi confessarium deligere, quem e confessionali curiose oculis per ecclesiam vagari viderat; 3) potissimum verò timendum, ne tibi ipsi gravissimas tentationes accersas; inimicus enim in hoc maxime munere sibi tam infesto cui-

vis occasione imminet, ut perversis, quas suggerit, cogitationibus ex improvviso in ruinam te impellat. Hunc in finem præter oculos etiam linguam custodias necesse est, non eo quidem sensu, ut tentationes vitandi causa muneri tuo desis, nec investiges genus, numerum et eas maxime peccatorum gravium circumstantias, quæ speciem mutant, aut casum reservatum constituunt; in hac quippe investigatione a Deo ipso præscripta ipsemet suo auxilio certe tibi aderit et in pœnitentis bonum et tuum, cum ille hæc teneatur edicere, tu vero de rebus etiam turpissimis debeas judicare; tum vero geminam hanc industriam adhibe, ut et verba, quæ de his rebus facere necesse est, non offendant, et investigatio sit sobria; hinc non ulterius inquirendum est, quam necessitas exigit et pœnitentis certa utilitas postulat, quod tum præcipue valet, cum timendum est, ne ob solam materiale confessionis integritatem majoris momenti emolumenta perdantur, uti id fusius supra declaravi, præcipue n. 21 et 22. Quodsi etiam, dum de materiali confessionis integritate agitur, ita cautum esse oportet in inquirendo, quanto magis hæc moderatio erit necessaria, cum alterius sexus personæ paterne tantum corrigi aut doceri quædam hac in re debent? hic certe magis quam unquam alias illa admonitio locum habeat: *Sermo brevis et austerus*. Imo cum fœminis tum adultis, tum junioribus universe esto brevis et austerus, ita quidem, ut nihil detrahas, quod ad ipsarum utilitatem necessarium est, devites tamen longos, licet

licet devotos sermones; in colloquiis enim longioribus nec tamen necessariis facile irrepit affectus aliquis minus purus, unde periculum est, ne lucro, quod sperabatur, damnum multo majus emergat.

128. Hinc iterum iterumque precibus a Deo lumen efflagites, ne te occulta fraude inordinatus animi affectus decipiat, qui facile persuadet, brevem, succisum et necessarium esse sermonem, qui tamen redundat et superfluus est; et talem, licet tibi aliter videatur, circumstantes esse judicant, et inter se ideo conqueruntur; qua in re vehementer plerumque errant, cum de causa ipsis non perspecta, prout eam sibi falso effinxerant, judicium ferunt; licet enim confessarius omnem impendat operam, ut brevis sit, et supervacanea refecet, certissime tamen, nec raro contingit, quod aliqui, ex iis etiam, qui frequenter sacramenta suscipiunt, modo gravissimis tentationibus et diversissimis modis vexentur, modo res minutissimas singillatim persequantur, et omnia interturbent, qui indignentur, tædio afficiantur, et facile turbentur, si non omnia enarrent, nec ex ordine singula possint recensere; hi vero longum tempus requirunt, quod ipsis in hoc statu necessarium est; hinc si tibi agendum sit cum hoc hominum genere, aliorum dicteria abstertere te minime debent, quo minus ipsis tribuas, quod Deus et tuum judicis, patris ac medici officium a te requirit; atque hæc etiam ratio una cum prioribus movere te debet, ut semper magis studeas, absque illarum tamen detrimento,

mento, brevis esse, et potius austerus in loquendo cum personis alterius sexus; austerum, inquam, te esse oportere, non ita tamen, ut horrida quadam asperitate illas deterreas et fiduciam imminuas, quam in te collocare debent, id nequaquam exigo, sed in familiaritatem degenerare hæc fiducia non debet; fiducia enim cum reverentia pulchro foedere simul conjungenda est, cum conveniat omnino, ut utramque erga te utpote suum in spiritu patrem habeant; colant te ut patrem, qui facilem omnino accessum filiis præbet, cum ob æternam eorum salutem sincero amore eos complectatur, qui tamen non minorem auctoritate sua reverentiam inspiret, cum sit judex, qui Dei partes sustinet, et animæ medicus, ut hoc modo omnes humani aut minus honesti affectus arceantur, qui vel in te erga ipsas, vel in ipsis erga te excitari possent. Atque hæc tam cauta agendi ratio tanto magis necessaria est, cum aut ob juventutis florem, aut ob cultum elegantiores, aut ob rerum, de quibus agendum est, indolem, aut ob solito majorem vel pietatem vel malitiam sinistri motus in tuo vel illarum animo nasci facilius possent. Ne vero mireris, quod etiam ipsam majorem poenitentium pietatem inter pericula recenseam; hæc enim interdum confessoriis minus providis offensionibus fuit, qui, cum primo ob solam virtutis estimationem benevolo in eas studio ferrentur, sensim sine sensu ad amorem profanum terrenumque sunt delapsi. Ad præcavendum tanti mali periculum omnibus etiam verbis abstinendum puta, quæ teneriorem

neriorem animi affectum prodant, hinc quidem nihil obest, quo minus juvenem carum filium appelles, at puellam caræ filiæ nomine compellare ex prudentia superfedear. Demum etiam tum sermonem magis contrahere oportet, dum propria confessione se reas faciunt de magnis imbecillitatibus et reatibus contractis contra pudicitiam, ut majorem semper horrorem contra hoc peccati genus ipso etiam tuo brevitatis exemplo iis incutias; simul vero ut tibi ipsi diligentius et certius a nefario abusu caveas, quem inimicus hæc ipsa earum ad talia peccata facilitate tibi suggerit; quin ego hic plura moneam, ipsemet intelligis, quam abusus hic sit nefandus atque sacrilegus, quamque dignus censuris ecclesiæ contra sollicitantes latis, et quam vehementer ipsam Dei vindictam contra prævaricatores sacramenti provocet, quod eo fine institutum est, ut peccatum et dæmonem ex animabus expellat, et eas viva spiritus sancti templa efficiat.

129. Quodsi necessarium est, ut in ipso tribunali sacro sis brevis et austerus in loquendo, quanto magis eundem modum fervare debes, dum forte alibi cum iis loqui, easque in spiritu dirigere te oportuerit; atque tum quam maxime tibi invigilare soliciteque debes attendere. Venerabilis Joannes Avila nullas in domum suam ad alloquium admittebat, sed semper in ecclesia aut in confessionali et scamno insidens iis responsa dabat; primo igitur cave, ne in loco sejuncto et ab hominum conspectu remoto, sed in aperto, qui alio-

rum oculis pateat, eas audias, et hoc quidem modo testaris, quam recta sit mens tua et intentio. Præter cor etiam oculos custodi, eosque modeste in terram demitte; linguæ pariter frænum injice. Atque ut omnes aliorum querelas evites, et pericula a te removeas, esto sobrius in habendis istiusmodi colloquiis, ut ea nec justo frequentius instituas, nec longius, quam opus est, protrahas; ita enim dulce et utile cum amaro et salubri miscbis, cum petentes interdum audis, nec tamen nimis frequenter admittis, atque hac ratione efficies, ut ad uberem in spiritu eruditionem nihil desit, nec etiam quidquam redundet, quod utrisque periculum creet, aut aliis offensioni sit, et obloquendi anam præbeat.

130. Præterquam quod oculis et linguæ in confessionali modereris, totum externum habitum ita compone, ut nihil Dei ministro indignum appareat, sed omnia decorem augeant, atque sanctitati tam magni sacramenti, et secretæ rationi causarum, quæ ad Dei solum forum pertinent, conveniant; hinc quidquid insolitum et novum audieris, quamcunque etiam luctam in animo et difficultatem sentias, nullo penitus signo id prodas, ne forte pœnitens perterreatur, et ne vel ipsi vel spectantibus offendiculo sis, nec contra arctissimum secretum vel minimum pecces. Aliqui in digitis certa rerum capita sibi designant, ne ex memoria elabantur, de quibus in fine interrogare, aut quæ denunciare et monere volunt; si ex horum es numero, ea dexteritate tibi signa, quæ tibi sufficiant,

ficiant, statue, ut alios non possint animadvertere, qui te forte observant. Finito demum labore superest, ut iis potissimum diebus, quibus per plures horas confitentibus operam dedisti, Deo et sanctis pro te intercedentibus pro auxilio præstito grates referas, ut et in posterum eorum præsidium commerearis; sigillum vero sacramentale quam strictissime observa; hinc si in ancipiti aliquo casu alios confessarios consulas, eas circumstantias retice, quæ plerumque inutiles sunt ad rem accuratius declarandam, ansam vero præbere possunt, ut reus detegatur, aut saltem oriatur suspicio. Non abest periculum, si quis dicat e. g. primus aut ultimus, quem confitentem audii &c. aliquis bene vestitus hoc vel illo modo &c. Nosti, quid in hoc genere confessario incauto acciderit; dixerat is aliquando: Prima, quæ mihi confessa est, mulier erat adulterii rea, cumque post annos aliquot eam videret, dixit: Hæc mihi primo confessa est. Gemina hæc dicta temporibus longe distantibus prolata, nescio quo casu, intellexit maritus, atque adulteram occidit. Certo tibi persuadeas, velim, nullam hac in re diligentiam esse nimiam ad omnia præcavenda et vitanda, ex quibus, difficulter licet, quacunque demum ratione possit tamen aliquid innotescere, quod sacramenti sigillo debet occultari.

131. Hinc vero colliges, quam juste mereatur reprehendi aliquorum confessoriorum abusus, qui de rebus in confessione auditis inter se colloquuntur, non ita quidem, ut directe et aperte quid

contra sacramenti sigillum divulgetur, sed tamen ut indirecte obesse possit; et si non aliud incommodum consequatur, saltem potest diminui veneratio, quæ sacramento tam sancto debetur, aut in audientium animis augeri difficultas, quam forte jam magnam habent, ut illud debita cum sinceritate frequenter suscipiant. Quam absonum igitur foret, si e. g. diceres: Hoc mane inter tam multos vix paucos absolvi; vel: In hoc loco gravia scelera audiui; vel: Proh, quot peccata hujus, illius generis &c. hic committuntur! Id genus locutiones an non nimium sunt contrariæ illi secreto, quod fervari quam accuratissime debet? Circa noxam videtur dici posse: Hic, ille &c. hodie mihi confessus est; et tamen evenit, ut hoc ipsum consueto hujus hominis confessario suspicionem moveret, quem eodem mane confessionis causa adierat. Multo tamen minus ea de re ad mensam et præsentibus laicis jocari audeas, ut si dicas forte ad ancillam: Heus tu! num dixisti omnia? num gravem satis poenitentiam tibi confessarius injunxit? Longissime utique ab hoc sacramento joci arcendi sunt, nec verti in risum illud debet. Magis adhuc dedeceret, si ad mensam, cui promiscui hospites assident, cum aliis confessariis de rebus in confessione auditis, licet generatim tantum, loquereris; nimium enim pronum est, ut laici non animadvertant, generatim tantum de his rebus mentionem fieri, sed ut potius ad ea solum attendant, quæ dicuntur, et inde concludant, aut suspicentur saltem, confessarios non illicitum

licitum putare, ut iis de rebus distinctius etiam, quam modo facerent, inter se colloquantur; hæc vero suspicio haud dubie vehementer eos abstereret, ne sincere in confessione peccata exponerent; atque hinc pronissimum foret, ut ea deinceps aut sacrilege reticerent, aut hoc timore ab usu sacramentorum penitus arcerentur. Quam vero deplorabile damnum inferretur ecclesiæ, si id eveniret? Ipsi nos sacerdotes non adigi possemus ad aperiendas culpas nostras, nisi de strictissimo secreto foremus omnino certi. Ex hoc vero abunde perspicimus, quanti intersit, ut nostra in loquendo circumspectione alios non solum omni timore violandi secreti liberemus, sed eosdem magis adhuc convincamus de arctissimo silentio, ad quod confessarii omni jure et severissimis legibus tenentur.

Abusus confessoriorum, qui complicitis nomen indagant, ut eundem corrigant.

132. In memoriam hic revoca zelum Benedicti XIV, quo tribus constitutionibus: *Suprema &c. Ubi primum &c.* et: *Ad eradicandum &c.* abusum confixit, qui jam introduci ab aliquibus confessoribus cœperat, ut pœnitentes adstringerent ad aperiendum sibi nomen complicitis in peccato, eam obtendentes causam, ut corrigere delinquentem, et malum possent impedire. Statuit his literis pontifex, ut, quicumque hanc praxin licitam esse docuerit, *ipso facto* excommunicationem incurrat summo pontifici reservatam, a qua non possit absolvi a quocunque

cunque alio confessorio, cujuscunque auctoritatis et dignitatis existat, præterquam in articulo mortis; declarat dein pontifex, confessarios, qui a poenitentibus complicitis nomen exquirant, et manifestare renuentibus absolutionem negent, reos esse peccati mortalis, et denunciari eos debere sancto officio a quocunque, qui id rescierit, ut ab audiendis confessionibus suspendantur; concedit tamen, ut poenitentes, quos confessorius ad aperiendum complicitis nomen adstrinxisset, eum non teneantur denunciare, si sciant, illum id ex imprudentia aut simplicitate fecisse, et si ex circumstantiis colligant, id ipsi in more non esse. Et justissime quidem summus hic pontifex declarat, peccatum hoc esse grave, dignum ecclesiæ censuris, et quod ipsius tribunalibus denunciari merito debeat, cum ecclesiæ et fidelibus præter alia etiam illud gravissimum damnum inferat, ut sacramentum hoc ad salutem adeo necessarium reddatur odiosum, et hoc tantum quidem malum non a nefariis illis hominibus inferitur, quos ex ipsa fronte ut hostes dignoscas, sed ab iis, qui amicitiae et zeli speciem simulant ad incautos decipiendos; nam præterea etiam illa quinque incommoda inde consequuntur, quæ Benedictum impulerant, ut supra allegatas tres constitutiones ederet, et quæ idem pontifex ita enumerat: *Proximi lædebatur fama; arctum sacramentalis confessionis sigillum periclitabatur; absterrebantur fideles a suis culpis confessorio integre, prout ceteroquin opus est, manifestandis; rixæ et discordiæ disseminabantur;*

bantur; et tota demum perturbabatur communitas. ()* Tu ergo nunquam nomen complicitis a pœnitente exquire; et si forte ipsemet injussus ediceret, eundem mone, nomen reticendum fuisse; et si a te exposcat, ut tu illum corrigas, id oneris nunquam in te suscipias; sed alia potius remedia in hunc finem opportuna ipsi suggere; imo quacunque etiam alia occasione pœnitens in confessione te roget, ut ipsius loco aliquid dicas, aut facias, ipsum admone, ut alio tempore ea de re tecum agat, ut eo certius consulatur confessionis secreto, nec sacramentum odiosum reddatur.

133. His cautelis prœmunitus, et iis instructus dotibus, quæ pœnitentem respiciunt, in administrando hoc sacramento assiduus esto; facies id magno et tuo et aliorum emolumento; instante enim morte inter alia opera, quæ ex zelo lucrandi animas in te suscepisti, hoc inprimis maximo tibi solatio erit; tuus enim e cruce pendens salvator, quem illa hora brachiis stringes, certam et dulcem fiduciam tibi ingeret, ut in animo tuo quasi loquentem audias: Euge, fidelis minister, aliorum salutem tuis commodis potiore duxisti, modo et ego, ne dubita, æterna salute te beabo, et mecum in regnum introducam. Superi velint, ut id et tibi et mihi servo tuo eveniat!

De

(*) L. 6. c. 11. n. 1 de syn. diœces.

D e m o d o

administrandi sacramentum poenitentiae.

EPISTOLA SECUNDA.

Uberius explicatur usus et necessitas discretionis in audiendis confessionibus.

1. **P**rima perfecta epistola ex me quaeris, 1) num, quæ contra laxitatem et rigorem differui, eo pertinere velim, ut aut probabilistarum aut probabilioristarum partes amplectaris, et alterutros in dijudicandis poenitentibus tibi duces statuas. 2) In quemnam ex utroque extremo hoc errore, in laxitatem aut rigorem impingi facilius possit, et quis altero sit magis perniciosus. Primum tibi videtur magni momenti esse, cum ad magnam partem theologiæ moralis pertineat, in qua materiæ paucae sunt claræ et certæ, plurimæ vero obscuræ et dubiæ. Quod utrumque hoc caput attinet, tibi mentem meam sine ambagibus explicabo.

Observationes de probabilismo et probabiliorismo, quoad usum discretionis concernunt.

2. Non eam ego auctoritatem habeo, ut difficilem hanc de probabilismo et probabiliorismo litem possim dirimere; verum id ad finem meum neutiquam est necessarium; quemadmodum igitur in prima epistola ubique cavi, ne cui ex his duabus

bus

bus partibus adversarer, nec quidquam afferrem, quod non ambæ possent admittere, uti paulo post (n. 16) dilucide tibi ob oculos ponam; ita etiam nunc assero, te me non invito posse, quam velis, partem amplecti, dummodo debitis cum cautelis id facias, quibus si diligenter fueris usus, votis meis abunde fiet satis, ut scilicet veram laxitatem, et vituperabilem rigorem evites, quod unice contendo. Adhibitis his cautelis non magnum discrimen intercedet, quamcunque partem fueris amplexus; intelliges præterea, ut quis justam et sanam theologiæ moralis scientiam sibi comparet, nec ne; ut eam sapienter in usu adhibeat, aut secus; et demum ut poenitentiae sacramentum cum utilitate administret, nequaquam ab hoc discrimine pendere.

Cautelæ pro probabilismo.

3. Si probabilissimum velis sequi, sequentes adhibendæ sunt cautelæ: 1) Ut eum non adhibeas, ubi non solum de jure, sed etiam de facto agitur; aut ut alii loquuntur, ubi non de licentia tantum, sed etiam de valore quæstio est, uti si de valore sacramentorum agitur, aut de rebus necessariis ad salutem necessitate medii, uti foret vera religio pro infideli. Ita etiam medicus tenetur adhibere medicamenta probatissima; judex decisionibus securissimis debet litem dirimere. Quemadmodum igitur in his et similibus bona operantis fides et ignorantia etiam invincibilis nihil omnino conferunt ad finem obtinendum, qui spectari unice debet;

bet; ita probabilissimæ ad unum omnes, saltem post propositiones ab Innocentio XI damnatas, fatentur, sententiam non probabiliorem solum, sed securissimam et certam, et ubi certa nulla sit, probabiliorem saltem sequendam esse. 2) In aliis dein quæstionibus, in quibus de jure solum et actionis licentia disceptatur, ut licite agas, nec culpam contrahas coram Deo, non levis et tenuis intuitum favorem probabilitas tibi sufficiat, sed debet ea esse gravis et solida. Ut autem levem et tenuem a gravi et solida distinguas, necesse est ad duo sequentia animum advertere. 1) Dispiciendum est, an pro contraria sententia nullum certum argumentum adsit, tale foret clarum scripturæ sacræ testimonium, aut concilii canon, de cujus interpretatione ambigi non posset, aut decisio romani pontificis, aut demum evidens ratio; tum enimvero quamcunque probabilitatem jactes, ea illudentem quandam veritatis speciem habere poterit, quæ tamen omnibus nervis et viribus sit destituta; difficultas ad summum ea dici poterit, non item veritas; nunquam enim duæ veritates sibi contradicere et invicem opponi possunt. 2) Nondum tamen id sufficit, ut de nullo certo argumento in contrarium tibi constet; sed præterea requiritur, ut rationes tuæ cum contrariis diligenter collatæ, omnibus earum circumstantiis non speculative solum, sed practice etiam perpensis, etiam in hoc conflictu illis aut æquivaleant, aut non multum sint inferiores, ita ut etiam cum oppositis comparatæ vere probabiles maneant, et intellectum fortiter

fortiter ad se inclinent, atque ad opposita argumenta responsio non frivola, sed gravis omnino suppetat, quæ, licet dubium de contrario non eximat, vim tamen habeat non modicam. Quamvis ergo probabilitas sententiæ tuæ comparate ad alteram sit minor, revera tamen gravibus niti argumentis debet, quæ virum prudentem moveant; quemadmodum mons cum alio forte collatus illo minor quidem est, sed ob magnam, ex qua constat, molem merito mons dici potest. Hanc ob causam si in disceptatione aliqua auctores magno numero in oppositas sententias abeunt, ita, ut aliqui hanc, aliqui alteram defendant, et contendunt utrique suam esse probabiliorem, id grave indicium est, rationes esse æque probabiles, aut saltem non multum inter se differre; ita enim ingenia hominum a natura comparata sunt, ut, si notabile discrimen intercedat, id major pars animadvertat, et dein opinionibus inter se consentiant; ubi vero diveritas magna non est, aliqui hac, aliqui illa ratione magis moveantur, unde dein etiam diversis sententiis adhæreant.

4. Sunt hæ præcipuæ cautelæ, quas probabilissimi defensores assignant; et licet forte non omnes distinctis verbis enuncient, sententiam minus probabilem, quam sequi ipsi licitum esse contendunt, a probabiliore non multum differre, certum tamen est, hanc esse eorum mentem, cum nemo eorum adstruat tenuem probabilitatem sufficere, quod inter propositiones ab Innocentio XI damnatas tertia reprobat. Hinc vero etiam colligi-

tur, quo sensu probabilissimus permittat sententiam minus tutam sequi; hoc quippe non dicit, concessum esse operari cum dubio peccati formalis, quo Dei offensa incurritur, et anima reatum culpæ contrahit, quod in voluntatis actu consistit, quo cognoscit, se divina lege in his circumstantiis obstringi, et tamen detrectat obedire, et ita legem æque ac legislatorem contemnit. Hæc neutiquam probabilistarum mens est, esset enim error omnino palmaris; nec ullus unquam ex probabilistis concedet, licitum esse, ut quis se exponat periculo peccati formalis; sed id solum permittit, ut te exponas periculo peccati materialis tantum, dummodo gravibus et prudentibus rationibus probetur, nullam legem obflare; unde consequitur, te actione hac probabiliter nequidem materiale peccatum committere; atque in hoc casu omnino negant probabilitæ, quod te periculo peccati formalis seu offensæ Dei exponas, cum ex eorum sententia lex vere dubia non obstringat; et Deus, utpote discretus legislator, obedientiam utique exigat, dum ipsius lex est certa aut probabilissima; at si adhibita omni diligentia adhuc vere incertum est, num existat, libertatem tibi hac in re non adimit; unde qui sequitur probabilitatem gravibus nixam argumentis, licet de materiali peccato maneat dubius, de formali tamen actionis suæ licentia est certus, et agit bona fide et cum dictamine practico et certo conscientiæ, quod Deum non offendat, nec culpæ reatum contrahat, licet forte actio legi materialiter sit contraria.

Cautela

Cautelæ pro probabiliorismo.

5. At si probabiliorismi partes tibi potiores videantur, illas amplectaris licet, modo opportunas cautelas observes, quibus te intra veros et justos ipsius limites contineas. Primo igitur cave, ne ad tutiorismum, eumque sive rigidum sive mitiorem deflectas. Rigidus ille dicitur, qui negat, actionem aliquam formaliter licitam unquam esse, quamprimum de contraria aliqua lege dubium subest, licet tenue et leve; et hinc nequidem permittit, ut quis opinionem etiam probabilissimam sequatur, cum vel probabilissima tamen possit esse falsa; exigat vero, ut in omnibus semper opinionem magis securam et ab omni materiali etiam peccato tutam sequaris. Tutiorismus mitior concedit quidem usum opinionis probabilissimæ, at major solum probabilitas ipsi nondum sufficit, cum periculum materialiter errandi adhuc maneat. Licet geminæ hæ sententiæ speciem præferant doctrinæ moralis quam maxime sanæ, securissimæ et perfectæ, prima tamen ab infallibili veræ doctrinæ moralis magistra ab ecclesia damnata est; inter propositiones enim ab Alexandro VIII proscriptas tertia, quæ Sinnichii est, ita habet: *Non licet sequi inter probabiles probabilissimam.* Sententia altera, licet condemnata non sit, contraria tamen est usui summorum pontificum et doctorum illorum etiam, qui maxime sunt cauti, et summam apud alios venerationem habent, præterea innumera nascuntur inde incommoda. Pontifices Alexander III, Honorius III, Cælestinus III, Clemens

II in solemni castitatis voto, et Gregorius VII, Martinus V, et Hadrianus VI dispensarunt in matrimonio rato, sed nondum consummato, licet nossent, magnos doctores, imo scholæ principes hanc summorum pontificum facultatem graviter impugnare; dispenserunt tamen summi pontifices, quin antea declararent, sententias oppositas improbabiles esse, quæ ad minimum certe solidam probabilitatem habent. Doctores dein et præcipui scholarum magistri semper docuerunt, in rebus doctrinæ morum obscuris licitum esse illud sequi, quod ipsis magis verosimile videretur, quamvis perspectum haberent, rationes haud quaquam inanes in contrarium afferri; unde quidem suam sententiam probabiliorē, oppositas autem non improbabiles judicarunt; quin ipsemet sanctus Thomas sententiam suæ contrariam probabilem esse interdum adstruit. Non igitur cum usu ecclesiæ et doctorum consenties, si summam probabilitatem exigas; neque etiam hic tutiorismus, licet ita mitigatus, in usu locum potest habere, cum non pauci, imo perfrequentes sint casus, in quibus prudens dubium pro favore legis manet; si igitur contra dubium agere non licet, saltem dum graviora sunt argumenta, quæ negant, legem existere, perfrequenter fidelibus onera gravissima forent imponenda; atque ita jugum divinæ legis non jam leve et suave esset, uti Christus docuit, sed odiosum et grave. Inde verò magnum oriretur periculum, ne fœda morum dissolutio in omnes late serperet, ut dein desperatio omnem disciplinam

nam penitus everteret, quam instaurare rigor falso jactabatur.

6. A probabilioris per me differentias licet, ita, ut non minorem aut æqualem probabilitatem, sed majorem solum pro sufficienti ratione adstruas; at saltem exigere non debes summam. Sufficiat tibi, ut probabilitas major quidem sit, quin tamen magnum discrimen inter tuam et contrariam sententiam intercedat; si plus exegeris, haud amplius a tutioris differes, cum etiam ex tua mente probabilitas summa esse debeat, ita, ut contraria sententia non nisi levia pro se argumenta habeat, nec maneat amplius solide probabilis, sed fiat improbabilis; tum enimvero solum probabilioristarum nomen præferres, re ipsa tutioris fores annumerandus. Aequum sane est, ut in usu actionem aliquam non ut licitam permittas eo solum nomine, quod recentior aliquis scriptor id ipsum adstruat, præcipue si nullas idoneas rationes afferat et ab aliis impugnetur; at si sententiam aliquam 5 vel 6 magni nominis auctores defendant, qui illam diligenti examine probarunt, non oportet, ut eandem ideo tantum rejicias, quia recentior aliquis eam neget, dicatque, oppositam magis securam esse. In iis vero disceptationibus, in quibus doctores ita inter se sunt divisi, ut non unus alterve, sed multi utrinque uni ex duabus contrariis sententiis adstipulentur, et singuli suam pro magis probabili habeant, in his, inquam, casibus, sententiam, quam volueris, poteris amplecti, quin doctrinæ tuæ vim inferas, cum mag-

ni nominis auctores utramque ut probabiliorem defendant; prouti necessarium non est, ut univ-
se tibi regulam statuas, semper benignas senten-
tias sequendi, ita non convenit, ut generatim de-
cernas, in dubiis id genus quæstionibus sententias
severiores semper amplecti. Paulo post (n. 16) in-
dicabo, quid in talibus occasionibus facere, quas
cautelas adhibere, et quibus remediis secundum
discretionis regulas uti possis.

*Probabiliorismus rite explicatus nimii rigoris
reus non est.*

7. Hic ego fidenter affirmo, probabiliorismum,
si rite explicetur, et intra suos se fines contineat,
accusari non posse de nimio rigore, invito scili-
cet et vituperabili hujus vocis sensu; hic enim
ad tutiorismum tantum pertinet, ex quo juxta ea,
quæ diximus, fluunt multa perabsurda. De pro-
babiliorismo id asseri non potest; exigit is quidem,
ut opinio sit magis probabilis, at sensu moderato
et discreto, ut scilicet minus aut æque probabilis
excludatur, non autem ut adstruat, solam proba-
bilissimam sufficere; et dum docet opinionem se-
curiorem tenendam esse, id tutiorismo nequaquam
suffragatur; non enim adoptat hujus effata, quod
scilicet Deus culpæ imputet, si quis contra dubium
quantumvis tenue de materiali peccato operetur;
sed tantum contra probabilistas contendit, non
licere agere, cum dubium de materiali peccato est
æque grave vel gravius etiam quam de opposito;
et ut aliqua actio formaliter sit licita, plane re-
quiri,

quiri, ut saltem magis probabile sit, eam etiam materialiter esse licitam, quamvis de hoc nec certo nec probabilissime constare debeat; et in hac quidem re probabiliorismus tutiorismo benignior est, dum permittit usum opinionis probabilioris libertati faventis, licet a peccato materiali securissima non sit, et norunt probabilioristæ demonstrare, quomodo illi, qui probabiliores opinionem contra legem sequuntur, certum formare dictamen practicum possint, actionem suam formaliter esse licitam. Adhibita hac moderatione probabiliorismus plurimum a tutiorismo differt, et multo plura ille concedit, quam hic; et plura etiam rejicit, quæ probabilismus permittit. Hæc ipsa vero non ita frequenter occurrunt, nec tantam in usu difficultatem habent, prout id apud tutioristas fieri necesse est. Si dein rationi accedat auctoritas, auctores tum numero frequentes, tum merito graves, veteres una ac recentiores probabiliorismum defendunt, ut rigoris labes ipsi nequaquam possit inferri, modo rite explicetur, et intra suos limites contineatur; et ecclesia, quæ rigidum tutiorismum rejecit, nihil unquam contra probabiliorismum rite explicatum statuit.

Probabilismus rite explicatus laxitatis nimis reus non est.

8. Aequum omnino est, ut hic etiam probabilismo justa vindicatio non desit; si enim rite explicetur et debitis cautelis muniatur, laxitatis probro notari neutiquam debet; omissis, quæ pro

ipso afferri possent, rationibus, fatis erit, numerum et meritum auctorum, qui illi adhærent, attendere, et inde conjectare, num fieri plane possit, ut detestabilis adeo laxitatis labe sit infectus, quin id tam præclaros defensores animadverterit. Terillus in libro, quem *de conscientia probabilis* inscripsit, ultra 150 auctores numerat, qui probabilissimum defendunt, simul vero addit, se aliorum testimonio non confisum ipsosmet auctores consuluisse, singulosque legisse. Alphonsus de Sarasa, qui 1667 obiit, in opere: *Ars semper gaudendi &c.* p. 2. tract. 4. §. 6 in fine catalogum annectit *Auctorum centum octoginta novem, qui impressis libris docuerunt, licitum esse agere ex opinione probabilis*; horum omnium nomina affert, indigitat opera et operum capita, in quibus hanc sententiam asseruerunt; monet præterea ex his 189 esse omnino 159 qui perspicuis verbis adiuvant, licitum esse, sententiam minus probabilem sequi; demum addit, propemodum omnes hos auctores a se fuisse perlectos, esseque inter eos unum summum pontificem, sex cardinales, 15 partim archiepiscopos partim episcopos; inter reliquos vero numerari doctores ex omnibus universitatibus ac religiosorum familiis, et ex cunctis christiani orbis gentibus, quorum multi doctrina non minus quam pietate inclaruerunt, fueruntque suorum temporum magistri, et eorum responsa pro oraculis sunt habita. His scriptoribus qui usque ad annum 1667 editis libris probabilissimum defenderunt, annumerare itidem potes alios plurimos, qui ex eo tem-

pore

pore intra centum et amplius annos atque etiam hisce ultimis eandem sententiam propugnarunt. Cum vero hæc sententia tam multos habeat defensores, sapientia, pietate et episcopali dignitate conspicuos, atque ob ipsam longam et multiplicem experientiam venerabiles, quis aufit dicere, eandem firmis rationibus esse destitutam, aut laxitatis ream?

9. Illud vero plus adhuc roboris habet, quod ecclesia, quæ sola absque errandi periculo de sententiis potest iudicium ferre, probabilissimum rite explicatum nunquam hucusque laxitatis redarguerit. Proscripsit equidem illius abusum et resolutiones, in quibus probabilissimi principia ad casus et materias singulares erronee adhibebantur; at ipsum probabilissimum illiusque doctrinam generatim spectatam nunquam erroris notavit. Proscripsit e. g. usum opinionis minus probabilis in materia sacramentorum &c., inde vero contra probabilissimum rite explicatum nihil conficitur, cum vel ipsemet excludat ab his quæstionibus ea, in quibus agitur de valore aut quasi valore, uti id supra dictum fuit. Proscripsit ecclesia multas singulares propositiones, quæ nimia sua laxitate divinæ legis vigorem enervabant, et mores corruptela inficiebant; sed propositiones istæ ex abusu probabilissimi sunt enatæ, eoque invito protrusæ, non vero legitima consecutione ex ipsius principiis derivatæ; probabilissimus enim generatim et ea sub conditione, quod aliqua propositio sit vere et solide probabilis, docet, licitum esse, eam sequi.

num vero hæc vel illa singularis propositio probabilis sit, nec ne, probabilismus non statuit, dum illa non inquit speciatim, sed universali quadam regula omnia complectitur. Summi ergo pontifices probabilismum ipsum non condemnarunt; condemnarunt pontifices etiam aliquas propositiones ob nimium illarum rigorem; quis vero inde concludet, eos probabiliorismum condemnasse? at æque parum id adstrui de probabilismo potest ob rejectas propositiones laxas. Inter propositiones damnatas aliquæ his verbis efferuntur: *Probabile est* &c. uti propositio 6, 44, 57 inter propositiones ab Innocentio XI damnatas; propositiones aliæ ita habent: *Probabiliter existimo* &c. est hæc 2 ejusdem Innocentii. *Est probabilis opinio* &c. quæ 40 est inter proscriptas ab Alexandro VII; atque id ipsum argumento est, ecclesiam probabilismum pro rejecto non habere; alias enim haud opus foret, has propositiones peculiari condemnatione rejicere, cum atro tîgmate jam essent inustæ, et suum dedecus: *Probabile est*, in fronte ferrent; cum id aliud non foret ac dicere: *Damnatum est*, vel: *Damnata opinio est*. Cum vero ecclesia vetet, eas inter probabiles recenserit, ea re satis declarat, probabilitatis nomen in scholis catholicis esse commendationem, non condemnationem.

10. Demum et id observatu dignum est, a septuaginta et pluribus annis urgeri a multis sanctam sedem, ut probabilismum condemnet; id vero nondum factum fuisse vel inde patet, quod in omnibus

nibus catholici orbis partibus magnus doctorum numerus probabilissimum semper defenderit, atque adhuc pergat defendere. Quodsi condemnata hæc sententia aliquando fuisset a sede romana, concedendum foret, tot doctos et pios scriptores, qui cæterum pontificum decreta solertissime investigant, et ad eorum præscriptum doctrinam suam maxima religione et summo studio componunt, iisdem aut crassa ignorantia aut cæca temeritate hac una in re adversari, quæ tamen maximi est momenti, cum latissime pateat, et ad omnem theologiæ moralis doctrinam diffundatur; verum nec soli theologiæ doctores rei essent, sed primi pastores et episcopi eadem culpa se obstringerent, cum contra officii sui rationem romanas decisiones non ederent, nec obstitissent omnibus viribus dogmati tam pernicioso, quod ultra duo jam sæcula et nostris etiam temporibus in omnibus catholicis regionibus ubique impune circumfertur. Ecclesia ergo de ipso probabilismo rite explicato nihil hucusque statuit; et si ecclesia, nec rei gravitate, nec antiprobabilistarum studio commota, tacet, quis id sibi juris arroget, ut probabilissimum laxitatis infimulet?

Nec probabilismus nec probabiliorismus in solvendis casibus singularibus est infallibilis.

II. Licet hæ duæ sententiæ de usu majoris et minoris probabilitatis nec rigoris nec laxitatis macula notari debeant, fatendum tamen est, neutram de infallibilitatis prærogativa in casibus singularibus

gularibus posse gloriari; licet enim principia universalialia sint sana et iusta, et si in singularibus causis rite adhibeantur, nunquam ad sententiam nimium vel laxam vel rigidam possunt deducere; in ipso tamen eorum usu, dum singulares casus ex horum præscripto definiri debent, probabilitatæ non minus, quam probabilioritatæ erroribus sunt obnoxii; peccare enim aut rigore aut laxitate utrique possunt, cum modo nolint rationes pro satis firmis habere, ut sententia aliqua solide probabilis dici possit, quæ tamen aliis probabilior videatur, modo vero sententiam probabiliorem judicent, quæ nequidem solide probabilis sit, si res æquo iudicio definiatur. Rem ita habere ipsa experientia luculenter docet, et evincunt propositiones tum nimium laxæ, tum etiam nimium rigidæ, quas utrique propugnarunt, licet a principis minus sanis solcite sibi cavissent. Illud vero tibi peregrinum et insolens videbitur, ex quo luce meridiana clarius patet, quam misera sit humani intellectus conditio, quosdam scilicet ex ipsis probabilioribus propositiones nimium laxas adoptasse, quod negari omnino non potest, cum rei veritas oculis ipsis deprehendatur. Inter varia exempla, quæ possum afferre, illud hic commemoro, quod Arden () habet, quod nempe D. Nicolaus Dubois in eundem tractatu de propositionibus ab Alexandro VII damnatis earum auctores indicet, ostendatque, plurimas ex iis a duobus acerrimis probabilium oppugnationibus fuisse propugnatas,

tas, nempe a Vincentio Baronio, (*) et Thoma Hurtado. (**) In libris, qui de doctrina morum prodierunt, non raro deprehenditur, in diversas quæstionibus dubiis probabilitas sententiam rigidiorem in favorem legis defendere, cum contrariam pro probabili non habeant; probabiliorinas vero benigniori et minus tutæ suffragari, cum ea ipsis probabilior videatur. Inter alios casus D D. de Liguori (***) tres celebres antiprobabilistas affert, scilicet Natalem Alexandrum, Juninum et Genettum, locumque in libris accurate indicat, ubi ad quæstionem: *An sit mortale, confiteri venialia sine dolore*; sine ambagibus respondent, venialia peccata sine dolore confiteri non nisi veniale peccatum esse. Quis ex probabilistis id unquam concedet? Certe ipsemet Liguori asserit, hanc sententiam communi theologorum esse contrariam, et longo ordine enumerat etiam probabilistas, qui non levem, sed gravem omnino irreverentiam sacramento inferri affirmant, si reddatur nullum, licet in re levi id fiat, contra ac tres modo allegati probabiliorinæ docent. Nec hi ergo, nec probabilistæ infallibilitatem vendicare possunt, dum doctrinam suam, licet debitis cautelis circumscriptam, ad definiendos casus singulares transferunt.

Unde

(*) In opere inscripto: Theologia moralis adversus probabilistas. (**) In resolutionibus moralibus. (***) Theolog. mor. l. 6. tract. 4 de sacr. poen. n. 449.

Unde pendeat, ut quis utilem et sanam theologia moralis scientiam sibi comparet.

12. Fatendum tamen est, hallucinationes aut laxitatis aut rigoris, in quas utraque harum partium fuit prolapsa, nec probabiliorismo nec probabilismo tribui posse; dum enim ambo consentaneas cautelas adhibent, et rigor et laxitas excluditur; hunc enim in finem probabiliorismus contra tutioristas docet, licitum esse usum opinionis probabilioris, licet probabilissima non sit; ad evitandam vero laxitatem probabilismus rejicit usum opinionis tenuiter probabilis; at vero nulla propositio, qua christianæ disciplinæ vigor debilitatur, et mores corruptelis inficiuntur, solide probabilis dici unquam poterit, et digna, cui vir prudens adstipuletur; nullam ergo id genus propositionem probabilismus rite explicatus adoptat, quin imo omnes tales ipsemet rejicit; et nulla solide probabilis propositio mores unquam depravabit, aut pietatem subvertet. Pari modo sententia, quæ asserit, obtemperandum esse legi, quæ majori probabilitate existere evincitur, de nimio rigore accusari non poterit; hanc reprehensionem solus meretur tutiorista, qui statuit, opinionem etiam minus probabilem sequendam esse, dum legi favet, cum altera libertati favens et probabilior, tamen certa et probabilissima non sit; præterea summi pontifices, dum singulares propositiones nimium rigidas, aut nimium laxas condemnarent, certe a condemnando probabilismo et probabili-

babiliorismo non abstinuissent, si putassent, illas
 ex his tanquam venenatos rivulos ex infectis fon-
 tibus profluxisse; dicendum igitur est, non pro-
 babilissimum ipsum aut probabiliorissimum laxitatis
 aut rigoris causam esse, sed hallucinationes, in
 quas utriusque sectatores sunt prolapsi, inde esse
 ortas, quod in dijudicandis singularibus causis
 male suis principiis uterentur. Ad evitandas ve-
 ro hallucinationes erroresque non illud remedii
 loco suadendum est, ut probabilissima probabilioris-
 mum amplectatur, cum ne sic quidem contra la-
 xitatem sit satis tutus, multique probabilioristæ,
 uti dictum jam est, in eam sint prolapsi. Illud
 vero omnino a recta ratione alienum foret, si pro-
 babiliorista ad præcavendos errores ad tutiorista-
 rum partes accederet, quod remedium ob gravia
 incommoda, quæ semper sunt conjuncta, ipso ma-
 lo pejus foret, uti supra (n. 5) innuimus. Aliud
 igitur remedium non superest, quam ut adhibitis
 supra memoratis cautelis sana principia adoptes,
 et cum ea ad singulares casus sunt aptanda, pru-
 dentiam simul jungas; nisi enim principia sint sa-
 na, in decisionibus peculiarium causarum necessa-
 rio obrepunt errores, qui tum vitari omnino non
 possunt; prudentia vero non minus est necessaria,
 cum hæc principia universalia ad res peculiares
 adaptare, et statuere demum debet, num aliqua
 sententia inter solide probabiles sit recensenda;
 inde vero illud consequitur, prudentiam hanc sta-
 re neutiquam posse, nisi in comites adhibeat scien-
 tiam, cui omnia, quæ obesse possent, sint per-
 specta,

specta, diligentiam, quæ omnia accurate perpendat, et demum pietatem, quæ et peculiare a Deo lumen obtineat, et animum a partium studio immunem servet, quod incredibilem vim habet ad pervertenda judicia intellectus, et ad homines in errorem impellendos. At vero sana doctrinæ principia, prudentiam, et scientiam sibi comparare, diligentia et pietate eminere probabilioris æque ac probabilitatis possunt; hinc licet in regulis universalibus aliquantum a se invicem discedant, ambo tamen in singularibus rebus possunt sibi cavere, atque omnem laxitatis rigorisque culpam evitare.

13. Animum jam adhibe ad ea, quæ hucusque disputata sunt, et vide, num verum sit, quod statim ab initio monui, si iustis limitibus omnia circumscribantur, nequaquam ab hac quæstione majoris minorisve probabilitatis pendere, ut quis sana doctrina sit imbutus, ut in docendo ab erroribus sibi caveat, et poenitentiae sacramentum cum magno aliorum emolumento administret; cum enim probabilissimus rite explicatus laxitatis redargui non possit, doctrina morum probabilistarum hanc ob causam deficere non potest; et si nequidem probabiliorismus in decidendis quæstionibus de infallibilitate gloriari potest, nihil fane ea in re probabilioris præ probabilistis eximium habent; et cum propemodum omnis doctrina morum circa causas singulares versetur, hinc etiam integra erroris expers et sana potest esse, sive probabilistis cæterum faveat, sive probabilioristis. Atque ex
his

his intelligere jam poteris, quorsum demum ingens illud inter utramque hanc doctrinam discrimen evadat. Initio enim utraque in eo consentit, quod 1) ad hanc quæstionem non admittat eas materias, quæ ad factum et ad valorem aut quasi valorem rerum pertinent. 2) De iis autem, quæ circa solum jus et licitum versantur, communi utriusque consensu statuitur contra laxistas, tenuem probabilitatem non sufficere; contra rigoristas vero propugnatur, non requiri certitudinem aut probabilitatem summam de materiali actionis alicujus licentia, ut eadem formaliter sit licita. Abeunt dein a se invicem probabilista et probabiliorista, et sibi in eo solo opponuntur, quod hic contendat, ut actio aliqua formaliter sit licita, opinionem, quæ affirmat, legem non existere, probabiliorem esse debere, quam sit opposita; ille vero satis habeat, si sit æque aut etiam minus probabilis; ambo autem majorem et minorem probabilitatem ita caute explicant, ut major probabilitas certitudini aut probabilitati summæ æquivalere non debeat, ad minorem probabilitatem autem tenuis et levis non sufficiat, sed solida et gravis requiratur.

14. Intelligis, opinor, hoc discrimen, doctrinam universalem quod attinet, magnum haud esse; in dijudicandis dein casibus singularibus modo penitus evanescit, modo autem usum non habet; evanescit, si probabilista et probabiliorista eandem opinionem amplectuntur, quam hic probabiliorem esse dicit, ille vero saltem solide probabilem. Usus

tamen sequens monitum notatu dignum scriptis suis inferuit: *Confessarius*, postquam diligenter morali studuit theologiæ, me auctore, non sit anxius circa illam tam agitatam quæstionem, an sit licitum sequi minus probabile in conspectu probabilioris. Probabiliora sequenda docuit me meus præceptor, et pariter ego pluribus abhinc annis eandem docui sententiam; at experimento didici, nihil ad praxim deservire. Quis etenim vel studendo, et præcipue dum audit confessiones, potest omnia momenta utriusque partis librare, et inde definire, hoc est minus probabile? Hoc esset onus intolerabile: satis mihi fuit in praxi sequi sententias, quas rationabili fundamento innixas putavi, et ita credidi satisfacisse meæ conscientiæ absque eo, quod iudicem me constituerem inter minus probabilem et magis probabilem. (*)

16. Verum tantum ego a te non requiro; probabiliorismum et porro amplectere, si lubet, modo eundem a tutiorismo satis distinguas; ne enim ea in re alicui adversarer, in tota prima epistola vel ipsis verbis: magis probabile, minus probabile, studio abstinui, ut vis et efficacia eorum, quæ tibi dicere institueram, non ab hac quæstione videretur pendere; ita etiam in priori epistola nihil dixi, nec in hac quidquam dicturus sum, quod meo iudicio tibi non probetur, et quod non possis admittere tanquam magis utile ad Dei honorem et salutem animarum; quin imo, ut tum tibi, tum mihi

(*) Tract. 1 de act. hum. c. 2. in regulis observandis in praxi. § 2.

mihi certius caverem, et securius consulerem, in omni hac re plures theologos consului, eorumque iudicium secutus sum, qui doctrina præstant, et in audiendis confessionibus multo usu et longa experientia sunt exerciti, et in moderandis conscientiis magnam dexteritatem habent. Cum in prima epistola docerem, quid faciendum sit, si doctores opinionibus variis inter se dissideant, videbatur necessarium fore, ut alterutri partium me opponerem, verum ut id etiam hic vitarem, n. 53 et sq. triplex temperamentum suggesti, cui assentiri et probabiliter et probabilioriter possent, ut scilicet aut taceatur, et poenitens in bona fide relinquatur, si timendum sit, ne monitus forte non faciat, ad quod se teneri modo ignorat; aut ut inter utramque ex oppositis sententiis media aliqua statuatur, quæ in se contineat, quod boni illis inest; aut ut deficientibus his remediis sententia secura suadeatur quidem poenitenti, eadem vero non obstringatur, ita ut etiam benigniore possit uti, quod tum præcipue valet, cum et firmis rationibus est suffulta, et præterea spiritalis poenitentis necessitas accedit, ne scilicet peccet formaliter, dum severiore obstrictus eidem forte non esset obtemperaturus. Nec est, cur vel tertium hoc remedium adhibere timeas; in usu enim, si velis animum advertere, plerumque deprehendes, ex oppositis sententiis, de quibus magna est inter doctores contentio, utramque non modo ut probabilem, sed ut probabiliorē etiam a suis defensoribus haberi, et tum etiam tibi in-

Quinam sint magis probati auctores theologiæ moralis.

17. Majori igitur æquitate ut judices, mihi que concedas, velim, minime ab hac quæstione pendere, ut quis sanam et utilem theologiæ moralis doctrinam tradat, sed illud in hunc finem necessarium esse, ut debitis se cautelis muniat, ne probabilismus et probabiliorismus in laxismum et rigorismum degeneret, et ut præterea ad singulares causas dijudicandas universalia principia prudenter et sano sensu adhibeat, ne quid contra, ac res est, pro probabili aut improbabili venditet. Atque ob hanc causam ii præ aliis legendi sunt auctores, qui et pietate emineant, ut non cæco partium studio, sed sincero divinæ gloriæ zelo ducantur, et insuper doctrina sint insignes, in regendis conscientiis usum et experientiam habeant, magna judicii vi polleant, rerum momenta accurate ponderent, et acute dijudicent; jam vero inter probabilioristas non paucos his dotibus instructos invenies; sed negari non potest, etiam ex probabilistarum numero multos singularium casuum decisiones solide et accurate discussisse; si ergo ob alienum a probabilismo animum a legendis probabilistarum scriptis abstineres, veritus, ne tot laxitates, quot decisiones offendas, magno te ad theologiæ moralis studium adjumento privares. Alter certe sensit Benedictus XIV, qui in suis scriptis sæpenumero probabilistarum cum laude meminit. Ut vero te ipsemet convincas, alia

alia re opus non est, quam ut tuis oculis eorum libros inspicias, et sane deprehendes, ex iis plurimos uberrima doctrina abundare, et magnam eruditionis suppellectilem ex sanctis patribus, ex conciliis et sacris canonibus ab iis fuisse collectam, et præterea utriusque partis rationes acuto et subtili iudicio ab iis librari, ut inficiari plane non possis, argumenta, quibus decisiones suas suffulciunt, magnam vim habere; ad objectiones contrarias vero ita respondent, ut animo æquo et prudenti satisfaciat, quantum rerum ratio id concedit in dubiis adeo et controversis disceptationibus, quibus nullus adhucdum tantum lucis affundere potuit, ut nihil dubitationis remaneat. Quinam vero sint, quos tantopere dilaudavi auctores, ego non statuum; intelligere id ipsemet potes ex magna, in qua fuerunt et adhuc sunt apud catholicos existimatione; non enim veri speciem habet, tot hominum millia cæcutire, atque eorum omnium iudicium a vero aberrare; existimationem vero certissime colliges ex repetitis sæpius editionibus operum, licet ea magna essent, et multis impensis starent, quin partium studium ea in re aliquem locum haberet, ut a fautoribus vel sumtus suppeditarentur, vel exemplaria in vulgus spargerentur; inde vero luculenter patet, hæc opera suo se merito commendare, ut tam multos lectores invenirent.

18. His tamen posthabitis probabilistarum aut probabilioristarum partes, prout tibi libuerit, amplectere; sed neutrorum auctores sperne, eos-

que usui tuo felige, qui communi omnium iudicio ita prudenter cautelas adhibuerunt, ut ambo extrema, laxitatem et rigorem evitarint. Neque etiam auctorem rejicias, quamprimum deprehendis, eum in re quadam singulari hallucinatum fuisse, si cæterum universalia ipsius principia sint sana, et in tot aliis statuendis rebus, quas moralis theologia complectitur, a recto tramite non aberrarit; repudiare haud dubie hunc ipsius errorem debes, id tamen obest minime, ne ipsum magistrum sequaris, et quidem magno tuo commodo; sol totum orbem terraqueum luce sua illustrat, licet vel ipse maculis non careat. Hanc igitur solam ob causam contemnere eundem non debes, nisi scriptores propemodum omnes, probabilitas æque ac probabilioritas velis abjicere; nimis est enim difficile, et rarissime solet contingere, ut quis plura volumina aut saltem unum majoris molis de omnibus aut saltem præcipuis theologiæ moralis quæstionibus edat, quin in casu aliquo singulari manifestis prodatur indiciis, etiam se esse hominem errori obnoxium, et qui in una aliqua decisione illam accurationem, et acre illud iudicium, quod in reliquis ubique eminet, desiderari non sit passus.

Necessitas discretionis in audiendis confessionibus.

19. Ex iis, quæ hucusque sunt dicta, certissime intelliges, nequaquam id a me desiderari, ut probabilissimum præ probabiliorismo adoptes, dum
te

te iterum iterumque moneo, ut in usu doctrinae morum discretionis curam habeas; id tantum expeto, ut intra iustos utrinque limites te contineas, ne, quod pronum est, ad alterutrum extremum devius aberres. En dilucidum ad primam tuam quaestionem responsum; ad quodnam autem ex his duobus extremum deflecti facilius possit, et quale ex utroque hoc malo majus damnum afferat tum divino honori, tum aeternae animarum saluti, quae erat altera tua quaestio, ex iis, quae dicturus adhuc sum, paulatim elucebit. Cum vero deflecti ad utrumque facile possit, et utrumque perquam noxium sit, patere, ut post copiosas observationes, quas in decursu prioris epistolae congeffi, hic summatim praecipua colligam, et uno in loco ob oculos ponam, ut eo magis a malo abhorreas, quo clarius illius magnitudinem perspexeris.

Damna ex laxitate orta.

20. Laxitatem et rigorem incurrere confessarius potest in interrogando, in docendo, in absolvendo, et in differenda absolutione. Si confessarius oscitanter interrogat, latens in poenitente malum non omne detegitur, non ingeritur sufficiens horror, nec opportuna remedia rite adhibentur. Relege, quae supra dicta sunt n. 17 et sqq. prioris epistolae. Si confessarius, dum pro doctoris partibus causas decidit, laxitatis se reum facit, legi divinae injuriam infert, a qua poenitentem inique et imprudenter eximit, hinc noxia libertas augetur, et propemodum auctoritatem sibi vendicat,

vendicat, morum corruptela invalescit magna bonorum offensione, et iniqua exultatione perverforum. (n. 60.) Si vero confessarius etiam iudicis officio deſit, et nimia facilitate indignis abſolutionem impertiatur, id inde confequitur, ut mala conſuetudine irretiti integris annis vitiis aſſuetis immarceſcant, ea, ad quæ ſub gravi culpa tenentur, ſemper negligent, ita ut nec damna illata reſarciant, nec veteres inimicitias ponant, nec piorum offenſiones reparent; hinc vero ex ſanctiſſimis hiſ duobus ſacramentis, confeſſione et communione nullam utilitatem confequuntur, vel omnino nefandis ſacrilegiis ſe eorum perverso uſu obſtringunt. Heu! quam ſeveram rationem minifter incurius Deo reddet, qui, ne aliquantum majori labore in ſtudia incumbere, et munere ſuo accuratius fungi teneretur, nec tot injurias a Deo avertit, nec animas, quarum curam neglexit, a tot damnis et reatibus, et forte multas ab æterno exitu illæſas ſervavit! Quam trille eſt hoc pro Dei eccleſia malum, quæ mærens videre cogitur, frequentem præſtantium adeo ſacramentorum uſum tam modicos fructus ferre, ut boni ingemiſcant, et perversi cum hæreticis interdum præ gaudio triumphent, cum illi eam ob cauſam de ſacramentorum efficacia dubitent, hi vero ea etiam tanquam inanes fabulas explodant; et ipſi demum infideles ob tot catholicorum, quorum aliqui frequenter ſacramenta ſuſcipiunt, perversos mores ſanctiſſimam religionem noſtram vilipendunt, et ab ea amplectenda abſterrentur.

Damna ex rigore orta.

21. Haud dissimili modo etiam rigor est perniciosus; inutiles enim et importunæ interrogationes sæpe innocentes animos ad malum erudiunt, pudicos conjuges offendunt, confessorium æque ac pœnitentem peccandi periculo objiciunt, ministrum sacramenti et sacramentum ipsum contemtu exponunt. Repete n. 22 et sq. ex priorī epistola. Confessorius, qui in docendo jure severiores sententias adoptat, ad evitandum materiale et incertum malum, in periculum pœnitentes conjicit committendi certa et formalia peccata; odium legi et legislatori conflatur. (n. 48, sq.) Si demum confessorius in judicando nimium rigorem adhibet, sæpenumero pœnitentibus rite præparatis injuriam infert, quos maximo animæ bono, absolutione, defraudat. (n. 66, sq.) Verum illud præcipue attendi debet, rigore aut in omnibus his tribus partibus aut etiam in unica adhibito sacramentum fidelibus molestum, grave et odiosum reddi; atque hoc solum omnia damna, quæ vel laxissimus inferre potest, plurimum superat; quod ut rite intelligas, animadvertite.

22. Si sacramentum pœnitentiæ ex consilio tantum suscipiendum esset, aut si necessario quidem deberet suscipi, at nullam haberet difficultatem, aut si cum necessitate conjuncta foret etiam difficultas, at modicus inde fructus sperari posset, non ita grave malum foret, si odiosum et grave redderetur hominibus. Verum omnia aliter habent; sacramentum enim hoc est simul maxime necessarium.

rium, nec semel tantum in vita ut baptismus suscipi debet, sed quoties gratia gravi peccato perdita recuperari debet; et præterea cum necessitate summa difficultas est conjuncta, quam ut peccator superet, exigere Deus merito potest; difficilem autem confessionem reddit sincera et omni obstaculo superior cordis conversio, et distincta peccatorum accusatio, in qua species, numerus et circumstantiæ explicandæ sunt; acceptari præterea debet gravis interdum poenitentia non propria voluntate, sed confessarii arbitrio imposita. Utilitas autem, quam confessio affert, certe est maxima propter ea, quæ illam aut præcedunt, aut comitantur, aut consequuntur, idque vel natura sua vel felici quodam casu, qui inde emergit. Persæpe vel sola confitendi voluntas tanquam frænum a peccando retrahit, et ad obeunda pietatis exercitia impellit, dum quis apud animum suum dicit: Confiteri iterum debeo, si pecco; vel: Hoc pium opus faciam, quia illo die confiteri volo; post confessionem autem viva hæc recordatio menti præsens est: Hodie vel heri confessus sum, et hæc ipsa a relapsu præservat, et ad perseverandum in bono impellit. Actus, qui confessionem debent præcedere, scilicet mentis discussio, elicitus de peccatis dolor et confitendi propositum magno honori sunt Deo, et iustorum merita plurimum augent; pro ipsis vero peccatoribus sunt remedium proximum, et a Deo ipso institutum, quo se præparent ad flectendam divinam misericordiam et veniam obtinendam. Accepta in confessione absolutio

lutio reatum culpæ et poenæ æternæ tollit, subministrat auxilia et vires contra relapsus, et ad novam et ferventem vitam instituendam. Sub confessione monitis ad bonum stimulat confessorius, docet pœnitentes, qua ratione aut occasiones fugere, aut ea, ad quæ tenentur, exequi, aut tentationes vincere, et pietatem fovere debeant; adhortatur, ut secum reputent, repentina morte eos posse opprimi, Dei oculis patere omnia; suadet, ut exempla Christi et sanctorum sæpius in memoriam revocent, ut pietatis studiis se dedant, atque in eum finem diversa exercitia pia vel ex consilio suggerit, aut pœnitentiæ loco imponit, ut libros sacros legant, æternas veritates frequenter attento animo perpendant, missæ sacrificio interfint, rosarium recitent. &c. Pæne fidem excedit, quantam virtutem Deus confessorii verbis tribuat, qui in obeundo hoc munere verissime ipsius minister est, et ipsius personam sustinet; hinc, quæ pœnitenti suggerit, peculiarem vim habent ad eum instruendum excitandumque, quod et tunc et non raro longiori post tempore certissime deprehenditur; dein pœnitentes ob pietatis exercitia, quæ confessorii suasu peregerunt, plurimis novis gratiis cumulantur; demum culparum gravium confessio urgente divino præcepto est necessaria, ut ad eucharistiæ mensam accessus pateat, quæ juxta concilii tridentini doctrinam 1) *est antidotum, quo a peccatis mortalibus præservamur, et a quotidianis liberamur.* 2) *Cibus, quo alantur, et confortentur viventes vita illius, qui dixit: Qui manducat*

manducat me, vivet propter me. 3) *Est pignus*
cælestis gloriæ. (*) Sæpe etiam communio ad
 lucrandas indulgentias est necessaria. Si igitur
 etiam unica confessio tam uberes fructus affert,
 quanto ampliores sperare licet ex frequenti et
 continuo horum sacramentorum usu, quæ ad id
 sunt instituta, ut præterita reparent, in futurum
 muniant, et vires ita corroborarent, ut non solum
 pares sint ad malum vitandum, sed etiam ad bo-
 num sive ex obligatione sive libero consilio exer-
 cendum?

23. Dum rigidus confessarius difficultatem,
 quam multi in suscipiendo hoc sacramento non
 levem experiuntur, adauget, proximum sane pe-
 riculum est, ne omnibus his emolumentis tam ne-
 cessariis et tam præclaris propemodum omnes eos
 privet, qui ad ipsum accedunt, idque non illa
 tantum vice, sed et in posterum et fere perpetuo;
 cum vix paucos audeat absolvere, et quos absol-
 vit, ita interrogationibus fatigat, et oneribus op-
 primit gravibus et indiscretis, ut non amplius
 audeant ad confessionem redire, aut certe non ea
 assiduitate, quæ pro animarum salute est quam ma-
 xime salubris. Perpende jam, quæso, num forte
 non ingens damnum sit, propemodum omnes ac
 velut in perpetuum tam præclaris emolumentis
 privare; sed malum adhuc pejus inde enascitur,
 quis enim animo comprehendat, quot corruptelæ
 et brevissimo tempore et diversissimi generis tum
 apud poenitentes nimio rigore exanimatos, tum
 apud

(*) Sess. 13. c. 2.

apud eos, qui pravis eorum exemplis corrumpuntur, cum irreparabili eorum exitio invalescant? Paucis rem complectar, et fidenter pronuncio, non aliud majus damnum fidelibus posse inferri, quam si a sacramento tam necessario, tam difficili et tam salutari avertantur. Audi, quæ catechismus romanus de confessione moneat: *Quantum vero curæ et diligentiae in ea explicanda pastores ponere debeant, ex eo facile intelligant, quod omnibus fere piis persuasum est, quidquid hoc tempore sanctitatis, pietatis et religionis in ecclesia summo Dei beneficio conservatum est, id magna ex parte confessioni tribuendum esse, ut nulli mirandum sit, humani generis hostem, cum fidem catholicam funditus evertere cogitat, per ministros impietatis suæ, et satellites hanc veluti christianæ virtutis arcem totis viribus impugnare conatum esse. . . . Constat enim, si sacramentalem confessionem e christiana disciplina eximeris, plena omnia occultis et nefandis sceleribus futura esse, quæ postea, et alia etiam multo graviora homines peccati consuetudine depravati, palam committere non verebuntur. . . . Sed nulla res fidelibus adeo curæ esse debet, quam ut frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest ob multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam statim peccata sua confiteri. (*)*

24. Rigi-

(*) Parte 2, de confess. n. 36, 37 et 53.

24. Rigidus igitur confessorius periculo se exponit, ut fidelibus et ecclesiæ majus damnum inferat, quam si conciones sacras, missæ sacrificia et quodvis aliud pium salutis remedium impederet; et dum ipse purat, studium suum ad augendum Dei honorem tendere, quin cum dæmonibus et ecclesiæ hostibus conspirare velit ad solidissimam ei fortissimam christianæ religionis et regni Christi arcem evertendam, viam sternit innumeris corruptelis, primum occultis, dein patentibus et late ubique grassantibus. Et revera plerumque non qui frequenter sacramenta suscipiunt, licet indulgentiorem confessorium adeant, et modico fructu hoc remedio utantur, sunt moribus magis perversis aut peiori alius exemplo, sed illi imprimis, qui nunquam aut perraro continentur; hi enim illis multo sunt deteriores, cum gravius peccent, et continuo pergant peccare, ut hoc modo prava eorum exempla larius in vulgus spargantur, nec remedium ullum admittant. Narrat Dominicus Soto, (*) vel ipsos hæreticos experientia fuisse convictos, post abolitam in Germania confessionem vitia ubique capisse grassari, committi quotidie furta, et omnia jura violari, ut nemo a vicino esset tutus; quin ipsimet hæretici flagitarunt ab imperatore Carolo V, ut legem ferret, qua omnes ad confessionem adigerentur, cum post intermissam confitendi consuetudinem nequidem inter se pacifice et sine turbis possent vivere. En, quantum malum etiam catholicis timendum foret, si rigor

(*) Tom. 1, in 4 sent. d. 18. q. 1. art. 1.

rigor ille nimius confessarios magnam partem inficeret, et homines a frequenti hujus sacramenti usu absterrentur, quod contra omne vitiorum genus est potens frænum et efficacissimum remedium.

Comparatio inter damna, quæ a laxitate, et ea, quæ a rigore proveniunt.

25. Non ego hic laxos defendam, qui nullo plane modo id merentur; sed eo animo inter damna ex utroque hoc fonte promanantia comparationem institutam, quo sanctus Bonaventura conscientiam nimis largam et nimis strictam inter se comparabat; et de prima dicit: *Sæpe salvat damnandum*; de secunda vero: *Damnat salvandum*; compara ergo damna, quæ confessarius negligens infert, cum iis, quæ a severo inferuntur, et videbis, quantum intersit discriminis. Equidem confessarius laxus fideles privat majori illo et insigni bono, quo eos posset cumulare, modo aliquanto majorem, discretam tamen accurationem adhiberet; præterea ipsius justo major indulgentia magnis malis ansam præbet; cum vero facilem et primum ad frequentem confessionem aditum nec bonis nec malis intercludat, licet æquo sit indulgentior, utilis tamen erit 1) bonis, qui animum rite præparatum afferunt. 2) Peccatoribus, ut ita dicam, fortuito prolapsis, hoc est, iis, qui cæterum vitam christianam agunt, sed forte casu et quasi infortunio aliquo peccato gravi se obstrinxerunt; hi enim insolito et tam gravi onere pressi cito so-

lent dolere, et ex animo peccatum detestari; intime tamen eos angit pudor, dum fateri debent, se tam cito fuisse mutatos, et adeo turpiter a se ipsis descivisse; in his angustiis maximo ipsis solatio est, si scierint, confessarium aliquem benigno ac commiseranti animo ipsos esse excepturum.

3) Illis demum, qui gravibus peccatorum nexibus sunt irretiti, quia aut non præstiterunt, ad quæ tenebantur, aut semper in priora peccata sunt relapsi, grave utique damnum infert, dum nimium ipsis indulget; at tamen aliquid saltem utilitatis id pro ipsis habet. 1) Licet enim illos non eo usque flectat, ut veram cum Deo pacem ineant, qua iustificent, tamen inducias aliquot hebdomadam aut saltem dierum aliquot quasi paciscuntur, quibus a peccando abstinere, quia promptiori ad bonum animo et salubri quodam monito instructi ab ipso discedunt, et injuncta pietatis exercitia ipsis adjumento sunt, ut a novis culpis sibi caveant, aut rarius saltem labantur. 2) Quin et spes affulget, fore, ut aliquando serio respiscant; illa enim licet nimia indulgentia confessarii, confessionis tamen horrorem adimit, et hinc facile continget, ut aut sacri libri pia lectio eos fortius stimulet ad mutandam vitam, aut dum poenitentiae loco jussu confessarii rosarium recitant, aut missæ sacrificio interfunt, eam obtinent gratiam, ut, si in peccatum relabantur, promte iterum malo remedium quærant, et redeant ad confessionem; cumque confessarium semper benignissimum sint experti, etiam reliquos huic haud ab similes fore existimant;

stimant; si ergo prioris copiam non habeant, alium accedunt, et Deo ita disponente, discretum offendunt, qui oleo vinum admiscet, eos ex gravi veterno excitat, ut ipsimet perspiciant, priores confessiones omni penitus valore caruisse, et hinc instituta confessione generali unico veluti puncto temporis omnia illa damna a confessorio laxo ipsis longo tempore illata reparat, et ad salutis fermitam aberrantes reducit.

26. Apud confessorium rigidum omnia contraria eveniunt; ex centenariis enim, qui ipsius severitatem sunt experti, exceptis duobus tribusve nullus jam ad eum revertitur; et cum suspicentur, etiam omnes reliquos eandem cum poenitentibus agendi rationem tenere, etiam ad alium accedere tergiverfantur, et consulto moras trahunt; interea vero 1) nullas a peccando inducias faciunt. 2) Novis peccatis confitendi onus multum sibi ipsis aggravant. 3) Spes minuitur, et timor augetur, ut nullum amplius confessorium adeant, nisi forte peculiari quodam impulsu aut ducente Deo discretum inveniant, aut accepta de laxo aliquo notitia, qui in omnibus connivet, animo aliquantum redintegrato eundem accedant, quod veluti casu quodam adhuc in eorum bonum et utilitatem cedit. Bonis ipsis sub duce rigido non conceditur facilis et expeditus hujus remedii usus, atque hinc primo frequentiores sacramentorum usum intermittunt, et dein paulatim in eosdem cum perversis casses pertrahuntur.

27. Si ergo non inquiratur, qua mente aut consilio rigidus confessorius ita agat, et quam ideo vel mercedem vel poenam promereatur; sed ipsa cum poenitentibus agendi ratio unice attendatur, a quo laudem et præmium obtinebit? Non utique a Deo, cujus causam tam male tuetur, cum nequidem id efficiat, ut boni a frequenti sacramentorum usu non abstrahantur, nec, ut mali, peccatis quasi induciis, a peccatis cessent aliquamdiu, sed eosdem ipso suo rigore ad desperationem adigat, a quo in omne mali genus pronus et præceps est lapsus. Ipsimet fideles æque parum rigido confessorio grates habebunt, quos nec commiserante animo complectitur, nec auxilio juvat; plerumque enim vix audito aliquo peccato, quod ipsum turbare, aut timorem ipsi posset ingerere, ne sacramentum nullitatis periculo exponat, nequidem ulterius inquirat, num prava consuetudo jam notabiliter fuerit emendata, num occasio proxima saltem in remotam mutari non possit, aut mora concedi non debeat, dum debito satisfaciatur, sed interrupta statim confessione, facili negotio molestiis se liberat, dum poenitentem modo abire, imperata facere, et dein redire jubet, nihil sollicitus, ut remedia inquirat, aut in rationes indaget magis opportunas, quibus juvare poenitentem possit. At neque ab ecclesia rigidus confessorius remunerationem potest sperare, quæ maximo dolore videt, publicos et præcipuos gratiæ fontes, sacramenta sua, deferri, et spiritu infirmos, cum tali modo et medico et remediis careant, magno impetu

impetu in deterius labi, et oves a pastoribus profugas inter præcípites anfractus semper magis a recto tramite deviare, usque dum ab hiante inferni ore absorbeantur. Hæretici catholicos a sacramentorum usu abstrahunt, dum negant, ea existere, et a Christo esse instituta; rigidi confessarii, quin id velint, et contra mentem suam illorum conatus strenue adjuvant, et alia quidem via, ad eandem tamen metam tendunt, cum sacramentorum usum fidelibus immoderato rigore ultra, quam fas est, difficilem reddunt.

28. Sæpenumero, fateor, præ acerbo animi dolore ingemui, cum tam multos viderem sacerdotes, plenos pietate et zelo, qui tamen vel erronea institutione fuerant decepti, vel nimis pusillo et angusto erant animo, utpote legendis iis solis auctoribus intenti, qui nimio rigore inclaruerant, vel quibus demum in rebus asceticis deerat experientia; hi enim, licet cætera sanctissimum haberent animum, ut scilicet animas ad summam perfectionem proveherent, vel timore absterrebantur, ne audiendis confessionibus operam darent, vel si huic muneri vacabant, quin id vellent, vel etiam scirent, pœnitentes absterrebant, et ita improvidi ac inscii ad eundem finem operam suam conferunt, quem occulti ecclesiæ hostes sibi præbunt, ut nempe ipsam ecclesiam everterent, quod quidem occultioribus, at eo magis perniciosius artibus conantur efficere, quam Calvinus et Lutherus; non enim cum hæreticis negant, sacramenta existere; sed eorum usum incipiunt abolere, dum il-

lorum sanctitatem extollunt, et animi præparationem requirunt adeo sublimem, ut fideles de illa penitus desperent, et hinc territi ab omni sacramentorum usu abstineant. Atque in hunc nefarium adeo finem confarcinati et sparsi sunt plurimi libri de præparatione ad sacramentum poenitentiae, et ad sacram communionem, et de confessoriorum ad ea administranda necessariis dotibus; dumque in his pessimum animi propositum dissimulant, incautis et rerum ignaris non nisi purissimam sanctitatem spirare, et doctrinam morum securissimam ubique videntur sectari, revera autem efficiunt, ut nemo amplius audeat ad sacramenta accedere. Memini hic facti, quod ante multos annos ab illo ipso confessario comperi, cui id acciderat; in bello 1733 miles ultramontanus per Italiam transit, et conscientiae labes confessario aperuit; interrogatus, a quo tempore haud amplius fuerit confessus, ita narrare cepit: Ab ultima confessione octodecim fluxere anni; cum enim in mea regione confiterer, nec ullis culpis gravioribus me obsirinxissem, enarratis levioribus peccatis quæsiuit ex me confessarius, num Deum ex toto corde amarem, ita ut nullam præterea creaturam, nominabat uxorem et filios, amarem; cumque responderem ego, magno me illos affectu diligere, ad me dixit: Abi ergo, et ora, ut deposito hoc affectu Deum solum et pure possis amare; quindecim dierum tempus tibi ad hoc concedo, his elapsis ad me redi. Redii ego, et interrogatus, num illum erga uxorem et filios affectum deposuerim,

rim, reposui, orasse me, sed quanto ferventius precibus institissem, tanto minus mihi credibile visum esse, me ad id teneri; quin imo videri mihi, teneri me sane, ut uxorem et filios amarem, et domus curam haberem; ad hæc confessorius id unum respondit: Abi, non es dignus absolutione; atque ita me dimisit; qua agendi ratione ita sum dejectus animo, ut nec hunc, nec alium confessorium porro adirem. Num confessorius hic ex eorum fuerit numero, qui ementita sanctitatis specie nefarium consilium tegunt, quod ad abolendum sacramentorum usum inierunt, num vero absque malo animo ex ignorantia id fecerit, ignoro; id scio, hominem hunc vel eo solo gravissime onerasse conscientiam suam, quod octodecim annis nequidem in paschate sacramenta suscepit, quæ peccata et genere et numero multo erant graviora, quam quorum reus erat, cum in regione sua confiteretur; id scio, confessorium cumulatissime finem assecutum esse, ut poenitentem ab usu sacramentorum arceret, siquidem id in animo habuit; si vero eundem permovere voluit, ut affectum erga suos exueret, id non solum non obtinuit, sed illud effecit, ut et Dei amorem perderet, et ecclesiæ octodecim annis obedientiam detrectaret.

29. Narrat doctus scriptor, quæsisse se ex homine, in quem in itinere inciderat, quis in ipsius patria devotionis sit modus; et hunc sibi respondisse, mortuo priori paracho, quo vivente pietas lætissime florisset, parochum novum nemini absolutionem impertiri, aut si quis eam velit obti-

nere, necessarium esse, ut norit *diabolice*, id est, præfracte et obstinate *mentiri*, seque primum, cum ita in confessione fuisset mentitus, a novo paracho absolutionem extorsisse. O miserum pœnitentem, sua fraude deceptum! verum et o miserum parochum, qui incauto suo rigore pœnitentes coegit, ut aut sacramentis sacrilege abuterentur, aut iis maximo suo damno abstinere! Cave igitur, ne unquam tibi vana sanctitatis specie imponi sinas, quam primo obtutu doctrinæ rigor præferebat; videtur ille quidem certissima esse via, qua et tuam et aliorum conscientiam in tuto colloques, et fideles ad Deum impensius honorandum impellas. Ita quidem prima fronte apparet, id autem a veritate longissime aberrare, usus docet; inde enim evenit, ut honor Dei penitus negligatur, fideles animo cadant, et in deterius prolabantur; et dum tibi videris, *directe et immediate* et te et alios a peccato immunes servare, *indirecte et consequenter* te ipsum imprudentia, et pœnitentes desperatione innumeris peccatis oneras.

Falsa rigidorum effata.

30. Ex hucusque dictis abunde intelligis, rigidis et laxis a me neutiquam annumerari cautos probabilioritas et discretos probabilitas, sed eos solum, qui intra justos utriusque hujus sententiæ limites se non continent; ut contra falsa horum effata te munirem, multa jam attuli; hinc quod doctoris partes attinet, et docendi munus spectat, suffecerit, si tibi sancti Ambrosii monitum, jam
in

in priori epistola (n. 57) allegatum, in memoriam revocavero: *Ipse timor Domini*, inquit sanctus doctor, *nisi secundum scientiam sit, nihil prodest, imo obest plurimum....* Sunt etiam in nobis, qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora praecepta, quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est, quia videntur sibi consubere disciplinæ, opus virtutis exigere. Sed inscitia in eo est, quia non compatiuntur naturæ, non æstimant possibilitatem. Ut extremum utrumque evites, ne tibi persuadeas sanam doctrinæ moralis scientiam in abolendis aut multiplicandis praeceptis consistere; sed eo omne studium debet tendere, ut certa ferventur; a dubiis ut aliquem eximas, nunquam tibi sufficiat tenuis tantum probabilitas; at si ea est solida et gravis, nondum universe benignas sententias tibi propugnandas esse existima, sed viam mediam ini, aut tace, et pœnitentem in bona fide relinque, aut concede, ut benignam sequatur sententiam, si spiritualis ipsius necessitas ita postulat, uti in epistola prima (n. 53 et sq.) declaravi. Quod de n. judicis partes et ferendam in audiendis confessionibus sententiam concernit, cave, ne rigidorum effugia te decipiant, quibus suum in administrando hoc sacramento morem nituntur defendere. *Melius est, inquiunt, quod æger pereat vi morbi, quam vi medicinæ*; quod quidem negandum non est; at verum etiam et multo quam hoc melius erit, *ne æger pereat vi morbi, scire aptare medicinam, qua convalescat*; atque satis, ut puto,

puto, dilucide tibi exposui, qua ratione, si discretioni caritas et experientia jungatur, pœnitens rite præparari et absolvi cum fructu possit, modo nota sint adhibeanturque remedia aptissima et simul secura, quæ cum rigidus ignoret negligatque, durum illud pœnitenti inclamat: Abi, non possum tibi absolutionem impertiri; verum si remediis illis uti et nosset, et vellet, etiam ipsemet diceret: Modo es rite præparatus, hinc tibi absolutionem impertiar. Alii reponunt: Nolumus conscientiam nostram directe onerare decisionibus laxis et absolutionibus de nullitate dubiis. Atque id quidem rectissime; verum et illud, moneo, cavete, ut nequidem indirecte conscientiam vestram oneretis illis peccatis, in quæ perniciosus rigor præcipitat, quorum non semper malitia pœnitentis unica causa est, sed persæpe confessarii imperitia et caritatis defectus ad illa instigat. Ab utroque igitur, et a culpabili laxitate et a pernicioso rigore tibi cave, id erit optimum, id unice est necessarium. Oportet, inquiunt alii, *ut sentiat peccator peccatorum suorum pondus*. Non abnuo, at eo modo et mensura, ut inde discat se ipsum despiciere, non vero ut ad desperationem adigatur. Tu igitur timorem cum spe conjunge.

31. Multi hanc a te normam servari volent, ut ex duabus opinionibus æque probabilibus semper securiorem præscribas; et pro causa afferent, arctam esse viam, quæ ad cœlum ducit, et summum pontificem Alexandrum VII in procæmio decreti, quo propositiones viginti octo proscripsit, deplorare

deplorare et detestari novum opinandi modum recens introductum, quo disciplinæ rigor labefactetur, et morum integritas deperdatur. Verum ne argumentum hoc, ad fallendum compositum, te incautum decipiat, illud, quæso, nota; salutis viam haud dubie arctam esse, semperque fuisse, etiam antequam de probabilismo quæstio oriretur; arctari autem illam præceptis certis et nulli dubitationi obnoxiiis, cum ea sint gravia, et hominum cupiditatibus vehementer repugnent, atque ad ea servanda opus sit, ut depravatæ naturæ magna vis inferatur, uti cum omnis contra pudicitiam labes vitari, condonari illatæ injuriæ, bona aliis ablata restitui, occasiones proximæ intercludi, et alia his similia factitari debent. Dilataretur enimvero contra evangelii effatum arcta ad cælum via, si his præceptis quidquam detraheres, aut eorum frænum remitteres; præterea christiani mores de sua integritate haud parum deperderent, si quis in tot dubiis, quæ in doctrina morum occurrunt, ob tenuem tantum probabilitatem, quæ ipsius libertati favet, a legibus se vellet eximere, de quibus, num existant, dubitatur. At mores depravari, et arctam salutis viam nimium dilatari etiam tum, cum opinio benignior gravibus innititur rationibus, quæ hominem prudentem movere possint, id a veritate alienum putabant 189 auctores, qui ante annum 1667 usum opinionis probabilis licitum esse defendebant, quibus accensendi sunt plurimi alii, qui ab illo anno ad nostra usque tempora eandem sententiam propugnarunt, et adhuc propugnant,

propugnant, uti supra (n. 8) palam feci. Id ecclesia, licet ea de re esset edocta, et, ut mentem suam aperiret, impense sollicitaretur, nunquam declaravit; Alexander VII vero in suo decreto probabilissimum neutiquam voluit notare, cum propositiones ibidem proscriptæ, uti id (n. II) ostendi, magnam partem a duobus pugnacibus anti-probabilitatis fuerint assertæ, qui in suis decisionibus non probabilissimi principia, sed omnino opposita adhibuerunt, sed iis ita infelicitè sunt usi in singularibus casibus enodandis, ut in laxitatem inciderent. Inde vero colligitur, novum opinandi modum, quem pontifex detestatur, non aliud esse, quam rationem minus sanam et imprudens iudicium, ut pro solidis et gravibus argumentis ea adstruantur, quæ vana et levia omnino sunt, non ex rei natura depromta, sed vi et invita ratione obtrusa; atque his tam male confarcinatis rationibus innixi homines intempestive docti sententiam aliquam ut probabilem, quin etiam ut probabiliorē venditant, quæ tamen probabilis non est. Cum igitur ecclesia hucusque iudicium suum non interposuerit, et ingens numerus gravissimorum auctorum neget, tanti et rite explicati probabilissimi usu arctam cœli viam ultra, quam fas est, dilatari, superest, ut dispiciatur, num saltem ad maiorem animarum utilitatem cedat, si eæ semper ad sententiam magis probabilem sequendam adstringerentur; atque hic in mentem revoca, quid experientia et ratio doceant, uti id supra, n. 48 et 49 prioris epistolæ, ostendi; perpende, quæ mens sit

fit summorum pontificum Honorii et Benedicti XIV, quod iudicium sancti Ambrosii, quid synodus trigesima sexta mediolanensis confessariis suggerat. Atque his etiam illud adijunge, nequaquam ad solitarios confessarios pertinere, ut natuant, universe et necessarium et utile esse, sententias rigidiores semper sequi, hinc unum ex tribus subsidiis paulo ante indicatis adhibe.

32. Qui in usu habent, ut absolutionem poenitentibus post longissimas periculationes differant, ad excusandum nunc morem ajunt, licet Deus momento temporis peccatorem immutare possit, plerumque tamen id non fieri; quin etiam secundum consuetum suæ providentiæ ordinem gratia sua cor hominis non nisi poenitentiam immutare; atque ut eam rem argumentis firmare videantur, addunt, humanæ redemptionis opus, quo demum mundus ad frugem reauceretur, quatuor annorum millibus fuisse dilatum; Christum in morte paucos admodum post se reliquisse, quos ad melioris vitæ normam instituisset, et ecclesiam temporibus, quibus poenitentiae canonicae vigeant, peccatoribus publicis post septem aut omnino decem poenitentiae annos absolutionem dilulisse, et interdum non nisi in fine vitæ in monasterio transactæ eandem concessisse. Proh, quam multa, quam diversa et disparia hic inter se miscentur! et quid egregii hî virtutis sanctioris vindice aliud inde efficient, quam ut peccator animum penitus despondeat, aut tam feræ emendationis culpam, maximam partem, in gratiam rejiciat? Ad hæc ergo ita respondeo;

si ad animi mutationem non solum id requiri velis, quod necessarium est ad obtinendam culparum veniam et vitandam poenam æternam, sed etiam ad omnem poenam temporalem delendam; si comprehendis non tantum diminutionem pravæ consuetudinis, sed ejusdem plenam excisionem, et præterea uberem boni et perfectarum virtutum copiam; tum enimvero haud gravate concessero, hoc gratiæ divinæ opus lentum plerumque progressum facere, cui nec octoni exercitiorum dies, nec menses aut anni integri sufficiant, et persæpe magna pars non peccatorum tantum, sed piorum etiam ante ex hac vita decedit, quam prioris vitæ nævos ita penitus abstergat, ut etiam omnes purgatorii poenas effugiat; verum hæc hominum procrastinatio non a sola illa ratione provenit, qua Deus gratias suas solet dispensare, sed ea potissimum causa est, quod animæ etiam justæ sæpe gratiis repugnent, aut saltem non satis gnaviter una cum gratiæ auxiliis operentur. Si vero per illam peccatoris emendationem aliud non intelligas, quam quod hic intelligi necesse est, et quod solum ad peccatoris justificationem in sacramento requiritur, tum certe a veritate penitus abhorret, Deum in homine, qui gratiæ non deest, ita lente operari, ut tantum temporis, quantum ab his hominibus statuitur, impendi necesse sit. Ad obtinendam hanc justificationem neutiquam opus est, ut pro culpis antea satisfiat, quod propositiones 16, 17 et 18 ex iis, quas Alexander VIII 1690 prescripsit, aperte docent.

33. Sacrum tridentinum concilium abunde nos instruit de iis, quæ ad pœnitentiæ sacramentum pertinent; illud vero docet, quæ præparatio sit necessaria et sufficiens ad obtinendam in sacramento justificationem. Hinc nos admonet, requiri talem contritionem, quæ *animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*. Sufficit ea contritio, quæ non solam cessationem a peccato et vitæ novæ propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium complectitur. (*) Ut ergo quis sincerum hunc et efficacem voluntatis actum eliciat, quo dolet, et detestatur culpam cum proposito non amplius peccandi, breve momentum non sufficit, sed requiritur tempus aliquod ad orandum, ad perpendendas doloris causas et ad dolorem hunc in animo excitandum; at nec anni nec menses sunt necessarii. Homini prava consuetudine irretito et continuo in peccata relabenti suaderi haud dubie potest, ut mentem prius octiduanis exercitiis excolat; sed addi minime debet, ad remedium hoc adhibendum ipsum teneri, aut id universe necessarium esse omnibus, et semper, dum volunt vitam emendare, et peccatorum sordes confessione abstergere. Equidem necesse est, quod sanctus Carolus Borromæus ait, ut in peccatore continuo relabente *aliqua* appareat *emendatio*; prout id n. 89 prioris epistolæ dictum fuit, et verba concilii paulo ante allegati exigunt *inchoationem vitæ novæ*; at vero hoc novæ vitæ initium secundum

S

dum

(*) Sess. 14, c. 4.

dum consuetum divinæ providentiæ ordinem breve admodum tempus postulat; atque hoc ipsum discrimen, divina bonitate ita disponente, intercedit inter necessariam ad justificationem peccatoris præparationem, et inter ea, quæ ad ipsius perfectionem spectant, quæ quidem perfectio ad salutem ipsam consequendam utilis omnino, at necessaria non est; et primum multo minus temporis requirit, quam alterum, ut omnes quovis tempore ad frugem redire, et salutem consequi possint, et retardationis culpa non in Deum, sed in hominem tantum cadat.

34. Frustra ergo exempla supra memorata afferuntur; advenit quidem post quater mille et plures annos salvator, qui novo sacrificio, novis sacramentis novum Deo cultum instituit, et mundum ad amplectendam suam fidem permovit. Verum si hoc exemplum ad rem nostram valet, quis hominum speret, se 70 aut 80 annis, quibus ipsius vita forte constabit, ab errore in viam rediturum, cum mundo, ut respiceret, nec duo nec tria annorum millia suffecerint, sed omnino ultra quatuor requirebantur? At quis non videt, quam splendide rigidus sophistes hallucinetur? Quatuor illa annorum millia utique non sunt impensa ab hominibus, ut ad frugem redire inciperent, et, quod cæperant, paulatim prosequerentur, ita, ut adveniente demum elapsis tot annis messia totum opus absolveretur; sed maxima hominum pars adeo non de emendatione vitæ cogitabat, ut idolis cultum adhibere pergeret, sædis voluptatibus indul-

indulgeret, et omni vitiorum genere se inquinaret. Atque ubi homines ita sunt comparati, ut non nisi peccatis inhient, etiam post centena annorum millia nequidem cæpta erit aliqua vitæ emendatio. Verum hic sermo est de peccatore, qui animum confessione vult expiare, de homine sermo est, qui a peccatis cessat, et ad ineundam novam vitam serio animum præparat. Prout igitur tot piorum et sanctorum hominum, qui ante messiæ adventum e vita decesserant, saluti nihil oberat, quod quatuor illa annorum millia nondum effluxissent, ita etiam nostra ætate secundum consuetum gratiæ modum haud longum tempus requiritur, ut peccator rite absolvi, et cum Deo reconciliari possit. Idem de tribus annis valet, quos Christus docendo insumsit; iis enim, qui peccatis nuntium remiserant, Christo monenti aures præbuerant, et se ipsos ad dolorem excitarant, breve omnino tempus suffecit; qui vero Christum dicentem non volebant audire, nec ipsius monitis obtemperare, iis nec integri tres anni erant satis; Judæorum ergo culpa accidit, quod Christus gratias suas non majori ipsis copia impertiretur, ut non nisi post integros annos peccatorum veniam consequerentur.

35. Ecclesia demum, dum peccatoribus publicis absolutionem per septem aut decem annos differret, nunquam in ea mente fuit, ac si anni illi ad solam contritionem et obtinendam justificationem requirerentur; sed illud spectabat, ut omnis etiam temporalis peccatorum pœna solveretur, et

potissimum, ut tanto pœnitentiarum canonicarum rigore cohiberentur fideles, ne christianæ religionis sanctitatem pravis exemplis publice coram infidelibus profanarent; atque eam ob causam exigebat in foro externo hanc satisfactionem ab iis, qui ipsam gravissimis delictis probro et ignominia affecissent, qualia præcipue erant homicidium, adulterium et a fide defectio, si erant publica et pervulgata. Verum hæc absolutio, quæ non nisi post peractam pœnitentiam canonicam tribuebatur, non erat absolutio sacramentalis, sed externa et publica, uti ex magno, quod inter utramque intercedebat, discrimine apparet. Sacramentalis enim absolutio 1) ex institutione divina est necessaria pro omni peccato gravi, licet non sit gravissimum et occultum tantum; absolutio canonica et ecclesiastica pro solis gravissimis peccatis tribuebatur, uti sunt tria paulo ante memorata, idque solum, cum in vulgus erant nota. 2) Sacramentalis absolutio toties est necessaria, quoties quis in grave peccatum labitur, et per sacramentum pœnitentiæ cum Deo in gratiam redire desiderat; pœnitentia ecclesiastica non nisi semel in vita publice delinquentibus imponebatur. 3) Absolutionem ecclesiasticam soli episcopi impertiebantur, aut eorum delegati, qui interdum, si necessitas ita postulabat, diaconi solum erant, uti apparet ex sancti Cypriani epistola decima tertia; absolutio sacramentalis nunquam, qualiscunque etiam urgeat necessitas, a diacono tribui ex delegatione potest; sed illam impertiuntur omnes sacerdotes ad curam

animarum

animarum approbati, non autem soli episcopi, aut peculiariter ad id muneris destinati. 4) Absolutio ecclesiastica non concedebatur ante finitam poenitentiam; absolutio sacramentalis ante poenitentiam perfolutam tribuitur; et Alexander VIII damnavit propositionem, quæ assererat, hanc praxin institutioni Christi esse contrariam. 5) Durante etiam veteri disciplina, sacramentalis et secreta absolutio publicis peccatoribus multo ante concedebatur, quam poenitentia publica essent perfuncti; licet enim ipsis permissum haud esset, ut libere ad eucharistiam accederent, in decursu tamen poenitentiae hæc ipsis facultas concedebatur, quin etiam præcepto urgebantur, ut sæpius divinæ mensæ accumberent, uti ex decretis pontificum constat, quæ ab Ivone, (*) et a Burchardo (**) referuntur; et concilium carthaginense IV can. 78 ait, poenitentes, qui in infirmitate acceperunt viaticum eucharistiæ, non credantur absoluti sine manus impositione. Si igitur eucharistiam ante absolutionem acceperant, ea sacramentalis non erat; ut enim poenitentes se ad absolutionem sacramentalem et ad sacram communionem præpararent, ecclesia non exigebat annos integros aut laboriosa poenitentiarum canonicarum opera, nec existimabat, ea esse necessaria, ut poenitentes serium dolorem impetrarent, aut confessarii ex iis sincerum poenitentium animum dignoscerent, atque sic demum in foro interno eos absolverent.

S 3

36. Aliqui

(*) Part. 2. c. 29. (**) L. 1. c. 19.

36. Aliqui ex rigidis objiciunt: Confessiones fidelium magnam partem sunt invalidæ aut etiam sacrilegæ; ergo rarius earum usus non est malum, aut certe minus malum, quam usus earundem frequens. Ab homine hoc, qui ita de aliorum confessionibus loquitur, scire percuperem, quid sentiat de suis. Num eas validas et utiles credit? Puto equidem. At cur ita propendit, ut aliorum confessiones malas esse judicet, cum suas bonas esse existimat? Num Deus forte cum ipso leges mutat, nec eandem animi præparationem ad bonam confessionem requirit? aut uberiores forte gratias ipsi concedit, quam aliis, aut majori, quam alii, studio ipse cum gratiis cooperatur? At leges pro omnibus sunt latæ, et ipsum non minus, quam alios, ligant; nec Deus erga ipsum solum liberalem se exhibet; non debet sinistram de aliis opinionem fovere, cum tam magnifice de se ipso sentiat; alias reprehensionem non meretur pharisæus, qui magnifice se ipsum dilaudavit, publicanum contempsit. Si ergo suas confessiones utiles et bonas esse judicat, cur confessiones aliorum condemnat? Si vero confessiones suas ipsemet inutiles et sacrilegas esse existimat, tum jam cæpit, aut certe mox incipiet earum usum intermittere, idque non ex negligentia aut animi languore, sed ex rationis, ut putat, præscripto et urgente conscientia; hæc autem doctrina, hoc principium et ipsi et fidelibus et ecclesiæ magis perniciosum est, quam si impias hæreticorum cavillationes mutuatus poenitentes a confessione his ver-

bis

bis dehortaretur: Ut quid ultro inutili isto cruciatu vos affligitis? intermittite confessionem, sacramentum non est; aut si cum manifeste impiis, cognita quidem, at contempta sacramenti sanctitate, alios etiam ad effrænem peccandi licentiam impelleret, dictitans: Sacramentum quidem est confessio, at pro vestra libertate eam spernite. Hæc ita sunt impia, tamque graviter catholicorum aures offendunt, ut nec pœnitentes nec confessarios ullos deciperent, sed auctoris impietatem manifeste proderent. Cum vero catholicus confessarius ait: Melius est non confiteri; confiteri enim propemodum semper idem est, ac sacramentum nullum reddere, et sacrilegium committere; rarissime quippe contingit, ut quis necessariam ad confessionem præparationem afferat; hæc, inquam, si confessarius catholicus obtrudit, ficta quadam sanctitatis specie incautis imponit, et videtur multum distare tum ab hæretico, qui confessionis sacramentum negat, et ab impio, qui illud contemnit; sed heu! ipsemet vel est deceptus, vel deceptor, qui assumpta hac sanioris doctrinæ larva pœnitentes æque ac confessarios exanimat; sophismate, quod pro vero et sancto effato habetur, a confessione in perpetuum absterret, et quidem sine conscientiae morfu, et omni spe remedii intercisit. At quid excogitari magis fraudulentum potest, quod certius sit falsum, quod spiritui Christi et ecclesiæ magis adversetur, quod minus cum fidelium utilitate conjungi possit? Fac autem, confessiones majorem partem esse aut nullas aut sacrile-

gas, quid inde concludes? num, qui doctrina imbutus est, quæ animarum saluti inimica non sit, unquam inferet: Ergo malum non est rarus confessionis usus? Cur non potius magna voce inclamant: Ergo excitetur pœnitentium studium, constringatur laxitas confessoriorum, mitigetur rigor, ut usus confessionis et sit frequentior, et confessionis nullitas devitetur; magnum quippe malum est nullitas confessionis, sed et magnum malum est confessionis rarus usus. Qui ita concludit, veritatem assequitur; hæc doctrina est utilis, hæc Christi et ecclesiæ spiritui est consentanea; et frequens confessionis usus illud etiam emolumentum affert, ut singulæ confessiones multo certius rite peragantur; et e contrario nulli magis sacrilegii periculo sunt obnoxii, quam qui raro confitentur.

37. Verum etiam illud absque manifesta injuria dici non potest, confessiones majorem partem esse nullas et sacrilegas, cum plurimi pietate conspiciunt confessionis sacramentum frequenter et nunquam sine prævia diligenti animi præparatione suscipiant, et magnum inde fructum reportent; si quis vero accusationem hanc ad confessiones eorum tantum pertinere velit, qui vitiis sunt immergi, et gravibus peccatis obstricti, adhibita distinctione respondeo, si confessarii caritate sint præditi, si periti sint, et accuratam discretam adhibeant, fidenter id nego; at si confessariis ex tribus his dotibus aliqua desit, sique curam non adhibeant, ut pœnitentium ignorantia medeantur, eorum malitiam expugnent, et in præparando rite animo negligentiam

negligentiam suppleant, tum etiam ego concedam. Morborum animæ eadem est ratio ac corporis æg-
ritudinum; si multi in aliquo loco ægrotant, et
medici aut ignorantes, aut negligentes, aut indis-
creti sunt, certe major ægrotantium pars vi mor-
bi consumetur; et alii quidem decedent, quia op-
portuna remedia ipsis non sunt adhibita, alii vero,
quia medicorum nequidem opera voluerunt uti,
quorum in præscribendis medicamentis et impe-
randa diæta imprudentiam et in secando crudeli-
tatem horrebant, quod medendi genus ipsi neces-
sarium esse existimant, cum tamen alii peritiores
eidem malo multo clementius medeantur; at si me-
dici sollicitam curam adhibeant, si docti et discreti
sint, maxima ægrotantium pars iterum conva-
lescet. Illud tamen hic discrimen intercedit, quod
contra animæ morbos remedium sit omnino efficax,
et nisi aliud quid obsit, certissime effectum pro-
ducat, quin unquam fallat; atque hinc etiam æg-
roti morbo utcunque maligno impliciti, id est,
illi peccatores, qui animum rite præparandi mo-
dum aut ignorant, aut negligunt, hi ipsi, inquam,
si non omnes, saltem majorem partem animæ sa-
nitatem recuperant, modo confessorii muneri suo
non desint. Rem ita habere, illos confessarios
testes appello, qui necessariis tribus dotibus sunt
instructi; hi affirmare vere possunt, non modicum
quidem laborem se huic negotio impendere, sed
Deum suis laboribus adesse, hinc etiam egregios
fructus se inde collegisse: 1) Multos peccatores
mala consuetudine irretitos ad frugem reduisse.

2) Omnes pietati jam ante addictos et ex resipiscantibus plurimos a salutis tramite nunquam deflexisse; a reliquis id fuisse impetratum, ne gravioribus se noxis obstringerent, aut ut inducias saltem cum Deo paciscerentur. 3) Qui ad officium rediissent, etiam suos ad vitam sancte agendam instituisse, ac prioribus scelerum fociis persuasisse, ut animi noxas in confessione deponerent, vitamque emendarent; ab his dein iterum alios ad salutis semitam fuisse reductos, atque ita multas animas ab æterno exitio fuisse vindicatas, plurimas injurias a Deo depulsi, et magnum ipsi honorem fuisse impensum. Hi sunt bonorum confessoriorum fructus. Exspecto jam, ut etiam rigidi non minores, si possunt, rigoris sui fructus proferant; si vero non possunt, doctrinam suam abjiciant, aut certe illam saltem non reprehendant, quam fructus ipsi esse utilissimam et quam maxime sanam certissimo testimonio demonstrant juxta illud evangelii effatum: *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Inter omnes conitat, sanctum Franciscum Salesium, sanctum Philippum Nerium, &c. in audiendis confessionibus fuisse plane indefessos, nec minus discretos; horum exempla si quibusdam opponas, satis se contra eos tueri existimant, dum eorum doctrinam ut laxam despiciunt; at id minime te commovere debet; satis enim erit, ut iis respondeas, te horum sanctorum laxitatem, si ita eam appellare libeat, quæ patientissima caritate comite simul ipsos ad summum sanctitatis apicem evexit, et simul pœnitentes innumeros ad salutis

et

et sanctitatis viam reduxit, hanc te horum viro-
rum laxitatem longe præferre doctrinæ, quam ipsi
ut sanam tantopere deprædicent, quæ suis secta-
toribus est percommoda, cum eos pæne omni au-
diendi confessiones molestia liberet, ad bonos ve-
ro stabiliendos et malos revocandos non inutilis
tantum est, sed utrisque etiam noxia, uti id pau-
lo ante (n. 24 et 26) latius ostendi.

Falsa laxorum effata.

38. Afferre hæc constitui, ut rigidos errorem
suum dedocerem; licet enim bono animo omnia
faciant, in hoc tamen conscientias dirigendi ne-
gotio minus sunt felices, nec satis cauti; at non
est causa, cur laxi, eorum æmuli, ideo trium-
phent; quam misera enim laus est, si quis laudari
non possit, nisi cum iis comparetur, qui reprehen-
sione sunt digni? Num forte nimia sui confiden-
tia culpa caret, quia collata cum desperatione
minus mala est, nec effectus ita perniciosos pro-
ducit? num ideo desinit esse vitium admodum luc-
tuosum et execratione dignum? Ne ergo insolentius
se efferant laxi, cum videatur, ipsos rigidis
præferendos tamen esse; nam et ipsi magna dam-
na inferunt, quæ per totum prope decursum prio-
ris epistolæ descripsi, maxime vero n. 60, ubi de
iis ut doctoribus egi; et n. 63 et sq., ubi eos ut
judices consideravi, et demum paulo ante, (n. 20)
ubi superius dicta breviter quasi in compendio
collegi, ut tibi ob oculos ponerem, quam noxia
eorum agendi ratio sit pœnitentibus; quin dici
etiam

etiam non abs re potest, omnium turbarum, quas excitarunt rigidi, primam causam a laxis profuisse, qui nimia sua indulgentia aliorum fervorem incenderunt, ut mala depellerent, quæ ecclesiæ et fidelibus inferebantur, licet dein multi, quæ est misera humanæ cæcitatæ conditio, non ita ab uno laxitatis extremo recessissent, quin in alterum improvidi rigoris impingerent. At dæmon utrorumque opera ad pessimos suos fines diverso modo utitur. Tu vero in perfungendo, quod tanti momenti est, confessarii munere impense stude, ut oppositos hos errores ambos evites, ut in neutram partem ab infensissimo humanæ salutis hoste pertraharis, atque ita Deo fidum, et proximis utilem ministrum te probes.

39. Ne ergo tibi ab erroneis principiis imponi finas, quibus forte e laxorum numero aliquis te vult abstertere, ne accurati doctoris et discreti judicis partes solícite impleas; dicere nempe id genus homines solent, caritatem proximis exhibendam esse; Deum esse bonum; peccatum materiale nemini ad culpam imputari, dum bona fide committitur; ad impediendam unam invalidam et sacrilegam confessionem, quæ forte intervenire posset, haud oportere centenas alias, quæ bonæ et validæ sint, difficiles reddere. Ad hæc enim in promptu est responsum; exhibenda utique proximo est caritas, sed ea, quam descripsi, et quæ in eo consistit, ut confessarius pœnitentes cum amore accipiat, ut eos patienter ferat, et perite omni-que studio adjuvet, ut animum rite præparent, cum

eum Deo in gratiam redeant, et demum ad ipsam
 perfectionem eluctentur; atque hæc exhibenda om-
 nino proximo est caritas, non vero illa, quæ om-
 nia negligit, ita, ut confessarius nec ut doctor in
 definienda sententia debitas cautelas adhibeat, nec
 pro iudicis munere in culpas et animi præparatio-
 nem accurate inquireat, nec etiam periti medicî
 more opportuna remedia contra malum adhibeat.
 Caritatem exhibere confessarius debet, at non ser-
 vilem, sed paternam, non caritatem mercenarii,
 sed pastoris boni; caritatem, quæ Christi caritati
 non dissimilis sit; sed eandem imitetur, qui prom-
 tissimo animo omnia pertulit, ut viam ad cælum
 planiorem efficeret, quam tamen arctam et spinis
 obsitam esse pronuntiavit; qui omnem præposte-
 rum et indiscretum pharisæorum rigorem elimina-
 vit, at nihil detraxit de præceptis divinis et de
 sincera illa pœnitentia, quam ipsemet imperavit.
 Eam igitur caritatem proximo exhibe, qua meri-
 tum tuum apud Deum augeas, et verum spiritus
 emolumentum pœnitenti afferatur; illam vero fu-
 ge, quæ aliud non est, quam proprii commodi
 studium, et non minus stolidum, quam pernicio-
 sum erga pœnitentem commiseratio; ne unquam pœni-
 tentem eximas ab onere aliquo, quod tenetur sub-
 ire, ut te ipsum ab implendis doctoris et iudicis
 partibus excuses. Suaviorem redde pœnitendi la-
 borem, at illam amaritudinem ne tollas, quæ cum
 sincera pœnitentia necessario conjuncta est; fateor,
 non sine labore id efficies, at ita comparata est
 vera caritas, quæ, uti n. 12 et 13 prioris epistolæ
 dixi,

dixi, optimum munimen est contra laxitatem et rigorem; laxitas et rigor proprio tantum commodo student, pœnitentium vero utilitatem parum curant. Suppetit haud dubie modus, quo evitari laxitas et rigor possit, dum docendi sunt pœnitentes, et ferri in sacro tribunali sententia debet; id ex iis, puto, potuisti colligere, quæ in toto decursu prioris epistolæ tibi pro usu suggesti. Laxi et rigidi modum non vident, non quia modus non suppetit, sed quia nolunt videre, ne potissima excusatio ipsis eripiatur, quam amor proprio prætexunt, quo se cito a pœnitentium molestia ambo solent liberare, latus quidem, dum eos male absolvit; rigidus vero, dum iis absolutionem male denegat. En, qualis tua debeat esse caritas.

40. Deum bonum esse, ait laxioris doctrinæ affecla. Et quis poterit dubitare? at hæc amantissimi patris bonitas non infringit jura domini et legislatoris perfectissimi ac supremi. Ut ergo te fidum ipsius ministrum probes, infinitam hanc bonitatem dejectis animo ob oculos pone, eos in spem erige; atque ut justæ, sanctæ ac discretæ illius voluntati promte et accurate obsequantur, eos excita, ut confidant, illius auxilium nunquam ipsis defuturum, et æternis præmiis ipsos fore remunerandos. Cave, ne ipsa divina bonitate contra Deum abutaris, nec vituperabili doctrinæ laxitate ipsius legibus vel minimum deroges; nec etiam illud concede, ut alii tua culpa divinæ misericordiæ abusu justam Dei iram in se provocent, dum nunquam incipiunt vitam serio emendare.

41. Addis præterea, peccatum materiale nemi-
ni reatum consciscere, qui illud bona fide com-
mittit. Verum, si etiam pœnitentem ignorantia
semper a culpa eximeret, non tamen eadem est
confessarii conditio, qui certe a noxa immunis non
est, dum peccatum materiale negligit, quod pro
officii ratione debet, et sine gravi incommodo
potest impedire. Quid vero de illis dicendum pu-
tas, qui doctrina sua huic malo auctoritatem con-
ciliant? Certe ob hanc causam ecclesia sæpius sanc-
to zelo contra laxos exarsit, et non minus iuste,
quam utiliter plurimas eorum propositiones pro-
scripsit. At quam raro etiam ipse pœnitens ob
materiale peccatum omni culpa vacat? committit
enim illud cum ignorantia culpabili, dum modo
ex negligentia non inquirat, quid vitæ vel mune-
ris sui ratio ab ipso postulet; modo dedita opera
confessarium ignorantem et laxum indagat, ne
meliora edoceatur; modo primos conscientiae mor-
sus reprimit, quæ ipsum monet, et saltem dubium
ingerit inclamarque: Cave tibi, forte hoc est pec-
catum. Ad te jam pertinet, ut peccatum mate-
riale cum discretionem, cum sincero et cauto zelo
impedias; maxime autem sollicitum te esse oportet
de sincero dolore; hic enim si desit, forte pœni-
tentem a peccato excusare poterit ignorantia, at
efficere ignorantia non potest, ut confessio non
sit invalida.

42. Rigoris defensores partes suas verbosius
solent tutari, nec raro ex eorum numero aliquem
ita differentem audies: Certum est, bonas con-
fessiones

fessiones rigore non impediri, et ideo is nunquam
 satis tibi poterit commendari; quod autem con-
 fessiones tam frequenter sint bonæ et non potius
 invalidæ et sacrilegæ, uti supra dictum est, hoc
 ego nunquam concessero, nisi confessorii tribus
 illis maxime necessariis dotibus sint instructi. Non
 frustra sancti et Dei ministri tam vehementer in-
 clamant, ob malas confessiones innumeros chri-
 stianos in æternum exitium deturbari, iisque in-
 fernum repleri; id verissimum esse, dubitari non
 potest, cum christiani tam multi ob ignorantiam
 et negligentiam, atque etiam malitiam, necessariam
 ad sacramenta præparationem non afferant; at
 confessoriorum munus est, ut malum tam grave
 impediant. Ita opponenti ego respondeo: Ad ob-
 tinendum hunc æque præclarum ac arduum finem
 rigidus nihil confert; sed nec laxus quidquam pro-
 ficiet; scopum hunc ille solus assequetur, qui pa-
 terna caritatis viscera induit, qui omnes periti
 medici et accurati iudicis partes explet, atque is
 est confessorius, quem tibi hucusque effinxi.

43. Ut ergo confessionis usus sit frequens, ut
 confessiones sint bonæ, alio modo efficere confes-
 sarius non potest, quam si adhibeat discretionem
 in interrogando, in docendo, et in ferenda sen-
 tentia; verum hæc discretio non modico impen-
 dio tibi stabit; impensius enim scientiæ studium
 requirit, ut extremum utrumque, laxitatem et ri-
 gorem, noscas atque evites; requirit plus patien-
 tiæ, ut in animum poenitentis penetres, quo cer-
 tius, quibus potissimum indigeat, dispicias, et
 eum,

eum, si forte de necessaria præparatione aliquid defuit, pro viribus adjuves, ut dein ipsi magno cum fructu impertiaris absolutionem, aut eandem caute et sine detrimento differas; requirit plus etiam humilitatis; confessorius quippe discretus non rigidus et laxus tantum, sed eos etiam severos censes habet, qui neutrarum, ut ita dicam, partium sunt, qui non raro fati causæ habere sibi videbuntur, ob quam te condemnent; si enim e. g. aliquem absolvas, cum id prudenter omnino suadeant circumstantiæ, modo externæ, quia nempe properatu opus est, et pœnitens prompta indiget absolutione, modo vero internæ, scilicet animi dejectio, graves ærumnæ, et ad desperationem propensio; quia vero hæ circumstantiæ aliis notæ non sunt, aut ad eas non advertunt animum, periculum est, ne tibi vitio vertatur, quod hominem a sacra communione non arceas, cujus perversa vitæ ratio fociis est notissima, qui vero non æque sciunt, quod absolutionem, quam quidem ipsi non denegaris, non nisi adhibitis solícite cautelis concesseris, cum ad rite præparandum pœnitentis animum omnem operam impenderis, ita, ut gravibus adductus rationibus prudenter posses judicare, pœnitentis animum rite fuisse præparatum. Multo pluris ergo tibi constabit discretio, quam aut laxitas aut rigor; utrumque enim est percommodum tum pigritiæ, quæ laborem fugit in comparanda scientia, et in accurato illius usu, tum etiam vanitati; laxus enim caritatem præfert; rigidum autem plurimum commendat externa quædam im-

peritis oculis illudens species, qua videtur magno fervore legem defendere, horrere laxitatem, doctrinam sanam et magis securam sequi. At discretio vix vituperationem effugiet, certe nullam laudem consequetur; cum enim vultum præferrerat, si ita loqui fas est, quasi medium inter laxitatem et rigorem, inter amorem legis et amorem libertatis humanæ, nihil omnino habet, quo sibi nomen aut sanæ doctrinæ famam conciliet, oculos minus perspicaces nullo adulterino fulgore perstringit; atque hinc discretis confessariis idem evenit, quod contingere mercatoribus solet, qui merces suas medio pretio divendunt; non carpuntur, ut illi, qui summo lucro inhiant, sed nec cum illis laudantur, qui minimo pretio contenti sunt; nempe nullus de iis sermo est.

Ad confessarios aabortatio ex apostoli Pauli verbis depromta.

44. Cum hæc discretio tantum habeat difficultatis, et simul summopere sit necessaria, in fine hic addo, aut potius repeto, ut quis bonus sit confessarius, necessario debere instructum esse caritate paterna, quæ de suis commodis parum sollicita, quovis impendio vitam filio conservare studeat; debet illa esse caritas boni pastoris, qui dat vitam suam pro ovibus suis. Ut autem vehementius te exstimulem ad hanc caritatem, qua magistra etiam discretionem addiscas, apostoli verba afferam, quibus utitur, dum ipsi de iis sermo est, qui in grave peccatum sunt lapsi, atque his te hortabor:

tabor: *Vos, qui spirituales esis, instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tententis.* (*) Finge jam animo, qui pœnitentes tam severe judicandos censes, finge, inquam, te ipsum, quod Deus avertat, in grave aliquod peccatum incidere, et omnes, quos adire possis, confessarios rigidorum modum sequi in interrogando, in decidendo, in absolvendo, et demum etiam in pœnitentiis injungendis; hoc loco si esses, quæ mens, quis tibi, quæso, foret animus? Ea, qua sacerdotes prosequor, veneratio me dubitare non finit, omnes te superaturum difficultates, ut cum Deo promte iterum in gratiam redeas; perpendere tamen nihilominus juverit, quam gravibus cum periculis tibi sit luctandum. Conscientia tibi in- clamat: Deum inimicum habes; mori hac nocte potes, et in æternum exitium ruere; hinc conscientiæ stimuli ad confessionem te impellent, quæ necessario peragenda est, ut pacem cum Deo componas. Verum quam gravis tibi subeunda erit lucta? quis timor te retrahet, dum tibimet objicis: Omnes confessarii, quoscunque accessero, sunt rigidi; quomodo cum iis mihi conveniet? an non forte absolutionem denegabunt? quam gravia mihi onera imponent? &c. Si præterea et dæmon fraudes suas jungat, et tantum tibi ruborem incutiat, ut vix audeas fateri, te, sacerdotali charactere insignitum, adeo pudendum in modum fuisse prolapsum; si timorem de rigore confessoriorum simul augeat, quanto in periculo versaris, ne moras

T 2

trahas,

(*) Gal. 6.

trahas, et animi dejectione a quovis bono exercendo abstergitus, anceps hæreas, num a peragendo missæ sacrificio abstinendum sit, et demum post diuturnam luctam præcipiti consilio et quasi rupto fræno ad peragenda divina mysteria decernas accedere non præmissa prius confessione, sed elicta solum contritione, eam prætexens excusationem, necessarium esse ad evitandam infamiam, ut missam celebres, et ne malo exemplo sis, si ab altari te abstinueris? et postquam eo mali progressus es, quid pronius est, quam ut in plures lapsus iterum proruas, et si dein conscientia fortius oblatret ob gravia adeo commissa sacrilegia, an non pudore longe majori suffunderis, et timore vehementiori incusso a rigidis illis confessariis absterrendum te putas? Tales igitur confessarii, etiam antequam eorum rigorem experireris, forent tibi lapis offensionis, et in periculum te conjicerent, 1) ne tardares ad frugem redire. 2) Ne omnia pietatis exercitia abjicias. 3) Ne in culpas incidas, quæ priorem et numero et genere superent. 4) Ne omnem spem abjicias, cum confitendi difficultas semper crescat. 5) Et has ipsas ob causas in præsentissimo æterni exitii periculo versareris.

45. At si tibi constaret, inter rigidos esse etiam discretum aliquem, respirares paululum, animosque resumeres. Verum pars inferior etiam ab hoc aliquantum abhorreret, nec sine omni timore accederet; quamvis enim rigidus non sit, laxus tamen non est, qui in omnibus connivet; hinc si
aliquem

aliquem invenires laxum admodum, votis tuis foret factum fatis, tibi que ipsi diceret: Quod laxo de accuratione deest, supplebo ego elicto serio dolore et proposito, atque ita non modo nullum mihi damnum inferet, sed maximo meo emolumento absolutionem mihi impertietur. Minus ergo perniciosus tibi foret confessarius laxus, quam rigidus; ea enim, qua ad ipsum accederes, fiducia id efficeret: 1) Ut post lapsum statim iterum surgeres, et peccatum confessione elueres. 2) Non ita animo caderes, ut in peragendis pietatis exercitiis animi alacritatem amitteres. 3) Nec etiam periculum foret, ut novis te sacrilegiis obstringeres, aut penitus desperares. Hæc ergo docent, confessarium rigidum multo magis inutilem et perniciosum esse, quam laxum; at simul ex iis colliges, utilissimum, imo in omnibus et pro quovis eventu solum discretum vere utilem esse. Non abnuo, si inferiorem tantum partem attendas, multo maiorem, sed humanam tantum et naturalem, te facilitatem experturum, cum apud laxum confessarium conscientia expianda est, quam si eandem discreto deberes aperire; at hoc in tuum detrimentum cederet; qui enim de industria laxum confessarium perquirat, palam facit, se ad hoc sacramentum animum nondum rite præparatum afferre; præterea merito timendum est, ne nimia confessarii indulgentia abutaris, ut minus peccatum horreas, et, quod inde consequitur, minus serium de illo dolorem concipias, ac etiam pronius relabaris, atque ita demum nimia tui

confidentia in exitium ruas. Si respondes, satis
 perspectum habere te modum, quo tibi ab his ca-
 veas; jam cæpisti nimium tibi ipsi fidere, dum
 putas, occultissimis amoris proprii fraudibus te
 non fore obnoxium. Hanc ob causam aliquis na-
 turalis horror accedendi confessorium discretum,
 si minus gratus accadat parti inferiori, superiori
 tanto erit utilior; efficiet enim, ut culpæ gravi-
 tatem certius præsentias, et cognoscas accuratius,
 ut dein animum magis demittas, dolorem magis
 ferium elicias, et a relapsu magis provide tibi
 caveas. Discreti confessorii accuratio plura adhuc
 alia emolumenta tibi afferet, ut scilicet conscien-
 tiæ labes integre, uti oportet, explices, ut per-
 fectius, ad quæ tenearis, intelligas, ut medici-
 nalibus pœnitentiis præterita repares, et de fu-
 turis prospicias. Optimus ergo et utilissimus pro
 te foret confessorius discretus, modo eundem ac-
 cedas; sed ne etiam is ipse tibi inutilis sit, dum
 eum fugis, et ita vitiis miserrime immarcescis
 cum manifesto periculo, ne gravioribus semper
 peccatis te obstringas, et demum in æternum exi-
 tium ruas, abunde perspicias, confessorio discreto
 permissum haud esse, ut stolidam quadam commise-
 ratione muneri suo in re aliqua desit, quæ neces-
 saria est, oportere tamen, ut uberiori quadam
 caritate ita leniat, quod sacramentum habet diffi-
 cile et arduum, ut facilitatem, quam fas permit-
 tit, et ratio suadet, maiorem tibi conciliet, quam
 laxus incuria et negligentia sua tibi posset affer-
 re; ad hæc, si discreto confessorio fueris usus,

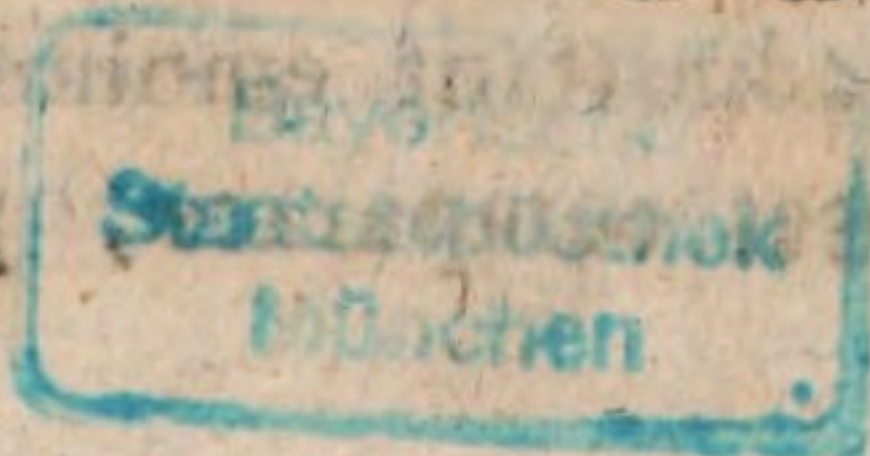
sacramenti

sacramenti virtutem multo efficaciorē senties ,
 et emolumenta confessionis rite peractæ percipies
 longe majora , quod ipsum multo majorem tibi
 ingenerabit de præstantissimo hoc sacramento exi-
 stimationem , ut dein impensius illud diligas , et
 frequentius suscipias ; confessorium vero patris
 loco habebis , nec minori quam filius fiducia ad
 eum accedes , certus , tibi licet peccatis fordido
 benigna tamen commiserantis patris viscera sem-
 per patere , omneque ipsius studium eo tendere ,
 ut peccatorum odium tibi ingeneret ; eorum gra-
 vitatem tibi quidem ob oculos ponet , sed non
 alio ex fine , quam ut ea impensius detestaris ;
 simul enim demonstrat , se bonam de te existi-
 mationem habere , et certam spem alere , te ad fru-
 gem iterum rediturum.

46. Apostoli verba hic iterum repeto : *Conse-*
derans te ipsum , ne et tu tentaris. Ex eo igitur ,
 quod tibi optares , disce , qualem te erga alios
 exhibere debeas. Nolles confessorium rigidum
 experiri ; ne ergo ipsemet rigorem in alios exer-
 ceas ; hoc enim modo poenitentibus multo inuti-
 lior , quin multo etiam perniciosior quovis laxo
 fores. Nondum tibi satisfactum putares , si quis
 discretus tantum esset ; velles præterea , ut cari-
 tate eo benigniorem patrem se exhiberet , quo
 majori fide et integritate discreti doctoris et accu-
 rati judicis officio fungitur. Discretum igitur in
 alios te exhibe , at nunquam laxum. Ut vero poe-
 nitentes libenter admittant emolumenta , quæ tua
 discretionē iis potes comparare , paterno omnes
 animæ

animo complectere, et cum ea ab illis exigis, quæ perversæ indoli mentis humanæ gravia sunt, ita te gere, ut certo certius comprehendant, te non nisi sincero erga ipsos amore, et incenso pro ipforum salute studio ad id impelli, vehementer te calamitosam eorum fortem misereri, magni te eos facere, et certo confidere, ipsos paulo post a vitiis ad virtutem et sanctiorem vitam redituros; verissimum enim est, omni opera eo tibi connitendum esse, ut supra memoratas tres dotes una jungas, teque patrem caritate plenum, medicum usu et experientia eruditum, et judicem æque accuratum ac discretum exhibeas; hac quippe sola ratione confessorii partes rite poteris implere, ut scilicet animarum saluti consulas, meritum tuum augeas, et Deo honorem concilies. Atque id utinam fiat!

O. A. M. D. G.

Pallavicino, Carolo E.

De modo administrandi Sacramentum Poenitentiae Cum suo et aliorum in
spiritu progressu, Epistolae Duae

Augustae Vindelicorum 1800

Mor. 1291 m

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10597978-6

VD18 14909707-001